

L. Pintar:

O krajnih imenih.

IV.

Videli smo, da pomeni „der Bühel“ (Pichl) toliko kot: holm, hrib, brdo, grič, gorica — in če bi tudi ne imeli pri Schmel-lerju (I, 218) zabeleženih oblik stvn. puhil, srvn. bühel s pomenom Anhöhe, Hügel, bi morali vendar po zgoraj navedenih vzporednicah dognati, da pomeni Büchl isto, kar slovenski „gorica, grič, hrib“. Enako moramo sklepati tudi pri imenu Geschieß. V slovnikih tega imena sicer ne najdemo s tistim pomenom, kakor ga zahtevajo vzporednice dotičnih krajnih imen, namreč Geschieß = selo (naselbina), vendar po množini teh krajnoimenskih vzporednic smemo brez obotavljanja in brez pomiselkov sklepati, da je ta Geschieß kolektivni izraz za [Wohn]sitz t. j. „das Gesitze“, prav tako kakor imamo iz Feld, Berg, Busch kolektivnike „Gefilde, Gebirge, Gebüsch“. —

Pred dobrim poldrugim letom so v našem deželnem zboru obravnavali samostalni predlog, naj bi se pregledal in popravil krajevni repertorij, da se odpravijo popačena in sploh taka imena, ki med ljudstvom niso več v navadi. Prav dober in pravičen predlog! Pri tej priliki so se od raznih platov čule besede o nepotrebnih, nezmiselnih in večkrat tudi sramotilnih nemških krajnih imenih, toda te besede pa niso bile vse tenko prevdarjene. Nepotrebna so nemška krajna imena po treznem prevdanku gotovo, če na dotičnem kraju ni nikogar, ki bi nemško ime rabil, in je že skozi nedogledno vrsto let samo slovensko ime v rabi in navadi. O nezmiselnosti imen ali pa o sramotilnih smotrih vendar naša sodba ne sme biti prenapla, kajti če jaz česa ne razumem, še ne morem reči, da je nezmiselno, marveč moram nekaj zapisati nedostatnosti moje pojmovitosti na rovaš. Izprva je imelo prav gotovo vsako krajno ime svoj dobro zasnovan pomen, ki je pa čestokrat v teku časa in v izpremenljivosti razmer izgubil svojo razumljivost ter si zastrl svoje nekdanje jasno lice s kopreno nespoznatnosti. — Če kdo Sinjo gorico izprevrže v Senjo gorico, da bi jo spravil v zvezo z nerazumljenim imenom Heuchirchen (Schumi, Urk. u. Regest. II, 407), se mi to zdi res nezmiselna drznost; vsaj bi bil vendar lahko na bolj naraven način ustavil se pri Haidkirchen (občina Krasta v okraju Althofen na Koroškem), ne pa da bi se obračal doli na Kranjsko v Vrhniško faro in pri tem še mešal pojme „kirchen“ pa „gorica“. Kdor je pa

Sinjo gorico izpremenil v Schweinbüchel, je morda res utegnil imeti nekoliko sramotilnega namena, ker se po naravnem razvoju ta izprememba ne dá lahko razlagati. V imenih Gaunersdorf ali Gesindelsdorf pa ne smemo iskati nič sramotilnega, češ da sta to dve capinski ali ciganski vasi, kjer se je nastanila sleparska druhal goljufnih potepuhov, kajti prvo ime je nastalo iz Gaunersdorf ali Gouwinesdorf (*Govinja ali Govinova vas) iz osebnega imena Gowin [NB. Glede rhotacizma je primerjati morda Radkersburg = Radegoysburg. Carniola II, 46. Enako Leitersdorf iz Livtoldesdorf, Ladisdorf, Leutoltsdorf t. j. Dorf des Leuthold [Lajtolča vas??] in glede drugega imena nam je pomniti, da imamo poleg „das Gesinde“ paralelno obliko „das Gesindel“ prvotno z istim pomenom „družina“ in da se je šele pozneje omejilo to na zaničljivi pomen „glota, znes, sodrga, druhal“ — tedaj pa jasno vidimo, da sta Gesindeldorf in Družinska vas popolnoma enakoveljavni imeni — brez kake sramotilne primesi.

Tudi pri imenu Geschieß so videli gotovo nekateri nekaj sramotilnega in skrunobnega misleč si, da je to ime kakor Beschiß (= Betrug) tudi izvedenka iz prostega Schiñ — pa so se spotikali ob imenih Lutergeschieß in Rappelgeschieß, češ da so nespodobna. Če pa primerjamo vse mnoge „Geschieß-e“ z njihovimi slovenskimi vzporednicami, tedaj vidimo, kar je bilo že zgoraj povedano, da odgovarjajo slovenskemu imenu „selo“, da so torej „Gesize“ t. j. naselbina (kakor je n. pr. das Gelege, wo man liegt, das Gestände, wo man steht), torej brez kake poniževalne primesi, češ kakor da bi bilo to zanikrno, umazano, blatno selišče. — Takih kolektivnih imen napravljenih s prefiksom *ge-* imamo v toponomastiki lepo število. Od prefiksa *ge-* se je pogosto ohranil samo *g*, njegov samoglasnik se je pa izgubil. Das Gesenge (Gsend) požgan prostor, das Geschwant (Gschwend), kjer so drevje in dračje iztrebili, das Gesol (Gsoll, Gsöll, urkundl. 1439 am Ksol, in večkrat tudi „im Gschol“ s šumevcem mesto sikavca kakor v Geschieß) mužje, močvirje, grezje; das Gschirr skalovje, strmo robovje srvn. daz geschürre kolektivnik od „der schorre“ (schrofer Fels); das Gstad (Gstat), kraj ob večji vodi ali jezeru, kjer ladje pristajajo (pristanišče), das Gstoket (Stockah) štorovje, tršje, porobkovje; das Gescheide (Gschaid) meja — pa razvodje, raztok, raztočje in tudi rázpótje (Wegscheide); das Gesinde v listinah 1461 im *Gschind*, 1491 im *Gsint*) menda ali vresje ali pa bičje, ločje, sitje, trstje, kajti *Sinde* ali *Sende* baje pomeni ali Heidekraut ali pa Binse, Simse. Okrnjen prefiks *g* (ob enem poostren) imamo v imenu *Kreuth*, slov. Rute, skrčenem iz po-

polnega „das Gereut“ (laz, rovt). — Že prostih imen Selo = Geschieß imamo več n. pr. grad tega imena v Šmartinskem okraju pod Litijo (Valvasor XI, 233); drugo naselbino tega imena imamo pri Klevevžu; severovzhodno od Polzele imamo selišče, ki se v listinah leta 1490 imenuje Ober-Geschies oder Ober-Sellach pa Nider-Geschies oder Nider-Sellach in Selišče pri Razvojniku v Ptujskem okraju je l. 1440 zabeleženo še „zum Geschiess gegen Rasbonighk“ (Gschiezz) i. t. d. — Brez ohranjene slovenske vzporednice imamo prosti Gschieß v občini Baldramsdorf v Špitalskem okraju na Koroškem in pri Fronleitnu na Štajarskem — pa bogsigavedi kod še vse. Razun prostega „Geschieß = Selo“ nas pa srečavajo še razne sestavljenke in determinirane oblike, n. pr. Nova sela pri Banji loki, Veliko selo (Großsattel) in Malo selo (Kleinsattel) v občini Marija na Zili — zlasti novih naselbin je mnogo; primeri: Neusess, Neusitz, Neusidel, Neusatz (Novi sad v Banatu); tudi Godežič pri Loki je v enajstem stoletju še Neusäss oziroma Nivsaze (Novo selo); Neigeschies (Selo pri Vačah), Neigeschies iuxta villam Affalter (Selo pri Zapovdju). Pri tej priliki moram omeniti neko paradokсно Schumijevo razlago, ki jo čitamo v Archiv für Heimatkunde II, 125: „das nächste Dorf heißt „Zapovdje“ = ein anbefohlener — zu beschützender Ort. — Človek ne bi verjel, če bi ne čital črno na belem, da more komu kaj takega pasti v glavo, da lokalni pojem spravlja v zvezo s kolikortoliko abstraktnim „zapovéd (Befehl, Gebot)“, vsaj so nam vendar dosti privajeni izrazi „povodje“ (Wassergebiet) Posavje, Pokolpje t. j. kraj ob Savi, ob Kolpi — in ravno tako Zasavje, Zagorje, Zabrezje, Zabukovje t. j. pokrajina za Savo doli . . . i. t. d. Interesantna so še Nova sela na Koroškem, ki jih listine XI. stoletja imenujejo Niunsaz (primeri Kos, Gradivo III. str. 112), dandanes pa je ohranjeno ime samo še v slovenski obliki „v Veselah“ (zahodno od Dobrle vasi na Koroškem). Gemeindeleksikon ima kot dopolnilen nasprotek zabeleženo Altendorf (Stara vas) v občini Žitara ves in pa Vesielach (Vesele) v občini Rikarja ves. Ta v nemščini ohranjena oblika Vesielach je slovenski množinski lokal. Synkretistična oblika Vesele pa mislim, da je nastala iz Nova sela na ta način, da so začeli smatrati začetni zlog za predlog „na“ in so ga kot takega od skupine „No vesele“ odkrojili. To bi bila nasprotna prikazen od Maunitz (Unč), kjer je menda nemška oblika „Maunz“ čisto priprosta spojina iz „na Unc“.

Največ teh raznih sel (Geschieß) je pa izvedenih iz raznih osebnih imen. V slovenščini je determinativni del takih krajnih imen

iz osebnega imena proizveden posesivni pridevnik, ki nam pove, čigava je dotična naselbina, kdo je ustanovitelj ali pa župan in vladavec dotičnega sela. Razlagi Račjega sela (Trubarjev zbornik str. 269 pod črto) iz osebnega imena Radebald ali Rappold (Rappelgeschieß) oziroma iz izpremljanke Rade, Radeta imam še dostaviti nov dokaz iz Pucljevega rokopisa „Idiographia sive rerum memorabilium monasterii Sitticensis descriptio“. Na 517. strani imenuje tu Pucelj pri naštevanju Trebanjskih podružnic tudi „Sancti Floriani martyris in naradezhe Sellu“. Oblika „naradezhe“ je seveda synkretistična spojina iz predloga „na“ in svojilnega pridevnika „Radeč“ (t. j. *Radet-j ali Radetov). Kje? na Radečem selu, — kam? na Radeče selo, — od kod? z Radečega sela, — krajnoimenski pridevnik napravljen s sufiksom -ski iz same determinativne polovice krajnega imena je Radeški, ne pa Radečeselski. — Luterče selo, Luttermageschieß, je Luthardtovo posestvo. — Arnova sela v Artiški občini pri Brežcah so po Zahnu (Ortsnamenbuch, 13) enkrat Arnoldsdorf, a drugokrat Arnageschies — in Dečna sela ravno tam (str. 128) Diesengeschies, Deschnasela (Dorf des Diez, Dietsch, Deetz). — Sporgesiez Selo (Schumi Archiv II, 19) je morda Sporovo ali Sporerjevo (t. j. Ostrogarjevo?) selo. — Welesgesiez pri Brežcah, v XIV. stoletju v listinah Weletsgesiez, bi bilo Weledovo ali Veltovo selo. (Zahn, Ortsn. 491 ima za l. 1322 zabeleženo „Weletsgesiez apud Zótlam“ t. j. menda Veletovo selo ali Veleče selo. Morda je to današnje Volčje pri Sromljah. — Ali bi smeli Ivanje selo pri Rakeku devati v zvezo z osebnim imenom Ivan, se mi pa zdi precej dvomljivo, zlasti zato, ker imamo poleg Eibenschuß tudi še vzporedno obliko Lubenschuß (glej Laibacher Zeitung 1815 št. 85 in št. 91), ki spominja nekoliko na „Iblana = Lubljana“. — Britno selo v Griški občini pri Celju je v listini 1265 Fridelinshofsteten, a 1443 Freitleinsgeschies; to so pač le Friedlinova sela, kajti Friedlin je Britlin (Briton) in od tod s sufiksom -j napravljen posesivni pridevnik Briton-j proizvede zvezo Britnja sela. (Primeri Velésalo Michels t e t t e n). — Pri Schumi-ju (Urk. u. Regest. II, 259) čitamo: „prope Múntparis in villa Winthersgesiez“, to bi se reklo po naše „blizu Planine na Štajarskem (Montpreis) v vasi „Vintarje selo“ (des Winidhar Sitz). Kosovo Gradivo (II, 396) omenja neko selo Gluzengisazi, kjer se je baje naselil neki Slovan Glušo ter začel krčiti laze. — Pri Jesenicah v Ptujskem okraju ima za l. 1440 Zahn (Ortsnamenb. 341) zabeleženo Misleinisgeschieß, kar bi se slovensko morda reklo Mislinje selo(?) — pri Dramljah severno-vzhodno od Brežic je (str. 473) zabeležil Sweinergesiez, o katerem

pa menda danes ni več sledu. — Pri Rifniku (Reichenegg) v občini Sv. Juri ob južni železnici se v XV. stoletju omenja naselbina Dankengeschiezz (Zahn, str. 125) — ali je to bilo Dankovo selo po kakem ustanovitelju Dankhartu ali Dankwartu imenovano? — Sele pri Slivnici v okraju Šmarje pri Jelšah ima današnji Gemeindeleksikon z nemškim(?) imenom Selle, a pri Zahnu (str. 460) so zabeležene še stare oblike za l. 1436 *am* Geschiezz, za l. 1441 *im* Geschiezz. — Še eno tako krajno ime, zabeleženo pri Zahnu (Ortsnamenbuch, str. 351), naj omenim, namreč Naplachsseczzychsellich, Blaxsesgeschyezz severno od Rajhenburga, ki je tudi danes že padlo v pozabo. Navedene oblike posnete po neki listini iz leta 1448 mislim, da nam je čitati „Na Blahšečih selih, Blachschesgeschieß“. Natančneje podatke imamo še iz XVIII. stoletja, kajti v poročni knjigi iz leta 1704 je vpisan „Blasius Jasbez viduus ex Blagshezha Sella“, v krstni knjigi iz l. 1762 pa „ex Blagsezhe Sseille“. Tudi to krajno ime „Blagšeča sela“ je osnovano na osebnem imenu prvega naseljenika. Misliti si moramo ali Blagoš analogno z Dragoš, Junoš, Miloš ali pa Blaguš analogno z Draguš, Nėguš, Raduš — deminutivum iz prve kakor iz druge oblike izveden s sufiksom „et“ (ar) se mora glasiti Blagšė Blagšeta in iz tega posesivni pridevnik Blagšeč (t. j. Blagšet-j; — kakor Ruperč iz Rupertj, Regerč iz Regertj, Purkarč iz Purkartj, Valpč iz valpjtj i. t. d.). Enako tvorjenih deminutivnikov kakor je Blagše Blagšeta bi se dala naštetih še lepa zbirka n. pr. Jakšė, Jeršė, Povšė, Peršė, Lekšė, Tomšė itd. — Pa končajmo to raziskavanje „Geschieß = Selo“ z Blagšečimi seli ali z Blagšetovim selom (Gesitz des Blagše), glasoslovno razlago „Geschieß = Gesitze“ in kontaminacijo med „schießen“ in „sitzen“ (setzen) prepustivši začasno germanistom, konstatirajmo jo samo v stavku „Salpeter schießt an der Mauer an (= setzt sich an)“ ali pa „Brot in den Ofen schießen“ kruh vsajati (t. j. v peč vsaditi, einsetzen) in pa „an etwas anschießen“ = angrenzen, n. pr. „sein Garten schießt unmittelbar an meinen“ (njegov vrt je tik mojega, t. j. soseduje z mojim) = sein Garten ist meinem ansitzend. — Da je „das Gesitze = Wohnsitz“, to nam slovarji sicer izrecno povedo (n. pr. Grimm IV. zv., 1. oddel., 2. polov., str. 4126), o obliki „Geschieß“ z istim pomenom pa kar molče in poznajo samo „Geschieß = Giebelseite eines Gebäudes“ in ravno isti izraz s pomenom „streljanje“ (Grimm, ibid. str. 3885). Toda če tudi tega „Geschieß = Gesitze“ nikjer v slovnikih ni zaslediti, je vendar z mnogoštevilnimi vspelednicami krajnih imen „Geschieß = Selo ali Sela“ jasno dokazan.

L. Pintar.

O krajnih imenih.

V.

Jovan Vesel, pesnik Bleiweisovih Novic, si je bil izbral pisateljski priimek Koseski in s tem priimkom ga tudi navadno imenujemo. Izbral si je ta pisateljski priimek po svojem rojstvenem kraju Koseze pri Moravčah. Poleg teh Moravških Kosez pa imamo na Kranjskem še več krajev tega imena n. pr. Koseze v občini Zgornja Šiška, Koseze pri Vodich in Koseze v Trnovski občini Ilirskobistriškega okraja — in vse te Koseze imajo v nemščini isto ime Kosese ali Koses, to se pravi, da sploh nimajo nemškega imena. Če se pa ozremo nekoliko po sosednjih deželah, najdemo še drugih Kosez, ki imajo poleg slovenskega še samostojno nemško ime — in če ima to nemško ime, kar bi bilo čisto naravno, kaj zveze s slovenskim, bi nas to utegnilo dovesti do pravega razumenja in prave razlage naših Kosez. Poskusimo!

Kazaze (nemško Edling) imamo na primer pri Doberli vesi in zopet druge Kazaze (nemški Edling) v občini Sv. Steben na Zili, poleg teh dveh pa še Edling slovensko Kajžice (morda po raznih posredovalnih oblikah nastalo iz „kázezice“ — kázez-, kázuz-, kájž-?? —) v občini Bilčoves na Koroškem. Krajev z nemškim imenom Edling pa brez slovenske vzporednice je na Koroškem še več, ki nas pa seveda ne brigajo, ker nam za razlago Kosez (oziroma Kazaz) nič ne pomorejo. Tudi na Štajerskem imamo več vasi „Edling“, ki nas tudi ne zanimajo, če nimajo slovenske vzporednice, — zanima nas pa vas Kasaze (nem. Kassase) pri Petrovčah v Celjskem okraju, zanima zaradi tega, ker je nekdaj imela posebno nemško ime Edling. Pri Zahnu „Ortsnamenbuch der Steiermark im Mittelalter“ str. 92 namreč čitamo: „Kassasse (od. Kasesech?) Df. nw. Cilli bei Pletrowitsch, 1248 Edelingen, 1424 Edling, Kazezeh“. — Ta izpisek iz Gornjegrajskega urbarja nam izpričuje, da so se te spodnještajerske Kaseze v XIII. do XV. stoletju imenovala tudi Edling. Pa tudi za ene Koseze na Kranjskem sem zasledil podobno izpričevalo. Pri Schumiju „Urkunden- und Regestenbuch“ II, 278 imamo zanimivo listino iz leta 1265, v kateri se je Gornjegrajski opat Henrik vitezu Urhu Taehlerju po pogrebu njegovega sina Friderika zavezal, da hoče tudi zanj in za njegovo hčer Perhto preskrbeti, da bosta tudi onadva, kadar umrjeta, v samostanski cerkvi na samostanske stroške pokopana. Vitez Urh je

Gornjegrajskemu samostanu za te pogrebe podaril ali volil posestva v Kosezah in Vodicach. „Dominus Ulricus miles de Edelingen dictus Taehler dedit nostro monasterio in exsequiis sive sepultura filii sui Friderici pro remedio anime eiusdem filii omnia, quae habuit et habet apud Edelingen et in Woditz“. Iz te zveze „apud Edelingen et in Woditz“ mislim, da smemo sklepati, da so bila podarjena posestva v Kosezah in Vodicach t. j. v dveh sosednjih vaseh, da so torej te „Edelingen“ Koseze pri Vodicach za Šmarno goro. Prav zanesljiva pa ta kombinacija morda vendar ni, mogoče tudi, da so to kake štajarske Koseze (Primeri Schumi, Urk. u. Reg. II, 121.) Sicer pa naj bo ta stvar tako ali tako, iz navedenih vzporednic je razvidno, da odgovarja slovenskemu imenu Koseze nemško ime Edling, da moramo torej ti dve imeni tudi vzporedno obravnavati. Pri takem primerjanju pa pridemo do navidezno sicer drznega pa vendar dokaj verjetnega sklepa, da tiči za krajnim imenom Koseze beseda „knez“, ki pomeni menda za tiste davne srednjeveške razmere v naših krajih približno toliko kot „veleposestnik“ ali „boljar“. Potemtakem bi bili Koseze svobodni velekmetje na alodijalnih zemljiščih. — —

Pa kako pridemo do tega čudnega sklepa? — Po etymologiji besede knez, ki ima svoj izvir v germanščini. Miklosich je v svoji primerjalni slovnici (II, 317) pri sufiksu „-ez“ naštel več takih v prastari dobi iz germanščine v staroslovenščino prevzetih besed, končujočih se na *агъ*, *азь*. Ta končnica odgovarja germanski končnici „-ing“ n. pr.: germ. *kalding, stsl. *кладъзь*, nsl. kladez (mrzlec, studenec) — germ. penning, stsl. *пѣнязь*, nsl. penez (Pfennig) — germ. scilling, stsl. *сѣлязь* (Schilling) — witing, stsl. *вѣтязь*, nsl. vitez (Held, Krieger) itd. Med te stare izposojenke spada tudi „knez“; iz stvn. chuning (König) imamo stsl. *кѣнягъ* *кѣнязь* in nsl. knez (Fürst). — Zdaj pa vzporedimo „edeling“ in „kuning“; oba izraza sta izvedena z isto končnico „-ing“, s katero se sploh v germanščini izvajajo takozvana poočetna imena (patronymica) — podobno kakor v slovanščini s sufiksom -itjъ“ (nsl. „-ič“, srbohrv. „-ić“) n. pr. kraljič, gospodič, cesarič, plemič — češki: šlechtic, králevic, vojevodic, panic — a poljski: wojewodzie, krolewic, szlachcic, księżyc (mesec ali mlaj t. j. molodec ali mladi knez). — Torej „-ing“ je končnica patronimičnih samostalnikov in pomeni: „potomec, rojenec, sin“. — Stvn. „kuni“ pa pomeni prav tako kakor „adal“ (Adel) isto kar „pleme“ (Geschlecht) in sicer s pregnantnim pomenom „odlično, vrlo pleme“ t. j. plemstvo, plemenstvo plemeništvo (edles Geschlecht,

edler Stand). Potemtakem sta torej i „kuning“ i „edling“ popolnoma vzporedna izraza s popolnoma enakim pomenom t. j. potomec plemenite rodovine (ex nobilitate ortus, cf. Tacit. German. VII.: reges ex nobilitate, duces ex virtute sumunt = kralje (kneze) izbirajo po plemstvu, vojvode po hrabrosti (vrlosti, možatosti) — oba i „kuning“ i „edling“ sta torej „plemiča“ ali plemenitaša. — Če pa i kuning i edling pomeni plemič (homo nobilis, von gutem (edlem) Geschlecht, von vornehmer Abkunft), tedaj si lahko mislimo, da med „knezi“ in „edelingen“ ne more biti bistvenega razločka, samo da si besede „edeling“ menda Slovenci niso nikdar izposodili, besedo „kuning“ pa so že v davnini prevzeli in jo po svoje preobrazili v кѢНАГЪ, кѢНАЗЪ, knez, in če prav slutim, tudi v кѢСАЗЪ ali „kasez“. Na kaj se pa vendar opira ta slutnja, da bi bil „kasez“ ali „kosez“ isto po pomenu, kar „knez“? Prvič jo opiram na zgoraj navedeno vzporednost imen Koseze (Kazaze) z nemškimi imeni Edling (Edelingen), drugič pa na obliko „ksiądz“ v poljščini, češ da imamo sled istega glasoslovnega pojava kakor v poljskih besedah „książę (knez) „książątko (knezič) „księga“ (knjiga) „książeczka“ (knjižica) tudi v slovenskem krajnem imenu Koseze, namreč da iz kń postane kś, dasiravno nikakor ne mislim prikrivati velikih težav pri razlagi tega postanka, vsaj tudi Miklosich brez kake podrobne razlage samo na kratko konstatira „kń ist zu kś geworden“. Zaradi izreke poljskega izraza naj citiram „Dom in svet« (XXV, 50): „ksjonż“ v poljščini duhovnik. — Težava, se mi vidi, tiči v tem, da v poljščini sledi s (ś) neposredno za k, da je poljščina torej iz stvn. kuning stsl. кѢНАЗЪ vokal prvega zloga popolnoma eliminirala, v novoslovenski obliki „koseze“ se je pa pri poluglasniku ъ prvega zloga stsl. besede кѢНАЗЪ izvršila popolna vokalizacija. — Če si mislimo, da se je v poljščini prej izgubil vokal prvega zloga in potem šele izvršil prehod iz kń na kś, bi si menda morali isto misliti tudi za slovenščino. V tem slučaju pa pridemo do čudne zagonetke, kako naj bi na istem mestu, kjer se je izvršil kolikor možno popoln zator zlogotvornega glasnika, iznova nastopila popolna vokalizacija. — Na vsak način ima pri vseh teh premembah naglas zelo važno ulogo. Prvotno je bil naglas brezdvomno na osnovnem zlogu, torej kúning in tako morda tudi še v кѢНАГЪ, pri кѢНАЗЪ se je pa menda že jel nagibati na drugi zlog in vzporedno s tem nagibanjem akcenta naprej se je zadaj vršilo izgibanje zlogotvornega elementa: kúning, кѢНАГЪ, кѢНАЗЪ, knéz. — Kako pa je pravzaprav z naglaševanjem slovenskega imena Koseze?

Na Kranjskem, kolikor mi je znano, menda naglašajo povsod Koséze. Janežič ima v svoji zbirki „Cvetje slovanskega naroda“ str. 54 le- gendo „Sv. Barbara“ opremljeno z opombo „znana v Rožju in v Kazizah pri Zili“. Ta „i“ v obliki Kazizah je po mojem domne- vanju visoki ê (t̃): v Kazêzah, kar bi kazalo na naglašanje sred- njega zloga. Scheinigg pa ima (Carinthia LXXXIII [1893] str. 188) naglašeno „Kázaze bei Eberndorf“, kar pri polni vokalizaciji prvega zloga nikakor ni neverjetno. — Morda je pa Janežičev „v Kazizah pri Zili“ tudi samo „Kázъzah“. Tudi krajnega imena Kozlog (nem. Grafenau) v občini „Brdo“ v Šmohorskem okraju ne smemo pozabiti. To ime je za naše vprašanje veleznamenito. Mislim pa, da se je prvotni Kózezъ log t. j. КЪНАЗЪ ЛЪГЪ (Fürsten-forst) po haplogogiji skrčil v Koz log, pa da sta se posesivni pridevnik „kózez“ (koz) in osnovnica „log“ spojila v eno besedo Kozlog (gen. Kózloga, loc. Kózlogu — namesto Kózezjega loga, Kózezjem logu). Naglaševanje „Kózez“ je menda haplogogijo „Koz“ močno pospešilo. (Primeri Izvestja muz. dr. XIX, 48.)

V občini Migarje v Celovškem okraju se nahaja vas Kozesmoje (nem. Kosasmojach), njeno ime bi utegnilo v svoji prvi polovici biti tudi v zvezi s „kózezъ“ (Fürsten-) t. j. knež ali knezov, v drugi polovici zloženega imena pa imamo menda osnovnico „smoja“ (Senge, Brand) t. j. krčevina, kjer so goščavo in grmovje posmo- dili in požgali. Smoja (stsl. *смѣжа) je s sufiksom „-ja“ izvedena iz kor. smend (stopnjevano smond) ravno tako kakor „paša“ (Wei- deplatz) iz kor. pas, ali seča (planinski travnik ali izsekan gozd) iz kor. sek. — Kozesmoje bi bile potemtakem knezove smoje, knezove žeje,¹ knezove krčevine. (Primeri krajno ime Grafenschlag pri Světli t. j. Zwettel na Avstr.)

Zgoraj sem že rekel, da dela razlaga prehoda iz *ñ* na *s* (*s*) veliko težavo. Ker se pa sam nisem nikdar sistematično bavil s fiziologijo glasov in o postanku, razvoju in izpremembah zvokov nimam tistih jasnih pojmov, kakršnih je mogoče dobiti z eksperi- mentalno fonetiko, tedaj sem se obrnil do strokovnjaka v glaso- slovju, da bi mi razjasnil ta izredni pojav imenovanega prehoda iz *ñ* na *s* v poljskih besedah „ksiądz, księga“. G. prof. Olaf Broch mi je z veliko prijaznostjo raztolmačil to vprašanje, kolikor se dá to

¹ Primeri Izvestja muz. dr. XVIII, 89. Ko bi ne bilo genetiva „Žejan“, bi danes „Žeje“ drugače razlagal, češ da je to prosto iz „Žege“, kakor n. pr. v Vojih = v Logih (Plan. vestnik, XVI, 173.) nojé = nogé, rojé mu pokaži = rogé, voda sega že čez breje = bregove i. t. d.

v pismu z besedo in opisom razložiti. Če z dovoljenjem objavim to razlago v slovenskem prevodu, storim to zaradi vaje. — „Książdz, księga“, dve izposojenki davne dobe vneseni iz germanščine, sta v poljščini, kakor je videti, edini besedi, pri katerih je prešel **kń** v **kś**, sta pa tudi edini, ki imata iste glasovne pogoje, namreč k + mehki **ń** (t. j. n izgovorjen s sprednjim zgornjim robom jezika) in za **ń^{om}** sledi hohnik. Če poskusimo zasledovati prehode glasov, nam je gotovo upoštevati vse te razne momente. Tako proizvajani **ń** se pretvori, ako je zatvor sapnega toka le na rahlo priprt, t. j. če kak vztrajnostni moment povzroči, da ostane zapor nepopoln, — se pretvori v šumnik **ś**, to je dorzalni **š**, ki je pa seveda pod vplivom predidočega k brezglasen. Potrebni vztrajnostni moment pri **n^{ovem}** zatvoru sapnega toka pa utegne imeti svoj razlog v hohnjanju naslednjega samoglasnika. Artikulacija dorzalnega (mehkega **n^a** in dorzalnega **ś** in **ź** je dokaj skladna ali soglasna, t. j. se precej ujema. Če zapremo pri izgovoru teh dveh glasov (**ś**, **ź**) sapnemu toku prohod skozi usta, ob enem pa obdržimo karakteristični položaj jezika (torej, da prav malo približamo jezik nebu) in znižamo nebno zavesko (Gaumensegel), tedaj dobimo poseben „t. j. jasno dorzalni (mehki) n. Tako prof. Broch razlaga bližnjost med **ń^{om}** in **ś^{om}**.

Toda vrnimo se h krajnim imenom nazaj. Tudi hrvaščina pozna to ime, glej Rječnik (IV, 879): „Kasezi, Kaseg, m. pl. mjesno ime XV. i XVI. vijeka“....svete moči v Kasezi h....u svetago Ivana v Kasezi h....Karin s Kaseg....Vidas s Kaseg. Če primerjamo ta „Kasezi, Kaseg“ recimo s paradigmom „nom. bozi, gen. bogъ“ pa s slovenskim „Koseze, Kosez“ (oz. paradigmom nom. paťje, gen. paťj), tedaj dobimo vtis, kakor da so oblike napravljene deloma po moški i-deklinaciji, deloma pa po o-deklinaciji, oziroma da je genitiv Kaseg še od prvotne neomehčane izposojenke **кънагъ**, (ozir. **късагъ**), Koseze pa od palatalizirane oblike **къназь** (ozir. **късазь**).

Nekaj oblik z **s^{om}** (Koseze) smo torej nabrali tudi v jugoslovanščini, vendar je tukaj večina z **n^{om}** bodisi v osebnih priimkih: Knez, Knezovič, Knežič, Knižek, Knežević, bodisi v krajnih imenih. Rječnik (V, 114—116) jih ima precej naštetih; Knezi, Knezlac, Knezovac, Knezovljani, Knez-selo (v Srbiji), Kneževac, Kneževići, Knežević-kosa, Knežgorica, Knežina bara, Knež-polje i. t. d.

Na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem je tudi še nekaj takih krajnih imen n. pr. Knez (v občini Solčava), Kneža (Grafendorf v občini Riže), Kneža (Grafenbach v občini Djekše), oboje na Koroškem, Kneža (v občini Grahovo na Tolminskem). Grafenbach je

v IX. stoletju v listini še imenovan „iuxta aquam Knesaha, v XIII. stoletju pa že Grafenbach. — Dalje imamo še Knežak (Grafenbrunn), Knežja vas (Grafendorf, pri Dobrničah), Knežja njiva (Grafenacker, pri Starem trgu), Knežja lipa (Graflinden, na Kočevskem), Knežni vrh pri Blanci v Sevnškem okraju. Knasweg (tudi Knefsweg — slov. Knežiče) se nahaja v Celovškem okraju — in Gnesau pri Himmelbergu je menda Knezovo, v listinah dvanajstega stoletja je pisano Gnessow, Gnessau. —

Dasiravno torej „knez“ v primeri s „kasez“ prevladuje, vendar mislim, da se mi je posrečilo do nekolike verjetnosti dokazati, da je oboje eno in isto, pa da so „kaseze“ uprav svobodniki (Freibauern), vlastelini, posestniki z dednim nasledstvom. — Svobodniki (Koseze) niso bili podložni kakim zemljiškim gospodarjem [grajščakom], ampak so plačevali zakupnino neposredno deželnemu knezu . . . Edlinger od. Freisassen hatten keinen Grundherrn, sondern zinsten unmittelbar dem Landesfürsten, besaßen oft auch ihr eigenes Recht, von welchem der Appel an den Vicedom ging. Vicedom (vice domini, namesto gospoda) je knezov namestnik, ki je pobiral davke in knezove dohodke ter izvrševal v odsotnosti kneza sodnjo oblast nad deželnokneškimi mesti in trgi. —

Dr. Janko Lokar:

Trdinov „Izprehod v Belo Krajino“.

Izmed prelepih izprehodov po novomeški okolici se je zdel Trdini najprijetnejši tisti proti Gorjancem in čez nje v Belo Krajino.¹ Kadar ga je obhajal v „otožnem središču dolenjske birokracije in revščine“ dolg čas ali kaka druga duševna stiska, je nastavljal pot po Karlovški cesti proti Metliki, večinoma sam, včasih pa s pokojnim sodnim nadsvetnikom Vojsko. Kot dijak, vračajoč se iz mesta na velike počitnice, sem ju srečal parkrat v veliki julijevi vročini že ob dveh popoldne blizu Luže. Suknji čez roko, brez telovnika, srajci široko odpeti, Trdina s svojim črnim slamnikom za sedem do devet grošev na glavi, Vojska gologlav — tako sta jo ubirala proti moji domačiji.

¹ Janeza Trdine zbrani spisi. X. knjiga: Izprehod v Belo Krajino. V Ljubljani 1912. Založil L. Schwentner. 8°. 462 str. Cena broš. 5 K, vez. 6 K 20 v.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

VI.

O vélikih začetnicah pri krajnih imenih sem že enkrat razpravljaj (Ljublj. Zvon XXX, 736) trdeč, da zadostuje, ker je vsako krajno ime, pa četudi je sestavljeno iz več besed, vendar le ena sama celota, da mora zadostovati v tej po pojmu enotni celoti tudi ena sama vélika začetnica. Razprava je žalibog ostala jalova. Pa naj bo! — Pri tisti priliki sem tudi povdarjal, da nikakor ne gre, da bi se oddaljevali od pravilne narodne govornice in rabili namesto dvobesednih imen kako spáčeno zvarjenko (enobesednico) v takih primerih, kjer prosti narod jasno in razločno govori in sklanja dve besedi vspored, torej ne „iz Novomesta“, ampak le „iz Novega mesta“, kakor ljudstvo govori, ne „v Bukovrhu“, ampak le „v Bukovem vrhu“ i. t. d. Če se je v krajnem imenu determinacija samostalnika izvršila z domačim t. j. slovenskim pridevnikom, tedaj se imata vsporedno sklanjati i pridevnik i samostalnik, samo krajnoimenski pridevnik in iz njega izvedeno stanovniško ime utegneta biti v gotovih slučajih zvarjeni t. j. enobesedni tvorbi n. pr. Novomeški, Novomeščan i. t. d. Če je pa pridevniška polovica krajnega imena tujka, tedaj ostane nesklonljiva, kakor so nesklonljivi iz tujščine prevzeti pridevniki sploh, če si ne pritaknejo kakega slovenskega sufiksa n. pr. ledik fant, fletnega dekleta . . . Ledik in fleten sta oba iz nemščine, toda „ledik“ je kar na prosto otrpla tujka, „fleten“ je pa s slovenskim sufiksom „-en“ (en) izveden iz srednjevisokonemškega „vlat“ (Sauberkeit), potemtakem pravzaprav slovenska tvorba, „ledik“ je torej nesklonljiv, „fleten“ se pa sklanja. Če hočemo n. pr. iz nesklonljivih oblik, „ledik“ (samski), „barik“ (pohlepen) dobiti sklonljive pridevnike, treba je samo, da jih podaljšamo s sufiksom „-en“ in tako napravimo iz njih slovenske tvorbe „ledičen“, „baričen“ . . . NB: O tujki „barik“ naj opomnim, da menda ni iz nemškega „begierig“, kakor trdijo slovarji, ampak iz „fahrig“ (impetuosus). To samo mimogrede.

Ker smo se nekoliko zastranili, je treba, da se čimprej vrnemo zopet h krajnim imenom. V mislih pa imam krajna imena, ki niso nič drugega nego imena cerkvenih patronov v dotičnih krajih, kjer so temu ali onemu svetniku na čast zgradili cerkev, n. pr. Sveti Krištof, Šentvid. — „Sveti“ je domačinka in se naravno sklanja (od

Svetega Krištofa, pri Svetem Krištofu), — „šent, šem“ (sanctus) je pa tujka in kot taka nesklonljiva; zato se pa tudi lahko združi s pravim imenom (samostalnikom) v eno besedo (iz Šentvida, v Šentvidu). Taka krajna imena napravljena s „šent“ kaže torej pisati kot enobesednice, ne pa, da bi jih pretvarjali brez potrebe na Št. Vid ali celo na Sv. Vid, zlasti zato ne, ker ni v tem nobene doslednosti pisati enkrat Šmarje, Šmartin, Šmarjeta, na drugi strani pa zopet Št. Janž, Št. Jošt, Št. Jernej (namesto Šentjanž, Šentjošt, Šentjernej.) — Kar je enkrat prav, bodi tudi v drugem slučaju pravilno. Če torej Nemci pišejo Sct. Margarethen, nas to ne more ovirati, da ne bi ostali pri obliki „Šmarata“ (obč. Stari trg pri Ložu). Zahteva, da naj se pišejo vsa krajevna imena začeta s „šent“ ali „šem-“ (Sankt-) kot ena sama beseda skupaj, se opira na nesklonljivost tega pridevnika — in na mnogih vzgledih vidimo, da je „šent-“ z osebnim imenom svetnikovim tako tesno spojen, da ga sploh ne moremo več odtrgati. Kdo bi spoznal še Šenčur pri Kranju ali Šturije na Vipavskem, če bi začeli pisati Šent Jurje ali Št. Jurij? Pisati nam kaže Škocijan in Šmihel, ker narod ta imena kot enotno besedo tako izgovarja; tu vendar ne gre, da bi pisali Št. Kancijan in Št. Mihael. Če narod pravi res kraju Sveti Peter, bomo za narodovo izreko povedli tudi knjižno obliko „pri (v) Svetem Petru“, če pa narod imenuje kraj „Šentpeter“ ali „Šempeter“, tedaj je tudi za nas pravilno, da se ravnamo po narodovi izreki in pišemo dosledno v obeh slučajih eno besedo, ne pa da, bi samovoljno razločevali Šempeter pri Novem mestu in Šent Peter na Notranjskem, kajti če se „šem-“ spoji s svetnikovim imenom v eno celoto, spojitje se mora ravno tako nesklonljivi „šent-“ tudi; imena svetnikov pa pri tem prav nič ne izgube na svojem svetniškem ugledu, če pišem namesto Šent Jakob, Šent Lenart, Šent Vid . . . kar prosto Šentjakob, Šentlenart, Šentvid kot enotno spojino, vsaj se ta spojitev itak mora izvršiti, ko napravimo krajnoimenski pridevnik in stanovniško ime, n. pr. Šentvidski (Šentviški), Šentvidec, Šentvidčan i. t. d. — Nesklonljivost pridevnikova daje nam povod, da napravimo iz obeh besed primaknenko, ki jo pišemo kot eno besedo skupaj kakor druge primaknenke n. pr. žalbeseda, figamož, mojsterskaza, posiliživ, vbogajme i. t. d., ali pa z vezajem vmes n. pr. pedenj-človek ali laket-brada. — Spojitev obeh delov je v takih primaknenkah, ki imajo v prvi polovici „šent-“ ali „šem-“, tako tesna, da se v mnogih slučajih iz „šem-“ po haplologiji izcimi goli „š-“ n. pr. Šmarjeta iz Šemmarjeta, Šmihel iz Šemmihel, Šmarje iz Šemmárij, Šmartin iz Šemmartin itd.

To se godi zlasti v takih slučajih, kjer se svetnikovo ime začenja z m^{om} — in pri tem smo večkrat celo spol zamenjali. Šmartin je naravno moškega spola, torej pravilno: (kam?) v Šmártin, (kje?) v Šmártinu, (od kod?) iz Šmártina; dandanes pa slišiš in bereš celo v Šmartno, v Šmartnem, iz Šmartnega. Šmárijja je naravno ženskega spola, torej pravilno: (kam?) v Šmarijo, (kje?) v Šmáriji, (od kod?) iz Šmárije, slišal boš pa in tiskano čital neutrum(?) Šmarje, Šmarja. Šmarca je dandanes femininum, toda „ecclesia sancti Mauriti in Šmarca“ (Valvas. VIII, 764 „Ushumarze“) nam kaže le na masculinum Šmávr̄c ali Šmar̄c. Tako torej jezikovna zavest med narodom peša, največkrat pa se menda to pojavi pri pismoukih in šolanih zapisovalcih, ki ne poznajo vselej dovolj natančno posebnosti narečja in ljudskega izgovora. Prav zanimive pa so glasoslovne prikazni, ki se pri teh primaknenkah s „šent-“ tu pa tam pojavljajo. Mnoge oblike nas na prvi pogled tako frapirajo, da jih smatramo za nerazumljive potvare, še le, če jih bliže in bolj natančno pogledamo, se nam začne svitati, da jih spoznamo.

Sedanji leksikon občin ima n. pr. Šentjurje pri Mirni peči tolmačeno s St. Georgen, da je razumljivo — toda Valvasor (VIII, 747) ima Zargdorf, ki pa ni morda od Zarge (obod), ampak iz St Jörgdorf (Šentjurja vas?) — (St in ts postane lahko c, nem. z). V Koperskem okraju (v občini Dolina) imamo Sacerb (it. S. Servolo, Sanct Serf, Sant-Serf in izgubivši hohnjavost, Sa[t S]erf (ts = c),¹ pri Kranju pa Šenčur iz Šen[t-j]ur (tj = č). Da je Sočerga v Buzetski občini v kaki zvezi s S. Sergius ali St. Georg ali čim podobnim, si pa brez natančnejših podatkov vendar ne upam trditi. — Na Primorskem imamo mnogo krajnih imen po svetnikih, ki jih pa ni vselej lahko spoznati, n. pr. Šempas pri Gorici (nem. Schönpaß) iz San Basso, Števerjan iz Šent Ferjan (Florian), Štanjel (Sankt Daniel). Šempolaj (sanctus Pelagius), Svetò ali po šematizmu „ecclesia sancti Aegidii in Suta“. Kdo naj kar na celem ugane, da je ta Svetò ali Suta iz Svet` Tilh? (Primeri Cvetje iz vrtov sv. Frančiška XI, 12.). — Štjak je menda sv. Jakob, Štandrež sv. Andrej, Štivan (San Giovanni), Sujuraj (San Giorgio), Šteben (Sankt Stefan), Šentvid, Šembid tudi Šemfid (= sv. Vid) itd. Iz Šturije (St Jurije?) bi bilo morda nekoliko predrzno sklepati, da je Ustije (sancti Justī martyris), in vendar je taka razlaga dokaj

¹ Iz tega je pa seveda jasno, da je napačno popravljati obliko „sv. Servolo“ na obliko „sv. Sacerb“; to bi bilo prav tako, kakor če bi začeli namesto Šmartin, Škocijan, Šmihel pisati sv. Šmartin, sv. Škocijan, sv. Šmihel. (Primeri „Planinski Vestnik XVIII, 11, 12.) Samo Sacerb torej, brez ponovljene etikete „sv.“!

mikavna. — Šenturška gora (Ulrichsberg), Šentjakobski dol (Jakobs-tal) nam pričujeta, da imamo dosledno pisati tudi Šenturh, Šentjakob, ne pa Šent Urh, Šent Jakob. Ravno tako zahteva doslednost, da pišemo Šentviška ali Šembiška gora (na Tolminskem), ne pa Sv. Viška gora, kakor pišejo pismouki v leksikonu občin. Ravnajmo se po govorici prostega naroda, pa bomo večinoma kaj malo grešili. Če pravi narod Šentožbolt, Šentgotard (na Moravškem), posnemajmo ga in pišimo dosledno taka krajna imena kot prave zlepljenke v eni sami besedi in z eno samo veliko začetnico; če pa govori narod Sveti Ožbolt, Sveti Filipinjakob (v Loških hribih), se zopet po njem ravnajmo in pišimo dosledno „pri Svetem Ožboltu, od Svetega Filipinjakoba; kjer imamo zlepljenko, imamo eno besedo, kjer je več besed nezlepljenih, jih vsopredno sklanjamo. Povod, da dvakrat stavimo veliko začetnico v krajnem imenu, bi kvečemu mogli opravičiti s tem, da je svetnikovo ime osebno ime in kot tako lastno ime, ki zahteva veliko začetnico že samo zase, predno je postalo svetniško ime. Jakob in Oswald je prav tako lastno ime kot Miloš ali Branislav, svetniško ime pa dobi spredaj tudi svetniško etiketo „sv.“, ki pa ni bistveni del lastnega imena, torej sv. Jakob, sv. Ožbolt i. t. d. Tedaj še le, ko postane svetniško ime ali ime farnega patrona obenem krajevne ime, tedaj je v svoji celoti lastno ime, torej Sveti Jakob, Sveti Ožbolt i. t. d. Sicer bi pa tudi tukaj ne bilo neumestno, če bi prvo na osebnem imenu osnovano lastnoimennost pri nastopu druge na krajnem imenu sloneče lastnoimennosti ukinili ter pisali veliko začetnico v začetku krajnega imena, pri osebnem imenu pa ne več, ker je prva lastnoimennost v drugi izginila skoraj prav tako kakor pri pravih zlepljenkah: Šentjakob, Šentožbolt i. t. d.

Da so krajna imena s „šent-“ in „šem-“ v začetku pravcate zlepljenke, ki jih je pisati dosledno kot eno besedo, smo rekli, da dokazujejo tudi krajnoimenski pridevniki in pa stanovniška imena. O stanovniških imenih napravljenih iz pravih lokalnih pojmov s sufiksom „-jan“ je bilo že večkrat govorjenje (Ljubljana, Ljublj. Zv. XXVIII, 310 — Metlje, Lj. Zv. XXIX, 42 — Žeje, Izvestja muz. dr. XVIII, 89) in naglašalo se je, da so nam prav genitivne oblike Metljan, Žejan kažipot, kako nam je ta krajna imena razlagati iz stanovniških. Če torej nabiratelj narodnih pesmi zapisuje kraje, kjer je pesmi nabral, z opombami: „koroška iz Buačan, — iz Goričan, — iz Ločan, — iz Pogorjan, — iz Svečan i. t. d., vedeti nam je, da so Blače, Goriče, Loče, Pogorje in Sveče stanovniška imena nadome-

stujoča starejše oblike Blačane, Goričane, Ločane, Pogorjane in Svečane, kar nam sicer tudi izpričujejo v nemščini rabljene oblike Flatschach, Görtlach, Latschach, Pogöriach in Suetschach, ki so, kakor znano, slovenski množinski mestniki. Kako se je vršilo menjavanje prvotnih polnih oblik s poznejšimi iz njih izvedenimi, koliko časa so se vzdržale obojne oblike vspored, bi bilo treba še natančneje preiskati. Čudno se mi vidi na vsak način, če najdem n. pr. za Ilirskobistriški okraj i v leksikonu občin i v katalogu duhovščine (str. 141) kot današnje oblike zabeležene sicer Smerje, Harije, Tominje toda Trpčane — pri Valvasorju (VIII, 738) pa ravno nasprotno: S. Rochi zu Terpze“, — pa „Sti Stephani zu Hariane, Sti Johannis Baptistae zu Smeriane, Sti Urbani zu Tominiane. Ali naj si mislim, da se je Valvasorjeva oblika „Trpče“ zopet povrnila na prvotno „Trpčane,“ ali da so že od davnih dni daljše in krajše oblike (ene poleg drugih) v rabi, pa da so večinoma sedaj obveljale krajše: Harije, Smerje, Tominje Famlje, Buje i. t. d., (kvečemu če se je v genit. plur. obdržala prvotna oblika na „-an“) — pri Trpčane pa da je izjemoma preobladala daljša prvotna oblika. — Prav zanimiva je v tem oziru Trnovska podružnica pri Ilirski bistrici, v katalogu duhovščine l. c. navedena z imenom „ecclesia filialis S. Viti in Šembije“. V tem stanovniškem imenu Šembije imamo dokaz, da je Šembid prava zlepljenka, za nas ena sama beseda. Kakor imamo iz grad grajan (stsl. iz градъ гражданинъ). prav tako imamo tudi iz Šembid stanovniško ime Šembijan (iz Шембидъ Шембиданинъ). In iz nom. plur. Šembijane (Шембидане), kar pomeni toliko kot Šentvidci ali Šembidci, smo preko oblik Šembijam (iz Šembijanъm) in Šembijah (iz Šembijanъh) dobili krajšo obliko Šembije. Ali se genitiv dandanes glasi Šembij, ali še po starem Šembijan, mi žalibog ni znano. —

Toliko smo razvideli, da Šembiška gora na Tolminskem in Šembije pri Trnovem jasno pričujeta za Šembid (Šentvid) proti pisavi Št Vid, ki jo nekateri propagirajo bodisi zaradi večje sličnosti z nemščino ali zaradi večjega počesčenja, — ne vem. Toda če je prav Šmarije, Šmarjeta, Šmartin, Šmihel, Škocijan, Šturije, Šempeter v kljub nemškemu pravopisu Sankt Marein, Sankt Margarethen, Sankt Martin, Sankt Michael, Sankt Kanzian, Sankt Georgen, Sankt Peter . . ., tedaj tudi Šentvid, Šentjakob, Šentjošt . . . ne more biti napačno, ker je v vseh slučajih svetniška etiketa „šent-“ nesklonljiva in kot taka enoti krajnega imena vtelovljena in prispojena. —

L. Pintar:

O krajnih imenih.

VII.

Carniola (III, 210) je priobčila čudno trditev, ki kot taka nikakor ne sme obveljati, trditev, ki bi nezavrnjena utegnila napraviti hudo pohujšanje pri takih, ki so navajeni na „iurare in verba magistri“. Ta trditev se glasi: „Nastavek *ica* in *ica* se nikdar ne nahaja v krajevnih imenih, ampak krajevna imena obrazuje samo končnica „-ica“, ki pomeni kraj, kjer se kaj nahaja, ali kraj, ki je koga svojina, n. pr. Glinica, kraj kjer je glina“ — i. t. d.

Ta trditev je popolnoma napačna, na celem izmišljena in brez podlage. Sufiks „-ica“ nikakor ni lokalnega pomena v tem smislu, da bi se direktno iz samostalnikov s samim tem sufiksom dala izvajati krajna imena t. j. samostalniki z lokalnim označilom, češ kraj, kjer se nahaja glina, je glinica, ali kraj, kjer se nahaja ruda, je rudica i. t. d. Tako ne gre. —

Kakor uči Brugmann (Grundriss II, 624), so slovanski sufiksi lokalnega pomena: „-dlo, -ava (oziroma -java) in -išče“. O krajnih imenih napravljenih s sufiksom „-lo (dlo)“ sem obširneje razpravljal pod značnico „Znojila“ (t. j. solnčni vročini odprt kraj) v Ljubljanskem Zvonu XXXI, 494, o samostalnikih lokalnega pomena napravljenih s sufiksom „-išče“ pa v Archiv für slavische Philologie XXXII, 131, dalje v Carnioli II, 47 in v Carnioli (Nova vrsta) I, 74 pod značnico „Lanišče (Harland)“. — Za vzgled krajnih imen na „-ava“ pa navaja Vondrák (Vergl. Gramm. I, 410): Dobrava (Eichenwald), Trnava (Tyrnau, cf. trnje, das Dornach), Svitava (Zwittau — svit, die Waldrebe), Šumava (Böhmerwald — od šuma, Wald; — od „šum“ t. j. šumeči slap, das Gesäuse, v tem slučaju menda ne —?). Jihlava se pa pač imenuje po reki Iglavi, ob kateri leži; — imena rek se namreč tudi često končujejo na „-ava“, n. pr. Sučava (v Bukovini), Morava (na Moravskem in v Srbiji) i. t. d. Tudi v slovenščini imamo precejšnje število takih tvorb z lokalnim pomenom n. pr. puščava (pust kraj), goščava (Dickicht), planjava (Ebene), višava (Anhöhe), nižava (Niederung), tokava (Bergschlucht), trdnjava (utrjen kraj), murava in muljava (Rasenplatz) i. t. d. (Glej Izvestja muz. dr. XVIII, 128.) To so torej direktno lokalni sufiksi, ki tvorijo iz samostalniških osnov brez posredovanja pridevnikov krajna imena. Deloma spada semkaj tudi sufiks „-ina“, n. pr. dolina, ravnina, pustina,

krajina, planina, krčevina (Gereut), novina (Neubruch), bukovina (Buchenwald), Smederevina (Smederevska pokrajina), Jurjevina (kneževina Jurja Smederevca), Supetarščina (okolica Sv. Petra v Šumi), Samorodina (Samorodovo posestvo), Petrina i. t. d. (Primeri: Radgona iz Rádógójina t. j. Rádógojev grad — Carniola 1909, str. 45 nasl.). Tu pa tam se tudi pri teh krajnih imenih pojavlja že posredovanje s pridevnikom. —

Končnica „-ica“ se sicer zelo mnogovrstno uporablja, tudi v krajevnih imenih se nahaja, toda tu nikdar tako, da bi jo smeli smatrati kot neposredno na samostalniško osnovo dotičnega apelativnika pritaknjeno. Oglejmo si nekatere skupine teh mnogovrstnih tvorb na „-ica“ pa njihovo razmerje do sorodnih in podobnih sufiksov. To primerjanje nam utegne določiti nekatera kolikor toliko ugotovljena pravila, v poštev pa pridejo pri tem razni c- in k-sufiksi, deloma s polnim vokalom, deloma s poluglasnikom. Vondrák n. pr. uči v svoji primerjalni slovnici (I, 461), da bi se moral pravzaprav femininum od „ikv“ glasiti „ika“, da se pa glasi „ica“ n. pr. grešnik grešnica; „-ica“ pa da je tudi femeninum za „bcv“ n. pr. žnjèc (Schnitter) „žnjica“ (Schnitterin) — dalje da je *vca prvotno femininna vsporednica za „bcv“, da se je pa ta „vca“ pod vplivom sufiksa „-ika“ pretvoril v „-íca“ in da je starejšo priponko „-ika“ skoraj popolnoma izpodrinil; iz „vca“ in „-ika“ da se je torej po nekaki čudni spojitvi izcimil sufiks „-íca“. — Jaz zgodovinskega razvoja tega spajanja sorodnih teh sufiksov kar na kratko ne morem fiksirati, vendar pa se mi dozdeva, da ima v vseh teh izpremembah in razvojnih stopnjah prav važno vlogo naglas, ki ni ravno stalno omejen na ta ali oni zlog, ampak se prav rad z zloga na zlog preteza in prelega. Lahko bi torej rekli, da je „-ica“ okrepljen „-vca“, ali da je „-vca“ oslavljen „-ica“. Isto razmerje velja tudi za druge podobne slučaje n. pr. vrábec, vrábca pa vrabič, vrabíča; ali gór'ca, gór'ce pa goríca, goríce. Tako uči ortoepija, samo da mi brez preusvojenega knjižnega naziranja trezno opazujemo naravno izreko in si ne damo od šole in knjige ničesa po črki sugerirati. Šola in knjiga sèveda pravita: Bístrica, Ríbница, Blágovica in Sódražica, čista narodna izreka pa pozna le: Bístrca, Ríbénca, Blagóvca in Sódrašca. Jasno izražen je sufiks, „-ica“ le, če ima naglas n. pr. Borovníca, Sopotníca, Políca, Krníca i. t. d. — Ali imamo torej sufiks „-ica“ ali „-vca“, bi potemtakem sè stališča ortoepije določeval le naglas. Če pa zdaj pogledamo fakične razmere, ki dandanes vladajo v knjigi, vidimo, da je knjiga iz stare dobe sem sprejela drugačno razloče-

vanje, da namreč iz samostalnikov na „b“ napravlja manjšalnice s sufiksom „-bca“, iz samostalnikov na „-a“ pa sufiksom „-ica“; n. pr. iz dēt_o dobimo dēt_uca (deca = otroci) iz sēn_o (umbra) sēn_uca, toda iz dēva pa devica, njíva njívica i. t. d. — Ker pa imamo v premnogih primerih poleg samostalnikov na „-b“ (i-debla) in pa na „-i (-bB)“ [-y (-ev)] (u-debla) tudi vspeoredne tvorbe na „-a“, tedaj je popolnoma naravno, da dobimo tudi med njihovimi deminutivnimi izrazi soodnosne podvojnice n. pr. molitev, ponev, postrv in demin. molitevca, ponevca, postrvca pa molitva, ponva, postrva in demin. molitvica, ponvica, postrvica. Pravilni deminutivniki so torej kri krvca, klop klopca, vrv vrvca; — toda v slovarju najdemo tudi „klopíca, vrvíca“ brez „klopa, vrva“ in tako pogrešamo še marsikatero soodnosno obliko n. pr. britev, britevca, [britva], britvica; cerkev, [cerkevca, cerkva], cerkvica; kletev, [kletevca], kletva, kletvica; lokev, [lokevca], lokva, lokvica; redkev, [redkevca], redkva, redkvica; ráven in raván (genet. ravni), demin. [rávenca] (serb. ravánca), [ravna], ravníca i. t. d.

Kar pa glede izvajanja novih samostalnikov s pomočjo sufiksov sicer sploh velja, mora veljati v enaki meri tudi za krajna imena — in nikdar ne smemo trditi, da se nastavek -ьць in -ьca v krajnih imenih sploh ne nahaja, bodisi da določujemo sufikse s pravorečnega stališča po naglasu, ali pa po dosedaj veljavnih pravilih slovnice iz stare dobe. Pomanjševalni sufiks -ьць, -ьca, -ьce se kakor pri drugih samostalnikih sploh, sme rabiti tudi pri krajnih imenih, kajti krajna imena po svojem bistvu niso nič drugega kakor izolirani t. j. za lastna imena uveljavljeni apelativniki z lokalnim pomenom. Kakor imamo iz *sr_odo, sl_ono s sufiksom „-bce“ napravljene oblike sr_ob_uce, sl_ob_unce t. j. srce, solnce, prav tako imamo iz „brdo, selo“ deminutivnike „brdce, selce“ t. j. malo brdo, malo selo in iz „rebro“ (die Rippe) zopet „rébrce“ (das Rippchen); toda iz femininnega izraza „réber, rébri“ (der Abhang) zopet femininen deminutivum „rébrca, rébrce“ t. j. mala réber. Pravilo je namreč, da pridrži deminutivno ime spol tistega samostalnika, od katerega je izvedeno. — V Krški dolini pri Zagradcu imamo dve vasi z imenom „Rébrce“, ki jih pa v Gemeindelexikonu in pri Freyer-ju vidimo bolj pravilno zabeležene v nemški obliki „Großreberze, Kleinreberze“ nego v slovenski „Vélike rébrice, Male rébrice, kajti za naš posluh je „Reberze“ bliže obliki „Rébrce“ nego oblika „Rébrice“; pa tudi analogija z „ravenca, klopca, kadca“ od ráven g. rávni (Ebene), klop g. klopí (Bank), kad, g. kadi (Bottich) nam dokazuje, da imamo

tu sufiks „-bca“, ne pa „-ica“, kajti „réber gen. rébri“ je femininum po i-deklinaciji. Primeri: Dolenja reber pa Brezova réber (Birkenleiten). Poleg maskulina „Strmec, Strmca“ se nahaja tudi femininum „Strmca, Strmce“ n. pr. Strmca (Krainberg) pri Podkloštru ali Strmca pri Črnem vrhu nad Idrijo. Nekateri pišejo sicer Strmica, ki utegne tudi biti pogojema pravilna, toda v takem slučaju ima sufiks „-ica“ naglas in sufiksova funkcija je posubstantivljenje pridevnika: strma reber = strmíca; ravna plan = ravníca; gola, košena, zelena planina = golíca, košeníca, zeleníca; škrlata ali skalnata (skalovita gora = škrlatíca (Felsberg, mons saxosus) i. t. d. V oblikah stírmca (nom. mala strm, genitiv: male strmí) rávenca (nom. mala ráven, genitiv: male ravní) pa ostane naglas na deblu (osnovi) in funkcija sufiksa „-bca“ je deminutivna. Razlagati bi utegnil tudi takole: moška imena (maskulina) se s sufiksom „-ica“ pofemininijo n. pr. volk, volčíca; pes, pšíca, golob, golobíca; jereb, jerebíca; to velja pri živalskih imenih — pa tudi pri osebnih n. pr. brodar brodarica, cigan ciganica, kovač kovačica, platnar platnarica i. t. d. — ali pa: maskulinom na „-bcb“ služijo kot vsoporednice ženskega spola tvorbe na „-ica“ n. pr. juněc, juníca; vraběc, vrabíca; žanjěc, ženjíca i. t. d. Toda tako pravilo se omejuje le na imena živih bitij. Tudi maskulinom na „-ik“ služijo za vsoporednice ženskega spola tvorbe na „-ica“, ki so jim prave vsoporednice tudi gledé naglasa n. pr. čárovnik, čárovnica (pa tudi čarovník čárovníca, eventuelno čaróvník čaróvníca), krivíčník krivíčníca, najémnik najémnica, odvětník odvětníca, postrěžník postrěžníca, — pa svetník svetníca. — Pleteršnik (I, 480) ima naglas krščeník krščeníca, toda iz oblike „krščen'ca“ (t. j. krščenica) smemo sklepati tudi na nekdanje naglaševanje krščenik (ozir. krščenec). Če na moška imena pritaknem moški sufiks „-bcb“, dobe ta s tem le deminutiven pomen, n. pr. laz lazec (kleines Gereute), dvor dvorec, holm holmec, log (Wald) ložec (Wäldchen); če pa isti sufiks pri krajnih imenih pritaknem na osnovo ženskega ali srednjega samostalnika, tedaj dobim iz krajnega imena le ime stanovnika: dolina (Tal), dolinec (Talbewohner), ráven ali ravân (Ebene), ravnec ali ravânc (Bewohner der Ebene), planina (Alpe), planinec (Älpler), dobrava dobravec, znojilo znojilec, brdo brdec (brejc ali bric) i. t. d.¹

¹ Če pa hočem dobiti iz krajnih imen moškega spola s sufiksom „-bcb“ stanovniško ime, moram, ker je prosti „-bcb“ že uporabljen za deminucijo, vrniti vmes še „ov“, da imam sestavljen sufiks „-ovec“ (овыц): hrib, demin. hribec ali hribček, pa hribovec (Gebirger oder Oberländer); vrh, demin. vršec, pa vrhovec (Kogler); holm, demin. holmec, pa holmovec (Högler); prod (Gerölle, Flußinsel), demin. prodec (majhen prod), pa prodovec, ki je ob (na) produ nastanjen.

Ravno tako je z ženskimi samostalniki na „-a“, če jih podaljšamo s končnico „-ica“, da ne dobe s tem nobenih novih pojmovnih mej, samó pomanjšanje se s tem izrazi n. pr. lokva lókvica, draga drá-žica, njíve njívica, pristava pristavica, sora sórica, dobrava dobrávica, gora gorica i. t. d. Če je torej lokva (Lache) lokvica (kleine Lache), draga (Tal), dražica (Tälchen), tedaj bi morali analogno tudi reči: ruda (Erz), rudica (Erzchen?), glina (Ton), glinica (Tönchen?). Ker se pa snovna imena pravzaprav ne dadó deminuirati, vsaj kot snov ne, kvečemu kot količina ali množina, tedaj je jasno, da taki izrazi kot *rudica *glinica ne morejo imeti pravega pomena — in da dostikrat figurirajo po knjigah samo kot ničemurne iznajdbe slovníkarjev. Voda kot snov je voda (pa bodi kaplja, kozarec, sod vode ali pa prostrana reka, jezero ali morje) vse eno; „vodica“ po velikosti je pa studenec, potoček — in „vodka“ (žganje) je kakor „vince“ ljubkovalna izpremlajanka za priljubljeno pijačo. — S sestavo „glina + ica“ ne pridemo torej nikamor — da „-ica“ pomeni kraj, ta trditev je popolnoma bosa. Lipa (Linde), lipica (Lindchen, Lindlein) — krajna imena so pa: Lipnik, Lipnica, Lipovec, Lipovica, Lipovščica i. t. d. Tukaj nam posredujejo izvajanje krajnih imen pridevniki: lipen lipna lipno, lipov, lipova lipovo in lipovski; sufiksi -икъ -ьсь -ica izvršujejo samo to funkcijo, da te pridevnike posubstantivljajo, torej: lipni gozd = lipnik. lipna gora ali z lipami porastena planjava = lipnica i. t. d. —

Tu bi se utegnil hitro kdo oglasiti: „Prazno blebetanje! Vsaj poznamo krajev z imenom Lipica. Lipica je n. pr. pri Stari loki ali pa znana žrebčarna v Tržaški okolici“. — Res je, poznamo jih, poznamo pa tudi krajev z imenom Lipa n. pr. v občini Loga ves pa v občini Grebinj na Koroškem, kakor poznamo Vrbo, Prešernovo rojstno vas, in Vrbo ob Vrbskem jezeru (Velden am Wörthersee). Iz tega pa nikakor ne sledi, da je „-ica“ krajnoimenski sufiks *κτῆμα*, ampak Lipa in Lipica sta tudi kot krajni (lastni) imeni ostali v enakem razmerju, v kakršnem sta bili kot občni imeni, — končnica „-ica“ kvečemu deminuirá, da bi pa iz občnih imen direktno izvajala krajna imena, to pa nikakor ne, tako pravilo „pojdi se solit“! —

Od ruda je pridevnik rudên in po tem je rudni rov = rudnik in rudna jama — rúdnica; — od pesek je pridevnik peščen in od tod peščeník (Sandberg), peščenica (Sandgrube); — od apno apnên, apnénica (Kalkgrube) poleg apníca; — od železo samo želézên (NB. ne železên!), želéznik (Eisenbergwerk). Da se nahaja poleg pridevnika prstên (irden, tönern — prstêna t. j. lončena posoda)

tudi p̄stĕn prstna prstno, nam izpričuje samostalnik prstnina (Erdgemüse, repa, korenje, pesa, krompir)¹ — in poleg pridevnika glinĕn (von Ton, Ton- n. pr. glinĕnica Tongrube) imamo tudi pridevnik „glinĕn glinna glinno“. Prav iz tega pridevnika glinĕn (глиньнѣ) pa je izveden samostalnik glinnica (глиньница) prav z istim pomenom kakor glinĕnica t. j. glinna ali glinĕna jama (puteus ex quo argilla petitur). In ta glinnica (глиньница) se je po haplologiji pretvorila v glinico, kakor „kamnik, kamnica“ iz kamĕnĕnik, kamĕnĕnica (каменьникъ, каменьница). Glej Letopis Matice Slovenske 1883, str. 234 sub „rojen list“. — V tem sluĕaju je pa „-ica“ samo v sluĕbi substantiviranja pridevnikov. Će pravimo namesto ĕitalna soba kar ĕitalnica, namesto ŕivalna igla kar ŕivalnica, namesto brizgalna naprava kar brizgalnica, namesto studenĕna voda kar studenĕnica itd., tedaj smo s priponko „-ica“ samo determinativne pridevnike posubstantivili, da potem lahko opustimo osnovnice: „soba, igla, naprava, voda.“

Fran Albrecht:

Modri sonet.

V duŕi smo nosili solnĕne bajke
in pa vero veĕjo nego moĕ
in ponos, v nebesa kljubujoĕ,
in ljubav do domovine majke.

Ćas beŕi kot vranci hrzajoĕi,
siplje sanje na gredice zmot —
a spoznanje to nam trebi pot,
ki gubi se v negotovi noĕi . . .

In na koncu, brat, kaj boŕ dejal,
ko boŕ vse dognal in vse spoznal?
— Ŗe bi globlje, ko bi mogel, rad! . . .

Ko bi mogel, ko bi mogel, brat?
— Veĕ ne morem, vse sem izruval
in kot list odtrgan v zraku sem obstal . . .

¹ Vendar ne smemo zamolĕati, da je dolĕnjska prstnina (Plet. II, 357) brŕkone samo prsnina ali presnina z vtaknjenim ali vmesnim *t* (Plet. II, 275) kakor n. pr. krstnik namesto krsnik ali kresnik. — Toda pridevnika „p̄stĕn“ ta razlaga ne izkljuĕuje ŕe, kajti kakor je prstna kost v prstu, tako je tudi prstno korenje (krompir, pesa, repa) v prŕti, ne iz prŕti.

Merčon, ki je imel poleg drugih lepih čednosti tudi to dobro lastnost, da se ni rad prerekal s svojo ženo, je plačal in odšel.

„Lagal si Perhavec, ko si dejal, da sem stal do polnoči v snegu zaradi tiste Zagorjanove Anke; ampak če bi tudi bil, prav je, da ni prišla: nemara bi moral tudi jaz takole z njo iz krčme, sedaj pa mi ni treba. Ti Perhavec, kakor si ves lažnjiv in neumen, daj ga še pol litra, pa mir in basta z Mehiko!“

(Dalje prihodnjič.)

L. Pintar:

O krajnih imenih.

VIII.

„Nastavek *-lca* in *-lca* se nikdar ne nahaja v krajevnih imenih.“ — Čuditi bi se moral človek taki nepremišljeni trditvi na debelo. Prav isto funkcijo, ki jo ta sufiks opravlja sicer pri tvorbi samostalnikov sploh, opravlja lahko tudi pri krajnih imenih, vsaj krajna imena bistveno niso nič družega kot sicer konkretni apelativniki. Če bi kdo trdil, da se končnica „-ost, -ota“ v krajnih imenih nikdar ne nahaja, bi se nad tako trditvijo ne mogli prav posebno spotikati, ker v resnici porabljam o končnico „-ost, -ota“ praviloma in večinoma le za tvorbo abstraktnih imen, dasiravno imajo nekatere tvorbe na „-ota“ poleg prvotnega pomena abstraktnosti v drugi vrsti tudi od abstraktnosti na konkretne lokalne pojme preneseni pomen. Med te redke izjeme krajnih imen na „-ota“ spadajo n. pr. samota (Einöde), pustota (Wüstenei), planota (Plateau), ravnota (Ebene), golota (kahle Fläche), strmota (steiler Abhang) itd. Strmota je v prvi vrsti strmota (die Steilheit, das Steilsein) kot abstrakten pojem in v drugi še le breg ali obronek, na katerem se ta lastnost, (namr. strmota) počituje, t. j. strma reber (in concreto). Pustota je n. pr. zaselje pri Spodnji idriji in posamezna hiša pri Spodnji kanomlji, tedaj bivališče; nekda j je pa pomenilo to ime isto, kar pusto polje, pust kraj, puščava iz abstraktnega pojma „pustota“ = pustost (die Wüstheit). Pri nastavku *-lca* pa nikakor ne gre kaj takega trditi, češ da je ta nastavek od tvoritve lastnih (krajnih) imen izključen in le na tvoritev splošnih imen omejen, bodisi da izvršuje ta *-lca* funkcijo posubstantivljanja pridevnikov ali pa funkcijo manjšanja samostalnikov; oboje pri krajnih imenih prav tako lahko stopi v veljavo, kakor sicer pri drugih apelativnikih. Funkcijo posubstantivljanja vidimo na takihle primerih: cerov, dobov, rakitov

gozd = Cerovec, Dobovec, Rakitovec; vresnat t. j. z vresjem porasten grič je Vresnatec; kosmat t. j. z goščavo in grmovjem zarasten kraj je Kosmatec; logat okoliš, ki obsega mnogo logov, je Logatec i. t. d. — Funkcijo manjšanja pa opazujemo na takihle primerih: holm holmec, grad gradec, log ložec, vrh vršec i. t. d. —

Pri krajnih imenih ženskega spola sicer res prevladuje sufiks „-ica“ nad sufiksom „-bca“ (Vondrák, Vergl. slav. Gramm. I, 467 -bca meist von -ica verdrängt.), vendar zaradi tega ta sufiks „-ica“ še ni absolutni samovladec in edini formant ali obrazovatelj krajnih imen te vrste. Brez spotikljaja in brez ozkosrčnih pomiselkov pišimo še dalje „Rébrca, Vésca,“ ne pa Rébrica, Vésica, kakor to zahtevajo takozvani „ikavci brez izjeme“ ali pregoreči pospeševalci polnoglasnega *i* v sufiksih, — kajti proti oblikam „Rébrca, Vésca“ nima niti slovnica niti ortoepija prav nobene pritožbe. Nasprotno! Ravno ortoepija odločno odklanja vsako uniformiranje na „-ica“ za vse tiste slučaje, kjer „-ica“ nima naglasa, ter priporoča obrazovanje krajnih imen na „-bca“ (oziroma „-ca“). Dasiravno imamo torej v Pleteršnikovem slovarju (II. 749) samo *vasica* (Dörflein) brez **vasca*, vendar to še ni polnoveljaven dokaz proti narodnim oblikam koroščine. Narodne izreke dostojna in pravilna je manjšalnica „vasca“ prav tako, kakor tudi kadca, klopca, kletca (kelderc), lučca, mišca, vrvca (v poljanščini *rovca*), ščetca, ušca, sókrvca (v poljanščini *sókrovca*, die Lymph), zverca, živalca i. t. d. — Če najdemo torej v knjigah tudi oblike: *vasica*, *klopica*, *ščetica*, *ušica*, *živalica* i. t. d., dobimo ob enem tudi vtis, da so te oblike po zverženi analogiji po a-debljih potvorjene manjšalnice. Le pomislimo sorazmerje: *postelj*, -i, f., demin. *pósteljca*; *post[e]lja*, -e, f., demin. *póst[e]ljica*; *molitev* *molitevca*, *molitva* *molitvica* i. t. d., pa priznajmo ob enem, da narodni izreki bolj ugajajo oblike na -bca“, nego one na „-ica“, da kakor je pravilno *ovca* (lat. *ovis*), tako tudi pravilno pravimo: *podkevca*, *redkevca*, *krav'ca*, *trav'ca*, *gláv'ca*, pa *glavica*. Tedaj tudi v tistih slučajih, ko sicer pišemo, -ica“, pa te končnice ne naglašamo, zahteva ortoepija izreko brez *i*.

Stranica je stran'na deska (СТРАНИЦА). Břnca, (Fürnberg) pri Podkloštru je menda Břnbnica ali Břnbnica (Lettengrube). Beseda ta je že v stari dobi imela po ortoepiji sufiks „-bca“ z nepoudarjenim poluglasniškim začetkom, kakor to dokazujejo listinske oblike iz enajstega do trinajstega stoletja: *Furnüz*, *Furnz* poleg *Furniz*, *Forniz* (Jaksch, Monumenta IV, 2, 871.). Gemeindelexikon popolnoma pravilno piše *Zgornja vesca* in *Vrhnja vesca* za *Oberdörf* in

Spodnja vesca za Niederdörfel, prav tako kakor Korošci pravilno govore „vesca“ (Mikl. Vergl. Gramm. II, 315: „als secundäres suffix bildet -ica deminutiva aus femin. -themen“ — no! v. s. je pa feminin'na osnova na -i!) Zanimivo je to, da med krajnimi imeni na Kranjskem in Štajerskem v tem slučaju ne rabimo deminutivnih oblik, niti pravilnega vasca, niti potvorjenega vasica, ampak le Mala vas ali Mala ves, ker tvori nasprotje z imenom „Vélika vas“. —

Zakaj bi morali pisati Lesice trozložno, nam noče iti prav v glavo, ker pogrešamo etimologične razlage imena, in najnaravneje se nam v tem slučaju po pravici zdi, da zapišemo ime tako, kakor ga prosti narod v resnici izgovarja. Narod pa pravi le „v Lésce, v Léscah, iz Léséc“ oziroma „v Lescè, v Lescàh, iz Lesèc“. Vondrák sicer (Vergl. slav. Gramm. I, 467) pravi: -ica ist verhältnismäßig selten, da es meist von -ica verdrängt wurde“. Primeri Mikl. Lex palaeosl. 1031: оубоѣца pa Plet. II, 706 ubojica, — in Mikl. Lex palaeosl. 974: сѣчьца qui secat — in сѣчьца carnifex. — K tej Vondrakovi opombi pa mislim da lahko opomnimo, da je to izpodrivanje (v slovenščini vsaj!) precej prisiljeno in nenaravno, ker izvečine nasprotuje prostonarodni izreki, da je bolj na takozvani historični ortografiji nego na naravni ortoepiji osnovano, kajti knjižni razvoj se je vedno bolj držal črke nego pa glasu in izreke, dasiravno bi si človek mislil, da je pravopis tem popolnejši, čim tesneje se prilega splošni prostonarodni izreki. Prešeren je torej po mojem mnenju ne samo zaradi ritma, ampak tudi sicer samoobsebi pravilno pisal „Stoji Moravski trg Lescè.“ — Da je po historični ortografiji namesto Lavrca, Ošenca, Pišenca pravilno Lávrca, Olšnica, Pišnica, temu ne bo nihče oporekal, ako se ravnamo po sorazmerju (Lavra: Lavrica = mavra: mavrica [Regenbogen], dasi tudi to izgovarjamo „mavrca“); ako dalje suponiramo, da je Olšnica (Erlenbach) kakor n. pr. Léšnica (Haselbach), da je dalje Pišnica iz pridevnika pišen pišna pišno i. t. d., če tudi temu pridevniku ne vemo izvira (etimologije). Prostonarodno pravorečje pa nič ne protestira proti pisavi Lavrca, Ošenca, Pišenca. — Da naj se pisava kar le mogoče prilagoja izreki, se mi vidi zelo opravičeno pravilo; da bi se pa ravnali po tistih modernih — širokih — za pišoče mase prikrojenih pravilih, ki nimajo nobene trdne znanstvene podlage, mojemu okusu vendar ne ugaja. Tako preširoko pravilo vidim jaz v trditvi, da nastavek „-č“ ne stoji nikdar neposredno za korénom, ki se vrši na soglasnik; vedno mora pred njim stati kak soglasnik (pisatelj je pač hotel zapisati „samoglasnik“, Carniola III, 210); po tem

pravilu da je napačna pisava Braslovče, Volavče, Moravče, pravilno da bi bilo le Brasloviče, Volaviče, Moraviče, češ to že jasno izpričuje nemška oblika „Moräutsch“ sè svojim preglasom. Nekaj ima ta preglas že izpričevalne moči, to se ne dá utajiti, dasiravno se vprašamo, kje je pa Woläutsch, kaj pa pravijo listinske oblike Vrazilautz za l. 1262, Fraslauš za l. 1278 i. t. d. (Zahn, Ortsnamenbuch 191.) — — Pa recimo, da velja zgoraj navedeno pravilo za te tri oblike v polni meri, vprašajmo le, kje imej tisti splošni, na široko potegnjeni „nikdar“ in „vedno“ svojo veljavo, če niti filologistrokovnjaki morda vselej ne vedó, ali je končni „-če“ prosti nastavek (sufiks), ali je pa kako drugače nastal. — To je več ko verjetno, da bo preprost Slovenec (izobraženec sicer, pa ne ravno temeljit strokovnjak), če se ravna po zgoraj navedenem pravilu in pridejanih vzgledih, začel pisati: Humiče, Doliniče, Klaniče, Piskriče (v Doberlovaški občini na Koroškem). — Ravno tako bi morali po tem razslutem pravilu pisati Rafoliče, Vikeriče, Maroliče, Pirniče, Pokeriče (Poggersdorf v Celovškem okraju), Purkariče i. t. d. ne pomislivši na osebna imena Raghold, Wighard, Marolt, Bernhard, Bogeheart, Burghard i. t. d. Pirniče res tudi najdeš i v leksikonu občin i v duhovniškem shematizmu, dasiravno bi bilo po mojem mnenju bolj pravilno Pirenče, prvič, ker pripusti narod jasno tako izgovarja, drugič pa, ker mislim, da se pravilno izvaja to krajevno ime iz osebnega imena Pirent ali Pirnat, kar je nastalo iz Bernhart [t. j. tuden in močan kot medved], ker v besedah, ki imajo v dveh zaporednih zlogih r, en r kaj rad izpade, n. pr. Köder iz Kerder, Glaner iz Glarner, Attelrie iz Artillerie, madra iz Marder, boštnar iz Forstner, Burket iz Burghart i. t. d., tako tudi Bernet ali Pirent iz Bernhart. Glede preglaševanja na „i“ v besedi Pirent lahko primerjamo pirkeljč (Börtel, pasec, obrobek), Vird (Werd) kirzograd (raven ko sveča) itd. — Kakor torej pravimo Marolč (Maroltov) hlapec, Ruperč (Rupertov) vrh, Viranč (Virantov) konj i. t. d. tako pravimo tudi Pirenče ali Pirentove vasi ali naselbine (njive, ravnine, poljane) Purkarča ali Purkartova posestva (zemljišča, sela ali selišča) ali s kratka Pirenče, Purkarče, Raholče, Pokerče, Vikerče i. t. d.

Kjer torej ne vemo jasne etimološke razlage krajnega imena in jasnih razlogov za „-iče“, se ne bomo ozirali na novotarsko zahtevo, da je pisati „-iče“, ampak bomo po stari metodi pisali n. pr. Dvorče (Wertschach), Šmihalče (Michelhofen), Poklanče (Poglantschach), Labinče (Labientschach), Smerče (Emersdorf), Borče (Förk), Sovče (Seltschach) i. t. d., ne pa Dvoriče, Šmihaliče, Pokla-

niče, Labiniče, Smeriče, Boriče, Soviče i. t. d., ker se z dosedanjo pisavo še najbolj prilagojamo ljudski izreki, ki nam mora biti, zlasti kadar drugi odločilni momenti odpovedó, glede pravopisa v prvi vrsti merodajna. Po nemški obliki krajnega imena Sovče, namreč po obliki Seltschach lahko sklepamo, da mu služi za podlago menda deminutivum od selo (vicus) t. j. selce (сѣльце, n. viculus) s poluglasnikom v staroslovenščini, kateri poluglasnik pa v novi slovenščini v sosedstvu takih konsonantov, ki so zmožni prevzeti funkcijo sonantov, brez sledu izgine. Tako n. pr. res da pišemo: ískrica, Bístrica, Kókrica itd., izgovarjamo pa le: ískrca, Bístrca, Kókrca, niti ne ískrčca, Bístrčca, Kókrčca, to se pravi: poluglasnik pred „-ca“ je popolnoma zatopljen, ker je njegovo funkcijo prevzel predidóči „sonantni r“. Poluglasniki dajo jeziku neko sesekljanost, ki se z nepretrganostjo govornega toka nič prav ne ujema, zaradi tega se je pa v živem govoru že zgodaj pojavila dvojna težnja, ali da se poluglasnik popolnoma izgubi (zator ali izgibel poluglasnika, Schwund des Halbvokals), ali pa, da se izpopolni v polnoglasen samoglasnik (vokalizacija), — to dvoje se pa vrši pod vplivom naglasa, tako namreč, da dovede brezglasnost navadno do popolne izgibeli, naglašenost pa do popolne vokalizacije. Ker se je v imenu Selčane izvršila popolna izgibel poluglasnika, je ob enem nastala možnost, da se predstoječi „l“ velarizira in da iz Selče dobimo Sevče oziroma Sòvče. Če bi se bila v tem imenu nagnila izprememba na stran vokalizacije, bi se po mojem mnenju pred jasnim „i“ ne bila mogla izvršiti velarizacija l^a in ime bi se ne glasilo Seviče, ampak Seliče (Prim. priimka Kavčnik in Kašišnik ali krajni imeni Dože in Dovsko).

Kteri zahtevajo pisavo Brásloviče, Góreniče, Kótoriče, Plétroviče i. t. d., tisti bi z ozirom na pravorečje tudi ne smeli pozabiti na težave, ki jih dela akcentologija. Znano je namreč, da naglas ne more stati na četrtem zlogu od konca nazaj, da bi prišli na en naglašen zlog kar trije brezglasni (—000), ter da mora v takem slučaju predzadnji ali zadnji zlog imeti še svoj podružni akcent (—000 ali —000'), kajti naglaševanje na predpredzadnjem zlogu, da prideta na en naglašen zlog še dva brezglasna (—00), to je še mogoče, dalje od konca nazaj se pa naglas brez podpore podružnega akcenta pri naravni in neprisiljeni govorici ne dá premakniti. Če privzamemo torej k prvotnemu še podružni naglas na pomoč, kakor naravna izreka zahteva, kmalu ne bomo jasno čutili, kateri je prvotni, kateri podružni, pa bomo morda začeli družega krepkeje izražati in izgovarjati Goreniče, Kotoriče — s tem je pa pravilno

stališče že premaknjeno; to se tem laže zgodi, ker je na tem novem stališču dovolj vsoporednic n. pr. Goriče, Melviče, Sušoviče, Pertiče, Običe, Tibiče i. t. d. — Na tem novem stališču nas pa že začne mikati razlaga „kotoriči“ (homines rixosi). — Živi jezik se tudi res temu podružnemu akcentu prav rad izogne pa si drugače pomaga proti naglaševanju četrtega zloga od zadnjega konca, — on namreč predzadnji zlog eliminira, če je tudi ta morda imel še kako malo etimologično zaslombo, samo da je bil brez naglasa. Ker je pa v vseh d v o m n i h slučajih po geslu „in dubiis libertas!“ živi narodni govorniki dajati prednost pred problematičnimi trditvami slovnicarjev, nam bo najbolj kazalo, da prilagodimo pisavo takih krajnih imen ljudski izreki ter pišemo Smerče, Górenče, Kótorče, Pletrovče itd. — Če pa kdo hoče, da naj pišemo tudi ta imena na „-iče“, nam mora opravičenost te svoje zahteve z jasnimi razlogi tako raztolmačiti, da bomo tudi **mi** o tej opravičenosti prepričani, — toda izrazi „jasno, očitno, brezdvomno“ med tehtne razloge in dokazila še ne spadajo.

Ig. Gruden:

Pesem o lepi Vidi.

Bela jadra so razpeta,
v ognju ves plamti zapad,
tvoja lica so razgreta,
v tvojem srcu je pomlad.

Vida, morje! Slišiš morje,
ki pozdravlja te in vabi?
V ognju vidiš vse obzorje?
Pridi, Vida, in pozabi!

In za morjem — tam pomlad je,
Vida, tam pomlad je večna;
za obzorjem — tam tvoj grad je,
v njem bo lepa Vida srečna. —

In zaklicalo je morje,
in zavábilo obzorje:
lepa Vida v dalj je zrla,
zrla, hrepenenja mrla.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

IX.

Kadar se gibljemo na stališču, točneje rečeno majališču negotovosti, kaže nam biti skrajno previdnim; drzno in brezvestno se mi torej vidi uvajati trditve s tistim tako zavestno se glasečim „jasno, očitno, brezdvomno,“ ker taki uvajalni dostavki pri površnejih in plitvo-mislecih ubijajo vso razsodnost in vso samostalnost naziranja, dasi so taki dostavki večinoma brez preudarka, torej tudi brez pravega prepričanja trditvi dovrženi. Drznež s tako opremo svoje trditve površnemu in radovernemu čitatelju dostikrat še tisto malo samostojne razsodnosti, ki jo morda ta po naravi ima, izpodmakne, da mu more potem laže podmakniti svoj četudi piškav nazor. To bi smeli imenovati sredstvo znanstvene rabulistike. Vsaj s tem vendar ne postane trditev nič trdnejša, če nam trdivec samo trdi njeno jasnost in brezdvomnost, pa nam z nobenim dokazilom, z nobenim migljajem ne pomore, da bi tudi mi to pojmi in uvideli, kar on pravi, da mu je jasno. Kaj pomaga n. pr. trditi „Fevča brez dvombe mesto Feviča“, kakor da bi izvestno to bilo slovensko ime. Vsaj morda je —, toda dostavek „brez dvombe“ tega še ne dokaže, — in komur ni jasno docela, svobodno dvomi dalje. — Skoraj podobna se mi zdi ta trditev o Fevči, kakor če bi rekel: „Davča brez dvomno mesto Daviča“ ali „Klevevž očitno namesto Klevevež ali Kleveviž“, dasiravno za prvi slučaj iz listin in urbarijev poznamo nemško obliko „d[ie] A/sz“, in za drugi slučaj še zdaj velja nemški *Klingenfels*, t. j. ozek prepad v skali, tesna globel med skalami, skalnata zijat (Izvestja muz. dr. XIII, 103). — V občini Marija gradec na Štajerskem imamo vas Tevče (Teutsche), ki je pri Zahnu (Ortsnamenbuch, 129) zabeležena v obliki *Deſtschach* (l. 1209 *Teſtsach*, l. 1300 *Tellzach*) — in v občini Bočna na Gornjegrajskem *Deſce* (nem. *Deutze*, pri Zahnu l. c. *Deſtsche*). Zdaj pa vzemimo še znano papirnico ob Ljubljani: „Vevče“ (Josefsthal) —; kako naj pišemo to krajno ime, da bo pravilno po novih Carniolinih zahtevah, ali „Veviče“ ali „Veliče“? — *Gemeindelexikon* (pag. 76) ima *Velče*, Freyer (str. 136) ima *Vevzhe* (*Weutsche*) in ljudstvo govori dandanes dosledno *Vevče*. Oblike z „i“ pa nobeden ne pozna, kar je čisto naravno, vsaj bi se pred „i“ menda „l“ ne bil velariziral, — pri ohranjenem „i“ bi se bil moral ohraniti tudi „l“, da bi se ime

glasilo Veliče. Zahn (Ortsnamenbuch pag. 492) n. pr. navaja Welz pri Judenburgu, češ da se je l. 1007 imenoval Ueliza in l. 1190 Welize, a zdaj o vokalu „i“ ni nobenega sledu, razen da je velarizacija vendar zaostala. Isti Zahn pa navaja na str. 495 Weutsch pri Velenju s starimi oblikami: l. 1296 Velths, Velcz, 1480 Welczsch in l. 1500 Weltsch, kjer je pa velarizacija prospela, ko že v starih oblikah o vokalu „i“ ni bilo sledu. Oblika Mora/sz za Moravče v XII. stoletju (Schumi, Urk. u. Reg. I, 189 in 98) je sicer res tako osamljena, da si človek skoraj ne upa se nanjo sklicevati, popolnoma je pa za naše vprašanje vendar ne smemo prezreti, ker utegne biti vendar le nekaj na njej, dasiravno si je ne moremo še stolmačiti na jasno. Pri Moravčah torej še vedno dvomimo, ali imej preglas v obliki Moräutsch, ali velarizirani „l“ v obliki Mora/sz odločilno veljavo za učeni pravopis, prostonarodna izreka je pa že odločila za Moravče proti Moravičam. Pri Braslovčah je pa tudi strokovnjaška razlaga, kakor nam jo je podal pokojni profesor Štrekelj v Mariborskem časopisu za zgodovino in narodopisje (VI, 44), proti Braslovičam; — in dokler te Štrekljeve razlage kdo prepričevalno ne ovrže, ima ta razlaga veljati in z njo vred mora veljati tudi dosedanja, narodni izreki prilagojena pisava brez i, namreč Braslovče. —

Očka Pajštvarč je Carniolinemu modrovanju tudi za spotikljaj, češ glasiti bi se moralo „Pajštvarič iz pajštva (Badstube)“. — V resnici pa stvar vendar ne stoji tako, ampak nekoliko drugače. Iz „pajštva“ (Bähstube — cf. Zeitschrift für hochdeutsche Mundarten, IV, 361) je pajštvar, kakor iz „bajta“ bajtar, iz „koča“ kočar i. t. d. Zdaj dalje pa gospodu modrovavcu, ki morda misli na kak patronymicum napravljen s sufiksom -itj, že ne smemo slediti, da ne zaidemo na krivo pot. Ko bi torej iz Pajštvar enako, kakor iz Gašpar Gašparič (Gašparjev sin, mladi Gašpar), napravili poočetno ime Pajštvarič, bi moglo to pomeniti le mladega Pajštvarja (sina), ne pa skratka Pajštvarja, in vendar je na dotičnem mestu govorjenje le o Pajštvarjevi gostilni in Pajštvarjevi hiši. Iz tega pa po mojem mnenju sledi, da v zvezi „očka Pajštvarč“ oblika „Pajštvarč“ nikakor ni samostalnik, ampak pridevnik napravljen s sufiksom „-iski“, kakor cesarski, korarski -od cesar, korar i. t. d. — Očka Pajštvarski (iz Pajštve) je prav analogno napravljen, kakor Janez Kočarski (iz Koče), Jože Bajtarski (iz Bajte), Miha Žagarski (z Žage) i. t. d. — Končnica „-ski“ se pa v koroščini kakor znano mehča v „-šč“ (Kres I, 415) in tako dobimo iz Gosposvetki „Gosposvešč“,

iz Glinski „Hlinšč“ in iz Pajštvarski „Pajštvaršč“, a ta za izreko pretrda oblika je š med r in č eliminirala, oziroma absorbirala in tako smo dobili „Pajštvarč“, za koroščino menda popolnoma pravilno obliko. —

Če se oziramo na pravorečje in gladko narodno govorico, se ne bomo lahko sprijaznili s pravilom, da imajo krajna imena, kakor n. pr. Prečna, Kočna i. t. d., le končnico „-ina“, nikdar pa ne „-na“ in da se torej ima dosledno pisati le Préčina, Kóčina i. t. d. Tako pravilo se mi zdi da predaleč sega — držalo bi le tedaj, če bi bil „i“ v takih krajnih imenih naglašen; ker pa ni, dobimo vtis, da je samo poluglasnik, ki se v gladki neafektirani govorici kar izgubi. Če pa tega zatopljenega poluglasnika nič ne izgovarjamo, ga nam tudi ne kaže pisati. Če rabimo pri drugih apelativnih samostalnikih oblike s končnico „-na“, na primer: bratična, gospodična, hišna, kmetična, knežna, sestrična, tetična, vojna, ustna, tajna, grivna (Halsband) i. t. d., zakaj bi morala ravno krajna imena delati izjemo ter izključevati končnico „-na“, oziroma nadomestovati jo s polnejšo „-ina“? — Kakor rabimo brez pomisleka ime „Prečna ulica“, prav tako brez pomisleka tudi pišemo po prosti narodni govorici: „Prečna, Račna, Ločna, Stična, Bačna, Lučna, Kočna i. t. d.“ — Da so krajna imena lastna imena, to jim daje izjemno stališče samo glede pisave začetnic, ne pa tudi glede nastavkov, s katerimi se izvajajo. — Od lastnih osebnih imen Radosava, Vidoslava ima srbščina hypokoristične okrajšanke Rada, Vida — in te hypokoristične oblike je zopet podaljšala s končnico „-na“ v Radna, Vidna. — Če so pisali v 10. stoletju tudi „Bosōna, Bosīna“ (Rječnik, I, 559), nas to nič ne ovira, da pišemo dandanes „Bosna“ (nekatera narečja pa izgovarjajo tudi Bozna). — Poluglasnik, ki se je v samostalniku popolnoma zatopil, je v pridevniku „bosenski“ zopet oživel, oziroma se ohranil vokaliziran. — Navidezno trdna, zame pa vendar nekoliko dvomljiva se mi vidi razlaga Kočne. Ta se v Carnioli (N. v. III, 211) glasi: „Ako pomislimo dejstvo, da pomenja nemška beseda Winkel poleg drugih značenj tudi „Gegend von Bergen oder Wald eingeschlossen“ (Schmeller-Fromman, Bair. Wtb. II, 760), kar dobro pristaja našim Kočnam, potem ne moremo dvojiti, da je našim Kočnam podstava kōtъ in ako pristopita nastavka ъсь + ina, daje to po zakonih glasoslovnih v novi slovenščeni pravilno obliko: Kōčina“. Recimo, da v takem izvajanju ni prav nič zagrešenega proti glasoslovnim zakonom, toda s tem še ni vse opravljeno, ker imamo tudi še drugih zakonov, ki jih istotako ni prezirati, in

jaz mislim, da z dobrim razlogom še lahko dvomim, da bi bilo navedeno razlaganje Kočne pravilno, kajti nastavki (ьць + ina) se ne čredijo kar tako priprosto, kakor bi se komu zljubilo.

Res je nekaj analogije med „kot, kotec, kočina“ in pa med „studen, studenec, studenčina“, če stvar samo površno pogledamo; če se pa bolj natančno pobrigamo, se nam ta analogija začne umikati, kajti „kot“ je samostalnik in „kotec“ njegov deminutivum, „studen“ je pa pridevnik, ki se je z nastavkom „-ьць“ posubstantivil, torej „studenec“ = studen (mrzel) vrelec. — Da bi se pa sufiks „-ina“ zaobešal deminutivnim samostalnikom, mi ne gre prav v glavo in ne morem najti primernih vzgledov za tako izvajanje. Pač imamo od „nov, star, pušč, vroč“ samostalnike „novina, starina, pustina, vročina“ in od „dol, hrib, kotel, zid“ imamo „dolina, hribina, kotlina, zidina“; nikomur pa ne pride na misel, da bi najprej z nastavkom „ьць“ izvedel dotične pomanjševalnike „dolec, hribec, kotlec, zidec“ a iz teh potem „dolčina, hribčina, kotelčina, zidčina“. — Kar je pa posebne važnosti, v vseh teh slučajih bi imel nastavek „-ina“ naglas. Izvajanje Kočne iz „kotec“ (Winkelchen) se mi zdi torej ponesrečeno. Drugo razlago od „koča“ (pastirska) hočem dati samo na premislek, točnih dokazov nimam, tedaj bi bila Kočna (planina), kjer v zatišju stoje pastirske in drvarske kočice. —

Aleksander Hudovernik:

Spomini na Janeza Trdino.

II. Trdinova ljubezen in drugo.

Radoslava — to ime je nadel Trdina svoji prvi ljubezni, ker mu je bila najradostnejši spomin v vsem njegovem življenju, — ljubil je le idealno. Ko se je zaljubil vanjo, bilo mu je sedemnajst let, njej pa deset. In vendar ni bila to navadna petošolska ljubezen, temveč ostavila je blagodejne sledove za vse Trdinovo življenje. Prej so razdvajali razni dvomi njegovo dušo, kar ga je prešinila ljubezen do Radoslave, postal je zopet vesel in srečen. Njeni starši so zadovoljno opažali, da se Trdina zanima za njih hčerko. Z veseljem se je lotil nadaljnih študij, saj je imel zavest, da se za življenje združi

To je hči megiščanske „kranarja“^{15} poznejše
proslulega bogatina. Zdi se mi, da mi je l. 1911 v Topolovcih
brat dr. Josip Starčević sam o tem poročeval + zdi se mi, pravil:
Da ta sestra še živi*

L. Pintar:

O krajnih imenih.

X.

Ker smo se zadnjič ustavili pri Kočni, dodajmo o njej še nekoliko. Prezreti namreč ne smemo razlage, ki nam jo je podal v svojih Kamniških Alpah prof. Ferd. Seidl. Na enem mestu (I, 16) misli, da je Kočna = Kolčina, na drugem (I, 20), da je Kočna = Kotina. — Isto razločevanje se ponavlja tudi na 8. sliki. Tu nam dela preglavico ta okolnost, da naj bi razlika v izvajanju dveh enakih imen pojasnila protislovje med visoko skalnato goro in globoko izdolbeno dolino. Zdi se mi, da ta razlaga, kakor je sicer videti ugodna, vendar še ni popolnoma godna, dasi na prvi pogled prijetna, vendar še ni do konca verjetna. Iz besede „kołk“ (gorski pomol) naj z vekšalnim(?) obrazilom „-ina“ napravimo „kołčina“. — — To je težava. Sufiks „-ina“ prvič menda ni ravno vekšalen, prej že manjšalen (Archiv XXXII, 308), drugič pa ima izvečine tudi naglas, ki varuje vokal „i“ pred izgibeljo. Pa recimo, da izjemoma v tem slučaju „-ina“ nima naglasa, s tem vendar še ni odpravljena vsaka težava v razlagi. Ker je v naših narečjih κ (ą) = uo, tedaj bi bila Kočna (Kotina) = Kuočna, toda Kočna (Kolčina) bi bila = Koučna. Vprašanje je torej, ali se ime gore in ime doline Kočne popolnoma enako, ali pa različno izgovarja. Te pomisleke je treba odpraviti s primerno pojasnitvijo, če hočemo sprejeti to razlago. — —

Tudi o Moravčah je bilo zadnjič govorjenja in to pot ne brez uspeha, kajti oglasili so se izmed čitateljev nekteri, ki trdijo, da ljudstvo govori: v Moravče, na Moravčem, z Moravčega, češ da je to pridevnik, enako tudi: z Jančega, na Jančem, namesto iz Janč, na Jančah i. t. d. — Če ljudstvo tako govori, tedaj moramo na vsak način to upoštevati, če je tudi knjiga doslej večinoma poznala le množinsko obliko „Moravče, Moravč, Moravčah“. — S tem je pa že tudi precej izpodmaknjen temelj oni razlagi, ki pravi, da je Moravče pravzaprav stanovniško ime (= Moravčane, Lj. Zv. XXVIII, 312.) — Dà, dà, stare razlage so tudi včasih potrebne revizije in poprave. „Moravče, Moravčega, Moravčem,“ kako hočemo to razložiti? — Poleg dvobesednih krajnih imen, v katerih je splošni apelativnik determiniran s krajnoimenskim pridevnikom n. pr. Limberška gora, Slavski laz, Malinski vrh, Savske jame i. t. d., imamo i takih, kjer je netrum dotičnih pridevnikov posubstantivljen t. j.

samostalno rabljen n. pr. Gomilsko, Vransko, Pragarsko, Krško, Topusko, Proseniško, Sotensko i. t. d. Posebno pogosto se rabi samostalno neutrum posesivnih pridevnikov tvorjenih bodisi s sufiksom „-ov, -ova, -ovo“ n. pr. Adamovo, Brankovo, Jakičevo, Hrustovo, Koplanovo, Opalkovo, Finkovo, Poznikovo i. t. d. (namreč posestvo, selo, selišče), ali pa s sufiksom „-jv, -ja, -je“ n. pr. Krnče, s Krnčega, na Krnčem (t. j. Krncovo posestvo) ali Junče, z Junčega, na Junčem (t. j. Juncovo selišče), Škrjanče (= Škrjancovo), Zgonče (= Zgoncovo) i. t. d. Ker „tj“ da „č (č)“, tedaj dobimo iz osebnih imen na „t“ s sufiksom „-jv“ napravljene posesivne pridevnike na „č“ n. pr. Ruprč (t. j. Ruprtov) vrh, Regrča (t. j. Regrtova) vas, Valpča (t. j. Valptova) vas i. t. d. — Na enak način bi se dal iz osebnega imena Moralt napraviti posesivni pridevnik Moralč ali Moraltov — in od tod Moralče ali Moraltovo ozemlje, das Gebiet (Territorium) des Moralt oder Moraltsdorf (Moraltstetten). — Moralče (Moraltovo), Moralčega se po velarizaciji ^{1a} izpremeni v „Moravče, Moravčega, Moravčem“. Tako bi se dal prav naravno iz osebnega imena Moralt razložiti posesivni pridevnik Moralč (Moralč, Moravč). Kot podpora take razlage naj omenim nekaj krajnih imen, ki jim služi za podlago osebno ime Marolt ali Marovt (mar = slaven, alt = star; torej: Staroslavni —?). Tako n. pr. najdemo pri Zahnu (Ortsnamenbuch str. 331) omenjeno za leto 1404 Maroltsdorf blizu Brežic na Bizeljskem, dasi se v sedanjem Gemeindeleksikonu ta vas ne nahaja več. Slovensko bi se ji reklo „Marolča vas“. Ravno tam najdeš navedeno pri Zahnu „Marout“ dvorec severno od Lubna pri Gornjem gradu (leta 1424 am Marolts t. j. na Maroltovem ali Marolčem). Morda je Marovško graščino (Gutenbüchel) pri Šoštanju šteti tudi v to skupino. — Iz osebnega imena Marolt nam je tudi izvajati krajno ime „Marolče“ pri Sv. Gregorju v Velikolaškem okraju (izgovori Marovče). Govore pa baje ne „na Marovče, z Marovčega, na Marovčem“, ampak: kje? pri Marovčih — kam? k Marovčim — od kod? od Marovčih — kodi? skozi Marovče. — Potemtakem bi bilo to množinsko ime „Marolče“ pravzaprav Marolči (t. j. Maroltovi — ljudje, nastanjenci), — Marolče (singular), Marolčega, Marolčem pa Maroltovo (selo, posestvo). —

Gospod razpravljatelj v Carnioli (III, 211) pravi n. pr.: „Volanik“, menda Veljavnik; „Pristanik“, književna oblika Pristalnik; „Stegovnik“, pravilno Stegelnik i. t. d. — Veljavnik v mojih očeh, dasi je z veliko lahkoto postavljen za razlago, vendar nič ne velja — in o književni pravilnosti oblik Pristalnik in Stegelnik tudi nisem

na jasnem; dobro bi torej bilo, če bi nam bil g. razpravljatelj ker v debloslovju ali izvajanju besed nismo toliko podkovani, da bi na prvi mah razumeli to književno pravilnost, če bi nam bil vsaj namignil, zakaj je ktera oblika književno pravilna, da bi mi potem mogli soditi in kontrolirati, ali je, ali ni. Izrazi „pravilno, književno“ sami nič ne razjasnijo, nič ne dokažejo. — Nadaljna taka trditev je: „Plešovnik, očitvidno je književna oblika Pleševnik, „Voševnikova“ jama, pravilno „Voščelnikova“ jama. — Tudi ta „očividno“ zame ni prepričevalen. Sicer ne vem, ali narod naglaša „Pléšovnik, Vóšovnik“, ali pa jasno „Plešovnik, Vošovnik“. Pač pa vem, da naglaša ne le „Grmóvnik, Vrhóvnik“, ampak tudi „Lučóvnik, Pečóvnik, Klokočóvnik“ pa „Lúčovce, Pečovje, Kokočóvec“. Če imá „-óv“ krepak naglas v besedi, ga noben šumnik ne bo omehčal na „-ev“. Odveč bi menda bilo, sklicevati se na razpravo v Celovškem gimnazijskem programu iz leta 1882, ki pravi „Die Ableitungssilbe für das Possessivadjektiv lautet ausnahmslos -ov, -ova, -ovo; die erweichte Form auf „-ev“ besitzt der Rosenthaler Dialekt nicht“. — Vendar mislim, da utegne to veljati ne le za rožanščino, ampak tudi za mnogoktero koroško in gorenjsko narečje. Pleša: plešáva (pléšova), Pléšovnik cf. Dobráva (dóbrova) Dóbrovnik, pa tudi Plešovnik, Dobrovnik. In če smo „Ošenco“ spoznali brez dvoma za „Olšnico“, veljaj nam tudi Vóšovnik za Olšovnik, t. j. nastanjenec v olšovju, kakor je Vrbovnik v vrbovju in Bukovnik v bukovju itd. — Začetni *v* (kakor voče vokno, namesto oče okno) nas ne bo motil, velarizacija *l^a* pa tudi ne. Primeri „vo'tar“, namesto „oltar“. Potemtakem je Vošovnik (Erlacher), kakor bi bil morda Rohrachter Trstovnik i. t. d. Uganka mi je „šč“ v predpostavljjenem Voščelnik(?).

Težavo napravlja mojemu razumevanju tudi tale razlaga: „Potok, po katerem ima dolina ime, se zove Bala. Temu imenu pristopata nastavka *-bšk* + *-ica* in iz Bala + *bšk* + *-ica* nastaje Balščica in pravilno ime stanovalcev te doline bi bilo Balščičar, ne pa Bavškar.“ — Meni se zdi, da če narod splošno govori le Bavškar, da je potem to edino pravilno, kajti v tem ima narod svojo odločilno besedo in mi nimamo pravice mu jasnih oblik popravljati; sicer pa tako oblikovanje na „-škar“ ni tako osamljeno in brez primere, da bi je smeli proglašati za nepravilno. Primeri: Hlavškar, Roškar, Zanoškar, Seliškar, Remškar i. t. d. Sicer pa tudi ne vem, da bi bilo dognano, da se mora izvajati ime stanovalcev naravnost iz oblike Balščica. Jaz vsaj imam ta vtis, da tvorijo krajna imena na „-ica“ stanovniška imena navadno s sufiksom „-jan“, torej

od Bistrica. Breznica, Borovnica le Bistričan, Brezničan, Borovničan, ne pa Bistričar, Brezničar, Borovničar (borovničar je nabiravec borovnic, Heidelbeerensammler). — Iz imena „Balščica“ izvedeno stanovniško ime bi se tedaj po tej analogiji imelo glasiti Balščičan (skrčeno pa Balščan). Pa še marsikaj je treba premisliti: n. pr. iz samostalnika „Bala“ dobimo pridevnik „Balski“, a ne „Balški“, toda stanovniškemu imenu „Balškar“ mora biti za podlago vendar le Balški, a ne Balski. Oglejmo si stvar na neki paraleli. „Hlavče njive“ si razlagam jaz iz „glavč“ ali „glavč'a“ (v pomenu „holmec, gomila“ Hügel — primeri serbski „oglavak“ in krajno ime „Kobilja glava“). Hlavča ali glavča njiva je tedaj holmčasta ali gomilnata njiva (hügeliger Acker), kakor zdenča voda (Brunnenwasser). Kakor pa imamo poleg pridevnika „zdenči“ tudi „zdenški“ n. pr. v krajnem imenu „Zdenska vas“, tako srečamo tudi poleg „hlavči“ obliko na „-ski“, namreč „hlavški“, iz katerega je potem drugo krajno ime „Hlavščice“. Stanovavci na Hlavčih njivah (več hiš) so Hlavčani, samotnik (en sam kmet) v Hlavščicah je pa Hlavškar; oboji pa so si sosedje ne daleč narazen. — Če je torej i krajno ime „Hlavščice“ i stanovniško ime „Hlavškar“, oboje iz krajnoimenskega pridevnika „hlavški“ si na isti način lahko tudi mislimo, da je osnovano i krajno ime „Balščice“ in stanovniško ime „Balškar“ na nekem skupnem krajnoimenskem pridevniku „balški“, ali pa da se je „balski“, posubstantivljen v „Balščico“, na podlagi tega krajnega imena prelevil v „balški“. ki nam je dal potem „Balškarja“. — Balščičarja pa mislim, da smemo po vsi pravici odklanjati. Tudi trditev, da je Bala voda, po kateri ima dolina ime, mi nič kaj ne ugaja, navadno imenujemo pač vode po dolinah, po katerih teko, n. pr. Gradaščica, Poljanščica, Topliščica i. t. d. — Vode v Balških dolih imajo menda svoja posebna imena n. pr. Lipnica, Kópica, Šumnik, ... pač pa nam služi pridevnik „balski“ za imenovanje tamošnjih naselbin. Balske naselbine (vasi? soseske) so torej Balščice (Gorenja, Srednja, Dolenja balščica). Vas na Pogledu ali Poglejska vas je Poglejščica, vas na vranjih ali vranjkih je Vranjska vas ali Vranjščica, Konjski hrib ali Konjska planina je Konjščica. — Od „kolč“ (hrib, holm, grič) se glasi krajnoimenski pridevnik „kolski“ (kovski). Primeri Trubarjevo obliko „človeški“ (namesto „človeški“). Od tega pridevnika „kovski“ je napravljeno krajno ime Kovski vrh v Poljanski občini in posestnikovo ime Kovskar ali Kovščak (Kolšek?). — —

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XI.

Tudi tisti spotikljaj nad Bilcovo vasjo (Carniola l. c.) se meni zdi nekoliko nepotreben, ker po mojem mnenju ta oblika nima toliko spotikljivega na sebi, kot naši slovničarji navadno mislijo. Dotično mesto se namreč glasi: „V Zvonu je za l. 1911, na str. 252 razložena Bilča ves za Bilcovo vas, *menda* Bilčevo ves“. — Jaz bi po svojem prepričanju temu „*menda*“ nasproti postavil vsaj pohleven „*morda ne*“ ali „*menda ne*“, ker ne mislim nastopiti ravno z brezdvomnim „ne“. Vem sicer, da ima Pleteršnikov slovar (II, 590) in Levčev pravopis (str. 154) samo obliko „stričev“, ne pa tudi „stricov“, — vem pa tudi, da v premnogih narečjih prosti narod jasno izgovarja „stricov, Matijcov, hlapcov“, — ne pa „stričev, Matijčev, hlapčev“ i. t. d. — In ker meni ta narečja — prevdariti bi morali dobro, ali niso morda celo v pretežni večini — ker torej meni ta cov-narečja mimo previsoko povišanih čev-narečij tudi nekaj veljajo, ne vem, čemu bi se toliko pomišljal zapisati narodno obliko „hlapcov“ ali „stricov“, čemu bi se moral ukloniti enostranskemu učenjaštvu in po njega doktrini pisati le „hlapčev, stričev“, — kajti lahko bi ugovarjal, da ne vem in ne razumem, zakaj naj bi imel vokal v svojilnem sufiksu „-ov“ dvojno ulogo *obenem*, i pasivno i aktivno. — Ta dvojna uloga, da se vokal **o** v sufiksu **-ov** obenem daj mehčati v **e** in da ob enem ta **e** pretaplja sam predstoječi sičnik v sodnosni šumnik, ta dvojna uloga se mi zdi nekakov čuden *circulus*. — V Slovanu (XI, 159) je bila objavljena kitica, bodisi da je potekla iz peresa Vodnikovega ali koga družega, kitica, ki se glasi:

Odrešen je svet
Francoskih nadlog,
Smo Francovi spet,
Zahvaljen bod' Bog!

Nad obliko „Francovi“ v tej kitici bi se jaz ne mogel spotekniti — a glej, dandanes se vendar pod vplivom moderne učenosti že oficijelno pačimo s „Frančevim nabrežjem“, dasiravno se je svoj čas Levstik pri redakciji uličnih napisov še zadovoljil s priprostim „Francovim nabrežjem“ (Franzens-Quai). — Prešeren je svoj

sonetni venec posvetil „Primicovi Julji“, jaz se ob to svoj čas nisem spotaknil, — utegnilo bi se pa zgoditi, da bi mu kak gorečnež hotel akrostihido preobraziti na novo obliko „Primičevi Julji“, če bi le izprememba začetnic v 6. in 7. sonetu venca ne delala težav. — Lancovo pri Radovljici je potemtakem tudi v nevarnosti, da bi kdo zahteval prekrstitev imena v Lančevo. Lente festinemus! — vsaj ne gre vse po enem kopitu. —

Levec v „Slovenskem pravopisu“ na dveh mestih (§ 25 in § 77) govori o mehčanju, na prvem mestu o mehčanju samoglasnikov, češ da za mehкими soglasniki (c, č, š, ž, j) prehajajo trdi samoglasniki (o, [a, u]?) v mehke (e [i]?), a na drugem mestu o mehčanju soglasnikov, češ da se pred samoglasnikoma e in i pretapljajo goltniki (k, g, h) v šumnike (č, ž š,) in sičnike (c, z, s) — in pa da se sičniki pretapljajo v šumnike. Potemtakem je bistvo mehčanja v tem, da takozvani mehki konsonant vpliva na naslednji vokal in takozvani mehki vokal na predstoječi konsonant (goltnik ali sičnik) ter ga sebi prilíči in prienači. V obliki „Bilčev“ je nastopilo ali oboje mehčanje obenem, ali pa najprej samoglasniško, kateremu je sledilo še soglasniško (?). Največja težava je, jasno si predstavljati, kako se naj to takozvano mehčanje vrši, ali je to enoten pojav, izvršen na vokalu in na konsonantu obenem, ali pa naj si ga mislimo v dve fazi razdeljenega vpoštevajoč vzrok in posledico. V prvem slučaju bi nam bilo menda po zgoraj navedenih pravilih še le iskati vzroka za pojav. Za vsako pravilo pa vendar moramo imeti jasnih pojmov in razumljivih vzrokov, sicer ostane takozvano pravilo vendar le nekaka neupravičena samovoljnost slovničarjev, ki je ne razumemo dovolj, da bi se z lahkim srcem nanjo zanesli. —

Bolj jasno govori v svoji slovnici (po Miklošičevi primerjalni) Šuman. Na 71. strani uči: „Sičniki (c, z, s) prehajajo v zvezi z glasnikom j v č, ž, š — s in starejši z se mehčata le v zvezi z j, c in mlajši z se pa mehčata tudi pred onimi samoglasniki, pred kterimi se mehčajo goltniki,“ — a na 7. (oziroma 8.) strani pravi, da se goltniki pred mehкими vokali izpreminjajo v neblike ali sičnike — no, potemtakem baje „stričev“, ker je e takozvani mehkek vokal. Na 91. strani zopet pravi: „Po c se omehčuje navadno o v e enako, kakor po š, č, ž in j: *vrabcev, znancev, slepcema* zraven *slepcoma*. Torej navadno se za c o omehčuje v e, a ne vedno — in slepcema se rabi ne izključno, ampak samo zraven slepcoma. — Če je pa e mehkek vokal, ki baje izpreminja c na č, se zopet vprašamo, ali ima to moč vsak e, torej tudi tisti, ki je sam pravkar

omehčan iz **o** (?). Poglejmo zopet v Šumana, ki na 237. strani pravi: „Priponka **-ov** čini posestne priloge iz moških edninskih samostalnikov: Adamov, cesarjev, sosedov, **stryjcev**.“ — Torej stricev, a ne stričev (?). — In na 42. strani zopet uči Šuman: „K prilikovanju se štejejo tudi nekatere prikazni, v katerih se samoglasnik bliža predstoječemu ali sledečemu soglasniku n. pr. **jo** se izpreminja v **je** t. j. **o** se po nebnikih in po sičniku **c** izpreminja v **e**: veselje, bojev, z mečem, križem, tovarišem, srce; vendar se čuje tudi **rcem**, hudič**ov**, bič**ov**je, toda nikdar *veselj**o**.“ — Torej vendar! In čuje se tudi; no, če se čuje, zakaj bi se tudi ne pisalo, kar se jasno čuje? —

Iz vseh teh tukaj navedenih pravil pa jaz vendar ne morem posneti točne zahteve, da je pisati samo „Bilčev“ in da je oblika „Bilcov“ vredna, do jo postavimo na sramotni oder, ter mislim, da bi morali „Bilčevci“ nasproti „Bilč**ov**cem“ (oziroma Bilč**ov**cem) stvar še precizno razjasniti, da bomo njihova pravila s prepričanjem sprejeli, ne pa, da bi kar na slepo prisegali „in verba magistri“. —

Da navedem aforistično nekaj pomislekov proti navadnim razlagam mehčanja. Če res **c** (= kj?) zahteva za seboj **e** namesto **o** in če ta **e** izpreminja potem **c** v **č**, bi se menda ti vplivi vršili dosledno v vseh podobnih slučajih, češ da naj imajo enaki vzroki enake učinke. Kakor je videti, so pa ti glasoslovni vplivi različni pri besedotvornih in pri sklanjatvenih sufiksih, kajti svojilni pridevnik, pravijo, da naj se glasi „pevčev“ (ne pevcov), a instrumental [ozirama dativ] „pevcem“ in genetiv plur. „pevcev“, ne pa „pevčem, pevčev“. Torej bi se vzvratno mehčanje v enem primeru pojavilo, a v drugem bi izostalo. Pa tudi napredno mehčanje, s katerim bi moral sičnik **c** vplivati na sledeči **o** ter ga pretvoriti na **e**, ne kaže preciznih zakonov. — Prave doslednosti v tem ni najti že pri naših starejših pisateljih, kakor je tudi ni v narečjih in narodovi govoric. Dalmatin ima n. pr. hlap**com** (26, b; 33, a) poleg hlap**cem** (29, b; 30, a) in hlap**cov** (29, b) poleg hlap**cev** (39, b) pa komul**cov** (53, a) poleg studen**cev** (45, a) — in Trubar piše Kristus**ova** beseda poleg Kristus**eva** cerkov in Mojzes**ove** bukve pa na Mojzesevim stolu i. t. d. Trubar in Dalmatin torej, oba Dolenjca, sta križem in prek rabila mehčane in nemehčane oblike — in kar sta pisala, je bilo menda tudi med narodom v rabi. Jasnosti v tem oziru torej že takrat ni bilo; kakor je menda še danes ni. — V genetivu pluralis je gorenjec Prešeren dosledno pisal „-ov“ n. pr.: Slovinc**ov**, strel**cov**, kraj**ov**, Kranj**cov**, angelj**cov**, vihar**ov**, pevc**ov**, mesc**ov**,

slavcov, pisarjov, palcov, pogrebcev i. t. d. —, v instrumentalu sing. in dativu plur. pa „-am“ n. pr.: Slovencam, Kranjcam, petjam, ognjam, trnjam, koncam, soncam, cesarjam, godcam, srcam i. t. d. —, tudi za č, je razmerje enako n. pr. gen. pl. mrličov, mladenčov, tičov, snubačov, toda pubčev — in instr. sing. z mečam, za gričam, bodisi da veljaj ta „-am“ ali za „-om“ ali za „-em“. Za mehčanje samoglasnika o za č imamo torej pri Prešernu en sam jasen primer t. j. pubčev, za palatalizacijo sičnika c pa najdemo dva primera v dveh svojilnih pridevniki, namreč: „To pevčovo srce je“, — in „Obljubi Micka godčova bit“; — toda v obeh primerih je ohranjen nemehčani „-ov“ (ne „-ev“) enako, kakor v „Romejova Julja“. — To pa dá misliti, kajti če se kljub končnici „-ov“ vendar predstoječi c izpremeni v č, tedaj tega mehčanja ni mogel provzročiti noben e v „-ev“, torej o vzratnem mehčanju po vplivu vokala e ne more biti govora. — To pretapljanje sičnika v šumnik si bomo morali tedaj ogledati od kake druge strani. — Predno prestopimo k temu vprašanju, pomudimo se še pri dopustnosti preklicane oblike „Bilcov“. — Kolikor moj posluš razločuje, ima prav enoliko izrekljivosti Kljukcova laž ali Kancova drogerija, kakor Rusova gostilnica ali Knezova opekarnica — in vendar mislim, da nihče ne pravi niti Ruseva Knezeva, niti Ruševa Kneževa, dasiravno nam nudijo slovarji poleg „knezov“ tudi „knežev“ (Plet. I, 414). Kolikor imam slovničarske vesti, mi ta nič ne očita, če govorim in pišem z Gorenjci: Kranjcov, Krulcov, Bohinjcov, Lorencov i. t. d. Na Čehinjo Boženo Nemcovo se morda ne smem sklicovati, prej menda bi se smel na Koljcova, Varencova i. t. d., izrazovanje „knižka Levca, statja Škrabca“ se seveda odločitvi med „Levcov, Škrabcov“, in „Levčev, Škrabčev“ izogne. — Priznati sicer moramo, da v novejšem času v naši pisavi hočejo prevladovati čev-oblike nad cov-oblikami, zato sem tudi zgoraj rekel, da ne mislim nastopiti z brezdvomnim „ne“, samo opozoriti sem hotel na dopustnost in upravičenost obojih, češ da se ni treba nad enimi spotikati in druge kot edino zveličevalne povzdigovati. Če imamo n. pr. vsporedne priimke na „-ič“ in na „-ic“, tedaj mislim, da jasnosti ne bo nič škodovalo, če napravimo tudi vsporedne svojilne pridevnike na „-ičov“ in „-icov“ n. pr. Šubic, Jagodic (Šubicov, Jagodicov), pa Šubič, (Šubičov). Vrabcem ima vsporednico vrabič, pa se svojilna pridevnika „vrabcov“ in „vrabičov“ pomešata v „vrabčev“. Iz Tómažič, Lávrič, Anžič bi potemtakem izvajali Tómažičov, Lávričov, Anžičov, toda iz Tomažic, Lovric, Anžic pa zopet Tómažicov, Lovricov, Anžicov. —

Brezpogojnim pristašem mehčalne teorije v premislek pa moram povdariti, da v narodnem govoru mimo knjižnega „-čev“ odločno prevladuje jasen „-čov“, torej tudi, če ne Bilcova, gotovo Bilčova, ne Bilčeva vas. Primeri Tomčova jama, Kokošičova hiša, Gožova bajta, Alešova gostilna, Kopišarjova hladnica i. t. d. — Pa vzemimo krajna imena na vzhodnjem Štajerskem: Gajovci, Jiršovci, Križovci, Iljašovci, Janežovci, Cezanjovci, Ivanjšovci, Črešnjovci, Bučočovci i. t. d. ali pa na Koroškem: Golšovo pri Žihpolju, Sušoviče, Silejov most in tudi Bilčoves. — Ta istina je torej konstatirana in ugotovljena, vprašanje je le, kako je pa z njeno razlago. — Gospod razpravljatelj v Carnioli (III, 211) pravi, da je Bilčoves postala iz „Bilča ves“, da sta se obe besedi strnili v zloženko. — Jaz nad to razlago dvomim, kajti prava zloženka bi se imela po njegovi teoriji glasiti Bilčeves, kakor n. pr. srečelovec, vročekrvnež, plešeglavec, prosta primaknenka pa Bilčaves, kakor n. pr. figamož, Zvezdgrad (t. j. tabor Nadlišek; prim. Valvasor, XI, 390.). Poskusiti moramo na drug način priti razlagi do živega. Miklošičeva slovnica (II, 220) pravi, da namesto sufiksa „-av“ včasih nastopi sufiks „-jav“ n. pr. narušičav od *narusica, norčav od norec, pigučav (pegast) od pegavica, zimličav od zimnica kakor mrzličav od mrzlica. Na vseh tu navedenih primerih opazimo, da se osnova, na katero pristopi sufiks „-jav“, končuje na c. Kaj velja, če bi morda isto veljalo tudi za posesivni sufiks „-ov“, češ da se ta sufiks pri osnovah končujočih se na c glasi „-jov“, torej Bilc + jov = **Bilčov**, Jarc Jarčov, Kunc Kunčov namesto Bilcov Jarcov Kuncov i. t. d. To bi bila ena možnost, — toda vzemimo v pretres še drugo. O kumulaciji obeh za tvoritev posesivnih pridevnikov sposobnih sufiksov je že bilo govorenja v Carnioli (II, 49). Razpored obeh sufiksov je lahko dvojen, ali „ov + j“ n. pr. bratovylj, sinovlja, Davidovlje ali pa „j + ov“ n. pr. otyčevъ iz otyčъ (patris), Pavljevъ iz Pavl'ъ (*Pavl'ъ, Pauli), Jakovljevъ iz Jakovl'ъ (*Jakovljъ, Jacobi). — Glej Vondrák, Vrgl. slav. Gram. I, 412. — — Potemtakem je iz posesivnega pridevnika Bilč, Bilča, Bilče (быльчъ) t. j. Bilcov, Bilcova Bilcovo mogoče dobiti še z drugim posesivnim sufiksom podkrepljeno obliko **Bilčov**, Bilčova, Bilčovo, kakor iz stsl. otyčъ (patris) daljšo obliko otyčevъ. Primeri Plet. I, 758, očev = očetov. Gorenjščina rabi dosledno „očov“ n. pr. očova (= očetova) srajca, das Hemd des Vaters. — Direktno iz Bilča ves se koroška oblika Bilčoves ne dá razlagati, tudi iz mestnika „v Bilči vesi“ (v Bilčъ vesi) ne, pač pa iz Bilčova vas, oziroma iz mestnika „v Bilčovi vesi“. — Izvrši se pa ta spojitev

po takozvani haplogogiji. Haplogogija ali izpust zloga se pojavi namreč tam, kjer se snideta dva enaka zloga bodisi s polnim vokalom bodisi s poluglasnikom in se spojita v enega n. pr. bremenosa iz *bremenonoša (Lastträger), ikonos iz *ikononos ali kolovoz v gorenjski obliki kovovoz skrčen v kovoz. Dva enaka zloga se pa pokazeta tudi pri mestniku „v Bilčově vėsi“ (въ БѢЛЪЧОВ' ВѢСИ), in to se je skrčilo „v Bilčovesi“, iz mestnika se je pa ista haplogogija prenesla tudi v druge sklone. — —

Paul Verlaine:

Sentimentalen razgovor.

Iz cikla: Fêtes galantes.

Samoten, hladen stari park molči,
dve senci sta tiho skozenj šli.

Oči so mrtve, ustnice so led
in komaj je slišen zvok besed.

Samoten, hladen stari park molči,
v dveh sencah minulost govori.

— „Še pomniš ogenj najinih davnin?“
— „Čemu pač mi bodi ta spomin?“

— „Še vedno sen tvoj dušo mojo zre?
Še vzbujam ti hrepenenje?“ — „Ne.“

— „Ah, dnevi sreče najine cvetoče,
poljubov plamenečih!“ — „Mogoče.“

— „Ogrom nadej in sinje to nebo!“
— „Nadeje ni in nebó je vse temná.“

In šla sta v nočni neskončni svet,
le noč je sama čula njun šepet.

Prevel Vojeslav Molè.

„Zeliš?“

„Ali si morda opazila, da se je Rezika kaj izpremenila?“

„Meni se ne zdi, saj nima vzroka!“

„No seveda.“

Podala sta si roke in se razšla.

Seveda nima vzroka, o, gotovo ne! Saj ima vsega v izobilju, da jo vsa dekleta zavidajo.

Martin je na ovinku postal in pogledal proti svoji hiši. Pomislil je na Tita in zavalovalo mu je po žilah.

„Ubijem ga, če mi jo vzame!“ je siknil med zobmi.

(Dalje prihodnjič.)

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XII.

Vodušek = Andolšek. — Paradokсна enačba, kajneda! Pa je vendar, če si stvar natančneje ogledamo, popolnoma pravilna. Pri nas Slovencih seveda, ki se samozadovoljno radi smatramo za rojene jezikoslovce, primeri se čestokrat, da slišiš na celem izmišljeno razlago, ki je navidez samoumevna, toda resnična ni. Ko takole samozadovoljno modrujemo in brenkamo na jezikoslovno struno, se žalibog le prerado zgodi, da se večinoma oprimemo kar sedanjih oblik in da pozabimo vzeti v poštev glasoslovne izpremembe, ki jih je morda dotično ime v teku časa doživelo. Naša razlaga pa more biti le tedaj pravilna in stanovitna, če jo znamo iz prvotne oblike jasno in razumno izvesti in to izvajanje s tehtnimi razlogi in prepričevalnimi vsporednicami podpreti — podpreti tako, da čitatelj ob našem razlaganju sam pride do istega zaključka. Če pa vzameš samo današnjo obliko, ki se je morda od prvotne že precej oddaljila, se ti krajnoimenska razlaga ne bo izlahka posrečila. — Tako na primer sem že naletel na dokaj zavestno trditev, da je razne *Vodole* razlagati od *vode*, češ ker teče po dolini *voda*, ki ob hudournih nalivih še prav silno naraste v močno *vodovje* (*Gewässer, Wassermenge*). Da se le en zlog ujema, pa je dobro, kaj bi se še menil za razne prefikse in sufikse. Tako menda mislijo taki razlagavci in nekaterim čitateljem take *vodene* razlage prav ugajajo, morda celo imponirajo, čemur se pa ni čuditi, če pomislimo, da druží oboje enako obzorje, ki vzajemno zbližuje površnega

razlagatelja in radovernega učenca. Tistega pa, ki ni takoj pripravljen verjeti, kar bere in sliši, tega mora taka vodena razlaga zbuditi, da si poišče boljše in trdnejše — in tako se hočemo tudi mi potruditi do nekoliko globočje razsodnosti ter dokazati, da „Vodole“ nimajo etimologično z vodo prav nobenega stika, če tudi je res, da po dolinah tečejo vode. —

Vodušek spada v ono vrsto priimkov oziroma hišnih imen, ki se s sufiksom „-jak“ posubstantivljeni izvajajo iz krajnoimenskih pridevnikov na „-ski“ (Slómšek, Znojilšek namesto Slomščák, Znojilščák Lj. Zv. XXVI, 623 in XXXI, 493). Poiskati nam je torej treba samo tako krajno ime, iz katerega bi se dal na isti način izvesti krajnoimenski pridevnik na „-ski“, ki ga potem posubstantivimo s priponko „-jak“, kakor smo zgoraj dobili imena za gospodarja na Slomu ali Slemenu (Bergrücken) in za posestnika na Znojilih (Sonnteiten). —

Poleg imen „dol, dolina“ (Thal) je poznala staroslovenščina še zloženke z manjšalnim prefiksom *ж* napravljene, namreč *ждоля* m., *ждоля* f. in *ждолие* n. — to je ozka, majhna, zakotna, stranska dolina. — Ta stara beseda *ждоля* s hohnikom v začetku se nam je ohranila še v krajnem imenu Andol, to je mala vas v Svetogregorški občini Velikolaškega okraja. Glavni posestnik v tem Andolu je bil Andolščák ali Andólšek in od tod so se menda Andólški razmnožili po celi Ribniški dolini. O priimku Andólšek in temu podobnih tvorbah kaže nam še nekoliko izpregovoriti tudi glede formanta ali končnice, s katero se taki priimki izvajajo iz krajnoimenskih pridevnikov na „-ski“. Rekli smo zgoraj, da se iz krajnoimenskega pridevnika Andólški, -a, -o izvaja s sufiksom „-jak“ posubstantivljena oblika Andolsk + jak t. j. Andolščák. Kako pa, da imamo sedaj obliko Andólšék (Andolška) z gibljivim poluglasnikom? — Posezimo nekoliko dalje nazaj. Vondrak (Vrgl. slav. Gram. I, 458) začenja s prvotnim sufiksom „-ak“, češ da tvori ta iz pridevnikov samostalnike n. pr. junak (Jüngling [jun = mlad]), prosták (Plebejer), modrak (Kornblume [moder cvet], der Weise [moder mož]), novak (der Neusaß) i. t. d. Primeri se pa neredkokrat, da se osnova, h kateri se ta sufiks pritakne, končuje na „-j“, n. pr. vojak (Soldat), poljak (Feldhüter), prosjak (Bettler), lijak (Gießbach), vijak (Schraube) i. t. d. Iz takih oblik smo menda s tako zvanim sandhi-pojavom ali spojenjem zaporednih glasov abstrahirali sčasoma nov sufiks „-jak“, ker smo „j“ iz osnove, oziroma takozvani zevozaporni „j“ prevzeli h končnici. Tako se je pojavila nova končnica „jak“ n. pr. debeljak (Fettwanst),

drobnjak (Schnittlauch), gorščak (Berghold), pomorščak (Matrose) i. t. d. — Ta iz „-ak“ abstrahirani sufiks „-jak“ služeč pri tvoritvi osebnih imen iz krajnoimenskih pridevnikov pa tudi ni imel dovolj trdnosti, da bi se mogel izpremembam ustavljati, zlasti tedaj ne, ko je izgubil naglas. Krepko naglašeni zlogi kažejo polnoglasne in jasne vokale, v nenaglašeni sročavamo slabotne, nejasne poluglasnike n. pr. bólen, móčen, krépek, téžek, toda: bolán, močán, krepák, težák. — Tako razmerje pa vlada tudi pri imenih na „-ščak“. Dokler je končnica naglašena, se krepko drži n. pr. grajščák = grajski gospod, pomorščák = pomorski vojak, gorščák (Bergmeister) gorski nadzornik i. t. d. Z akcentom se pa izgubi tudi odločnost in jasnost vokala in na mesto jasnega „a“ nastopi medlejši „e“, ki naposled opeša v gibljivi poluglasnik. Trdi dvojni šumnik „šč“ pa tudi oslabi v prosti „š“ in tako dobimo iz prvotne končnice „-ščak“ prosti „-šek“, ki se je pa oslavljen tudi že izvrgel po oblikah napravljenih s sufiksom „-тъкъ“. — Geršák ima še Geršáka, Geršáku, Geršákov... toda Regóršek pa že Regórška, Regóršku, Regórškov i. t. d., da siravno bi po pravici pričakovali: Regóršeka, Regóršeku, Regóršekov i. t. d. Priprostemu Slovincu velja torej šibki „-šek“ za samostojen sufiks izkrajnoimenskih priimkov n. pr. Podkrajšek, Podkrajška; Zagajšek, Zagajška; Koprivšek, Koprivška... in tako tudi Andolšek, Andolška. —

V krajnem imenu **A n d o l** (pri Svetem Gregorju pod Ortnikom) je stari nosnik še nenavadno krepko in jasno ohranjen, da njegovo hohnjavost dandanes v pisavi naravnost z **n^{om}** zaznamujemo, v drugih primerih pa se je stari rinezem že izgubil in spoznati ga je samo še v posledicah (ж = ъо na primer: жжъ = тѡѡž, ржжа = гѡока, *сжшта, сжча = Suoča (Isonzo) i. t. d. V začetku besed staroslovenski hohnik ж (a) v novi slovenščini pišemo naravnost z „vo“ n. pr.: жгль vogel (angulus), жглше voglje (carbones), жзль vozел, жзъкъ vozek (angustus), жхати vohati, жжъ vož (anguis), жжъ vože (funiculus), жтъкъ votek, жтъкъ votel, жсѡница vosenica (Raupe), vodolist (paliurus aculeatus, Judendorn) se tako imenuje po vodah ali trnkah svojih vej, stsl. жда (hamus) = trnek (Angel) i. t. d. — In tako je tudi stsl. ждоля (vallis) v novi slovenščini **vodol** (convallis). Ta znamenita oblika „vodol“ se nam je pa ravno v krajnih imenih še ohranila v nekaterih primerih. Naštejmo jih nekaj! V občini Tržišče v Mokronoškem okraju imamo **Vodale**, a **Vodole** (Wadlberg) nahajamo v občini Sv. Peter v Mariborskem okraju, dalje v občini Črmožiše v Rogaškem okraju in pri Sv. Uršuli (v občini Dramlje). **Vodol** je

pri Juršincih (občina Sv. Lovrenc v Slovenskih goricah), a *Vodel* pri Kostrivnici (občina Kalobje). *Vodule* so pri Sojku (obč. Tolsti vrh) in pri Koblah (obč. Loče), oboje v Konjiškem okraju, dalje pri Tratni (obč. Sv. Juri ob južni železnici v Celjskem okraju), *Vodules* (*ждольць) sem pa našel pri Trnovskem vrhu v Ptujskem okraju; *Vodula* je pri Čači vesi (obč. Kostrivnica v Rogaškem okraju); ali so pa *Voduce* (obč. Slivnica v Šmarijskem okraju) ждолице, si ne upam trditi. Na Češkem in Moravskem je gotovo kakih dvanajst ali več Udolí (Oudolí) t. j. stsl. kolektivnik ждолице. — Zahn nam (na str. 478) našteva še drugih oblik n. pr. *Wadel* pri Mariboru, pri Hočah, *Wadole* pri Šoštanju, *Wadelicz* pri Lipnici in *Wodal* pri Vitanju — dalje *Vodol* pri Gornjem gradu v naslednjih oblikah: (l. 1349) an dem *Wodel* ze Tiroflik, (l. 1389) im *Wodel* bei Obernburg, (l. 1424) im *Wudol*. Tamošnji posestnik se je v tistih časih imenoval *Wodelschek* (Zahn pag. 506), dandanes mu baje pravijo *Vódošek* ali *Vódovšek*, kajti velarizacija 1^a se je med tem v priimku *Vodolšek* že izvršila, kakor n. pr. pri imenu *Marzidovšek* iz *Mrzlega dola*. — Zahn ima na strani 335 za l. 1390 zaznamovano krajno ime *Mrzli dol* severno-severozapadno od *Konjic* in *Merzi dol* severozapadno od *Ponikve* in pa hišno ime *Mersdownik* severovzhodno od *Vitanja* (t. j. *Mrzidolnik*, primeri *Suhodolnik* iz *Suhega dola*) l. 1404 *Mersidol*, l. 1500 *Mersidalnikh*. — Poleg priimka *Vodovšek* se nahaja tudi *Vodovnik* t. j. ждольникъ. Primeri: *Gornik*, *Hribernik*, *Rebernik*, *Sušnik*, *Ravnik* iz равньникъ i. t. d. — Da so *Podónce* v Bohinju „podolnice“, je bilo povedano že v Ljublj. Zvonu XXVIII, 104 s pokazom na „*Pónca*“ = poldnica, *Mittagskogel*. *Podolnica*, thalabwärts gelegener Ort, Abhang. Hišno ime ali gospodarjev priimek *Vodovšek* smo si na ta način pojasnili, češ da je ta oblika z velariziranjem debelega 1^a nastala iz *Vodolšek*. Vidimo sicer, da je kranjski *Andólšek* svoj *l* ohranil, štajerski *Vódovšek* ga je pa velariziral, vendar pa dvomim, ali bi smeli to razliko razlagati kar z vzporedbo mehkega debela ждоль in trdega ждоль, ali pa pride tudi pri tem vprašanju naglas v poštev. Mnogoobraznost oblik *Vódolšek*, *Vódovšek*, *Vódošek*, *Vódušek* in *Vodúšek* nas moti in bega, ali naj se pri razlagi *Voduška* sklicujemo na *Dularja* (Thaler), *Zurca* in *Podgurca* (*Dolar*, *Zorec*, *Podgorec*), ali pa na *Peruška*, *Skuška* in *Zapuže* . . . ali naj si mislimo, da je *u* iz *uv*, ali pa iz *ov*, drugo je menda verjetneje. *Perušek* = *Perovšek* iz *Perovega* in *Skušek* = *Skovšek* iz *Skovca*. *Perovo* imamo v *Svetogregorski*, *Grosupeljski* in *Kamniški* občini, *Skovec* pa pri *Vélíki*

vodovlje = vodovljane t. j. stanovavci na vodi. — — Odločilnega pomena za etimologijo našega imena sta pa gori navedeni obliki Vondeul in Fundal, ki prav očitno kažeta sledove starega nosnika, in s tem nam je že pokazana direktivna smer na *ждоль* (ǰdol) in *ждолье* (ǰdolje). Ljudstvo pravi dandanes Buǰdulje. Začetni B namesto V ni nič nenavadnega pri tujkah n. pr. Balant, birt, bendima... zlasti pri krajnih imenih n. pr. Bajnof (Weinhof), Bogenšperk (Wagensberg), Binkelj (Winkel), Bešter (Wester) ... in nasprotno Bukovica Wukouza), Brodi (Wrodech) i. t. d. Imé „vodolje“ pa seveda prvotno ni veljalo samo za sedanjo vas Buǰdulje ob Sovri, ampak za celo takozvano Buǰduljsko (t. j. vodoljsko) grapo, ki je ozka hudourniška izdolbina izpod Svetega Ožbalta doli do izliva v Sovro. Ta tesna dolina (grapa) je torej tisto vodolje (*ждолье*, enges Bergtal, Schlucht), po katerem ima na iztoku vodolja ležeča vas Buǰdulje svoje imé. Imamo pa še drugih krajnih imen, ki so bržkone enakega izvira, namreč iz osnov, ki se začenjajo z *ж* (ǰ, uo, vo) n. pr. Vogle in Vogliče (Winklern) Vopolje in Vobolše, Vogrče (Rinkenbergl), Vosnica (Opferholz) Vosoje, Vosolnik, Vosojnik, Vosojnica (Osilnica?) ... Vuzenica (Saldenhofen) in Vozina (občina Samožani v Ormoškem okraju) je menda v zvezi s stsl. *жзпа* (angustiae) ... Volog pri Šmartinu (obč. Bočna v Gornjegrajskem okraju) in Volog (obč. Sv. Jeronim v Vranjskem okraju) s potokom Voložnico vred je menda izvajati iz **жлжгъ*, kar bi seveda, ker je prefiks *ж* (vo) baje manjšalnega pomena, značilo toliko, kakor mali log ali ložič (Wäldchen).

Ker se slovanščina samoglasniškega začetka kolikor toliko ogiblje (Vondrák, Vergl. slav. Gramm. 181), mora si seveda z raznimi prednastavki ali protezami pomagati, da samoglasniški začetek odpravi in eventualni hiat zamaši. Najnavadnejši taki prednastavki so *j*, *v* in *g* (*h*). — V doslej naštetih primerih smo srečavali prednastavek *v* in smo trdili, da je začetni *ж* staroslovenščine v novi slovenščini „vo“ (uo), oziroma da je *ждоль* postal „vodol“. Ista beseda se pa tudi lahko posluži prednastavka *j* in tako vidimo n. pr. v ruščini poleg *удолье* tudi *юдолье* (stsl. *ждолье*, enges Thal). Potemtakem bi imeli poleg „vodol“ tudi „jodol“, in res ga imamo. Na Štajerskem (v občini Großstübing, okraj Frohnleiten) srečamo krajno ime Jodlgraben, pa ni treba misliti, da je to taka grapa, po kateri bi bili pastirji in drvarji toliko vriskali in jodlali, da bi bil kraj od tega jodlanja ime dobil. Stvar je po mojem mnenju marveč taka, da sta obe polovici imena enakega pomena, — da so

Nemci že naleteli na slovensko ime „jodol“ (ждолъ) pa da so temu dodali še svoje ime za isti pojem, namreč Graben t. j. jarek ali grapa. Jodlgraben je torej jodolska (ждольска) grapa prav tako kakor zgoraj omenjena Buóduljska grapa pod Svetim Ožbaltom. — Huda južina (pri Kanalu, pri Tolminu) je tesna ožina ali vožina (жжина).

Namesto „v“ nastopi tu pa tam tudi „g“ n. pr. igovina = ivovina od iva (Sahlweide), zgon = zvon (campana), gosenica (жсѣвица, Raupe), guni -a, -o (jener), gož (жжь, Aeskulapschlange), gožva, ki ve že ročnik in cepec; da se je „g“ dodal kot prednastavek že v praslovenski dobi, izpričuje nam stsl. гжжвица (vimen, funis e libro, Bastseil); goza je menda tisti del telesa, ki ve že noge dolgoveznega človeka s trupom (?) in besedo guglati (šeškati, voglariti, schmarotzen) bi morda bolj po pravici devali v zvezo z жръ, nego z nem. gucken (Plet. I, 260).

Poiščimo prednastavka „g“ tudi v krajnih imenih. Morda je Gozник pri Sv. Pongracu (občina Griže v Celjskem okraju ali pa Gužnik (obč. Rihenberg, okr. Ajdovščina) soroden z besedo жжина (angustiae). Morda je Godovič pri Idriji (Poljanci pravijo tudi Bodovič) v kakem sorodstvu z *ǰdolič. — Morda je, trditi pa ne morem, da je. En primer dokazilne veljave pa še vendar imamo. Na Koroškem je v občini Sv. Martin v Celovškem okraju vas Gudliče (nem. Winklern); njeno ime kaže na naseljence v *ǰdolici ali v *ǰdoliku t. j. v ozki grapi ali kotu (Winkel). Primeri „dolič“ (*dolč?) kleines Tal. — Kakor je Winkler (Kotar) nastanjenec v Kotu (Winkel) t. j. v kaki ozki gorski grapi, tako bi bili tudi ǰdoličani ali ǰdoliče nastanjenci v ǰdolici (*ждолица?). Primeri še drugo krajno ime Winklern (slov. Vogliče) v občini Vrba (Velden), ki mora biti v enakem razmerju z voglom (жръ, angulus), kakor je videti prejšnje z vodolom (ждолъ, ozka grapa). Fiat applicatio!

Vodušek ali Andolšek je torej nastanjenec v Vodolu ali Ondolu (ждолъ Engtal, Schlucht). Ime odgovarja po pomenu nemškemu priimku Hengtaler, ki je kakor vse kaže s prednastavljenim „h“ postal iz Engtaler (Winkler). Da se tudi v nemščini besedam s samoglasniškim začetkom včasih prednastavlja „h“ (kot proteza), nam kažejo takile primeri: Helfenbein (slonokost), Heidechse (kuščar), Haberraute (aborat ali abrotica). In tako je tudi mogoče, da se je Engtaler s prednastavkom prezentiral kot Hengtaler. (Grimm IV, II, 1.)

pa dvignil v naročje malega Janka, ki pa se pri njem ni počutil bogve kako zadovoljnega, ampak silil le bolj k mami. „Glej, danes smo imeli zanimivo razpravo. Pravzaprav je to že sedaj nekaj pogostega, ali za naju vsekakor zanimivo. Stvar je namreč ta, draga Kristina: Ko bi ne bila ti pred tremi leti učiteljica v Zapotoku in jaz tisti človek, ki je naposled le izprevidel svojo zmoto, bi se morda danes ločil od svoje žene, kakor je to storil Artur. Vzrokov ima dovolj in takih — — Kdo bi si bil mislil, kdo bi si bil mislil?“

„In kaj poreče k temu še stari Bernik,“ je opomnila Kristina in skimala s svojo svetlolaso glavo.

„Najbrže se sedaj z Arturjem pobotata in mož bo nekoč še premožen, ampak menjal kljub temu ne bi z njim, kajti takale ženska —“

Kristina mu je položila na usta svojo belo, mehko roko in namignila na vrata, kjer se je prikazala služkinja z obedom.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XIII.

Nedavno mi je došlo vprašanje, kako bi razlagal „Vrenati vrh“ v Bohinju, ime, ki se baje nahaja v novi specialni karti. Lotil sem se imena takole: Imenovani pridevnik je, kakor vidimo na prvi pogled, napravljen s sufiksom „-at“; ta sufiks pa pomeni: v obilni (nenavadni) meri s tem opremljen, kar dotična samostalniška osnova pove, n. pr. gorata pokrajina (gebirgige Gegend), kjer je dosti gorá in hribov; prsata ženska (starkbrüstiges Frauenzimmer), ki ima bujno razvite prsi; peščata voda (sandreiches Wasser), ki ima obilo peska t. j. Pešata (пещчата, harenosa); bradat mož, ki ima gosto, dolgo brado; glavato zelje, ki je povihalo svoje vehe v debele in trde glave i. t. d. — Poleg sufiksa „-at“ imamo pa še drugi iz prvega abstrahirani sufiks „-nat“. Abstrakcijo sufiksa „-nat“ bi si pa utegnili razlagati na dva načina, ali da je nastala s takozvanim sandhi-pojavom t. j. s tesnim spojenjem zaporednih glasov iz osnov na „n“ se končujočih in s prostim „-at“ podaljšanih tako,

da osnovo končujoči „n“ v kontinuuaciji govornega toka tvori ob enem začetek sufiksa n. pr. trnat (dornenvoll), kamenat (steinig), grebenat (mit einem Kamm versehen), po sestavi sicer trn-at, kamen-at, greben-at, toda v kontinuuaciji govornega toka s podvojenim ali prodolženim n^{om}: trnnat, kamennat, grebennat (kakor dobimo n. pr. s sandhi-pojavom ali s kontinuuacijo govornega toka iz Svet Ilg obliko Svet' Tilh) in v pisavi po izgovoru razzlogovano: tr-nat, kame-nat, grebe-nat, — ali pa si razlagamo abstrakcijo sufiksa „-nat“ iz sestave dveh po pomenu sorodnih sufiksov, namreč „*en* + at“ (ѣнь + атъ), češ da se je n. pr. pridevnik „močviren, močvirna, močvirno“ (sumpfig) še podaljšal v „močvirnat“ i. t. d. Enako imamo poleg slamna tudi slamnata streha (Strohdach), poleg smolna tudi smolnata baklja (Pechfackel), poleg žimno tudi žimnato sito (roßhärenes Sieb) i. t. d. Vendar je opomniti, da v gotovem pomenu novejše, daljše tvorbe prevladujejo, torej: ilnat (ilovnat) svet (leh-miger Boden), studenčnata ravan (quellenreiche Ebene), zvezdnato nebo (gestirnter Himmel), listnato drevje (Laubholz), sipnat prod (feinsandige Flußinsel) i. t. d.

Za nas nastane tu vprašanje, ali imamo v besedi „vrenat“ prosti sufiks „-at“, kakor n. pr. v obliki „volnat“ (volnata t. j. iz volne tkana obleka), — ali pa imamo abstrahirani, oziroma sestavljeni sufiks „-nat“, kakor n. pr. v obliki „oljnat“ (oljnata t. j. z oljem začinjena solata) — oziroma vprašanje, ali se osnova pridevnika „vrenat“ končuje na „n“ (vren-at), ali pa spada „n“ k sufiksu (vre-nat). — No, samostalnika vren, -a, m. ali vrena, -e, f. ali vreno, -a, n. ne poznamo, torej se moramo odločiti za drugo možnost ali eventualnost, t. j. za sufiks „-nat“. Pred tem abstrahiranim sufiksom „-nat“ pa stoji praviloma soglasnik, ki osnovo končuje, n. pr. rib-nat, mleč-nat, kril-nat, pepel-nat, sol-nat, smol-nat, dim-nat, jam-nat, pernat, krv-nat, trav-nat, mes-nat, grez-nat (sumptig) i. t. d., ne pa samoglasnik, kajti na oblike glen-at, greben-at, koren-at, plamen-at, bremen-at i. t. d. se tu ne moremo sklicevati, ker nam pri teh zgledih sploh ni treba suponorati abstrahiranega sufiksa „-nat“, ker izhajamo tu pri osnovah na „n“ kar s prostim „-at“. Potemtakem torej „vre“ ne more biti osnova, na katero bi pritaknili abstrahirani sufiks „-nat“. — —

Zdaj se pa k sreči domislim bohinjskih oblik „podonca“ (podolnica), in „ponca“ (poldnica), pri katerih je velarizirani „l“ pred n^{om} skoraj brez sledu izginil (primeri „sonce“ namesto „solnce“!). Če si torej mislim, da je tudi v besedi „vrenat“ pred n^{om} izpal velarizirani „l“,

tedaj dobim po takem domnevanju obliko „vrelnat“ (quellenreich) od vrelo, -a, n. (der Quell), kar bi bilo prav tistega pomena, kakor Homerjev πολυπίδακος ali πολυπίδαξ, ki je v Ilijadi stalni epitheton ornans Idajskega pogorja v Trojanski pokrajini t. j. fontibus abundans. — Tako bi bil ta namišljeni bohinjski „Vrenati vrh“ v resnici hrib bogat na studencih, nasprotje od Suhega dola. S tem problematičnim Vrenatim vrhom bi se dala morda primerjati tudi Vrenska gorca (občina Buče, okraj Kozje). — Ker pa vedno pri takih krajnoimenskih razlagah povdarjam znani „fiat applicatio!“ t. j. primerjati je treba, ali se svojstvene razmere kraja ujemajo s tako razlago imena, — tedaj bi bilo treba konstatirati, ali je res dotični vrh bogat na studencih, ali poznajo Bohinjci sploh besedo „vrelo“ (vrev' die Quelle) in kar je najvažneje, ali eksistira ime „Vrenati vrh“ med Bohinjskim narodom samim ali samo na špecijalni karti, t. j. ali imamo opraviti z golo istino ali z neko potvorjeno izmišljotino kartografov. Ker mi je interpelant za razlago Vrenatega vrha poleg imena še vedel povedati, da ima zemljeknjižna mapa v isti skupini vrhov zabeležene tudi izraze Zeleni vrh, Snežni vrh in Rusnati vrh, bi se dalo domnevoma sklepati, da v špecijalni karti nastavljeni Vrenati vrh morda sploh ne eksistira in da je na dotičnem mestu čitatiti Vrsnati ali Vresnati vrh (der mit Heidekraut bewachsene Gipfel, Heidekogel, Heidelberg?). Primeri imena Vrsnik na Žirovskem in Vrsnatec t. j. z vresjem porasten holm. Glej podobne tvorbe: Kosmatec (grbat in grmovnat hrib, der rauhe Berg, nasprotje od Gladki grič, Gladko brdo), Logatec, Rogatec pa Zavratac. S tem imenom poznamo na Kranjskem dva kraja, eden je v občini Studenec v Krškem, drugi v občini Dole v Idrijskem okraju. Menda je Zavratac v istini pač Sovratac t. j. sovrat kraj, poln sover in deročih potokov, — kajti sovrata je deroča voda (torrens, Gießbach), ki ob neurju privre skupaj in sovrat je torej bogat na sovratah t. j. sovrata, hudournikom, deročim preplavam izpostavljen. Imena kakor n. pr. Zavratac v okrajih Laško in Kozje ali pa zavratje pri Blanci pač kažejo na zavrat ali zvrata (das Gewende, versura), pri Zavratacu pa vendar nekoliko dvomim, ali je rob (konec, kraj) poljane, ker imam vtis, da tu „-ec“ deminuirata, pri sovratac pa substantivira. Logatec je logat kraj (reich an Hainen) in Rogatec je rogat hrib (Hornberg) ali stogast vrh (kegelförmige Koppe).

Taka je moja teoretična razlaga; planinci in Bohinjci pa utegnejo zdaj ob tej razlagi izvesti praktično „fiat applicatio“ in dodati teoriji potrdilno odločitev, ali Vrenati ali Vrsnati vrh.

Druga interpelacija, ki mi je došla zaradi bohinjkih imen, se tiče imena Ukät, torej: kam? na Ukät — kje? na Uktò — od kod? z Uktà. Kdor se spomni na razlage v Planinskem vestniku XVIII. 157 Uskóvnica = Leskovnica (das Haslach, coryletum) in Úkance = Lokevnice (sumpfige Wiesen), bo takoj uganil, da imamo tu Laket, Lakta, (Ellbogen). Holmi in vrhi, griči in strmoli imajo večkrat imena analogna z deli človeškega telesa n. pr. glava, čelo, reber, kolk i. t. d. Tako tudi laket ali komolec ne pomeni samo s kolonom na nogi analognega srednjega upogiba na roki, ampak se rabi tudi preneseno za vstromljen hrib ali vrh s strmim robom ali skalnim pomolom (Felsenvorsprung), ki naj bi imel nekaj sličnosti z rtom v komolcu upognjene roke. Skratka laket ali komolec pomeni tudi precej strm hrib, kakor kolk (kovk, kuk); primeri Kovski vrh pri Poljanah (kovski od kovk, kakor človeski od človek, namesto kovški, človeški) dalje Kolk v občini Šturije na Vipavskem in pri Savšeniku v občini Šentlampret v Litijskem pa Kolkar (nastanjenec na Kolku v občini Zgornji tuhinj) v Kamniškem okraju. — Poiščimo nekaj imen te vrste. Akademijski Rječnik (V, 884) ima zabeleženo: Lakat, Lakta, m. ime selu v Hercegovini. V Hebskem okraju na Češkem je mesto Ellbogen (češki Loket) na strmi skali ob reki Vogri (Eger). V Rhoenskem pogorju na Bavarskem v pokrajini Unterfranken je bazaltov vrh Ellenbogen, na čigar vzhodni strmini izvira reka Fulda. Primerimo še Komolce (Komutzen) pri Smuki (Langenton) na Kočevskem. Tudi bohinjki Ukät (Laket) ima menda precej strmo steno. —

B. Prostoslav:

Življenje.

Ozka steza ob prepadu.
Težko breme, težke misli ima sivec.

„Ena stopnja . . .
Prost bi sivček vseh težav bil —
Pa morala?
Kaj gospod brez mene?
Tovor sam naj nosi, pičo drug naj vživa?“ . .

Skrbno sivec stopnjo meri.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XIV.

Razlika mika, večkratnega ponavljanja brez prememb se pa človek naposled naveliča. In vendar sem prisiljen še enkrat vzeti v pretres vprašanje o vrivanju ali epentezi l^a med b, p, v, m in sledečim jotom.

Že v Carnioli (n. v. I, 76) sem jasno razložil, da je Trnovlje = Trnoyljane (Dornacher, Bewohner von Dornstätten), a ne morda Trnovje ali Trnje (das Dornach), češ da v slovenščini kolektivna imena tvorjena s sufiksom -ije (v singularu) za b, p, v, m ne vrivajo l^a, pač pa naseljeniška imena napravljena s sufiksom -jan (v pluralu). Pa že dve leti prej je bilo v Izvestjih muzejskega društva (XVIII, 70) isto povedano, da sufiks -ije v slovenščini ne dopušča jotovanih spojin n. pr. hrašče, siče, cveče (namesto hrastje, sitje, cvetje), tudi ne doblje, šiblje, vrblje (namesto dobje, šibje, vrbje). In v Ljubljanskem Zvonu (XXX, 238) je bilo zopet o tem govorjenja, da pred kolektivnim sufiksom -ije slovenščina v singularnih imenih ne pozna iz jotovanja nastalih glasoslovnih izprememb, da je torej po naše: grobje, Posavje, Podravje, ne pa: groblje, Posavlje, Podravlje, da so torej Savlje in Podravlje (iz Savljane, Podravljane) stanovniška množinska imena i. t. d. In ko sem zadnjič (Ljublj. Zvon XXXIII, 369) odklanjal zgrešeno razlago krajnega imena Vodole, češ da to ne more biti vodovlje (das Gewässer), kakor nekateri trde, ter sem sklicevaje se na navedena mesta že četrtič naglašal, da slovenski kolektivniki na -ije ne dovoljujejo vrivanja epentetičnega l^a, da kolektivnik vodovlje namesto vodovje v slovenščini ni vreden niti piškavega oreha, — tedaj pa glejte čudo golemo, kaj je sledilo? Oglasili so se možje, ki se baje tudi zanimljejo za jezikoslovna vprašanja, pa so mi prav resno zatrdili, da med v in j tudi slovenščina vrivlje epentetični l n. pr. devljem, ulovljen, pozdravljenje, pa tudi v krajnih imenih da je najti tako epentezo l^a n. pr. Borovlje na Koroškem in Žablje na Goriškem.

Ná! zdaj pa imaš. — — Ta je pa res lepa! Zelo naivno sodbo moram to imenovati, če gospoda mislijo, da mi epenteza l^a v zgleidih, kakor so: devljem, ulovljen, pozdravljenje sploh še ni bila znana — ali pa, da jo vedoma hočem utajiti. Hud poper je sicer to, toda

ogorčenja zaradi tega ne bom kazal. — Vendar si ne morem kaj, da ne bi z nekoliko bridkostjo potožil, češ kako nehvaležen in malouspešen posel da je pri nas slovničarjenje in poučevanje, če niti tisti, ki se baje za stvar zanimljejo, ne vedo — ali morda nočejo razumeti, kaj kedo uči in trdi. — Ali sem jaz kedaj kje tajil in odklanjal epentezo l^a sploh? Mislim, da se nisem nikoli nikjer tako izpozabil. Jaz sem samo naglašal, da je bil kolektivni sufiks prvotno „-ije“, ne pa prosti „-je“ — dalje sem povdarjal, da ta -ije v staroslovenščini, kar je popolnoma naravno in pravilno, ne dopušča epentetičnega l^a, in še enkrat povdarjam, da novoslovenščina glede te točke stoji še popolnoma na stališču staroslovenščine, dasiravno se dandanes, kakor je Šuman v svoji slovnici (str. 226) pravilno pripomnil, navadno govori in piše ta -ije skrčeno v prosti -je, n. pr. snopje namesto snopije. Srbohrvaščina je pa res stopila v tem vprašanju en korak dalje in je stari „ije nadomestivši s skrčenim „-je“ začela tudi v teh primerih med b, p, v, m in sledečim jotom vrivati oni epentetični l, kakor ga vrivamo sicer pred prostim prvotnim jotom. Ali je ta pojav izšel iz mase prostega naroda ter zašel v pismeni jezik, ali so ga pa pismouki (die Schriftgelehrten, die überall viel zum Nachteil der sprachlichen Originalität beizutragen vermögen) in sveznali nadriknjige po svoji površni slovničarski logiki prosto izmislili ter ga zanesli v knjigo in po knjigi med narod, tega ne vem točno povedati, ker vprašanja nisem na drobno proučil. Maretič pravi (81 a, str. 84), da se je negdašnje grobje zdravje i. t. d. izgubivši poluglas izgovaralo (po svjedočanstvu starijih knjiga) grobje, zdravje i. t. d. sve do XVIII. vijeka. Po tem bi se dalo sumiti, da je ta epenteza l^a morda vendar le iznajdba pismoukov. Pa bodi si temu tako ali tako, faktum je, da smatra sedanja srbohrvaščina ta skrčeni -je (je iz -ije) prav tako, kakor navadni nebnik j ter da potemtakem piše: roblje (die Sklaven), rublje (die Wäsche), koplje (die Lanze), šiblje (Rutengesträuch), puplje (die Knospen), štavlje (Sauerampfer), bezumlje (Unvernunft), snoplje (die Garben), grablje (Weißbuchenwald), dublje (Eichenwald), cveće (Blüten), lišće (Laub), cvrće (jajca na maslu ocvrta), piće (Getränk) i. t. d. Slovenščina pa kaže v vseh teh primerih še sled starega -ije, torej: robje, kopje, šibje, popje, ščavje, brezumje, snopje, gabrje, dobje, cvetje, listje, cvrtje, pitje i. t. d. Pa tudi v srbohrvatskih slovnikih še naletiš na opombe, kakor n. pr.: „dubje stariji oblik mesto dublje“ ali „grobje starije obličje mjesto groblje“ (Broz, 347) ali „lišće po istočnih krajih Srbije lisje“ — i. t. d.

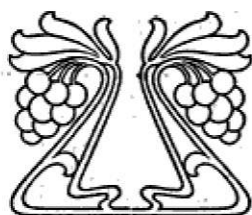
Da -ije v slovenščini ne dopušča epenteze ^{1a}, vidimo tudi pri množinskih imenovalnikih po ijevski sklanjatvi napravljeneh n. pr. goblje, popje, škofje, židovje, židje, ljudje, bratje i. t. d. — Toda staroslovenska *bratru* je v srbohrvaščini braća, ker se je prvotni nenaglašeni i brez sledu izgubil, kar je napravilo vtis, češ, kakor da je bilo že prvotno brat+ja, ne pa brat+ija — (primeri s sufiksom -ja napravljene samostalnice gneča, piča, rašča) — nasprotno pa Hrvatija (Kroatienland) z naglašenim i. — Isti pojav opazujemo pri pridevnikih, napravljeneh s sufiksom -ij, ki ga zdaj pišemo z -ji, n. pr. babji, ribji, žabji, škofji, divji, kravji i. t. d., ne pa morda riblji, žablji, divlji, kravlji i. t. d., kakor v srbohrvaščini. Drugače pa stvar stoji pri pridevnikih, napravljeneh s prostim sufiksom -j, ki zahteva za b, p, v, m pravilno epentezo ^{1a}, n. pr. Škofljica ali škoflja vas (*Bischofs-dorf), Kaplja vas pri Tržišču v Mokronoškem okraju in Kaplja vas v Kamniškem okraju (*Jakobs-dorf), Pristavlja vas pri Šentvidu na Dolenjskem (*Meiersdorf). Primeriti je še Regerča (Regert-ja) vas, Ruperč (Rupert-j) vrh, Andreče (Andret-je), Purkarče (Burghart-je), Pirenče (Pirent-je), Valpča vas (Amtmannsdorf) pri Semiču in druga pri Dobrničah (iz Valpt-ja, od valpot, Amtmann, t. j. graščinski nadzornik tlačanov) i. t. d. — Oba ta dva sufiksa izrazujeta pripadnost (Zugehörigkeit) in Miklosich pravi o njih: Die Scheidung zwischen den Bildungen durch -ijъ von den durch -jъ ist schwierig, vendar se ta ločitev po nekterih kriterijih dá približno izvesti, morda je eden bolj splošno (pluralno) svojilen, a drugi bolj individualno (singularno) posesiven — ali z drugimi besedami: eden menda ugaja za tvoritev pripadnostnih pridevnikov iz splošnih apelativnih imen, a drugi je prikladnejši za izvajanje pripadnost izrazujočih pridevnikov od izoliranih ali lastnih imen; — vendar bi bilo treba stvar še natančneje preiskati, predno bi bilo mogoče postaviti točno pravilo. Pridevniki iz lastnih imen uporabljajo -jъ n. pr. Prokoplje, Jakovlje, Ivanje, Miholje, Tripunjan (festum sancti, Procopii, Jacobi, Joannis, Michaëlis, Triphonis), Ivanje selo, Martinj vrh, Pavlja vas i. t. d. V izrazih „Prokoplje, Jakovlje“ imamo posubstantivljene posesivne pridevnike (namr. Prokoplje slavljenje, Festfeier des hl. Procopius) i. t. d. Ti pridevniki so pa, kakor smo rekli, napravljeneh s sufiksom -jъ, a ne s priponko -ijъ. — Če se torej kdo nasprotujoč moji trditvi, da slovenščina ne more imeti singularnega, kolektivnega imena vodovlje (Gewässer), sklicuje na krajna imena Dobravlje, Dutovlje, Vrhovlje i. t. d., ki so — menda se ne motim — vseskozi množinska imena, tedaj je

s tem le pokazal, da ne zna razločevati med prvotnim -ij (skrčeno -j) in med prvotnim -j, da mu ni znana prvotna naraznost obojih sufiksov, namreč med -ije in -jan. Borovlje na Koroškem, nemški **Ferlach**, s to svojo končnico jasno kaže, da je ta oblika slovenski množinski mestnik stanovniškega imena Borovljane, namreč Borovljah (iz Borovljanoh) — in da je ni zamenjati s kolektivnim samostalnikom na -ije, namreč borovje (der Föhrenwald, das Forchach) = borje (pinetum). — Časopis (X, 40) zadovoljno modruje, da bi bila moja digresija o nedopustnosti oblike vodovlje (Lj. Zv. XXXIII, 369) prav lahko izostala. Lahko, zakaj pa ne. Jaz za svojo osebo nisem imel potrebe, da bi to, kar sem bil že trikrat povedal, še četrtič ponovil. Toda z ozirom na konkretni primer, namreč z ozirom na razlago „vodole = vodovlje (Gewässer)“ se mi je zdelo potrebno, da pravilno slovničarsko stališče povdarim — še enkrat! Pa recimo, da bi bila dotična moja opomba še tako odveč, — tega se v polni meri zavedam, da je v Časopisu opomba o moji opombi trikrat odveč, ker mi je prav po nepotrebnem vsilila nevhvaležno nalogo, da moram že petič isto ponavljati. Ko bi si bili gospoda enkrat zapomnili razloček med Podravlje (Föderlach), to so nastanjenci ob Dravi (Podravljane, die Anwohner an der Drau) pa med Podravije (das Gebiet längs der Drau), morda bi mi bili potem vendar prizanesli z opravičevanjem izmišljenega izraza „vodovlje“. — V mlínu se dvakrat pove, pravijo — jaz sem moral v knjigi petkrat — in zdaj mislim, da utegne biti dovolj, da se tudi nasprotnikom posveti, da je prazna trditev „Tudi med b in -ije se vrine včasih „l“ n. pr. Žablje na Goriškem“, — kajti Žablje so množinsko ime — menda Žabljane? — primeri Velike žablje in Male žablje v občini Sv. križ (okraj Ajdovščina). Pa recimo, da je tu „žablji“ pridevnik nastavljen s sufiksom -ij namesto slovenščini navadnega „žabji“, da so torej Žablje = žablje muže ali žabje luže — in vendar bi še en sam primer ne bil odločilne veljave za naše vprašanje, kajti povsod je običaj, da večina primerov tvori pravilo, a manjšina izjemo, o kateri navadno pravijo: „exceptio firmat regulam“. Množinsko ime „Žablje“ torej ni dokaz za upravičenost epenteze l^a v edninskem izrazu „vodovje“. Duhoviti opazki „če se vas imenuje Vodovje ali Vrbje, še ne sledi, da bi morala biti vas na vodi ali da bi morale hiše stati na vrbah“ — tej duhoviti opazki pa tudi jaz lahko pritegnem in rad priznam, da se dá na vrbo obesiti kvečemu mala kletka za kaline, toda stavb na vodi, če tudi nisem bil ne v Benetkah, ne v Amsterdamu, mi ne kaže tajiti. —

Vrbje ali hrastje je izprva brezdvomno z vrbami ali s hrasti poraščen kraj; — naselbina se pa lahko ustanovi ali prav na mestu ali vsaj v bližini, če hoče prevzeti ime, bodisi da se potem drevje tudi ali deloma ali popolnoma iztrebi. Če je naselbina enkrat ime prevzela, ga obdrži, če se tudi prvotni pogoji za to ime izgube. Če pa vrbje ali hrastje brez naselbine iztrebiš, da nastane gola ravan, gola dolina, ali da se s čim drugim zaraste, pa utegne biti že bolj dvomljivo, da se ime obdrži. Če se ime enkrat prime naselbine, tedaj je združeno z njo, in pri imenu nihče več ne misli na vrbje ali hrastje, ki je prvotno na tistem mestu rastlo; pa bodi naselbina ali večja ali manjša, če se je je ime prijelo, je ona nositeljica imena, ki je nastalo še ob nenaseljenosti pokrajine. Pa vrbje in hrastje je, dokler ga človeška roka in sekira ne iztrebita, vendar nekaj stalnega in karakterističnega za tisto pokrajino, kar je pa karakteristično, je tudi prikladno za krajnoimenstvo. Toda pomislimo vodovje, ob deževju in nalivih prekipeva, ob suši gineva in usiha; kar je pa nestalno in izpremenljivo, ni več dovolj karakteristično, pa zato tudi ne dovolj prikladno za krajnoimenstvo. — Sušica mi je razumljiva, dasiravno ob nalivih in plohah tudi v preobilno vodovje naraste. Kadar je po zimi cela dežela pod globokim snegom, bi bil lahko vsak hrib snežnik. — Karakterističnost ima torej več ali manj odločilno veljavo v krajnoimenstvu. V tem pogledu pa razumem vodovje in močvirje le kot nasprotje od suhovja, kamenja in peskovja. — Naj torej obračam izraz „vodovje“, kakor že hočem, meni se z vseh strani upira, da bi ga uvrstil med krajna imena. Če so gospoda že tako potrpežljivi in postrežljivi, da pusté veljati Vó-dole za ozke gorske doline in da resničnost te razlage priznajo, naj še malo prijenjajo in priznajo, da razlaga z vodovje ali celo vodovlje nikakor ne velja. Če je eno, skoraj ne more biti drugo. —

• Aut — aut!

Končno še eno opombo: Če bi se morda kdo zopet hotel spotikati nad nepotrebnostjo tudi tega sestavka, bodi mu povedano, da mlin melje, kar se mu naspe.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XV.

Tudi klimatične razmere se pri imenovanju krajev čestokrat vpoštevajo in taka imena naglašajo vremensko razmerje dotičnih pokrajin, češ da so ali mrzle ali tople, ali suhe ali mokre, ali na vetru ali v zatišju itd. Te lastnosti so izražene ali s pridevniškimi atributi ali pa naravnost s primernimi samostalniki. V prvo kategorijo spadajo imena kakor na primer: Mrzli log, Mrzli vrh, Mrzlo polje, Mrzla luža, Mrzla rupa, Mrzla voda, Mrzla planina, Topla reber, Topla jama, Topli vrh, Suha gora, Suhi dol, Suhi malin, Suhi potok, Suhi vrh, Suha vas, Suho brezje, Suho dobje, Suhe plate, ki so pa morda le Suha blata (Dürrenmoos) ali osušena močvirja, Mokro polje itd. v drugo kategorijo pa: Mrzovec, Mrzlak, Mrzlica, Mrzlik, od koder potem priimek Mrzlikar, Topolšica ali Topovš'ca (Warmbad) pravilno menda Topolščica, Toplice (Tobelbad), Topusko, Toplik, od koder priimek Toplikar, (Toplik bi seveda utegnil morda biti tudi skrčen iz tópolik, populetum, Pappelwald), Suho n., Suha f. (Zauchen), Mokrice, Mlake, Mokrije (Mökriach v občini Rikarja ves), Močvirje, Močila, Studeno, Studenice itd. — Topusko, Studeno ali Zdeno, Suho itd. so pridevniki srednjega spola, pri katerih je primeren samostalnik zamolčan n. pr. Suho (Trockental) v občini Dobje, okraj Kozje, to je namreč Suho dolje — in Suha (namreč draga ali grapa), pa se sklanjajo večinoma še pridevniško na primer Praprotno, s Praprotnega, na Praprotnem i. t. d. Toplica, Sušica, Mokrica in Mrzlik so pa s posebnimi sufiksi posubstantivljeni pridevniki, ki se seveda sklanjajo kot pravi samostalniki, kar so po sufiksih ravno postali. — Pridevniško se sklanja n. pr. Vojsko t. j. Visoko, torej: kje? na Vojskem (na Visokem), od kod? z Vojskega (z Visokega), kam? na Vojsko (na Visoko). Primeri tudi Visoko (Waisach) v Šenčurski občini pri Kranju. O znamenitem prehodu „y“ na „aj“ (Vysoko, Vajs'ko) razpravlja Vondrák v „Vergleichende slavische Grammatik“ str. 113. — Vojsko pri Vodicaх v Kamniškem okraju in Vojsko v Idrijskem okraju je torej po pomenu menda isto kar Visoko pri Želimljah ali Visoko pri Šenčurju (das hochgelegene — Hochstetten), Visoko v Poljanski dolini pa po svoji legi skoraj ne zasluži tega imena, ker leži dokaj nizko v dolini. Tudi na

Štajerskem imamo Vojsko v občini Gorjane v Kozjanskem okraju. Zahn (Ortsnamenbuch 506) ima za obližje leta 1500 zabeleženo listinsko obliko „Woyska“. — Dasiravno se torej Vojsko pridevniško sklanja, vendar glede izvajanja (s sufiksom — ski?) ne spada v isto vrsto s pridevniškimi krajnimi imeni, kakor so n. pr. Topusko (Topelsko), Gomilsko, Okoško, Konjsko, Proseniško, Vranjsko itd., kajti v imenu Vojsko (iz Vysoko) sta se „s“ od debla (vys —) in „k“ od sufiksa (— ькь) le slučajno strnila skupaj, ali z drugimi besedami: „s“ spada k deblu, ne k sufiksu. (Miklosich, Vergl. Gramm. II, 129, ne pa 131).

Po tej digresiji o imenu „Vojsko“ in njega pridevniški sklanjatvi vrnimo se zopet na glavno stezo današnjega krajnoimenskega izsledovanja. Kraj na vetru se imenuje veternik, vrtica ali vrtača. Sem spadajo: Veternik pri Apneniku (obč. Boštanj), Veternik in Podveternik (obč. Piljstanj, okr. Kozje), Veterni vrh je selišče pri Svibnem (obč. Sv. Križ), Zgornje veterne in Spodnje veterne (obč. Križe pri Tržiču), Veternik pri Kanalskem lomu (občina Kal) na Goriškem. Ali je koroški „Pod vetruvom“ (Federaun) šteti tudi v to kategorijo, češ da je „Vetrovno“ ali „Vetrna ravan“ ali „Pod vetrovjem“ ali kaj podobnega, si pa ne upam trditi. — Na frtici t. j. na vrtici ima veter veliko moč, da kar zavrti. Vrtača (Wirbelwind) je zračni steber ali zračni stolp, ki se z močjo suče in vrti okrog svoje osi, — in kraj, kjer se rad večkrat pojavi tak vrtinčast, viharen prepih (ciklon), se zove potem tudi „vrtača“. Kraji z imenom „Vrtača“ so pri Kostanjevici, pri Semiču, pri Poljanah v Šentviški občini, pri Selih v Tuhinjski dolini, pri Plavi v Anhovski občini Kanalskega okraja — in v množinski obliki „Vrtače“ zopet pri Kolovratu, pri Vačah, pri Dobrničah, v Klanški občini Kamniškega okraja in v občini „Avče“ v Kanalskem okraju. Isto so Vrtoče v Sovodenjski občini na Goriškem. V isto kategorijo spadajo menda tudi Vrtovin v okraju „Ajdoščina“ in Gorenja pa Dolenja vrtojba v Goriškem okraju.

V Kamniški okolici (proga Mekinje-Stranje) je vas Zduša, ktere ime tudi utegne spadati v to kategorijo. Kakor imamo namreč iz duh duša, enako tudi iz vzduh (Luft) zduša t. j. menda nekoliko vzvišena ravan s svežimi gorskimi sapami. Vzporediti bi se morda dalo nemško krajno ime Lüftelberg. Vzdušno (luftig) pač imenujemo vse, kar ima dosti čistega vzduha; vzdušni so n. pr. gozdi in hribi — pa gozd je v vrhovih drevja vzdušnejši nego spodaj pod drevjem in vrhovi planin so vzdušnejši od zaprtih nižav in zagatnih dolin.

Verjetno je torej, da je nekoliko vzvišena ravnina v bližini Bistrice dobila svoje ime od svežih sap, ki duvajo po Bistriški dolini od Kamniških planin sem ter jo z zračno čistoto in svežostjo prevevajo in prevetrujejo. Ko torej beremo pri Valvasorju (XI, 518), da je Zduša „ein schöner lustiger Boden“ — in da je tam „gesund und lustig zu wohnen“ —, se nam pri tem ponuja misel, da naj bi bil z ozirom na ime točneje zapisal „luftig“. — Le po svežem čistem vzduhu, ki diha doli s planin, povzela je ta prosta pokrajina svoje ime. Glede tvorbe s sufiksom „—ja“ primerjati je: suh suša, srh srša, grah graša (grašica), jelha in jelša (alnus), snaha in snaša (nurus), mrha in mrša (cadaver) itd.

Nasprotje od vetrovnih krajev so zatišja in zavetja. Zavetnik je pri Senaboru na Vipavskem (obč. Col).

Tudi po svoji legi proti solncu se kraji imenujejo, ali so obrnjeni na severno (senčno) ali na južno (solnčno) plat. Kraji, ki imajo dosti solnca, so solnčni; n. pr. Solnčni marof pri Górenjem mokronogu, Sončnik v Boštanjski občini Radeškega okraja in Tržiški občini Mokronoškega okraja. Preserja so menda, kakor Znojila, solncu odprti kraji. Ime to se čestokrat ponavlja na primer Preserje pri Braslovčah — in drugo pri Prelogah v Konjiški okolici, dalje pri Spodnjih kosezah in pri Zlatem polju v Brdskem okraju, pri Homcu v Kamniškem okraju in Preserje pri Žalostni gori. Rabi se tudi v množini „v Preserjah“ (прѣ+сѣлнѣ [słonie], l in r se včasih menjata, sūr in sül). — Présérje iz Présülje, t. j. présoje (locus apricus, sonniger Ort). Miklosich navaja v svojem etimološkim slovarju (str. 295, pri korenu „si—“ sijati, glänzen) tudi pravilno stopnjevani „soj“ (Schein), iz katerega potem izvaja prisoje (locus apricus) in osoje (locus opacus), češ da je to iz odsoje (отъсонѣ) t. j. od solnca umaknjen kraj (ein absonniger Ort.) Tudi Pleteršnik (II, 858) ponavlja to mnenje, da je osoj (Schattenseite) namesto odsoj. Meni se pa vendar ta razlaga zdi nekoliko sumljiva in precej neverjetno se mi vidi, da bi predlog „od (отъ)“ kar tako meni nič tebi nič svoj konsonantni del odmetaval, marveč mislim, da je n. pr. осъдити (condemnare) poleg отъсѣдити popolnoma samostojna tvorba, ne pa da bi bila morda prva še le iz druge nastala. Dalje si mislim, da more biti „odsoj“ slično z „odboj“ (Widerschlag, Abprall), „odmev“ (Widerhall, Resonanz), „odskok“ (Abprall), „odlesk“ (Widerschein) v rabi edino le s pomenom „odsij, odsev“ (der Abglanz, Reflex), kjer kaj odsije ali odseva. Res je, da navaja staroslovenski slovar (521) осоуѣ locus opacus — in (679)

присоніе locus apricus, vendar si ne morem kaj, da ne bi podvomil o pravilnosti teh oblik, češ da je „soj“ (Schein) zložen z „o“ (oziroma „ot“) in „pri“, — kajti domnevanje mi uhaja le na zmanjševalni „o“ (ж) in vekšalni „prê“ (прѣ), češ da bi utegnilo biti осоніе morda жоніе (locus parum soli expositus), kakor je n. pr. жродъ (stultus, eigentl. der wenig verständige) — in присоніе morda прѣсоніе (locus valde apricus), kakor je n. pr. прѣвелиіе (vis maior) in прѣвѣннѣъ (umbrosus). Da bi utegnilo biti присоніе prav прѣсоніе, na to misel me je privedlo ravno ime Preserje, ki se z naglasom na prvem zlogu izgovarja Prî^eserje (t. j. прѣсьрьіе z jasnim jatом (ѣ) v prefiksu), z naglasom na drugem zlogu pa Presérje (t. j. пресѣрьіе) premenivši visoki jat (ѣ) v prefiksu na prosti „e“.. Če je gorenjski Prising (= Prisojnik), tedaj so tudi Prisanice pri Babni reki (občina Sv. Štefan) v Šmarijskem okraju menda Prisojnice — in Prižanek (Prießenegg) v Šmohorski občini na Koroškem bi bil potemtakem nazaj izposojen Prisojnik (t. j. prisojni hrib, Sonnenberg, prisojni vrh, Sonnkogel). Sodim pa, da je „pri“ v vseh teh imenih le prvotni „pri^e“ (прѣ), ne pa prosti прѣ. — V Blagovški občini Brdskega okraja n. pr. imamo Prilesje, na prvi hip bi sodil, da je to kraj poleg gozda (Gegend am Walde, прѣ ѡѣѣ). Toda v Svetogregorski občini Velikolaškega okraja najdemo zopet Prelesje (прѣлѣсіе, silvestria, nemorosa). Ravno tako še imamo Prelesje v Tratarski občini Škofjeloškega okraja, v Šentrupertski občini Mokronoškega in v Starotrški občini Črnomaljskega okraja (Gerdenschlag, gosto seče?). Sodim pa, da je oboje eno in isto, samo da je v prvem primeru „pri^e“ (прѣ) zabeležen s kratkim i, namesto s kratkim e. Naglašeni прѣ je „pri^e“ kakor n. pr. v Prêdole, Prêdoslje, Prêkope, Prêloge, Prêska, Prêvale, Prêčna, nenaglašeni прѣ pa prosti „pre“ n. pr. Prevóje, Prežgánje; nenaglašeni прѣ bi pa bil pěr ali pr t. j. Prilesje bi bilo Perlí^esje. Na Koroškem imamo v Žrelski občini Celovškega okraja Predlje (Priedl) in v občini Schaumboden Šentviškega okraja nas sreča Prêdl, pri Rajbeljnu pa Predíl — in vendar so menda vsa tri imena прѣдѣлъ (meja, Scheideck) in sicer Priedl in Prêdl z naglasom na prefiksu, Predíl pa z naglasom na drugem zlogu; v prvih dveh primerih se je pod naglasom ohranil visoki ê (ѣ), i^e, v tretjem primeru pa je prvi zlog z izgubo naglasa premenil svoj jat v prosti e, v drugem zlogu se je pa prvotni jat predêl (predí^el) preklonil na kratki naglašeni i. — Tolmačim si stvar tako, da se je v jatu (i^e, ѣ) čutil včasih bolj i-jev element včasih bolj e-jev; in v takih primerih, kjer se je bolj čutil i-jev element, se je

izlahka izvršila kontaminacija prefiksov pre (pri^e прѣ) in pri (при) in slovníkarji so poleg „pre“ beležili iste sestave tudi s „pri“ ter jim nadeli neke včasí ne prav jasne pomene. Predol (прѣдолъ) n. pr. s pomenom Quertal, Zwischental, Nebental mi je jasen, toda pridol (придолъ) smatram za nepotrebno skovanko, oziroma za ikavsko izgovarjanje prve oblike. Vsaka stranska dolina, ki se od glavne odcepi, je na razpotišču z njo transverzalna ali prečna, mogoča je pa le, če je gorovje in holmovje vmes zagvoženo, da ni dol pri dolu in hrib pri hribu (!) — Prigrad si s pomenom Zubau lahko mislim, kakor tudi pregrad (прѣградъ) ali predal s pomenom: prečna stena (Scheidewand) in od prečnih sten ograjeni prostor (das Fach). Če pa najdem prigrad s pomenom prěčnik Querbalken (Plet. II, 306), si pa moram misliti, da je tukaj zabeležen prigrad menda le ikavsko izvržen prěgrad (прѣградъ). Pomniti je tudi, da le naglašeni pri ostane pri, sicer oslabi v pěr ali pr, n. pr. „prísad“, pa „se persadí“. Kakor sumim v imenu prisoje kontaminacijo prefiksov при in прѣ, ravno tako sumim tudi v izrazu osoje kontaminacijo prefiksov „o“ (отъ ??) in ж. V ruski besedi „usolonje“ (Schattenseite) жельныиe vidim jaz deminutivni prefiks u (ж) уo. Primeri, stsl. жель (barba) r. усъ (Schnurrbart), stsl. жесобуца (seditio) r. усобуца (Zwietracht) itd. V slovenščini je predponski ж vo ali уo in v resnici prosti narod izgovarja osoje (жсоиe) le „vosoje“ t. j. уosuoje (absonnige = wenig sonnige Stellen), kar bi dalo tudi misliti na kontaminacijo osnov „soj“ in „sol“, češ da je osojnik in osolnik enako. Krajnih imen te vrste imamo dokaj n. pr. Osoje pri Žibršah v Logaškem okraju in Osoje (Ossiach) na Koroškem, Osojni vrh pri Čekovniku, Osojnica pri Žireh, Osojnik pri Sovrici in pri Semiču, pa Osolnik pri Medvodah ter Véliki osolnik in Mali osolnik pri Turjaku. Narod menda pravi „Vósovnik“, kar bi bilo morda жельныиъ (brezsolnčni ali malo solnčni hrib, sonnenlos = schattig, ἀνήλιος) ali pa morda осельныиъ (lepo osolnčeni hrib, mons sole collustratus, sonnenreich, εὐήλιος). Ktero je pravo, pokaže lokalni preizkus. Fiat applicatio! Kakor „Osojnica“ narod jasno izgovarja le „Uósojncá“ t. j. жсоиница ali brezsolnčna reber, tako tudi jasno izrekuje „Oslica“ kót Uóselca t. j. жельца, ne pa „Oselica“, kakor se žalibog novejši čas spakujejo naši župniki in župani, češ da je to oseljen ali obseljen kraj, selo — skratka slična tvorba kakor okolica, obilica, gomilica, kobilica, zavrelīca. Ta čudna spaka „Oselica“ je utegnila nastati iz bojazni, da ne bi kdo krajnega imena v zvezo deval z „óslica“ (Schleifstein) ali pa z „oslica“ (Eselin), češ vsaj

mora v zvezi biti le z imenom „selo“. — Pa ni! — Catalogus cleri že delj časa z neko vnemo pospešuje to izmišljeno obliko ter piše presamovoljno Nova Oselica in Stara Oselica, namesto Stara óslica in Nova óslica. V tem smislu bi bila menda vsaka vas osélica (?); naselbina brez naseljencev premine. Sela in Selca dobro ohranijo svoj „e“, in tudi Oslica bi ga bila ohranila, če bi ga bila kdaj imela, pa je menda bila od nekdanj brez njega, kajti listinska oblika iz l. 1291 je Ozlitz in iz l. 1584 Osslizi (Izvestja muzejskega društva I, 74 ozir. 76), ta e so ji začeli pismouki vrvati še le v drugi polovici minolega stoletja. Catalogus cleri za l. 1857 ima še Ofliza, oni za l. 1858 (str. 144) pa že piše Ofelza. Ta e v novi obliki Ofelza je pa treba primerno razumeti. Če bi n. pr. pismene oblike Bistrica Ribnica pisali popolnoma po narodni izreki, dobili bi Bisterca, Ribenca, — tako je tudi tukaj namesto pismene oblike Oslica nastopila prav po narodni izreki zabeležena oblika Oselca. Po izpadu nenaglašenega i iz končnice „-ica“ prevzel je predstojéči l zlogotvorno funkcijo, ta zlogotvorni l pa je dobil v pisavi samoglasniško ali poluglasniško podporo ravno s tem e (Oselca). — Poslej je pisal Catalogus nekaj let Ossliz in dodajal v oklepaju po izreki posneto kranjsko obliko Oselca, kar je bilo še dosti pravilno. Leta 1867 pa je izvršil kar na celem kontaminacijo ali neko pogrešno spojitev obeh oblik ter začel pisati Oselica (str. 23 in 142) in ta pisava se od tedaj v tej knjižici trdovratno vzdržuje, dasiravno je popolnoma napačna. — To je prav tako, kakor če bi pisali Bisterica, Ribenica, Okrogelica namesto Bistrica, Ribnica, Okroglica (iz pridevnikov „bistër, ribën, okrogël s poluglasnikom, ki odpade). Okroglica je vas v Loški občini Laškega okraja na Štajerskem.

Ferdo Kozak:

Sestri.

10.

Brtajev pogreb se je končal, kakor vsi drugi pogrebi. Zvonovi so zvonili, jok je odmeval iz prvih parov za krsto, in potem se je vsulo kamenje. — Komaj da so vedeli najbližji, da nekoga manjka, da se nikdar več ne vrne. Pogrebci so se razšli, večina je zavila v vaško krčmo k pogrebščini. Tam so sprva hvalili pokojnika in njegove zasluge, potem je hvala prešla na jedi in končno na vino.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XVI.

Če je krajno ime s pridevniškim atributom opremljeno, sklanjata se praviloma oba vspored, pridevnik in samostalnik, n. pr. s Toplega vrha, v Mrzlem logu, v Mokrem polju, iz Suhega dobja itd. Primeri se pa tudi izjemoma, da se pridevnik tako tesno nasloni na sledeči samostalnik, da se iz dotičnega dvobesedja pod skupnim naglasom izcimi enobesedno krajno ime. Taka navidezno enobesedna, pa iz dveh besed nastala krajna imena so n. pr. Beograd, Carigrad, Vučitrn, Slankamen i. t. d. Dandanes ne pravimo več: v Belem gradu, iz Belega grada (Weißenburg), ampak v Belgradu, iz Belgrada. Carj grad (ЦАРЬ ГРАДЪ, Κορσταντινού πόλις), nekdam še „iz carja grada, k carju gradu, v carjem gradu“ i. t. d., je dandanes strnjen v eno besedo, torej: v Carigradu, iz Carigrada. — „Vuči trn“ je v stari srbščini še sklanjal oba dela, torej: „Vučijega trna, u Vlčijem trnu“, — toda poznejša narodna pesem pravi „u bijela grada Vučitrna“. In o imenu Slankamen je zabeležil Iveković-Broz (II, 422), da se v pesmi tudi razstavlja: „Slani kamen, po Slanom kamenu“. Jezikovo teženje za krajšim izrazovanjem je čestokrat povzročilo enobesedno spojenko namesto vsporednega sklanjanja obeh besed. — Te tvorbe pa menda ne spadajo med prave zloženke, ampak med proste primaknenke. Sklanjalo se je izprva n. pr. Lepa glava, Lepe glave, Lepi glavi itd. Die Schriftgelehrten, pravi Jagić, die überall viel zum Nachteil der sprachlichen Originalität beizutragen vermögen, sofern sie auf Grund einer fremden Kultursprache gebildet sind, machten daraus Lepoglava. Lepoglava je prava zloženka. Interesantni so tisti primeri, v katerih krepko naglaševanje končnice v določni pridevnikovi obliki spravi obe besedi v eno celoto ter ravno s skupnim naglasom drži primaknenko skupaj, da več ne razpade. Taki primeri so: Dobrépolje (Gutenfeld), Velésalo (Michelstetten), Mrzídol (Kaltental) i. t. d. — Dokler ima vsaka izmed obeh besed svoj naglas, se še vzdržujeta, torej: Dóbro pólje, z Dóbrega polja, na Dóbrem polju, — pa Dobrépoljci (stanovniki) in Dobrépoljski (krajnoimenski pridevnik) in potem tudi Dobrépolje, z Dobrépolja, v Dobrépolju (tudi množinsko formirano: v Dobrépoljah, iz Dobrépolj). — Drópole (Tröppolach) imamo na Koroškem v Šmohorskem okraju in Dobrópolje (Dro-

bollach) v Beljaškem okraju, oboje množinsko prikrojeno, kakor je razvidno iz množinskih mestnikov, ki so v nemškem imenu ohranjeni. — Ko prideta obe besedi pod oblast skupnega akcenta, izgubita svojo samostojnost in reprezentirata enobesedno celoto. — Od „Vélije sélo“ bi še imeli mestnik v „Véliim sélu“, toda v obliki „Velésalo“ je spravil pridevnik s krepkim naglasom tudi samostalniki pod svojo oblast, da sta se obe besedi strnili v enobesedno celoto, v kateri se prvi l, ki mu sledi mehek samoglasnik, ni dal velarizirati, drugi pa, ki mu slede trdi vokali, se je dal — in tako smo dobili oblike: Velésavo, Velésava, Velésavu i. t. d., ki so kakor nalašč tako prikrojene, da jih je lahko zamenjati s formacijo posesivnih pridevnikov, zlasti še, ker se neposredno za naglašenim zlogom brez naglasni „sávo“ sliši kot „sovo“. — Glede naglašanja končnice pri določni obliki pridevnika je upoštevati pravilo, ki je postavil M. Valjavec v svoji razpravi „Glavne točke o naglasu književne slovenščine“ (Rad jugosl. akad. CXXXII, 154), češ da je „dobri“ od „dobr̂-i“ — „dobrá“ od „dobrojà“ — „dobré“ od „dobrojè“ — torej Dobrépolje iz dobrojè polje (bonus ager) — in Velésalo iz veljèjè salo (magna sedes) — in Mrzídol iz mrzí (mrẑ-i) dol (frigida vallis) i. t. d. — In Holger Pedersen v svoji razpravi „Der slavische Akzent“ (Zeitschr. f. vergl. Sprachforschung XXXVIII, 371) pravi: Die Endbetonung von „živój“ (lebendig) muß entweder auf *živ̂-ĵ oder auf *živ̂-ĵ beruhen. — — Hotédrašca (Hotedražica) in Hotémaže sta tudi dve taki krajni imeni, ki jih je skupni akcent združil v enobesedje, dasiravno sta menda prvotno bili dvobesedni imeni. Pri izvajanju stanovniškega imena in krajnoimenskega pridevnika pride namreč v tem slučaju samo determinativni del v poštev, kajti stanovniki niso Hotedraščani, kakor bi kdo na prvi ugib mislil, ampak „Hotenci“ — in krajnoimenski pridevnik se po tem glasi „Hotenski“. Razlage pa za enkrat vendar še ne vem pogoditi jasne, domnevoma bi slutil, da je v prvi polovici imena Hotédražica morda particip *xora* (volens) kot adjektiv s pasivnim pomenom „ugoden, všečen“ — pötemtakem bi bila to ugodna dolinica (vallis iucunda, Lusttal); dognano pa še ni. —

Zelo interesantna so pa krajna imena Sidol, Sidraž in Simrt. To je gotovo, da hvaljeno kovinsko loščilo „Sidol“ s krajnim imenom „Sidol“ ne more biti v nobeni zvezi, ravno tako je gotovo, da se Sidraž ne izvaja iz „sídno“ (Anker) in da ne spada po formaciji v isti oddelek, kakor n. pr. sitež (Binsicht), čretež (Ried), sedež (Sitz), gradež (Zwischenwand), motež (Bodensatz, t. j. motna usedlina

ali drožje) i. t. d. — ravno tako je gotovo, da Simrt ni morda Sinjrt (Lichtenfels, Lichtenstein), kakor imamo n. pr. Sinja dolina, Sinja gorica (Scheinbüchel) i. t. d. — Negativna stran, kaj da v teh imenih ni obseženo, bodi s tem opravljena; nastopiti nam je raziskovanje s pozitivne strani, če hočemo priti do pravega cilja. To raziskovanje pa začnimo pri imenu „Simrt“, kjer opazimo kmalu daljšo vrsto raznih mrtov determiniranih s primernimi atributivnimi pridevniki n. pr. Dolgi mrt, Goli mrt, Volčji mrt. Ta imena po svoji pisavi kažejo, da se sklanjajo v obeh delih vspeoredno, torej: v Dolgem mrtu, iz Volčjega mrta, proti Golemu mrtu i. t. d. Poleg teh dvobesednih krajnih imen imamo pa še Slabmrt pri Čimernem (v občini Sv. križ pri Svibnem), pri katerem pa poleg te pisave ne moremo vedeti, ali je še v rabi vspeoredno sklanjanje obeh delov, ali ne — t. j. ali smemo na vprašanje „kam?“ še odgovarjati „v Slabi mrt — kje?“ v Slabem mrtu — od kod? iz Slabega mrta — ali je pa dvobesedje že popolnoma prešlo v enobesedno ime, da govori ljudstvo: kam? v Slabmrt — kje? v Slabmrtu — od kod? iz Slabmrta. Jaz sumim, da v tem primeru dvobesedje še živi in da je pisava Slabmrt v Gemeindeflexikonu napačna, ker ne vidim nobenega razloga za enobesedje in si še mislim, da bi bil v tem slučaju eksplozivni ustnik b pred om bržkone izginil, da bi se ime enobesedno glasilo Slamrt (primeri Alb'n in Alm pa Zagrab⁽ⁿ⁾ in Agram). — Drugače pa stoji vprašanje o enobesednosti pri imenu Simrt, ki je nastalo iz dvobesednega imena Suhi mrt t. j. izsušeno močvirje. — Izraz „mrt“ pomeni namreč po mojem domnevanju mrtvo t. j. nerodovitno ledino ali močviren svet (Carniola III. 1912, 92). Primeri maloruski izraz „mrič“ t. j. močvirnat gozdič. Mrtovec bi bila potemtakem pokrajina, na kateri so tu pa tam raztreseni mrti ali močvirnata mesta. Toda vrnimo se k enobesednosti Simrta t. j. Suhega mrta. Da nam je v začetnem zlogu imena Simrt iskati pridevniške determinacije k osnovnici „mrt“ in da je bilo to ime prvotno dvobesedno, to izpričujejo ravno prej navedene analogije: Dolgi mrt, Goli mrt, Slabi mrt, Volčji mrt. Po teh analogijah sklepamo „Simrt = Suhi mrt.“ Kje ima pa enobesednost svoj vzrok? Po mojem mnenju pač v naglasu. Naglas namreč vokale krepi in drži, a brezglasnost jih slabi in gubi. Pri naglaševanju Súhi mrt bi se bilo dvobesedje ohranilo, ko se je pa premaknil naglas na zadnji zlog pridevnikov, je prvi zlog izgubivši naglas začel oslabevati, da se je naposled čisto izgubil in tako smo dobili iz „súhi“ polagoma „suhí, s^hí, shí“. Ta premaknjeni akcent je pa obenem tako močno zavladal nad

sledečim samostalnikom, da mu je odvzel vso samostojnost akcentuacije ter ga popolnoma pritegnil v svoje območje in s tem je postala enobesednost prej dvobesednega krajnega imena perfektna. — Kaj se je pri tem zgodilo s **h**, je z vso odločnostjo povedati nekoliko težavno, kajti ne vem se odločiti, ali naj se sklicujem na znano gluhost tega spiranta (Maretić, § 73.), ki jo opazujemo v mnogih primerih: gluva (t. j. gluha ali tiha) nedelja, muva (muha), prā (prah), ruo (ruho), dunuti (duhnuti), mana iz mahana (Fehler) in sat iz sahat (Stunde) i. t. d. ali naj se sklicujem na možno in morebitno preglašanje **h** na **s** n. pr. vzdisati (nam. vzdihati), nasmisati se (nam. nasmihati), susega (nam. suhega) — in potem na strnitev dveh **s^{ov}** po izpadu poluglasnika kakor n. pr. v besedi „sati“ iz sisati (съсати) ali Šica iz Sšica, Sššica, Sušica. — Srbohrvaščina naglaša sušica (Iveković-Broz II, 498) a slovenščina sušica (Pleteršnik II, 602), — vendar se mi dozdeva, da slovenščina z akcentom skuša delati razloček med súšico ali jétiko pa med sušico ali hudournikom (Dürnbach), enako kakor med bólnico ali špitalom pa med bolnico ali bolno žensko i. t. d. Kakor imamo iz dvobesednega imena Suhi mrt enobesednico Simrt, prav tako je tudi poleg dvobesedja „Suha draga“ enobesednica Sidraž in poleg dvobesedja „Suhi dol“ enobesedno ime Sidol. — Korito ali žleb, ki si ga je deroča voda izdolbla in iz drgnila, se imenuje draga ali struga. Iz debla „drag“ dobimo s sufiksom -jъ obliko „draž“ z enakim pomenom kakor je „draga“ (Furche, Mulde, Tal) in ta „draž“ se nahaja v krajnih imenih kakor so n. pr. Todraž, Sodraž(ica), Hetédraž(ica), Sidraž i. t. d. kot osnovnica. Prvi zlog (determinativno določilo) v imeih Sodraž, Todraž je morebiti zaimenski prislov sod (сѡдѣ, hāc) in tod (тѡдѣ, illāc) t. j. tostran, tostranski (diesseitig). Vsporedimo tu krajno ime Séstranska vas (v Tratarski občini ob bregu Sovre-Poljanščice), ki gotovo ni posneto po sestranih in sestranah (Neffen und Nichten), ampak se bržčas izvaja iz сѡ страна, (haec ripa), gen. сѡмъ страны, acc. сѡмѣ странѣ, loc. сѡй странѣ (hāc ripā) — torej je Séstranska vas toliko kot tostranska vas (vicus citerior ali vicus cis-sovranus, ob tej strani Sovre), na drugi strani je Gorenja vas, ki bi jo z ozirom na Séstransko bili tudi lahko nazvali Onstransko (?), če že Séstranske z ozirom na Gorenjo niso nazvali „Dolenja“. — Po tej digresiji, da je séstranski (сѡмѣстранскѣ) iz genetiva сѡмъ страны (huius ripae), — vrnimo se zopet k osnovnici „draž“ ter k navedeni razlagi od „draga“ (enges Tal) dostavimo še pripombo, da se je morda obrazovanje imen „draž, lož“ izvršilo prav s posredovanjem mestnikov

дразѣ, дразѣ (od draga, драгъ). — Sodražico smo si navadno razlagali iz deminutiva „dražica“ (mala draga, Tälchen) in prefiksa „so“ (сѣ), češ da je to kraj, kjer se drage in hudourniške grape stekajo (convallis, Talkessel, Schlucht); razlaga iz zaimenskega prislova „sod“ (сѣдѣ) se nam pa ponuja kot vspeorednica k razlagi imena Todraž (izgovori Tuodraž, Тѣдражѣ), ki si ga za zdaj še ne znam drugače razlagati nego iz pronominalnega adverbja „tod“ (тѣдѣ), t. j. kraj tostran drage ali potočnega žleba. —

Pri imenih Simrt in Sidraž smo kar domnevoma sklepali, da je to Suhi mrt in Suhi draž (oziroma Suha draga) — Ime Suha draga se pogostoma tudi razkroji, da imenujemo eno vas „Suho“, a sosednjo vas „Drago“, n. pr. Suha (Zauchen) v občini Stara loka in soseda ji Draga v Medvodski občini — in Draga (nem. Suchen) v občini Borovec (Morobitz) na Kočevškem in pa samostojna občina Draga (Suchen) kot soseda občine Trava (Obergras), — kjer je kočevščina prevzela našo Suho, slovenščina se je pa zadovoljila s samo Drago brez determinativnega pristavka — torej pri imenih Simrt in Sidraž smo sumjali, da je „si“ toliko kot „suhi“, pri Sidolu pa imamo jasnih prič za to mnenje. — Slučajno sem bil po gosp. Sadnikarju izvedel, da je bil Sidol v Spodnjeturinjski občini Šmartin v starejših dobah imenovan Sihidol. Da dobim o tem natančnejših podatkov, obrnil sem se naravnost do gosp. župnika J. Kljuna, ki je z izredno vljudnostjo ustregel moji želji ter mi iz knjig izpisal starejše oblike tega krajnega imena. Bodi mu za to prijazno uslugo izrečena dostojna zahvala. Oblike, ki sem jih dobil izpisane, se glase: „l. 1664 Sihidal; 1707 iz Sihidala; 1735 in pago Sihidol; 1742 v Sihidali; 1769 s Sidala; 1774 Sidal; 1793 vas Sidalu; 1794 vas Sidalo; 1797 vas Shydalla; 1799 Schydalle; 1808 iz Sidala; 1811 Sidalu; 1816—1844 Sidale; 1848—1852 S-hidale; 1852 S-hidol; 1857 Shidol; 1859 S-hidole; 1862 Sidale in S-hidol; sedaj se piše Sidol. Župnik Luka Dolinar je 1857 pripisal: S-hidol iz Suhi dol. — Na vprašanje „kam greš?“ se glasi odgovor „v Sidol“. — S-hidol je med domačini izgini, pač pa slišim to besedo natančno izgovarjati od starejših ljudi Zgornjeturinjske župnije. Gotovo je beseda iz Suhi dol, ker vas nima studenca.“ — —

Končno naj še opomnim, da bi bilo napačno, če bi kdo hotel Sidol razlagati iz Suh dol z ribniškim preglaševanjem (u = ü) kakor n. pr. süha rüoba (Holzware). Tako ne gre, kajti prvič tamošnje narečje takega preglaševanja samoglasnika u ne pozna, drugič nam pa v determinaciji krajnoimenskih pojmov ne služijo pridevniki v

nedoločni, ampak v določni obliki — torej: Novi kot, Stari breg, Mladi gaj, Mali log, Veliki vrh, Goli hrib, Goveji dol, Ravni dol, Suhi potok, Globoki potok, Zgornji konec, Spodnji hrib, Dolenji vrh i. t. d. — edino izjemo delajo menda pridevniki iz drevesnih imen n. pr. Brezov dol, Bukov vrh, Cerov breg, Hrastov dol, Javorjev dol, Jesenov vrt i. t. d. pa tudi menda samo oni na „-ov“, kajti njim nasproti so Dobni dol (Eichental) pri Toplicah, Jelični vrh, Podhojni hrib, Travni dol, Lipni dol. —

Vzrok bo menda ta, da pridevniki na „-ov“ iz drevesnih imen izvedeni ne dobivajo določne oblike, ker se slučajno glede končnice vjemajo s pronominalnimi tvorbami n. pr. takov, ovakov, čegov, njegov i. t. d. in s posesivnimi adjektivi n. pr. gospodov, očetov i. t. d., ki tudi navadno nimajo določne oblike, kajti Prešernov „njegovi“ nam ne bo služil za vzgled. — Sidol je marveč, kakor smo že zgoraj razlagali, Suhí dol, S^hí dol, rus. сухо́й до́ль z naglašnim končnim i določne pridevnikove oblike v zlogu „Si-“ ne pa preglaseni debelski vokal pridevnikov (sü).

Interesantno je še to, da imamo v Tratarski občini še jasen dvobesedni Suhí dol (lokal: v Suhem dolu), — poleg tega pa tudi Suhadol in množinski Suhadole pa Sidale.

Prvi i v obliki Sihídal je poluglasnik, torej S^hí dol. —

Dr. Vinko Zupan:

O narodni epiki bosenskih muslimanov.

Naši nazori o narodni pesmi so se od Herderjevih, Kopitarjevih in Vukovih časov temeljito izpremenili. Izginila je meglena romantična predstava o „pevajočem narodu“. Vemo, da ima vsaka narodna pesem svojega avtorja, ki večinoma ni več znan, da pa tudi umetna pesem lahko postane narodna in se pri tem izpreminja. Ta izpremenljivost je glavni znak narodne pesmi.

Do teh rezultatov pa smo prišli po eksperimentalni metodi, ki smo jo posneli po prirodnih znanostih. Pri nas živi kot narodna pesem le še lirika. Tako je tudi večinoma pri drugih kulturnih narodih. Pa tudi narodno epiko, ki jo stavijo literarni historiki romanskih in germanskih narodov na čelo svojih literatur, še lahko dandanes študiramo na licu mesta pri narodih, ki so živeli še pred kratkim, ali pa deloma še žive v svoji „epični dobi“. V svoji bližini, v „zlati Bosni“, imamo priliko, da postavimo svoje študije o Ho-

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XVII.¹

Pri sinkretističnih oblikah krajnih imen lahko opazujemo več različnih slučajev. Najnavadnejši in pravi sinkretizem je pač tisti, če strnemo predlog ali ostanek predloga s krajnim imenom samim v eno celoto n. pr. kam?: [εi]; τὴν πὸλ[ι]ν = Stambul; [εi]; Ἀβρότο[νον] = Sabrata — kje? z' Achen = Cahe; z' Ehrengruben = Cerengrob. — Valvasorju, ki ni znal razločevati predloga od krajnega imena, je tako sinkretistično oblikovanje slovenskih krajnih imen zelo priljubljeno, n. pr. Ukotto (v Kotu), Urauneh (v Ravnih), Usaderscheze (v Sodršci, v Sodražici), Ususie (v Sušji), Udobu (v Dobu), Ugabrie (v Gabrju), Nalogo (na Logu), Naplsie (na Poljšici ali Poglejščici), Napotoze (na Potoku, на потоцѣ), Napresrainach (na Prezrenjah), Nasave (na Savi), Naviro (na Viru) i. t. d. — Zmešane t. j. iz predloga in samostalnika zvarjene oblike krajnih imen nastajajo seveda najraje tedaj, če manjka zavesti za razločevanje predloga od golega krajnega imena. Te zavesti pa manjka pri tujcu. Domačin se v svojem jeziku zaveda, da je *v*, *iz*, *na*, *z* pred krajevnim imenom predlog prav tako kakor n. pr. *v* hišo, *iz* hiše, *na* glavi, *z* glave — in po tej zavesti se naravno ubrani sinkretizma, ker se mu nič ne zmeša, tujec pa, ki krajnega imena ne razume, pograbi, kakor sliši, predlog in krajno ime oboje skupaj in napravi s to nenaravno združitvijo predloga z imenom novo zmešano ime. Mi vemo, kaj je *ko*t, kaj je *po*tok, pa jih izlahka spoznamo tudi kot krajni imeni, da gladko pogodimo pravilno konstrukcijo: v Kotu, iz Kota, na Potoku, (na Potocê), s Potoka, toda Valvasor je kar po posluhu zapisal goli odgovor na vprašanje „kje?“, torej: „Ukotto, Napotoze.“ Imamo pa vendar poseben slučaj, da se je izvršil v slovenščini sinkretizem na slovenskih, torej razumljivih in razumljenih krajnih imenih. Ta posebne vrste sinkretizem najdemo pri imenih, ki se prezentirajo dandanes kot zloženke, napravljene iz samostalnika in krajevnih razmernikov »nad, pod, pred, za«. —

Prvotno se je pač na vprašanje „kje?“ odgovarjalo menda: na brežini, nad bočno, pod gradom, pred dvorom, za drago, za brdom, za logom . . . in na vprašanje „kam?“ dalje: na brežino, nad bočno,

¹ Prim. Ljubljanski zvon 1913, str. 658.

pod grad, pred dvor, za drago, za brdo, za log... pa na vprašanje „od kod?“ zopet: z brežine, iznad bočne, izpod grada, izpred dvora izza drage, izza brda, izza loga. Krajevni pojmi so bili torej izprva v teh konstrukcijah pravzaprav: brežina, bočna, grad, dvor, draga, brdo, log i. t. d., toda kraji, ki smo jih hoteli z navedenimi krajnimi pojmi določiti, niso bili prav na istem mestu, kajti pod gradom in za logom je pač drugje nego v gradu in v logu. Navedeni krajevni razmerniki „na, nad, pod, pred, za („zad“) ne kažejo v središče ali vsaj v notranjost, kakor n. pr. predlog „v“, ampak samo na periferijo, ali na kako točko izven dotičnega okrožja. Če pa nastane pod gradom ali za logom stalna zaokrožena naselbina ali vas, tedaj se navadno ne zadovoljimo več, da bi samo z razmernikom določili krajevo razmerje do grada ali do loga, ampak hočemo natančneje zaznamenovati to selo kot samostojen kraj s svojo notranjostjo. Sedaj ne hodimo več kar na prosto pod grad ali za log, ampak prav v vas, ki leži pod gradom ali za logom, sedaj ne bivamo več na prosto pod gradom ali za logom, ampak prav v vasi, ki se tam nahaja — in tedaj smo začutili potrebo, da dajmo vasi posebno ime po njenem razmerju do grada ali do loga in to je dalo naravno povod strnenju predloga z imenom, da smo dobili imena Nabrežina, Podgrad, Predvor, Zadruga, Zabrd, Zalog i. t. d., ki se pa seveda zdaj po izvršenem sinkretizmu kakor druga krajna imena vežejo s predlogom v (oziroma iz). — Iz prvotnega „pred dvorom, za drago, za brdom“ se je izcimila zveza: „v Predvoru, v Zadragi, v Zabrdi(?)“; ponekod so se pa morda stare konstrukcije še vedno ohranile (za brdom?). Te kolikor toliko zavestno napravljene sinkretistične oblike nam je torej ločiti od onih iz nezavesti proizišlih, ko zabeležitelj krajnega imena ni vedel ločiti prepozicije od golega imena, pa je zapisal oboje skupaj pomešano. To se pa najlaže zgodi tistemu, ki jezika ne pozna toliko, da bi na prvi pogled razločeval predlog ali razmernik od golega imena, — t. j. inorodcu. Slavni Hacquet je sicer za naše kraje slovenskim krajnim imenom povsod dajal prednost, kar je vse hvale vredno, — celo svoja pisma je datiral n. pr. Lublana in Krain den 6. Mai 1787, Trst den 16. Juni 1787 i. t. d., vendar se mu je tu pa tam primerilo, da je eno ali drugo zabeležil v sinkretistični obliki n. pr. Ublak (Villach, v' „Bylak“), Naplausche, Suheverh (Suhi vrh) in Babnapoliza (Babna polica) i. t. d. — Če pišemo pridevnik in samostalnik skupaj kot eno besedo, tedaj je seveda to tudi sinkretizem, in sicer pogrešen sinkretizem, ker narod sklanja i pridevnik i samostalnik vsposedno

vsakega posebej, ne pa samo zadnjega — torej: Babno polje, iz Babnega polja, v Babnem polju, za Babnim poljem, proti Babnemu polju i. t. d.

Imamo pa še eno vrsto sinkretizma, to je negativni ali imaginarni sinkretizem ali pravzaprav ukinjenje umišljenega sinkretizma. Če si umišljamo, da je n. pr. pravilni začetek zmešanega krajnega imena zmešan drugače nego je v resnici, pa hočemo to umišljeno zmešanost odstraniti po tej svoji napačni umisli, tedaj dobimo takozvani imaginarni sinkretizem. — Mi se kolikor toliko zavedamo, da so krajna imena: Zaholm, Zasip, Zagorica, Zahomec, Zagoriče z domačim predlogom „za“ t. j. s slovenskim razmernikom „za“ zmešane zloženke. Če si pa zdaj recimo Nmec umisli, da je začetni „z“ zgoraj navedenih krajnih imen nemška prepozicija v okrnjeni obliki $z' = zu$ — in da dobimo, če to odstranimo, golo krajno ime, tedaj je že izvršil imaginarni sinkretizem. Ko je torej videl Nmec naše krajno ime Zasp (засыпъ) t. j. zásip (засыпъ) Anschütt, Damm, kjer je Sava z zasipanjem breg zasula, si je menda mislil, da je začetni „z“ v slovenskem razmerniku „za“ okrnjena nemška prepozicija zu, kakor n. pr. v zvezi zu Ehrenguben (Cerengrob) ali zu Achen (Cahe) —, pa je to domnevano nemško prepozicijo od imena Zasp odščipnil, češ da dobi tako golo in pravo krajno ime brez sinkretizma; — in ostalo mu je samo Asp. Morda je poleg tega mislil tudi na drevesna imena, ki služijo kot krajna imena n. pr. Ahorn, Eiche, Birken, Felben, Erle, Hagenbuch i. t. d. — morda je mislil ob enem na ósiko ali trepetliko (die Espe, stvn. a s p a) in to je naravno moralo ta imaginarni sinkretizem pospešiti. Da služijo lahko drevesna imena v singularu že za poznamenovanje krajev, nam izpričujejo krajna imena: Dob (v Brdskem, Mokronoškem in Višnjegorskem okraju), Breza (pri Véliki loki), Vrba (Velben pri Breznici in Velden ob Vrbskem jezeru pa Felbern pri Prevojah), Javor (pri Dobrunjah), Brest (pri Tomišlju), Jelša (v Kostanjeviškem Litijskem, Novomeškem in Trebanjskem okraju) in Gaber (v Metliškem in Novomeškem okraju) pa Véliki in Mali gaber (v Višnjegorskem okraju). Na enak način so po imaginarnem sinkretizmu še druga slovenska krajna imena n. pr. Auritz (slov. Zagorica pri Bledu), Agoritschach (slov. Zagoriče pri Podkloštru), Achalm (Zaholm pri Labodu), Achomitz (slov. Zahomec v občini Straja ves) in Wirtschach (slov. Zvirče v občini Pokerče). — Na Koroškem imamo štiri vasi z imenom Sreje, prva (nem. Srejach) je v občini Škocijan v Doberloveškem okraju, druga (nem. Srajach) v občini Sv. Jakob v Rožaškem

okraju, tretja in četrta (nem. Rajach) v občini Vuga ves v Rožaškem in v občini Vernberg v Beljaškem okraju. Nemška imena so množinski lokali slovenskega stanovniškega imena Srejan (stsl. срѣданнѣ) od srêda (oziroma srednji), t. j. medius, medianus, der Mitteler) — in sicer v prvih dveh primerih v popolni, a v zadnjih dveh primerih v okrnjeni, prav po imaginarnem sinkretizmu okrnjeni obliki. Tudi v Poljiški občini v Dalmaciji srečamo okrajno ime Srijane, na eni strani Srijan je Dolac donji, a na drugi Dolac gornji, med njima pa je moral biti, kakor izpričuje ime, ravno Dolac srednji (v ikavščini sridnji). — Da je Osterberg pri Sostru pod Ljubljano potom imaginarnega sinkretizma nastal iz Sosterberg, sem dokazoval že v Izvestjih muzejskega društva IX, 133. — Enako je Agram iz Zagreb (obkop, šance). — Na Štajarskem imamo vas z imenom Enzelsdorf, ki se je pa v XIII. stoletju še imenovala Zemzlavstorf ali Cemzlawesdorf (Zahn, Ortsnamenbuch 169), po slovensko bi rekli Semislavova ali Semislavlja vas, ki ima menda ime po županu ali starejšini naselbine, po Semislavu. Osebno ime Semislav (stsl. сѣмь, hlapec, rob, tlačan, podložnik, podanik) pomeni gospodarja mnogoštevilne čeljadi ali družinčadi. Sčasoma se je to krajno ime obrusilo na obliko Zenzelsdorf, a iz tega je po imaginarnem sinkretizmu t. j. iz umišljenega „z' Enzelsdorf“ prišlo do sedanjega Enzelsdorf; začetni s (oziroma z) so smatrali za nemško prepozicijo „z' = zu“, pa so ga od polne oblike z afajrezo odščipnili. — Veljata pa s in z primeroma enako v mnogih krajnih imenih n. pr. Selo (Zell), Sovra (Zayer, Zeier), Svetlo (Zwettl), Senj (Zeng), Suha (Zauchen), Sovrîca (Zarz), Lipsko (Leipzig), Gdansko (Danzig), Sobotka (Zoptenberg), Selnîca (Zellnitz) i. t. d.

Dvomim pa, da bi smeli vsako afajrezo začetnega konsonanta pri krajnih imenih šteti v kategorijo imaginarnega sinkretizma. Če smo n. pr. iz prvotne Dmitrovica po afajrezi začetnega „d“ dobili Mitrovico, si po mojem mnenju tega ne moremo tako razlagati, češ da so smatrali ta „d“ za ostanek prepozicije [o]d ali d[o], pa so ga kot takega odstranili, da se pokaže golo ime. Prosti „m“ mesto prvotnega „dm“ si bomo marveč tudi v tem slučaju razlagali kot golo glasosloven pojav, enako kakor n. pr. osëm (pravzaprav osm̃ iz *ostmo (octo, acht), rumen iz *rudmen, vëm dam jëm iz *vedmi *dadmi *jedmi (Vondrák, Vergl. slav. Gramm. I. 279.) — Da bi bilo treba kak sinkretizem odpraviti, na to pri odstranitvi začetnega „d“ pri imenu Dmitrovica niti najmanj nihče ni mogel misliti. Če pa Nemeč pri slovenskih krajnih imenih, ki imajo „za“ v začetku, ta

začetni „z“ ukine, tedaj imamo jasen primer imaginarnega sinkretizma. Glede oblik, kakor so n. pr. Smerče (Emersdorf) Skovče (Kühweg), Svetna ves (Weizelsdorf) i. t. d. si pa ne upam za sedaj nič izvestnega trditi, dočim smatram Maunz (Unec) za pravi sinkretizem = na Unc'. — —

Gemeindelexikon za Štajarsko (str. 67) ima v občini Hohenbrugg zabeleženo vas Zopelten, ki jo imenuje Zahn (Ortsnamenbuch 521) Zopoten, za starejšo dobo pa navaja oblike brez Z v začetku, namreč: 1432 Opoten, 1451 Oppatten in 1461 Oppoten. Enako nahajamo v občini Libušnje v Koboridskem okraju vas z imenom Smast, v starih listinah XIII. stoletja se pa glasi še Mast. Če sta torej, kakor je videti, Mast in Opoten starejši, Smast in Zopoten pa mlajši, poznejši obliki, tedaj seveda ne moremo govoriti o imaginarnem sinkretizmu, ampak nam kaže kreniti z razlago na drugo stezo. Kaj velja, da se je morda razvilo to iz odgovora na vprašanje „od kod?“ in da je ta „z“ iz podvojenega končnega konsonanta prepozicije „iz“ nekak sandhi-pojav, nekaka diplologija, ki se pri kontinuiteti govornega toka sama ob sebi razvije, n. pr. Svet Tilh iz Svet Ilg ali Sant Turban iz Sanct Urban. Na enak način se je morda „iz Mast“ izpremenil po diplologiji v „iz Zmast“ (is Smast)“ in po afajrezi začetnega vokala in spojitvi obeh „z“ v Zmast ali Smast. — Videli smo, da igra sinkretizem pri krajnih imenih dokaj važno vlogo.

Fran Albrecht:

Pomlad.

Čuj, zaječali so lesi iz dalj,
kot da je kriknilo v njih hrepenenje;
čuj, zabučalo iz gorskih je skal,
v prsih zahroplo jim novo življenje —
jaz sem začutil pomlad!

Zlate pesmi je veter zapel,
zlatozelene . . . In ti si zbledela;
tvoje telo je vonj cvetja odel,
vsa si kot breza na gori vzcvetela
in si čutila pomlad.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XVIII.

Kamen v mlinu melje, kar se mu naspe. V zadnjem zvezku Carniole (str. 98 nasl.) mi je pod naslovom „Imenoslovne črtice“ g. R. P. zopet nasul na žrnevni kamen kritike vrhano merico mletve. Kakor se nerad iznova lotim že premletih in zame pravzaprav rešenih vprašanj, vendar se temu ponovnemu premlevanju ne morem lahko izogniti, ker je brati v dotični repliki nekaj meni podtaknjenih trditev, ki si jih ne smem pustiti kar tako meni nič tebi nič podtakniti, — je tudi vmes tako zasukana trditev, ki takorekoč mene dolži istega pregreška, namreč podtikanja, — in tako zasukanega očitka ne morem pustiti, da bi obvisel kot pega na ščitu pisateljskega mi poštenja.

Gosp. R. P. pravi v Carnioli, da je po mojem mnenju treba pisati Ribnica, Bistrica namesto Ribnica, Bistrica, njegovo mnenje pa da je temu diametralno nasprotno — ter mi očita, da sem še pred štirimi leti bil vnet za Résnico proti Résenci, zdaj pa da sem mnenje menjal — ali iz prepričanja? ali pa iz kljubovalnosti. V tistem namigu na neko umišljeno mi kljubovalnost, ki hoče baje za vsako ceno samo izpodbiti nazore g. R. P. — pa magari s predsedlavanjem — v tistem namigu bi mogel videti kvečemu neko nenavadno drzovitost, da ne rečem nesramnost. Popolnoma brez vsake svojeglavnosti menda ni nihče, dokler svoje zmote jasno ne uvidim, seveda tudi jaz ne, — vendar mislim, da je dobro, če človek, predno to nakazno lastnost drugim očita, najpoprej natančno izpraša svojo vest in da potem, če zapazi, da je sam zelo zapleten v to slabost, vsako tako očitiranje kar opusti. Dalje tudi mislim, da je moja — recimo z g. R. P. kljubovalnost — v lanskih sestavkih „o krajnih imenih“ prav jasno veljala neupravičenim trditvam zato, ker so te po mojem prepričanju krive, ne pa zato, ker so njegove; kaj me briga, kdo trdi, kaj se trdi, mi je važno. Ko sem torej videl tisto razglašanje na debelo počez odmerjenih pravil, s tistim brezizjemnim „nikdar, vedno“ opremljenih, s tistim samozavestnim „brezdvomno, jasno, očitvidno“ našopirjenih, tedaj se mi je zadelo potrebno, da se temu modrovanju uprem — in uprl sem se, pa si še domišljam, da sem se uprl s precej jasnimi razlogi, ki so morda vendar vsaj pri nekterih razboritih čitateljih obveljali; obža-

lujem, če gospoda R. P. z njimi nisem mogel prepričati. — Če torej prav mirno in pazljivo preberem tiste lanske sestavke v Ljubljanskem zvonu, ne morem zaslediti nobenega posebnega menjavanja mnenja — ter mislim, da sem v celoti svojih razlag vedno enako trdil, da zahteva historični naš pravopis oblike Bístrica, Résnica, Ríbnica... prostonarodno pravorečje pa da se nič ne protivi oblikam Bistrca, Résenca, Ribenca... oziroma, da se sufiks „-ica“, če ni naglašen, gladko ujame s sufiksom „-iča“ (ица), da bi torej potemtakem pravzaprav te oblike ravno tako lahko pisali, kakor one, da jih pa začnimo v knjigi tudi res pisati, tega pa nisem, kolikor se vem spominjati, nikoli nikjer zahteval. Če torej kdo ali tvrdi ali trdi, da zahtevam jaz pri Ribnici kako izpremembo dosedanje pisave, da hočem namesto književne Ribnice tudi v naši knjigi spraviti v veljavo bolj domačo Ribenco, mi menda nekoliko preveč podtika. Moje geslo v takih vprašanjih je „quieta non movere“. Če sem pa res v svoji dremljivosti kedaj kaj takega zahteval, naj se Bistrica in Ribnica zamenjata z Bistrco in Ribnco (g. R. P. tvrdi, da to zahtevam!), — tedaj ponižno prosim, naj se mi ta gotovo v polsnu izražena zahteva izpregleda in pozabi, kajti na polsanjača se ni zanašati. — — Toda bodimo resni! O čem se je prerekanje naše začelo? Povod je dala nepremišljena trditev: „Nastavek -iča (ица) se nikdar ne nahaja v krajevnih imenih.“ Temu nasprotuje dejstvo, da kar je mogoče pri navadnih apelativnikih, mora biti mogoče tudi pri lastnih imenih. Po Miklošičevi primerjalni slovnici (II, 315) pa napravlja sufiks „-iča“ (ица) iz ženskih ъ-debel pomanjševalnice n. pr. kadca (mala kad), klopca (nizka klop), vrvca (drobna vrv). Enako torej tudi v krajnih imenih: Rebrce (vélike in male), Strmca (mala strm). Ravenca (mala raván), Lokevca (mala lokev). Če imamo torej poleg „raven, ravni“ tudi vsoporednico „ravna, ravne“, imamo seveda tudi dve vsoporedni manjšalnici „rávenca“ in „ravnica“. Prvo imamo menda v imenu „Rávnace“ pri Suhorju onstran Gorjancev, t. j. Rávence (рáвньице), drugo v imenu „Ravnica“ pri Blokah. Po Miklošiču sta se v tej točki ravnala tudi Pleteršnik in Levec (pravilo 424). — Dalje se dá konstatirati, da se tem manjšalnicam od ženskih ъ-debel po prostonarodni izreki približujejo tudi vsi samostalniki na -ica (ица), če je ta sufiks nenaglašen. Tako smo torej bili prišli do oblik Ríbnica (Ribēnca). — Prim. Ljublj. zv. XXXIII, 75, 153, 550.

Napravimo malo primero med izvajanjem in sklepanjem v enem in drugem slučaju. Trdil sem, da nenaglašeni sufiks „-ica“ v prostonarodni izreki velja za „-ица“, pa da bi lahko pisali v takih

primerih prosti „-ca“, nisem pa rekel, da ga pišimo tudi tam, kjer se je sufiks „-ica“ že udomačil. Lahko bi pisali „Óselca, Ribenca“, ker smo se pa oblikam „Óslica, Ribnica“ že privadili, nam ne kaže novotariti ter ostanimo pri starem, in prav tako mislim, da bi tudi lahko ostali pri obliki prostonarodne izreke, kjer je bila ta doslej v navadi, zlasti tedaj, če nam ni jasna etimologija imena. Čemu bi novotarili z oblikami Kóčina, Ráčina, Skarúčina, namesto običajnih oblik Kočna, Račna, Skaručna — in Kíloviče, Voláviče, Véviče namesto dosedanjih Kilovče, Volavče, Vevče če niti ne znamo razlage imen. Če torej g. R. P. pravi, da je po mojem mnenju treba pisati Ribenca, Bistrca, tedaj mu za odgovor ne bom zadirčno klical: „Kje sem jaz kaj takega trdil? Obrekovanje!“ Na vse zadnje bi se iz mojega besedovanja dalo morda kako kaj tacega tudi sklepati in po ovinkih izvajati. Torej odjenjam!

Zdaj pa pogledjmo drugi slučaj. G. R. P. je pisal: „Nastavek -ica se nikdar ne nahaja v krajevnih imenih, krajevna imena obrazuje samo končnica „-ica“, ki pomenja kraj, kjer se kaj nahaja, ali kraj, ki je koga svojina, n. pr. Glinica je kraj, kjer je glina“. Jaz sem proti temu naglašal, da -ica nikakor ni lokalni sufiks, kakor n. pr. „-ava“ (dobrava, cikava, puščava), „-ina“ (dolina, planina, jázbina), „-išče (kopišče, križišče, lanišče), „-lo“ (pojilo, počivalo, znojilo). To moje naglašanje se mi je zdelo naravno in proti omenjeni razlagi popolnoma upravičeno. Toda glej ga šmenta! — Pride replika in s sapozapornim ogorčenjem vpraša: „Kje sem jaz trdil, da se izvaja iz samega imena z nastavkom „-ica“ lokalno ime? Jaz sem samo trdil, da je glinica kraj, kjer se nahaja glina, in nič več“. — Jaz obrekovalec ga pa kar na celem obdolžim, da je trdil, da „samostalnik +ica“ dá lokalno ime. — Kajne, tistega razlaganja »krajevna imena obrazuje samo končnica „-ica“, ki pomeni kraj...« nikakor ni mogoče tako razumeti, kakor sem ga razumel jaz? tako razumevanje je res golo zavijanje in podtikanje kali. — Če pravi kdo „končnica -ica pomeni kraj“, tedaj je to po mojih mislih prav toliko, kakor „končnica -ica je lokalni sufiks“. Ravno to pa ni res, ampak končnica -ica ali feminina deminuira ali pa moška imena pofemininja ali pa pridevnike posubstantivlja.

Včasih pač tudi sofisterija vsega ne zagladi in ne zakrije — in če sem kaj nepremišljenega trdil, je bolje molčati in si točno zapomniti popravljeno razlago, nego pa nerodno se zagovarjati „Jaz tega nisem trdil“. In g. R. P. bi bil menda tudi bolj modro storil, da bi bil svoj protest „tega nisem trdil“ lepo zamolčal, kajti v

besedah „končnica -ica pomeni kraj“ je vendar dovolj jasna trditev. Jasnejše trditve za povod mojemu očitaniu pač ni potreba. —

Pri razlagi „Glinice (glinnice)“ torej ni dremal bonus Homerus, pač pa je dremal Zoilus Homeromastix, če že mora biti malo dremanja. — G. R. P. povdarja tudi, da njegova zahteva, da mora stati pred sufiksi -ca (-ce), -ča (-če), -na (-ne) vselej tudi i, da je tedaj popolni sufiks vselej le -ica, -iča, -ina, nikdar pa ne -ca, -ča, -na — da ta zahteva ni nobeno novotarstvo, ampak samo „restitutio in integrum“. Če bi bilo to res, bi slovnice sploh ne smele poznati sufiksov „-ica, -ina“ za noben slučaj, kajti kar je mogoče pri apelativnikih, je v enaki meri mogoče tudi pri krajnih imenih. To stoji! Lepa „restitutio in integrum“ bi bila to, če bi po zahtevi g. R. P. namesto Borča, Fevča, Davča, Ljupča . . . začeli pisati Bóriča, Féviča, Dáviča, Ljúpiča — in če bi začeli izpreminjati Braslovče, Vikerče Zvirče . . . v Brasloviče, Vikeriče, Zviriče itd. Sploh vidimo v pisavi g. R. P., da je zelo vnet za „restitutio in integrum“ in za vsopredno z njo lagotnost izgovarjanja. „Vzgubiti in vzpodbiti, vtorej, navsproten, vspromeniti (namesto izgubiti, izpodbiti, oziroma zgubiti, spodbiti, torej, nasproten, izpremeniti ali spremeniti), dalje tvrditi za trditi, povskusiti za poizkusiti ali poskusiti“ to so same take blagoglasne obnove. Res, če bomo slovenščino še nekaj časa tako blagoglasno obnavljali in navstromno vsprominjali, bojim se, da bo kmalu podobna svraki, a ne samo svraki s pavovim perjem, kakor pravi g. R. P., ampak tudi sraki s sračjim in vranjim grakanjem. — Le tvrdo vtorej, da se nam s prelagotno gladkobo pisave še značaj ne pomehkuži! Obnavljatelji prvobitnih oblik ali oblikov bodo seveda kmalu začeli pisano gledati vsakdanje take besede, kakor so n. pr. preska, zaska, zatka, priča, socka i. t. d. Oblika (Form) in izreka (Aussprache), ki sta tudi v nemščini fem., ne veljata več, vspromenili so jih v „oblik, izrek (Ausspruch)“. „Točka“ in „točen“ tudi ne veljata več, „tačka“ (da vsaj nekoliko spominja na tačico — Pfötchen) in „tačen“ se imata glasiti. Glede „tačke“ je sicer stalo (Cvetje VIII, 5) upravičeno vprašanje, zakaj bi se ogibali pike, toda točnosti pa vendar ne moremo lahko zameniti s pičnostjo — in meni se zdi, da je pravo pogodil Pleteršnik, da je (II, 673) sprejel obliko „točen“. — Če torej brez mnogih pomislekov rabimo „muka“ (Qual) in ne vpoštevamo oblike „moka“ (мѡка), če pravimo „Tržaška luka“ brez ozira na obliko „loka“ (лѡка), čemu bi ravno pri „točen“ še pomišljali? — Sicer je pa „restitutio in integrum“ dosti težavno geslo, — to vé tudi Perovščak s Perovega.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XVIII.

(Dalje.)

Trikrat premišljeno, še rado skazeno, — da ne rečem pone-
srečeno, dokler še nisem dokazal opravičenosti tega nesreč-
nega izraza, ki je baje po trditvi g. R. P. krparski prevod iz
nemškega verunglückt. Kakor pri vsem mora človek túdi pri
očitanju krparstva (Pfuscherei) biti zelo previden — in modro stori,
če prav natanko prevdari, predno drugim krparstvo in šušmarstvo
očita, ali ni morda sam nekoliko v tako krparstvo zapleten in za-
motan. Kdor se torej še sam ni otresel krparstva, nikar ga drugim
očitati, kajti to početje je tako predrzno, kakor če bi navpično na
nadglavišče kamen zalučil. Kdor je prvi rabil obliko »ponesrečen«,
tisti po mnenju g. R. P. ni vedel, da je nemški pretekli deležnik
aktivnega in pasivnega pomena: ich habe geschlagen: tepel
sem; ich bin geschlagen worden: bil sem tepen. — Torej se
tisti, ki nepremišljeno ponavljajo obliko »ponesrečen« tudi tega ne
zavedajo in ne pomislijo, da „ponesrečiti“ kot neprehoden glagol
(od kedaj pa?) ne more imeti preteklega trpnega deležnika. Le počasi
vozimo, da se nam slovničarska ciza ali dvokolesnica ob ovinku
ne zvrne! Ko sem tisto nepotrebno in zadirčno opombo k izrazu
»ponesrečen« čital (Carniola, V, 101), sem takoj videl, da mora biti
deležnik „geschlagen“ na moji strani aktiven, na nasprotnikovi strani
pa da mora ostati pasiven, kajti „patentirani filolog“ še toliko sa-
mostojno misli, da je tisti moment opazil, kakšno vlogo da bo
igral pri razlagi te preporne točke zaradi participa „ponesrečen“,
namreč da bo on tepel, nasprotnik bo pa tepen. — Nekateri
hvalijo iskrenost in temperamentnost g. R. P., tudi jaz je ne grajam,
kjer je umestna, vendar se mi zdi, da je prenagel in prerazgret,
preveč v to zamišljen, da bi le nasprotniku prismodil zaušnico, po-
misliti bi pa moral bolj, če se sploh in kje se nudi prilika pri-
smoditi jo, prismoditi po zaslugi in po pravici; tako se pa le prerado
zgodí, da kdor išče, jo izkupi. Če gre prestrmo navzdol, je treba
zavirati pa previdno krmariti. — Če pravi torej pregovor „trikrat
premišljeno, še rado skazeno“, tedaj pač, kakor izkušnja uči, prav
pravi; če pa kaj niti enkrat ni trezno prevdarjeno, kaj se čemo

potem čuditi, če taka trditev ne drži. Med take premalo preišljene trditve spada tudi ta, da je glagol „ponesrečiti se“ (verunglücken) neprehoden(!) in da zato v slovenščini ne more imeti preteklega trpnega deležnika „ponesrečen“. — Da je particip „ponesrečen“ dopustna in pravilna oblika bi lahko izpričal s Pleteršnikom, ki ima (II, 145) preko tega participa izvedene samostalnike. Tisti, ki se je ponesrečil, je ponesrečenec, oziroma ona je ponesrečenka. S tem, da se glasi samostalnik „ponesrečenec, ponesrečenka“, ne pa morda „ponesrečelec, ponesrečelka“, in da je te posubstantivljene oblike mogoče izvajati le iz participa „ponesrečen“, je pravzaprav dopustnost in pravilnost tega participa indirektno že izpričana in dokazana. Toda s tem se temeljiti jezikoslovci ne zadovoljijo, oni povdarjajo le svoj samorazvidni(?) nauk: „Ponesrečiti se“ je neprehoden glagol in zato ne more imeti trpnega deležnika. Pri tem pa ne pomislijo, da predpogoj za „ponesrečiti se“ je prosti „ponesrečiti“. Tu pa smo se včasih držali pravila, da so izimenski glagoli četrte vrste transitivni; intransitivne pa da so vzporednice po tretji vrsti. Potemniti (4) = temno narediti je transitiven, temneti (3) = temno postajati pa intransitiven. Isto funkcijo, kot jo ima neprehodni glagol tretje vrste, pa lahko prevzame prehodni glagol četrte vrste, če ga zložimo ali opremimo z refleksivnim zaimkom „se“, ki je seveda potem objekt temu transitivnemu glagolu četrte vrste; to se pravi: subjekt in objekt sta v tem primeru strnjena. — Unesrečiti (Plet. II, 725) = nesrečnega narediti (koga drugega), unesrečiti se (= sebe) t. j. nesrečen postati; v nesrečo lahko spraviš tovariša, pa tudi sam sebe, v prvem primeru preide dejanje nanj, v drugem se vrne nate nazaj, v prvem je predmet (objekt) nesreče on, v drugem si predmet ti sam. „Unepokojiti koga, unejevoljiti koga“ sta transitivna glagola, toda „unepokojiti se, unejevoljiti se“ sta, kakor navadno pravimo, intransitivna, ker dejanje ne preide na nov predmet, ampak ostane tam, kjer se je spočelo. — Unejevoljim koga, unepokojim koga se pravi, da ga spravim v nejevoljo, v nepokoj; unejevoljim se, unepokojim se pa, da sam postanem nejevoljen ali nepokojen. Če torej navadno pravimo, da sta glagola „unejevoljiti se, unepokojiti se“ intransitivna (neprehodna) ali refleksivna (povratna, t. j. dejanje na subjekt nazaj vračajoča), iz tega še ne sledi, da bi bila pasivna participa „unejevoljen“ (mißgestimmt) in „unepokojen“ (beunruhiget) nemogoča, kajti podlaga intransitivnima ali refleksivnima glagoloma sta transitivna glagola „unejevoljiti, unepokojiti“ t. j. v nejevoljo, v nepokoj pripraviti — Potemtakem je pa tudi „ponesrečen“ dopusten

in pravilen particip za „ponesrečiti se“. Če torej pravim, da je kaka razlaga ponesrečena, sem se v tem popolnoma pravilno izrazil in nikakor ne gre očitati mi krparstva. Izvajanje Kočne iz *кѡчѣ + ѡцѣ + ина* pa ostane ponesrečeno, kakor je je ponesrečil izvajavec ali razlagavec. Izvedem pa lahko kaj po sreči t. j. uspešno, ali po nesreči t. j. neuspešno; če se mi razlaga ne posreči, tedaj je skažena, neuspešno izvedena ali ponesrečena (mißlungen), kakor bi jo imenovali lahko srečno ali posrečeno, če bi jo bil razlagavec prav pogodil t. j. po sreči dognal in ugodno uganil. Ponesrečiti je torej kot glagol četrte vrste po doslej veljavnih pravilih transitiven, kakor so transitivni vsi glagoli te kategorije sploh, in kot tak je zmožen napravljati pasivni particip. Ta particip pa ne velja samo za glagolovo prvotno transitivnost, ampak tudi za njegovo refleksivnost. Razlaga se ne posreči (= se ponesreči), če razlagavec prave ne zadene, če mu izpodleti, če se mu pokazi in neuspešno izpodnese.

Še nekaj! Direktno me sicer g. nasprotnik ni mogel počastiti s priimkom „patentirani filolog“, vendar mislim, ker velja njegov spis v svoji prvi polovici najbolj meni, da hoče veljati dični ta naslov (dasi stoji v pluralu) tudi kolikor toliko moji malenkosti in da strelja gnevni ta izliv na mojo adresu. Če je temu tako, tedaj moram konstatirati, da sva menda glede patenta ali odprtega pisma t. j. izpričevala o usposobljenosti v slovenščini precej enaka. Po prostonarodnem pravorečju pa pravijo takemu pismu *p o t e n t*, kakor da bi se to ime bilo izvirno tako glasilo, češ ker ima od izpraševalne komisije izdano pismo dokazati *z m o ž n o s t*. Če torej to stvar nekoliko hudomušno zasučem, mislim da lahko tudi konstatiram, da tudi glede *p o t e n t a* nisem toliko zaostal, da bi bil zaslužil kak ironično pobarvan naslov, ki bi hotel morda cikati na filologično mojo nezmožnost združeno z domišljavostjo in prevzetnostjo. V tem smislu sem bil že v Ljubljanskem zvonu (XXVII, 689) jasno povedal, da ne silim v nobeno bahavost, objestnosti od nasprotne strani pa tudi ne prenesem nobene, da ne bi je primerno zavrnil. —

Ker torej g. R. P. trdi, da — „naši patentirani filologi ne misle samostojno, nego si dadé krojiti pravila po časnikarskih dosetkah (domislekih) in jih za pristno slovenščino vpišó v jezikovni zaklad“, — ga že smem, ko sem upravičenost participa „ponesrečen“ kolikor toliko vže dokazal, še dalje vprašati, kako on sodi o samostojnem mišljenju. Ali misli bolj samostojno tisti, ki kako na debelo prirojeno, a še ne v podrobnem izcizelirano pravilo kar na celem pobere brez svoje kritike in je na slepo vero ponavlja,

ali pa tisti, ki tako pravilo poskusi spraviti na pravo stališče ter mu odmeriti bolj točne in določne meje. Jaz bi sodil, da je samostojnejši mislec tisti, ki se resno potruzi, da bi premalo jasno in premalo določno pravilo natančneje pojasnil in precizneje določil. To pa hočem poskusiti jaz! G. R. P. pravi: „Ako vže hočemo vsako nemško besedo prevesti, bi se reklo *verunglücken*, ponesrečeti in prošli deležnik bi bil ponesrečel“ — — Nà'a, to pa ne! Prvič ni naš namen nemščino od besede do besede **prevajati**, ampak smo navajeni, če le mogoče, samostojno se izrazovati v smislu našega jezika — čemu bi videli povsod germanizme? — pa tudi če bi nemščini po besedi sledili, bi se reklo *verunglücken* samo ponesrečiti se in deležnik *verunglückt* bi bil le ponesrečen. Tako je; — pa zakaj? Rekli smo vže zgoraj, da imamo poleg prehodnih glagolov četrte vrste neprehodne glagole-vzporednike po tretji vrsti, s katerimi so približno enakega pomena tudi prvi, če jih opremimo z reflektivnim zaimkom, n. pr. zdravnikova naloga je bolnika ozdráviti, bolnikova želja pa ozdráviti (ozdráviti se). Mraz mi je prste oglušil, a prsti so mi mraza oglušéli (gluhi postali). Solnce je hribe žarilo, vrhovi gora so v solnčnih žarkih žaréli (žarili se). Potemtakem bi bila trditev g. R. P. pravilna, moja pa le morda. Toda pri tem vprašanju moramo stopiti za en korak dalje in določiti mejo, kdaj se intransitivni glagoli tvoré po tretji vrsti in v katerih primerih se samo glagol četrte vrste opremi z reflektivnim zaimkom, da postane iz prehodnega neprehoden. Razločevati nam je pred vsem, ali ima izimenski transitivni glagol četrte vrste za podlago ali pridevnik ali samostalnik. V prvem slučaju prevladujejo kot intransitivniki oblike po tretji vrsti, v drugem slučaju služijo za intransitivnike z reflektivnim zaimkom opremljene oblike. V prvem slučaju torej izpridevniški: bledéti, bogatéti, krvavéti, noréti, rumenéti, sivéti, slabéti....., v drugem slučaju pa izsamostalniški: pogospoditi se, pokmetiti se, pomenišiti (ponuniti) se, ponemčuriti se, povolkodlačiti se.....ne pa: pogospodéti, pokmetéti, pokristjanéti, poluteranéti i. t. d. Potemtakem tudi iz samostalnika „nesreča“ izvedeni transitivnik „ponesrečiti“ svoje intransitivne paralele ne bo iskal v tretji vrsti (ponesrečéti), ampak si jo bo napravil prosto z reflektivnim zaimkom (ponesrečiti se), torej tudi particip ne bo mogel biti „ponesrečel“, ampak le „ponesrečen“, kakor pokristjanjen, ponemčurjen ali pa užaloščen in razveseljen od užalostiti se in razveseliti se. Če bi bil transitivni glagol osnovan na podlagi pridevnika „nesrečen“ in bi se glasil „ponesrečniti“, tedaj bi mogli

pričakovati intransitivne oblike po tretji vrsti „ponesrečnėti“, kakor imamo iz pridevnika „okoren“ intransitivnik „okorneti“ (Lj. zv. XXXIV, 246). S trditvijo, da Pleteršnik glagola „okoreti“ ne pozna, sem se pa bil tam vsled površnosti alfabetskega reda debelo urezal. — Če torej o taki nepremišljeni trditvi pravim „tako pravilo pojdi se solit!“ — tedaj ta sodba res da ni prav posebno prijazna in udvornljiva, opravičena je pa! —

Besed „konec, grnec (lonec), jarec, magarac i. t. d. jaz nikakor ne smatram za pomanjševalnice, ki bi poleg končina grnčina jarčina magarčina i. t. d. bile zmožne odstraniti moje pomisleke proti izvajanju augmentativnih samostalnikov s sufiksom -ina iz pomanjševalnih na -ęc. G. R. P. pravi, da bi lahko navel še več vzgledov, pa misli, da vže to zadošča za odstranitev mojih pomislekov. Več navajati res ni potreba, če bi mi pa kaj bolj prepričevalnega vedel navesti, tedaj bi mi bilo res postreženo in moji pomisleki bi bili morda res odstranjeni; sedaj pa niso, še niti omajani ne, marveč stoje s prejšnjo trdnostjo. — Kako naj velja konec za deminutivum poleg pravih deminutivov konček in končič? — Ko bi bil ΓΡῚΝῚЦ deminutivum od ΓΡῚῚ bi ga bil Mikl. v Lex. palaeosl. 146 tudi v prevodu z λεβήτιον ali λεβητάριον zaznamoval še posebej kot deminutivum, ker je pa oba označil z λέβης, smemo iz tega sklepati, da pri obliki ΓΡῚΝῚЦ ni opazil nobene deminutivnosti. Magarac in ТѢЛῚЦ kot masculina name v primeri z neutrom magare in телᗡ tudi ne napravita vtisa, da četa veljati za deminutivum, vsaj je vendar znano, da je masculinum vedno nekaj uglednejšega od neutra, da je vol uglednejši od voleta in vóleka i. t. d. Tudi nihče ne tolmači izraza magarac morda z asellus, ampak le z asinus — in deminutivum od magarac je magarčíc! V besedah „jarec, junec“ sufiks -ęc tudi ne deminuirá, ampak samo substantivira, t. j. jar oven, jun vol. — —

Nikakor torej ne morem odstopiti od svojega naziranja in prvotnega utemeljevanja, da je namreč „kot“ (кѡт) najprej deminuiran z „-ęc“ nezmožen augmentacije z „-ina“, da je torej razlaga Kočne iz kot + ęc + ina ponesrečena, popolnoma ponesrečena.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

XIX.

„**Celovec = Klagenfurt**“ je bil nadpis kratke notice v zborniku „Archiv für slav. Philologie“ (XXVI, 160). V tisti notici je prof. Baudouin de Courtenay odklonivši starejšo razlago od „cel“ (цѣль. ganz) in sklicevaje se na Tolminsko obliko Cvelouc (to je *Cviloviči) pred desetimi leti trdil, da je ime Celovec v sorodstvu z glagolom „cviliti“ in da je to „eine freie Übersetzung deß deutschen Klagenfurt, welches wieder auf dem Wege der sogenannten Volksetymologie ein deutsches Substitut für das lateinische *Clau dii forum* darstellen soll.“ — Ta trditev se je zdela meni popolnoma brezsmiselna in napačna in takoj sem se odločil, da jo primerno zavrnem ter ji vžgem znamenje lahkornosti in površnosti, — in še v istem letniku Archiva str. 635 sem priobčil svoje pomisleke zoper Baudouinovo drzovitno razlago. Ta moja razprava je vzbudila precej protestnega odpora pri koroških rojakih, pri gimnazijskem profesorju Scheiniggu in pri vseučiliškem prof. Primožu Lessiakku, in je dala povod daljšemu prerekanju zaradi imena Celovec. To prerekanje pa se je naposled končalo s tem, da je prof. Jagić kot izdajatelj in urednik Archiva zaklenil predale svojega zbornika pred nadaljevanjem tega literarnega prepira z opombo „Wir wollen damit diesen Gegenstand für unsere Zeitschrift als abgeschlossen betrachten“ — in prav je imel, da jih je zaklenil, ker pri tedanji svoje-glavnosti prerekavcev skoraj ni bilo pričakovati jasnega uspeha.

Če sem se sedaj iznova lotil istega vprašanja, namreč razlage Celovca, storil sem to s tem namenom, da bi tudi tiste naše ljudi, ki nimajo prilike pogledati v Archiv, nekoliko seznanil s tistim prerekanjem zaradi imena Celovec — in pa zato, ker mislim, da moja udeležba pri tistem prerekanju vendar le ni bila tako puhloslovje, za kakršno bi jo bili radi nasprotniki stigmatizirali. Zlasti pa mi je dala povod, da še enkrat obnovim svoje dokazovanje, oziroma da zavrnem mojim nazorom neugodne razlage in trditve drugih, opomba Peruškova, ki pravi, da moja razlaga imena „Celovec“ ni zadovoljiva. Res je, da niso zadovoljni z mojo razlago, vsaj jaz z njihovo tudi nisem — toda kdo naj bi mogel vsem ustreči? — in prepričan sem, da bi nekaterih, če bi imel še toliko zmožnosti za pokazovanje, vendar le ne prepričal in da bi oni bržčas še vedno

svojo trdili. Poskusiti pa vendar hočem — in sicer z razlago, ne s samo trditvijo, — morda se komu vendar odklenejo zapahi razsodnosti, da se mi posreči z razlago zadovoljiti ga in prepričati. Mene je bilo svoj čas najbolj podražilo to, da so hoteli svetu natveziti čudno bajko, da je slovensko ime „Celovec“ le nekak prevod nemškega imena, ki bi bilo potemtakem prvotno in izvirno, naše pa samo po onem ponarejeno. Pri mojih soprerekavcih, ki so koroški rojaki, sem pa žalibog dobil utis, da jih nekoliko draži to, da se nekorošec vmešava v razlaganje koroških imen, češ kaj bi on bolje znal te stvari nego mi domačini in deželjani. Po mojih mislih je vsaka taka zavistljiva občutljivost neprimerna in pametneje je menda vsak napredek z veseljem pozdraviti, naj se že temu ali onemu posreči, da kaj dobro ugame in pogodi. Preidimo k stvari!

Če sta imeni Celovec in Klagenfurt sploh v kaki pojmovni zvezi in sorodnosti, češ da je eno morda prevod in izrodek drugega, tedaj nam treba pomisliti, da navadno umetno prevaja in tuje na svoje preobrača močnejši. Priprosti in ponižni Slovenec ni prav verjetno, da bi bil tuja imena prevajal, ampak po zmožnostih svojih govoril, si jih je kar prilagodil po svoje n. pr. Čušperk (iz Zobelsberg), Žužemberk (iz Susenberg), Klevevž (iz Kligenfels), Nameršelj (iz Hammerstiel), Limberk? (iz Lilienberg) itd. Tako navadno ravna priprosti narod. Šolani ljudje pa in polizobraženci radi prenarejajo in preobračajo imena — pa bodisi na eni ali na drugi strani — n. pr. Kahlkogel in Schönau ali pa Maribor in Monakovo.

Temu naziranju torej, da bi bil Celovec prevod iz Klagenfurt, moram ugovarjati in nasprotovati; vendar sem bil toliko naiven, da sem pod vplivom tega naziranja začel iskati neke notranje zveze med slovenskim in nemškim imenom in v tem je morda tičalo nekaj zmote, pa vendar ne popolnoma neplodne zmote. Da bi zavrnil stare razlage imena Klagenfurt, iskal sem nove, ki bi mi pomogla utrditi samostojno razlago imena Celovec. S tem sem pa nekoliko zabredel, kakor pravijo. — Prav mi je, čemu pa brskam ob imenu Klagenfurt, če morda niti v nobeni zvezi ni s Celovcem. Ker pa vendar ni nezanimivo ogledati si razne razlage imena Klagenfurt, oglejmo si jih, če že ne zaradi drugega, da vsaj vidimo, ktera se bolj potrudi po resnem potu priti resnici do konca. Tu imamo n. pr. med Graberjevimi koroškimi pripovedkami eno (štev. 570), ki nam pripoveduje, kako je Celovec dobil svoje nemško ime. Klagenfurt se je baje imenoval nekdanj Glanfurt po brodu čez Glinico (Glan). Neki dogodek je pa meščane pripravil do tega, da so kraj preimenovali

in prekrstili. Eneja Silvij, poznejši papež Pij II., pripoveduje o Celovčanih tole satirično anekdoto, češ da je bila svoj čas v Celovcu pri pravosodnem postopanju proti tatovom navada, da so jih kar na kratko brez preiskave in poizvedbe o stvari, kar na samo obdolžbo obesili. Če se je obtožba kot opravičena izkazala in uresničila, tedaj je ostal tat na vislicah, če pa ne, tedaj so ga sneli in med molitvami za njegovo dušo svečano pokopali. Morda je hotel učeni pisatelj namigniti na pripovedko o pekarskem vajencu, ki je bila v prejšnjih časih v Celovcu razširjena. Pekarski vajenec, čegar mojster je imel navado, da je za nakup žita pripravljene vreče z denarjem pokladal na skrinjo za moko, je ne vedoč za mojstrovo navado in ne opazivši denarnih vrečic enkrat skrinjo odprl. Bankovci so bili majhni in lahni — in fant ni opazil, da so o pridvigu skrinjinega pokrova zdrknili ter padli v smeti za skrinjo. Mojster izgubljenega denarja ni dolgo iskal, ampak je kar obdolžil ubogega dečka tatvine ter ga ovadil pri sodniku, ki ga je obsodil najprej na natezalnico, in potem, ko mu je z natezalnimi mukami priznanje izsilil, na vislice. Obsodba se je izvršila, toda takoj potem so slučajno našli pogrešani denar za skrinjo in tedaj se je jasno izkazalo, kako da je bilo s tisto domnevno tatvino oziroma z neosnovanim natolcevanjem fanta. — Mojster je zblaznel. Ker pa seveda mrtveca ni bilo več mogoče oživiti, tedaj sodnik s prisedniki vred usodne zmote ni znal drugače poravnati, nego da je s svečano zaobljubo iskal zadoščenja. Da bi se mesto nikdar več ne oskrunilo s tako vnebovpijočo krivico, je prebivalstvo enoglasno sklenilo, da se imenuj odslej ta kraj Klagenfurt in da se podeduj z imenom tožba in tarnanje o zagrešenem zločinu do najpoznejših vnukov. Še dolgo so kazali i domačinom i tujcem pekarjevo hišo tedanji mestni posvetovalnici nasproti, kjer je bila na voglu vzdana kamenita glava, ki naj bi potomce svarila in jih obvarovala krivičnih smrtnih sodb. Taka pripovedka o nedolžnem pekarskem vajencu, ki so ga brez preiskave obsodili in usmrtili, se pa nahaja tudi v Benetkah.

Tako razlaga priprosta pripovedka ime iz nem. klagen (tožiti) in lat. furtum (tatvina); ta najivna razlaga se že Megiserju ni zdela zavračanja vredna, pa tudi raztezanje enozložnice Glan na dvožložnico Klagen ni dosti verjetno. Klagenfurt z razlago „querimoniae vadum“ (Furt der Klage, brod tožbe in tarnanja) ima prav tako malo zase, kakor v to svrhu izumljena trditev, da imamo tu od cesarja Klavdija sezidano rimsko kolonijo, ki se je po njegovem imenu zvala „Claudi forum“ (Klavdijeva utrdba) oziroma Clauden-

furtum. Videti je, da so vse te pripovedke za razlago krajnega imena nalašč izumljene in da nič ne pojasnujejo, pač pa pri radovernih zmedenost pomnožujejo. Pustimo jih in obrnimo se drugim.

H. Hermann v svoji monografiji o Celovcu (stran 6) po neki stari pripovedki pokrajino Celovca in njega okolice slika s približno temi-le besedami: Ko so se Slovani in Nemci v dolinah Norika naselili, ko se je na klasičnih tleh Viruna zopet pričelo življenje in ko je koroški knez s Karnskega grada vladal še nezavisnemu slovanskemu rodu, tedaj sta gospodarila tur in zober po širnih planjavah med Vrbskim jezerom in Dravo. Divje grmovje in močvirje je pokrivalo to pokrajino. Tako slika stara pripovedka Celovško pokrajino in skoraj se smemo zanesti, da je ta pokrajina dobila svoje ime še predno se je tam ustanovila trdna naselbina ali celo pravo mesto, da je pokrajina imela dotično ime že tedaj, ko je še bujno goščavno grmovje gnalo svojo rast po močvirnih planjavah. Ta pokrajinski popis me je napotil na novo kombinacijo, češ da je v prvi polovici imena kolektivnik „Gelache“ (lagunenartiges, mooriges Terrain) t. j. močvirje, luže. Primeri Klander, Geländer; Kleger, Geleger (G'leger), Klagfeuer G'lochfeuer itd. — in v drugi polovici da je morda Word, Wörd, Wörth (z goščavjem in grmovjem bujno zarasten nasip ali na močvirni planjavi razširjen prod.) — Tako sem si bil določil tisti pojem talnega razmerja, tisti pojem teréna tudi za nemško imé, ki sem mislil, da ga potrebujem za ugotovitev slovenskega imena, kajti o umišljeni zvezi Celovca z glagolom „cviliti“, sem bil tedaj prepričan in sem še danes, da je to nesmisel. — Od glagola „cviliti“ naravnost bi dobili kvečemu „cvilivec“ (der Winseler), iz podpostavljenega pridevnika * „cvilav“ (primeri „cmerav“, weinerlich) bi pa dobili samostalnik „cvilávec“ z istim pomenom (der Winseler). S to razlago se torej jaz nisem mogel zadovoljiti, kakor se drugi z mojo ne morejo ali nočejo. — Takoj hočem povedati, kakšna da je moja razlaga. Najprej sem si poiskal za Celovec večjo skupino podobnih imén končujočih se tudi na —ovec in po analogiji z njimi sem skušal ugotoviti njegov pomen.

Naštejmo tako skupino: Bobovec, Borovec, Brekovec, Brezovec, Brstovec, Bršljinovec, Bukovec, Cerovec, Črešnjevce, Dobovec, Drenovec, Drnovec, Grabrovec, Jelovec, Jelševce, Jesenovec, Kisovec (= tisovec), Leskovec, Lipovec, Orehovec, Petkovec, Rakitovec, Svibovec, Topolovec, Trnovec, Vrbovec itd.

(Konec prihodnjič.)

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Krajna imena, ki smo jih našli, zaznamujejo kot prosta nazivala iz prva gozdiče iz dotičnega drevja obstoječe, n. pr. jesenovec je jesenov gozd (*fraxinetum*, *Eschenwald*) in vrbovec z vrbovim grmovjem porasten kraj (*salicetum*, *das Weidicht*). Enako imamo še: dobovec (*quercetum*, *das Aichach*) od dob (*Eiche*), svibovec (*cornetum*) od sviba (*Kornelkirsche*), tisovec (*silva taxea*) od tisa (*Eibe*), grabrovec (*carpinetum*) od graber (*Hainbuche*), brekovec (*das Ebereschach*) od breka (*Eberesche*), lipovec (*silva tiliarum*, *das Lindach*) od lipa (*Linde*) i. t. d. Potemtakem bi utegnil tudi Cvolovec biti kraj porasten s cvolom. Cvol, nastalo iz stvol, pa pomeni toliko kot: trst, trstika, trstje, rogoz, sploh rastlinje s cevastim steblo (Rohrstengel). Cvolóvec ali stvolovec je torej, če po zgoraj navedenih sličnih besedotvoritvah sklepamo, s trstjem in rogozjem in podobnim močvirnim rastlinjem porasten kraj (*arundinetum*, *das Röhricht*, *cannetum*, *Schilfgebüsch*). S tem, da smo izločili izmed krajnih imen celo skupino enakih besedotvornih napravljeneh tako, da je iz rastlinskega (drevesnega) imena kot osnove izveden s sufiksom „-ov“ pridevnik in da je ta pridevnik dalje s sufiksom „-ec“ ali „-ica“ posubstantivljen, — s tem smo si ustvarili podlago za pravilno in logično razlago vseh takih besedotvornih in na ta način smo dosegli tudi jedro in osnovo imena Cvol-óv-ec. Osnova je torej cvol ali stvol, to je cevasto ali slamasto steblo, votlo ali strženasto deblo, kakor ga imata n. pr. bezèg in hebat. Prav isto osnovo nahajamo še v besedah „cvolina“ (Plet. I. 91) in „stvolika“ (Plet. II, 598) t. j. vélika trobelika (*Wasserschierling*). Tudi ti dve imeni, namreč trobela (kor. *tromb*) in nem. *Schierling* (kor. **schern*) izrazujeta votlo, cevasto rastlino (Rohrstengel). Cmolje iz *stvolje (Plet. I, 86) je ločje in bičje (*das Binsicht*, *iuncetum*); to pa baje ima po mnenju prostega naroda to lastnost, da so cevaste bičkove bilke o ščipu s strženom napolnjene, o mlaju pa prazne in brez stržena. — Pri Mikalji (53) je cvolika = trobelika (*cicuta*) in pri Vuku (810) je cvolika bačva t. j. cevasto čebulno steblo s semensko glavico, а *стволья* pri Pavlovskem (1144) je kravje korenje ali pasji peteršilj (trobelika). — To vse je samo cevasto ali strženasto rastlinje. Ko smo torej po odločitvi sestavljenega sufiksa „-ovec“ dognali rastlinskoimensko podlago našemu krajnemu imenu, ozreti se

moramo še po drugih izpeljankah iz iste osnove, pa z drugimi sufiksi izpeljanih. Tako imamo n. pr. v Sevniskem okraju na Štajerskem vas z imenom Stolovnik, ki bi je utegnil ta ali oni na hitro roko izvajati od „stol“ (miza), v resnici se pa ima razlagati kot „stvolovnik“ (Rohrgebüsch, trstje, ločje, rogozje). Podobne tvorbe iz pridevnikov na „-oven“ so še: Čekóvnik in Bazovnik pri Kanomlji in Brkovnik pri Mrzlem logu v Idrijskem okraju, Bobovnik pri Spodnjih kosezah in Gabrovnica pri Zlatem polju i. t. d. Čekóvnik je menda iz čok (Sägeklotz, žagovec) t. j. gozd iz doraslih dreves, ki dajo lepih čokov ali hlodov, enako kakor je morda Brunik iz bruno (Balken). Brez „ov“ v sredi besede t. j. iz pridevnika napravljenega s prostim sufiksom „-ěn“ (ѣнь), ne pa s sestavljenim sufiksom „-ověn“ izvedena so pa n. pr. sledeča imena: Čemšenik, Hrastnik, Javornik, Jelnik, Travnik, Jamnik, (jam = ilm, Mikl. E. W. 95 ilimū, ulmus, Ruster) i. t. d. V to kategorijo spada tudi Stolnik (Stounig) pri Stranjah v Kamniškem okraju. Tudi to ime je po moji sodbi prvotno le Stvolnik (Rohrpflanzengebüsch). — Stolovniku in Stolniku soroden je tudi Stebljévek v občini Šmartin v Tuhinjski dolini. Podobna tvorba je še: Olševek (alnetum, Erlengebüsch) pri Nevljah in pri Sv. Trojici v Brezoviški občini Brdskega okraja in dalje v Šenčurski občini pri Kranju ter v Starotrški občini pri Ložu; v zadnjih dveh primerih je žalibog napolizobraženska nevednost pravilno ime skazila v Viševek, hoteč ime razlagati iz „viš = višava (Höhe)“, — ko bi bili vsaj ostali pri „viš“ (Schilfrohr, Riedgras — Plet. II, 772.), tedaj bi mogla razlaga imeti vsaj nekaj smisla; pomislimo le, da je v prvem primeru z nemškim pravopisom oblika Olscheuk, v drugem pa Uscheuk, kar odločno kaže le na olšo ali jelšo (alnus, Erle). Rezijanska vas Sólbica (Súbica, Sùbica) je pač tudi, kakor kaže uradna pisava tega imena (namreč Stólvizza — Baudouin de Courtenay, Matěrialy dlja južno-slavjanskoj dialektologiji I. na premnogih mestih), prvotno le *Stvólovica, torej femininum k maskulinu Stvolóvec, samo s tem razločkom, da ima rezijanska vas Sólbica *ali Stvólovica naglas še vedno na osnovnem zlogu, koroškega glavnega mesta ime Celóvec ali Stvolóvec ga je pa pomaknilo en zlog naprej, kakor n. pr. v imenih: Ceróvec, Dobóvec, Brstóvec, Leskóvec, Jelóvec, Kolóvec, ne pa: Cérovec, Dóbovec i. t. d. Tudi pri ženskih krajnih imenih te vrste opazujemo lahko isto, namreč da premikajo naglas za en zlog naprej in poleg Bázovica in Brézovica imamo tudi Jelóv'ca, Leskóv'ca, Stahóv'ca, Blagóv'ca (t. j. Glógovica, crataegetum, Weißdorngesträuch, kakor nam kaže nemška(?) oblika Glogowitz.) Na

Moravskem se nahaja v Kunštatskem okraju vas Stvolová, a na Češkem v Manětinskem okraju je Stvolny (Zwolln). Imamo pa na severu tudi krajna imena osnovanana na podlagi „stvol“, ki so kakor Stolovnik in Celovec „v“ iz osnove že izločila, n. pr. Stolinky, mestece na Češkem v okraju Češka lipa, s starejšimi vsporednicami Stvolenec in Stvolenky in drugo mestece v Minski guberniji z imenom Stoloviči, ki ima starejšo vsporednico Stolowicze poleg Stwołowicze. Stolnik pri Stranjah v Kamniškem okraju je, kakor smo že omenili, pač le „stvolnik“ in je v istem razmerju s „stvolovec“ kakor n. pr. Hrastnik, Cirknik, Lipnik z oblikami Hrastovec, Cerovec, Lipovec i. t. d.; kajti pridevnik iz „stvol“ (cevasto steblo) je napravljen ali s sufiksom „-ov“ t. j. stvolov, kakor hrastov, cerov, lipov, ali pa s sufiksom „-ěn“ (ѣнъ) t. j. stvolen, stvolna, stvolno, kakor: hrastěn, cerěn, lipěn; pridevnike na „-ov“ posubstantivljamo večinoma s priponko „-ěc“ (ѣцъ) [masculinum] in „-ica“ (ица) [femininum], torej Lipovec in Lipovica, pridevnike na „-ěn“ pa večinoma s priponko „-ik“, torej: Stvolnik, Lipnik, Ločnik, Magolnik i. t. d. — Redkejši femininum teh moških imen na „-nik“ se končuje seveda na „-nica“ n. pr. Hrastnica, Lipnica, Rakitnica. — Sicer se pa tudi pridevniki na „-ov“ izvedeni iz drevesnih imen, če hočemo zaznamovati gozdiče, posubstantivljajo lahko s priponko „-ik“ n. pr. Bezovik (Wisowik) v Dubrunjski občini, Češnjevik pri Cerkljah na Gorenjskem in pri Trebnjem na Dolenjskem, dalje vže omenjeni Olševik in pa Snovik v občini Loke v Kamniškem okraju. Snovik, je pač skrčeno iz sosnovik t. j. sosnov ali borov gozdič (pinetum, Kieferwald) od drevesnega imena „sosna“. Če „sósnovik“ pretegne svoj naglas na zadnji zlog, tedaj vokal v prvem zlogu oslabi, da dobimo sěsnovik, naposled pa še poluglasnik popolnoma izgine in oba *s* se strneta in spojita v en sam sičnik. (Primeri: Síca iz Süşíca, Dürnbach, seboj = sű seboj, sáti = sűsati, saugen, Broz II, 383). — Po pomenu sorodna s Celovcem so še krajna imena Trstenik in Rogoznica, kajti Trstenik pač ni v zvezi z imenom našega trgovskega mesta ob Adriji (Tergeste), pač pa se izvaja iz „trst“ (Schilfrohr), kakor Rogoznica iz „rogoz“ (Rohrkolben). Da je Trstenik svoj poluglasni *e* ohranil in vokaliziral, to je zahtevala jasnost in izrekljivost imena, sicer bi bil menda moral izpasti s poluglasnim *e* vred tudi *t* in ostal bi nam bil Trsnik. Prav isto opazujemo tudi pri krajnem imenu Čemšenik, kajti oblika Čemšnik bi bila dokaj trda za izreko, zlasti še, če bi bila obdržala *r* za *č*: Čremšnik se izvaja iz čremha ali čremša (prunus padus, Traubenkirsche). Ta opomba o

vokalizaciji poluglasnika v imenih Čemšenik in Trstenik samo mimogrede. Trstenik imamo v Šentrupertski in Preddvorski občini na Kranjskem, Ragoznico pa v Ptujskem in Šentlenartskem okraju na Štajerskem. Da se lažje sprijaznimo s pojmovanjem teh krajnih imen, omenimo še nekatera krajna imena te kategorije iz nemške Štajerske n. pr.: Rohr (5), (Rohrach (2), Rohrbach (12), Rohrgraben, Rohrmoos, Rohregg (2) i. t. d. — Z našim Stebljevkom pri Šmartinu se morda sme primerjati Stéblová, vas pri Pardubicah, in Steblovice poleg Budejevic. — Toliko je menda iz vsega tega le razvidno, da imamo lepo število krajnih imen, ki spadajo v to kategorijo, in poleg trst in rogoz sta uporabljena za podlago tudi **stvol** in **steblo**. —

Ko smo z raznimi paralelami (kakor n. pr. Stollwitz, vas v občini Dole v Koškem okraju na Koroškem, = Stvolovica, Stolling severozapadno od Šentlorenca v Muriški dolini (Mürztal) = Stvolnik, okoli leta 1300 Stolnich (Zahn, Ortsnamenbuch, str. 450) razjasnili, da krajna imena s pojmom rastlinske, drevesne ali grmovne skupine niso nič nenavadnega, — in dalje dokazali, da imamo krajnih imen izvedenih iz rastlinskega imena „stvol“ (das Rohr, trst, rogoz, šaš, sit, bičje), moramo seveda tudi nekoliko razložiti, kako bi bil utegnil nastati iz Stvolovca sedanji Celovec. Da je *c* pravzaprav *ts* ali doneče *dz*, je znana stvar, znano je tudi, da če se v izvodu besed *t* strne z *som*, da dobimo tedaj v glatkem govoru iz te spojine *c* n. pr. hrvatski = hrvački, Socka, vas pri Novi cerkvi v Celjskem okraju, iz sótska = sotéska (die Engede, angustia), pa tudi iz *st* dobimo *c* po odpadu *t*, n. pr. kocka (Würfel) iz kostka (Knöchlein), cklo iz stklo (steklo, vitrum), cvolika iz štolika (trobelika) [Maretič, str. 61]. Tudi ta prikazen, da je ustnik *v*, kadar bi utegnil zlog z *v* postati pretrd za izreko, tako rekoč neizrekljiv, — da je ustnik *v* v takih primerih izpal, — tudi ta prikazen ni nič nenavadnega in se dá z raznimi paralelami izpričati. — Da izpade *v* za sorodnim ustnikom *b* pri sestavljenkah s predlogom „ob-“ n. pr. obiti (umwickeln), obezati, oblak, obod (Zarge), obaliti, obitelj, namesto: obviti (vijem), obvezati, obvlak, obvod, obvaliti, obvitelj (sostanujoča rodbina, družina, od vitati (habitare), to je čisto naravno. Tudi za izpad spirantnega ustnika *v* med *som* in *rom* nam ne manjka primerov: srep, sraka, srbeti, srab namesto: svrep, svraka, svrbeti, svrab. Primeri dalje: hoja, hrast, hosta, cikla, cokati namesto: hvoja, hvrast, hvosta, cvikla, cvokati. Vojnik v Celjskem okraju je hvojniki (Weißtannenwald), kar je deloma razvidno iz nemškega(?) imena Hoheneck, a Fojke pod

Švetim Ožboltom v Zminški občini so Hvojke (abieses). Primeri hrvaški fala = hvala i. t. d. — Žibovnik v Cerkniskem okraju in Žibnik pri Radečah utegneta biti Svibovnik in Svibnik t. j. drenov gozdič, kakor Svibnik pri Loki na Črnomaljskem (sviba, Harriegel, cornus sanguinea). Primeri dalje še: škorec, skozi, slak (Zaunwinde), trd, sora, torilo (Käseform), storiti, stržen namesto: škvorec, skvozč, svlak, tvrd, sovora, tvorilo, stvoriti, svrž i. t. d.

Razvoj od „stvol, cvol, col“ smo do sem pregledno zasledovali in ga menda kolikor toliko naposled razumeli. Da je pa „Celovec“ res nastal po tem razvoju, nam izpričuje tolminščina z obliko Cvelóuc, kajti izgubo prvotnega *v* iz tolminske oblike Cvelouc si s paralelami, kakor je n. pr. sestra iz svestra (Schwester) [primeri: svest ali svast, Plet. II, 606], lahko pojasnimo in raztolmačimo, vrinka tega *v* v tolminskem narečju bi si pa nikakor ne mogli tolmačiti, če bi bil Celóuc drugih narečij res prvotna oblika, ki bi jo bilo izvajati iz „cěl“ (integer). — Colovec iz *stvolovec (Geröhrich) bi bil torej s tolminsko obliko tega imena precej trdno podprt, izvod iz „cěl“ pa hudo omajan in izpodjeden, — in iz tega je dokaj razvidno, kako važna in znamenita za pravilno razlago je dialektna oblika našega imena v tolminščini. Nastane pa vprašanje, kako si bomo tolmačili prehod od oblike „Cólovec“ na „Celóvec“ ali celo s popolnim reduciranjem ali ukinjenjem prvega zloga na obliko „Clouc“. Po mojem mnenju je razlog za to oslabiljenje vokala v prvem zlogu pač le preteg in prevaga naglasa s prvega zloga na drugi zlog, kajti vokali slabo naglašanih zlogov omedle na poluglasnike ter izgube prvotno svojo jasnost. Vzemimo n. pr. besedo „prešústvo“, kjer vokal *u*, če potegnemo naglas na prvi zlog besede t. j. na predlog, oslabi na poluglasnik, da se beseda glasi „préšústvo“. — TrebélNIK (v občini Sv. Križ v Kostanjeviškem okraju) in Trebélno pri Mokronogu je pač iz Trobelnik in Trobelno, oboje od „trobela“ (das Rohr), trobelika (Wasserschierling, cicuta); primeri trebeljè (Sumpfkreuzkraut, Plet. II, 685) namesto trobeljè. Trebelnik je iz pridevnika „trobélèn“ (Rohr-) s sufiksom „-ik“ izveden, kakor so podobne tvorbe Hrastnik, Javornik, Jelnik, Jelševnik, Svibnik, Smolnik i. t. d., torej po pomenu približno isto, kar Trstenik t. j. trstna goščava (Röhrich, Rohrdickicht, Schilf). — Trebelno je pa brez posebnega posubstantivljanja s sufiksom kar naravnost substantivno rabljeni neutrum dotičnega pridevnika, kjer si v mislih lahko dostavljamo: „rastje, drevje, hostje, grmje“. — Podobna imena so: Svibno pri Sv. Križu v Radeškem okraju od sviba (cornus sanguinea,

Hartriegel), Čimérno ravno tam, menda od čemer = strup, strupena rastlina (der Germer, veratrum), Hrastno pri Šentrupertu, Rudno pri Selcah poleg Rudno polje pri Srednji vasi na Bohinjskem, Smolno pri Poljanah (primeri smolje, smolinje, Wachholder), Ravno pri Raki in pri Krškem (ravno polje). Lomno pri Krškem izvajam iz lom = lim (Ulme, Plet. I, 529), torej kakor n. pr. Lomovje v občini Dole Mariatal = brestovec, Ulmenwald t. j. lomovo ali lomno goščavje in grmovje. Da so ta imena pravi samostojno rabljeni pridevniki, pa spoznamo na njihovi pridevniški sklanjatvi n. pr. Močilno in Prapretno pri Radečah — od kod? z Močilnega, s Prapretnega — kam? na Močilno, na Prapretno — kje? na Močilnem, na Praprotnem. Enako se rabi tudi samostojni neutrum pridevnikov na „-ov“ za krajno ime n. pr. Brezovo, Cerovo, Jesenovo, Kronovo, Jelovo, Smolevo, Krakovo i. t. d. — Če je krak povodno rastlinje, ki pokriva v gostih plasteh ribnike, luže in vsakovrstne stoječe ali leno tekoče, takozvane težke vode, tedaj je Krakovo pač močvirje s krakom ali vodno lečo zarasteno (krak ali žabja leča, Wasserlinse, lemna). — Lomno in Krakovo s podobnimi samostojno rabljenimi pridevniškimi oblikami nas je nekoltko zastranilo od Trebélnega, ki ima tudi v nenaglašenem zlogu namesto jasnega o šibkejši e. Trebelno ali Trobelno imamo pri Mokronogu, pri Radečah in pri Palovčah. Oslabljenje vokala v nenaglašenem zlogu bi bilo torej tudi z analogijami izpričano in potrjeno; kakor Čekóvnik (nam. Čókovnik), Trebélnik in Trebélnó (nam. Trobelnik in Tróbelno), přéšestnik (nam. prešústnik) i. t. d. — tako tudi Celóvec (nam. Cólóvec), ker je potegnil naglas z osnove „col“ na sufiks „-óvec“. Sicer naglašamo: brézovec, drénovec, jélševéc i. t. d., vendar jih je mnogo potegnulo naglas z osnove na naslednji zlog n. pr. Ceróvec, Dobóvec i. t. d. — Pleteršnik (II, 678) ima sicer splošno nazivalo „topólóvec“ (Pappelwald), vendar mislim, da naglašajo krajno ime Topolóvec. Za Jelóvec in Kolóvec vem, kajti tu se že pridevnik naglašá „jelóv“ n. pr. jelóv les, jelóvo drevje; in Kolóvec (Gerlach) je iz jelševih kolóv vzgojen gozdič, kajti jelša in vrba zraste iz zasajenih svojevrstnih kolov, ki poženo korenine (Setzholzwald). — Utegnil bi se tu kdo oglasiti s praznim vprašanjem: „Prej si trdil, da je pri imenu Celovec vsled prevage naglasa vokal v osnovi „col“ oslabil in da smo na ta način dobili „cěl“ poluglasniško izgovorjeno [ne morda cěl, цѣль ampak цѣль]. Zakaj pa iz istega vzroka, namreč vsled prevage naglasa, iz Dobovec in Kolovec ne dobimo Debóvec in Kelóvec?“ Razmere menda niso prav enake, da bi se morala

pojavit i sta prikazen — in pa prezreti ne smemo prave koroške oblike tega krajnega imena, to je namreč „Сѣблѡвѣ“, kakor pravijo Ziljani. Tudi oblika „Сѣбловѣ“ kaže v svoji osnovi odločno le polglasnik. —

Ko je naša pravda o razlagi Celovca tekla, naključilo se je, da je pokojni prof. Štrekelj v Archivu (XXVIII, 496) razložil tesno sorodstvo oblik: stvol, stbol, stbľb, stbľo (Stengel). — Ko sem tisto Štrekljevo razlago (stvol — stbľb) čital in primerjal to z zatrdilom, da Korošci v Ziljski dolini svoje glavno mesto imenujejo sploh le „Сѣбловѣ“, tedaj mi je prav popolnoma izginil vsak tudi najmanjši dvom o upravičenosti moje razlage, da je Celovec prav Сѣбlovec t. j. Steblovec ali Stvolovec (Kalmpflanzengebüsch, Geröricht, arundinetum, cannetum, fruticetum). Wildes Gestrüppe und Moos deckten den Boden, pravi stari popis Celovške pokrajine.

Jaz sem bil s svojo razlago zadovoljen, pa ne samo zato, ker je bila po ugodnem naključju moja, ampak zato, ker nisem našel pege na njej; — žal mi je samo to, da sem se bil preveč udal misli, da mora biti slovensko in nemško ime v kaki zvezi, pa sem hotel ob enem pogoditi tudi razlago Klagenfurta, namesto da bi se bil zadovoljil z negativno stranjo dokazovanja, namreč da „Сѣбловѣ“ ne moremo izvajati iz „cviliti“ in da slovensko ime nikakor ne more veljati za kakršenkoli prevod iz nemškega. — Ker že g. R. P. z nekim zadovoljstvom pripoveduje, da moja razlaga Celovca ni zadovoljiva, moram tudi jaz izraziti svojo nezadovoljnost s tem načinom prekanja, s kakršnim se je blagovolil on zadovoljiti. Če kaka razlaga koga ne zadovolji, zahteva dostojnost kritike od njega, da navede razloge, zakaj da ga ni zadovoljila; — kajti le na ta način je mogoče, da stvar napreduje, — in napredek mora biti vsaki resni kritiki pravi namen. —

Ivan Albreht:

Motiv s Krasa.

Kot kronana kača se plazi glad izza skal
in v lokih se dviga in sklanja do tal
ter skokoma piči.

In kamorkoli zablodi oko,
ležijo vsekrižem mrličiči.

Le jaz še med njimi, kot smrtni greh
samujem, mrličem in sebi v zasmeh.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Ker torej slutim, da morda še marsikdo, kakor g. R. P., razlogov za izpodbijanje moje razlage prav lahko pogreša ter se prav lahkoverno zadovolji z drugo razlago — seveda tudi brez razlogov, — tedaj moram jaz, če hočem popolnoma uveljaviti svojo tolmačbo, ko sem jo že pozitivno po možnosti učvrstil in podprl, tudi z druge strani učvrstiti in podpreti s tem, da z jasnimi razlogi izpodbijem tiste druge razlage, ki pri lahkovernih moji razlagi še vedno verjetnost jemljejo in veljavnost slabé. Ljudje so namreč po večini toliko lagotnega mišljenja, da rajši kar verjamejo prosti in drzni trditvi, nego bi se le nekoliko potrudili za samolastno sodbo in kritičen ogled. Takim lagotnikom treba pokazati pot do motrišča, od koder se ima kritičen ogled vršiti.

V drugem letniku Kresa (str. 640) je n. pr. trdil g. prof. Scheinigg, da se je Celovec (Klagenfurt) izcimil iz „Selovec“. — Selovec (Selloutz) je namreč kraj v občini Tolsti vrh (Fettengupf) v Pliberškem okraju. To ime pa naj bi se izvajalo iz „selo“ (Ansiedelung, Wohnsitz, Ortschaft). Res prosta in drzna trditev! — Da sta morda Selovec, vas v Pliberškem okraju, in Celovec, glavno mesto Koroške, enega in istega izvira, temu bi jaz ne oporekal ravno. Seveda bi se pri tem ne skliceval na nemške oblike: Selo Zell, Suha Zauchen, Sorica Zarz, Svitava Zwittau, Selnica Zellnitz itd., rajši bi se morda ozrl na vsporednice sklenica poleg steklenica in poslati namesto postlati (aufbetten) in snica namesto stenica (cimex), rajši bi morda primerjal macesen (Lärche), in sosen (Kiefer) kot analogijo za Selovec in Celovec, ki sta oba slovenski imeni. Toda naj se „selo“ cimi in cimi, kolikor hoče, in poganja svoje odrastke, — jaz je ne poznam možnosti, da bi se iz njega izcimil „selovec“, kajti tudi cimljenje besed ni kar ad libitum, ampak ima svoje posebne zakone, ki jih mora anatom v jezikoslovju kolikor toliko poznati, če hoče z uspehom vršiti svoje razlage.

Selo je že samo na sebi krajno ime. Na Kranjskem samo jih je gotovo kakih trideset krajev s tem imenom ali pa še več. Ob teh razmerah pa, da je selo (Ortschaft) že ob sebi krajnoimenski pojem, si ni lahko misliti povoda za nadaljnjo derivacijo krajnih imen iz njega izvedenih preko pridevnikov. Tako nesmiselno se mi to zdi, kakor če bi iz leglo (Nest) hoteli izbrskati še kak *leglovec,

ali iz stalo (Basis) še kak *stalovec. — Pač poznamo derivacije iz selo, pa ne preko pridevnikov deriviranih, ampak naravnost iz samostalniškega debla izpeljane. Z lokalnim sufiksom „-išče“ dobimo iz selo „selišče“, z deminutivnim sufiksom „-ce“ pa „selce“ (majhno selo). Izkrajnoimenski pridevniki pa se tvorijo s sufiksom „-ski“, torej iz selo selski, iz selce selški in iz selišče seliški. Seveda se tvorijo izkrajnoimenski pridevniki tudi s sufiksom „-ěn“ (-ьнѣ), — toda pomniti je, da če krajnoimenski pridevnik zopet posubstantivimo, s tem ne dobimo morda krajnega imena, ampak osebno ime stanovnika na tistem kraju. Če iz krajnih imen Globel, Gora, Hrib, Klanec, Suhi dol i. t. d. s sufiksom „-ěn“ izvedem pridevnik, pa ga s sufiksom „-ik“ posubstantivim, tedaj dobim stanovniško ime (hišno ime ali priimek tamošnjega nastanjenca): Globelnik, Gornik, Hribnik, Klančnik, Suhodolnik itd. Krajnoimenski pridevniki na „-ski“ se pa posubstantivljajo na stanovniška imena s sufiksom „-jak“, da dobimo iz obeh sufiksov (sk + jak) naglašeno „-ščak“, nenaglašeno „šček“, v gorenjščini „šek“, n. pr. iz krajnih imen Dol, Rov, Jama, Slap, Vranj dobimo preko pridevnikov dolski, rovski, jamski, slapski, vranjski stanovniška imena: Dolščák (Dóvšek), Rovšek, Jamšek, Slapšák, Vranjšek i. t. d. Pač pa dobimo krajno ime, če iz imena stvari, ki se na kakem kraju nahaja, preko pridevnika na „-ěn“ (-ьнѣ) napravimo samostalnik n. pr. Kamnik, Kremenik (Kieselbruch), Peščenik, Peščenica (Sandgrube), Ribnik (Fischteich), Ribnica (voda), Rakovnik (Krebsbach), Rakovnica (Krebswasser), Slapnik, Slapnica, Sopotnik, Sopotnica (Bach mit Wasserfall), Hrastnik, Cernik, Svibnik, Resnica, Resnik (Hügel mit Heidekraut), Smrečnik i. t. d. Pri drevesnih (rastlinskih) imenih pa izvajamo krajna imena tudi preko pridevnikov na „-ov“ s sufiksom „-ěc“, kakor je bilo že večkrat povedano. — Toda proti temu, da bi iz krajnih imen preko raznih pridevnikov izvajali zopet nova krajna imena, imam pa svoje načelne pomisleke, kajti kar se iz krajnega imena preko dotičnega pridevnika izvede, mora vendar biti s krajnim imenom samim v razmerju zavisnosti, tedaj ne zopet kraj, ampak kak nov, tega kraja se tikajoč pojem. Iz hiša s posubstantivljenjem pridevnika hišěn dobimo raznih samostalnikov, ki pa ne pomenijo morda hiši podobnih prostorov (krajev), ampak le stvari in osebe, ki so s hišo v kaki zvezi ali dotiki, n. pr. hišna (dekla) Stubenmädchen, hišnica (oskrbnica) Schaffnerin, hišnik (oskrbnik) Hausmeister, hišnina (hišni davek) Hausklassensteuer. Pač pa dobimo direktno iz hiša brez pridevnikovega posredovanja n. pr. z augmentativnim sufiksom „-ina“ obliko „hišina“ (prostorna hiša),

z zaničljivo priponko „-ura“ prezirno obliko „hišura“ (elendes Haus), z deminutivnimi sufiksi „-ka, -ica“ zopet „hiška, hišica“ (Häuschen) in z lokalnim sufiksom „-išče“ hišišče (Bauarea für ein Haus). To pa so prostornine, skratka lokalni pojmi. Da pa ne bi kdo mislil, da hočem poleg navedenega teoretičnega pravila, da se iz krajnih imen s posredovanjem njihovih pridevnikov praviloma ne izvajajo krajna imena, vedoma in na celem utajiti vsako tako obliko, tedaj sem primoran navesti jih nekaj seveda s pripombo, da omenjenega pravila ravno ne tangirajo posebno in da so videti prej kot mlahave izjeme nego kot trdne rastike umoslovnega pravila, ali pa zahtevajo svojo posebno razlago. Če ima torej Pleteršnik (I, 234) obliko „gornica“, tedaj ta ne pomeni prav toliko kot gorica (krajno ime!), ampak le približno, češ to je posestvo ali kmetija na gori, delež v vinski gorici, kakor bi bila n. pr. dolnica delež (njiva, senožet) v dolu ali porebrnica njiva na porebri ali močilnik travnik na močilu i. t. d. Če ima Pleteršnik (II, 749) obliko „vasnica“, tedaj ta ne pomeni prav toliko kot vas ali deminutivum vasica z lokalnim pojmom, ampak le toliko kot iz ene vasi obstoječa občina, kot soseska v političnoupravnem smislu obsegajoča eno vas, vasna ali selska občina poleg trških ali mestnih občin. Tudi krajno ime „selnica“ poznamo, n. pr. Selnica na Dravi (Zellnitz an der Drau) in Selnica na Muri (Zellnitz an der Mur) obe v Mariborskem okraju, pa Sevnica (Lichtenwald) v političnem okraju Breškem, toda tisto pa še ni dognano, da je prav gotovo izvajati ta krajna imena iz selo (Wohnsitz). Naši slovarji poznajo tudi samostalnik „sel, selí, f.“ in pa „sev, seví, f.“ (die Saat, das Getreide) in kakor imamo iz trava travnik (Grasboden = Wiese), iz resa (Heidekraut) resnik (Heideland, ericetum), iz vratič (Rainfarnkraut, tanacetum) vratičnica (Rainfarnheide), iz praprot (Farnkraut) praprotnica (Farnboden), iz loč (Binse) ločnik in ločnica (Binsicht) i. t. d., prav tako imamo lahko tudi iz „sel“, oziroma „sev“ po isti derivaciji krajno ime Selnica ali Sevnica (Saatland, Ackerboden). Pa recimo, — posito sed non concessio — da bi bilo Selnica mogoče izvajati iz „selo“, tedaj bi iz tega še vedno ne smeli sklepati, da je tudi mogoče Selovec izvajati iz „selo“. — Samostalniki na „-lo“ se namreč ne adjektivirajo s sufiksom „-ov“, pač pa s sufiksom „-ěn“ (ьнѣ), „selo“ samo pa po sedANJI rabi celo le s sufiksom „-ski“, dasiravno je staroslovenščina poleg сѣльскъ rabila še tudi сѣльнѣ. — *Selov, *selova *selovo je tedaj popolnoma izključena oblika, torej tudi *Selovec (Wohnsitz, Weiler) docela nemogoč. Iz perilo (Waschplatz) in belilo

(Bleichplatz) in počivalo (Raststätte) imamo sicer perilnica (Waschküche), perilnik (Waschblock), belilnica (Bleichanstalt), počivalnik (Raststein), nikakor in po nobeni ceni pa ne: *perilovec, *belilovec, *počivalovec. — — Kolovec (Gerlach) in Jelovec (Tannach) ni morda od kolo (Rad; Valv. XI, 181) in jelo (Speise), ampak od kol (Setzholz, Setzling) in jela (Tanne); od srednjega spola samostalnikov „kolo“ in „jedilo“ pa izvajamo preko pridevnikov na -en izraze samokolnica (Schiebkarren) in jedilnica (Speisezimmer). Od koprivec (Zirbel) oziroma kopriva (Nessel) imamo krajna imena Koprivnik in Koprivnica, pa bi kakor iz drevesnega imena tudi lahko izvajali koprivovec ali koprivov gozd (das Zirmach), dasi v resnici rabimo koprivovec samo za bičevnik iz koprivovega lesa izstružen.

Sufiks „-ov“ služi v slovenščini za adjektiviranje samostalnikov, to se pravi, izvaja iz samostalnikov dotične pridevnike in sicer napravlja iz imen živih bitij moškega spola posesivne ali svojilne pridevnike, na pr. bratova hiša, očetov klobuk, jelenov rog, oslova senca, — iz imen neživih bitij, zlasti iz drevesnih, pa snovne ali tvarinske pridevnike, na pr. leskova palica, brinov grm, smrekov hlod, trstova piščal i. t. d. Iz teh pridevnikov se pa z drugimi sufiksi, ki substantivirajo, dajo izvajati zopet samostalniki, n. pr. iz svojilnih pridevnikov: banovi vojniki so banovci, begovi podložniki so begovci in hercegovci ljudje so hercegovci, kakor je njegova pokrajina hercegovina. Podobna imena so: Milojevci, Petrovci, Vinkovci, Vukovci, Jakovljevi, Karlovci, knezovina in kneževina, kraljevina, carjevina, očevina i. t. d. — Iz snovnih pridevnikov izvajamo n. pr. imena raznih sokov in sadjevcev: jagodov odcejek je jagodovec, brinov žganec je brinovec, slivova žganica je slivovka ali slivovica, kutnov sir je kutnovec, hrušev mošt je hrušev ali hruškovec in hruševa voda je hruševica ali hruševka, tepkovec (Mostbirnwein) i. t. d. Iz snovnih pridevnikov imamo tudi imena raznih palic in oklestkov: leskov ali drobovitov prot je leskovec ali drobovitovec, brezova šiba je brezovka ali brezovača in trnova palica trnovača ali trnovka. Iz snovnih pridevnikov drevesnih in rastlinskih imen pa imamo naposled imena raznih grmov in gozdičev, raznega lesovja in hostja — in taka imena prav naravno služijo kot krajna imena za tiste prostore, na katerih take vrste les ali hosta raste. Bezgovec je lahko iz bezgovih jagod napravljena čežana ali sok (Holundermus) ali iztisnjena pijača (Holunderwein), pa ravno tako posamen bezgov grm (Holunderstrauch) ali pa večja skupina takih grmov t. j. bezgovje (Holundergesträuch). Pri vseh teh imenih je

podstava snovni pridevnik bezgov, bezgova, bezgovo. — Iz snovnih pridevnikov rastlinskih imen izvedena krajna imena so zelo mnogovrstna, deloma moškega, deloma ženskega spola, kakor si pač v mislih dostavljamo: grm, gozd, les, log ali pa goščava, hosta, šuma; tudi grmovja srednjega spola je med temi imeni nekaj, n. pr. bezgovje, brezovje, jelovje, vrbovje, vrbovo i. t. d. Primeri Hrušev o pri Dobrovi in Vrbovo pri Ilirski bistrici.

Izvajanje Selovca iz „selo“ smo torej odklonili in priznali, da bi utegnil prej biti soroden s Celovcem ali Stvolovcem t. j. stvolovim grmovjem. Če vzamem krajna imena: Slinovce v Kostanjeviški občini in Slinovec v občini Raka pa Slinovke pri Ponikvah v občini Vélíka dolina, — tedaj mi ne hodi na misel, da bi jih morda izvajal iz slina (Speichel), ker bi si pač pri tem ne mogel misliti prav nobene zveze. Če pa pomislim na smrlin (Wachholder) in smrlinovec (smrlinov grm ali pa cel s smrlinjem porasten holm), se mi takoj ponuja konjektura: slina iz stvolina ali cvolina (Wasserschierling), torej *slinov = *cvolinov, kakor Clouc (Slouc) iz Stvolouc. Potemtakem bi bil Slinovec po pomenu isto, kakor Trebelnik v Svetokriški občini ali Trebelévo v Litijskem okraju — kot navadno apelativno nazivalo bi bil cvolinovec (das Schierlingsstaudach) stvolinovo grmovje, stvolinje, cmolje. Slinavec (Geiferbart) je osebno ime, ne pa krajno! — Med osebnimi in krajnimi imeni je pa treba držati trdno mejo, kajti tu ni nobenega „qui pro quo“, — kakor bi nam nekateri radi natvezli. Prav zaradi tega je namreč nemogoče Celovec izvajati iz cviliti, ker je Celovec krajno ime, iz cviliti pa dobim le osebno ime in sicer direktno iz glagola nomen agentis „civilivec“ (Winseler), iz pridevnika *cviljav pa posubstantivljeno obliko „cviljávec. Tega ‚qui pro quo‘, da bi se osebno ime kar meni nič tebi nič lahko porabilo tudi za krajno, tega jaz ne morem tako gladko pojmiti. Če torej najdem dve enaki obliki za dva različna slučaja, si bom morda lahko obe obliki enako razlagal, pa za vsak slučaj posebej, ne pa da bi eno razlago kar celotno na drug primer prenesel, češ osebno ime služi ob enem za krajno. Nein, so darf keine Ortsnamenetymologie gemacht werden. — — Kakor se n. pr. s pelinovim sokom ogrenjeno vino v katerem se je pelin namakal, imenuje pelinovec (Wermutwein), tako imenujemo tudi iz brinovih jagod kuhano žganje brinovec. Imamo pa tudi n. pr. v Mirnski občini Brinjevec in pri Zloganjah v Škocjanski občini iz štirih hiš obstoječo sosesko Brinovec. Mislim pa, da nikomur ne pride na misel, da bi takole razlagal ta krajna imena, češ v tem zakotju

kuhajo brinovec in po njem se temu zakotnemu kraju tudi pravi Brinovec. Jaz vsaj si bom rajši mislil, da je to zaselje bilo prvotno prav brinovo grmovje ali z brinjem porasten kraj. — Lastni imeni Jamnik in Javornik n. pr. se nahajata v obojni rabi i kot osebni imeni ali priimka, pa i kot krajni imeni, — toda razlaga ne bo mogla biti v obeh primerih enaka. — Krajni imeni Jamnik in Javornik si bom razlagal iz splošnih apelativnih imen, iz jam (Ulme) ali jama (Grube) in iz javor (Ahorn), tedaj je jamnik ali jamen gozdič (ulmetum, ulmarium) od jam t. j. brest, slično kot hrastnik, dobnik, jelnik, srobotnik, svibnik (Kornelkirschengebüsch) i. t. d. — ali pa jamnat kraj, ki je poln jam ali kraških, ali rudoslednih in rudorovnih, ali lisičjih, ali volčjih, ali jazbin i. t. d. — in javornik je javorov gozdič (Ahornwald). — Priimka Jamnik in Javornik si bom pa razlagal iz lastnih (krajnih) imen. Pri Plešah v Dobrunjski občini se nahaja kraj Jama, pa imamo še tudi drugod krajev tega imena n. pr. pri Dvoru, pri Mavčičah, v Šmihel-Stopiški občini itd. — in v isti Dobrunjski občini se nahaja tudi kraj z imenom Javor. Od takih krajnih imen se pa izvajajo dotični priimki, n. pr. Jamnik, posestnik na Jami, in Javornik, nastanjenec na Javoru, Podgornik iz Podgore, Podlipnik iz Podlipe, Podobnik namesto Poddobnik iz Pudoba ali Poddoba (Pudob je v občini Stari trg pri Ložu, podobno pa Unteraichen v Nekarskem okrožju na Virtemberškem), Laznik je v Lazu, Zalaznik za Lazom, Brdnik na Brdu, Zabrdnik za Brdom i. t. d. Iz splošnega apelativnega imena praprot (Farnkraut) dobimo s sufiksom „-en“ pridevnik praproten, praprotna, praprotno, ki se dá z raznimi priponkami posubstantiviti n. pr. praprotna gmajna = praprotnica (Farnboden), kakor je vresnica (Heideland) z vresjem porastena planjava. Lahko bi pa tudi posubstantivili oba primera na moške samostalnike: vresnik, z vresjem porasten grič, in praprotnik, s praprotjo porasten delež. Primeri steljnik (Streuwald), drvnik ali drvošč (Hauwald), golnik (Heisterwald), travnik (Grasboden), zelnik (Krautgarten) i. t. d. — Če pa vzamem sedaj v presojo znani priimek Praprotnik, tedaj me ne miče, da bi razlagal s praprotni kosec (Farnmäher) ali praprotni znášavec (praprotni grabljič), ozrl se bom rajši po krajnih imenih, kakor so n. pr. Praprot v občini Vinji vrh na Črnomaljskem, Praprotna polica v Šenčurski občini, Praprotno brdo pri Rovtah — in substantivno rabljeni neutrum pridevnika: Praprotno pri Radečah, Praprotno pri Sv. Tomažu v Selški dolini, za Kalom pri Bistričici in Sv. Primoža pri Županjih njivah v Kamniškem okraju i. t. d. — Po takih krajnih imenih se bom rajši ozrl

ter porečem: Praprotnik je nastanjenec na Praprotnem, kakor je Ravnik nastanjenec na Ravni, na Ravnem, na Ravnah, v Ravnem dolu i. t. d. ali Gornik na Gori, Hribnik na Hribu, Jezernik ob Jezeru, Klančnik na Klancu i. t. d. — Če je pa Ravnik sam krajno ime (ebener Platz, Bergtafel), tedaj je od todi stanovniški priimek Ravnikar, kakor od Dobnik (quercetum) Dobnikar ali Dobničan, od Ribnik (piscina) Ribnikar, od Jelnik (Tannenwald) Jevnikar, od Višnjik (Weichselwald) Višnjikar. Prašnikar je stanovniški priimek od krajnega imena Prašnik pri Križatah v Kamniškem okraju. Če je prášnica njiva v prahi (Brachacker), tedaj je seveda prášnik isto, samo da je pridevnik posubstantivljen na masculinum, t. j. travnik v prahi, opuščena njiva, ki je sedaj travnik, pašnik ali ledina. — Res je, da vlada neko vzajemno razmerje med krajnimi imeni in priimki dotičnih stanovnikov, da je mogoče eno iz druzega po preciznih pravilih izvajati, nikakor pa ne gre, da bi eno z drugim zamenjavali in ustvarjali nekak nenaraven „qui pro quo“. Zavetnik pri Senaboru na Vipavskem je zaveten kraj (windsicherer Ort), torej krajno ime; zavetnik ali odvetnik t. j. zagovornik, branitelj, je pa osebno ime, — toda med obema ni nobenega vzajemnega razmerja, če tudi oba dajeta zavet in varstvo, prvi pred vetrom in burjo, a drugi pred obdolžbo in zatožbo. Še popolnoma različnega izvira sta in vsak „qui pro quo“ je izključen. Povod temu, da povdarjam sicer vzajemno dotiko med krajnimi in osebnimi imeni, na drugi strani pa vendar naglašam, da naravno razmerje nikakor ne dá, da bi se kraj poosebil ali oseba pokrajila, kajti oseba ni kraj in kraj ne oseba, kakor po pojmu ne, tako tudi po imenu ne — — povod temu naglašanju je dalo začudeno Scheinigovo vprašanje (Arch. f. sl. Phil. XXVII, 148): „Warum sollte denn nicht der Name einer Person zur Bezeichnung eines Ortes dienen? Es ist doch nicht nöthig, hier auf die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen hinzuweisen“. — Izvajanje krajnih imen iz osebnih, ki ga seveda nihče ne perhorescira, je vse kaj druzega nego direktno uporabljanje osebnih imen za zaznamovanje krajev. To krivo razumenje se pa naslanja na Miklošičeve besede, ki jih najdemo v Denkschriften der philos.-histor. Klasse XIV, 6: „Unveränderte Personennamen (ohne Suffix) bezeichnen Orte meist im Plural, seltener im Singular“. — Za slovenščino bi jaz navedeno Miklošičevo pravilo rajši tako formuliral, da osebna imena v množini lahko rabijo za zaznamovanje krajev le z ozirom na to, da govoreč o osebah, ki so na kakem kraju naseljene, mislimo na kraj, na katerem so se

naselile. — Taka stanovniška imena v množini, ki služijo namestovalno kot krajna imena, so n. pr.: Blače, Gorje, Borovlje, Sreje, Podravlje, Podgorje i. t. d. namesto; Blačane, Gorjane, Borovljane, Srejane, Podravljane, Podgorjane — s sufiksom „-janin“ iz pravih krajnih imen proizvedena. — Govorjenja je bilo o njih že mnogo. Dalje spadajo sem razna pripadniška imena s sufiksom „-čc“ izvedena deloma iz svojilnih pridevnikov osebnih imen: Radoslavci, Dragotinci, Bodislavci, Branoslavci — in Banovci, Ilijašovci, Ivanjšovci, Križovci, Logarovci. Dalje razna metronymična in patronymična imena s sufiksom „-ič“: Adlešiči, Dobliči, Drašiči, Vidošiči itd. — Pa tudi še drugih takih skupin je najti n. pr. na „-ar“: Kozarji (pri Dobrovi), Brezovarji (pri Javoru v Dobrunjski občini), Kozarji, Logarji, Lužarji, Vintarji (v Velikolaški okolici), — dalje: Praznike, Janeže, Levstike, Zadnike, Ščurke; Boštetje, Štrletje, Kržeti i. t. d. — Osebnih imen brez sufiksa v singularu rabljenih za krajno ime pa po mojem mnenju v slovenščini pač ne bo lahko najti. — Omenjena Miklošičeva trditev se mi vkljub omejitnemu dostavku — oziroma prav zaradi tega dostavka „seltener im Singular“ vendar za slovenščino vidi preobsežna. In če Miklošič na navedenem mestu za srbsčino navaja vzglede: Vlah, Kovač, Zajčar, Zlatar, Sedlar, Sokolar kot krajna imena (sind beizuzählen), ga sicer ne znam zavriniti, samo čuditi se morem temu nenaravnemu pojavu.

Če torej citam pri Iveković-Brozu (I, 570): Kovači m. pl. s citatom „te je šalje u Kovače ravne“, mi je to razumljivo; toda singulara s citatom „Pokupi mi po ravnu Kovaču pet stotina silnih Kovačana“ pa ne morem razumeti. — Imamo sicer tudi v slovenščini singularne Logar, Lužar i. t. d., toda pri teh imenih nimamo vtisa, da je govor o kraju, ampak o osebi, ki je tam nastanjena. Zato tudi ne rabimo navadnih lokalnih predlogov „v, na“ oziroma „iz, z“, ampak pravimo: kam? k Logarju, k Lužarju, do Logarja, do Lužarja — kje? pri Logarju, pri Lužarju — od kod? od Logarja, od Lužarja. Morda je v srbohrvaščini to zamembo nekoliko pospešila raba predloga „u“ z genetivom za naš „pri“ z mestnikom n. pr. u Boga, u cara, u Jovana = pri Bogu, pri caru, pri Jovanu itd. Nam je torej krajno ime le Log, Luža, namestovalno tudi Logarji, Lužarji, toda singular Logar, Lužar občutimo le kot navadno hišno ali stanovniško ime. Stvar bi bila premisleka vredna. —

L. Pintar :

O krajnih imenih.

Dejali smo, da pri krajnih imenih praviloma služijo predlogi „v, na“ oziroma „iz, z (s)“, če mislimo na notranjost tistih mej, ki kraj omejujejo, — če mislimo na določen okraj, v čegar mejah ali med čegar mejami se razprostira, če mislimo na površje, vrhu katerega ali na katerem stoji. Če se pa kraj, ki ga imamo v mislih, le od zunaj dotika tistih mej, v katerih je obsežen sosedni okraj, nam logično ne morejo služiti isti predlogi, ampak čisto drugi razmerniki n. pr.: „k, do; pri (hrv. kod); od“ — kam? „nad, pod pred, za(d)“ s tožilnikom, kje? isti razmerniki z družilnikom, od kod? isti razmerniki s predstoječim „iz“, torej „iznad, izpod, izpred, izza(d)“ z rodilnikom. S tem pa kraj pravzaprav ni vsestransko omejen in določen, ampak le bolj enostransko naslonjen. Pri imenih „Pricerkev, Prilipe, Prigorica, Pribukovje“ si sicer lahko mislimo vas ali del vasi, ki je poleg cerkve, v bližini lip, na vznožju gorice in ob boku bukovja — ter se zavedamo, da ti kraji niso prav na istem mestu, na katerem so cerkev, lipe, gorica in bukovje, ampak samo v dotiki in bližini. To je povedano z razmernikom „pri“ — in prvotna krajna določila so se morala glasiti le: pri cerkvi, pri lipah, pri gorici, pri bukovju ter so povdarjala samo tangentno točko onega kroga, ki nam ga dotična vas ali del vasi predstavlja. Pozneje še le, ko se je pojem zaokroženega sela in enotnega bivališča vseh nastanjencev ob tej tangentni točki bolj ustanovil in utrdil, smo zvarili iz takih prepozicijskih izrazov novo krajno ime, ki ga lahko vežemo s pravimi lokalnimi predlogi „v“ in „iz“, ki kažeta na notranjost, tedaj še le smo mogli začeti z novimi konstrukcijami: v Prilipe, v Prilipah, iz Prilip — v Prigorico, v Prigorici, iz Prigorice — v Pribukovje, v Pribukovju, iz Pribukovja i. t. d.

Stanovniško ime v množini lahko rabimo namesto krajnega imena, ker pri tem mislimo na celo površje tistega od teh ljudi naseljenega ozemlja, na notranjost tistih mej, ki to ozemlje obdajajo. Izraz „въ Лжасехъ, in Polonia“, po naše „v Lehih, med Poljaki, na Poljskem ozemlju“ nam je razumljiv. — „Pa iščera njega iz svatova“ (er jagt ihn fort aus der Schar der Hochzeitsgäste) nam je tudi razumljivo, ker se zavedamo, da so svatje, izmed katerih je iztiran in izobčen, neka enotna množina, sredi katere se je iztiranec prej nahajal. Logarji in Lužarji so nastanjenci na Logu in na

Luži in je torej mogoče, da celo to naselbino imenujemo s stanovniškim imenom Logarji, Lužarji namesto s pravim lokalnim imenom Log in Luža. Ker pri tem mislimo na notranjost naselbine, bi se torej ne bilo čuditi, če bi konstruirali: v Logarje, v Lužarje, v Logarjih, v Lužarjih, iz Logarjev, iz Lužarjev, ker se zavedamo, da nam ni misliti na posamezne naseljence, ampak na celotno naselbino ali vas. Vendar je tudi pri množinskih stanovniških imenih bolj v navadi konstrukcija kažoča ne na notranjost, ampak na dotiko in bližino, torej: pri Jamških poleg Dobovca, pri Ravnikarjih in pri Srovinih poleg Ključevice in pri Pavličih poleg Završja, vse v Svetokriški občini — pri Kožarjih poleg Žigmaric, pri Štuparjih v občini Županje njive i. t. d. Pri ednini hišnih imen je pa samo ta konstrukcija mogoča, torej: pri Medvedu (ne v Medvedu), pri Hudičku, pri Jagru, pri Lahu, pri Trevnu, pri Valenčiču i. t. d. V srbohrvaščini je pač poleg „kod“ (pri) tudi v rabi „u“, toda ne z mestnikom, ampak z roditeljskim n. pr. u Jovana = kod Jovana (pri Jovanu). — Ravno ta konstrukcija hišnih ali naseljeniških imen v singularu, namreč na vprašanje kam? „k, do“ (ne „v“), na vprašanje kje? „pri“ (ne „v“) in na vprašanje od kod? „od“ (ne „iz“) — ta konstrukcija mi dokazuje, da se jezik ali živa govornica zaveda, da tiči za krajnim imenom osebno ime in da osebnih imen v teh primerih ni mogoče konstruirati po načinu pravih krajnih imen s prepozicijami kažočimi na notranjost, ampak le s predlogi kažočimi na dotiko in obližje. Če pravimo kmetiji (posamezni hiši, posestvu, naselbini i. t. d.) „pri Poljanšku“, se zavedamo, da imamo v mislih poleg osebe gospodarja te kmetije tudi hišo in kmetijo na poljani, zavedamo se pa ob enem tudi, da se kraju pravzaprav pravi poljana, posestniku na poljani pa Poljanščak. V konstrukciji pa obe imeni dosledno razločujemo: na Poljani, pri Poljanšku, v Preserjah, pri Presercu, na Vranjskem, pri Vranjšku (Vranjščaku), na Meji, pri Omejcu (pri Mejaču), v Dobju (v Dobniku), pri Dobničanu (pri Dobnikarju) i. t. d.

Če torej vidimo, da se pravo krajno ime in naseljeniško (pravzaprav osebno) ime glede konstrukcije dosledno ločita, moramo iz tega izprevideti, da so ona krajna imena, ki jih konstruiramo z „v, na“ oziroma z „iz, z (s)“, zares prava krajna imena, ne pa osebna imena na kraj prenesena, kajti takega prenosa v singularu sploh ne poznamo. Če torej pravimo „v Celovcu, iz Celovca“, mora biti to pravo krajno ime, zares lokalni pojem. To izpričuje konstrukcija s predlogi, ki merijo na notranjščino, sredi katere se kraj nahaja.

Oglejmo si to teorijo še na drugih primerih in skušajmo se uveriti, da osebnih imen v singularu ne moremo prenašati na kraje. — Ceróvec je razširjeno krajno ime, toda za njegovo razlago se ne bo nihče razborit skliceval na kranjski pregovor „šparovec cérovca najde“, češ da je osebno ime cérovec (trošivec, uživavec) preneseno na kraj, kjer se troši in zapravlja. To bi bilo preabotno! Na prvi pogled razumemo, da je cerovec isto, kar cerov gozd (Zerreichenwald). — Smrekovca (Fichtenwald) ne bo nihče zamenjal s smrkavcem (Rotzbube) in orklovca (Orkljevec pri Mirni peči) ne z orglavcem (Orgelspieler). Jaz bi si to ime razlagal le za rkljevec, to je gozd v katerem rasto rklji t. j. smrekovi hlodi ali žagovci. Primeri Čokovnik, Brunnik, Lutik, Vitovec z mladim protjem za vite ali vitre (Wiedengertach), Rantovec pri Ravnem in Tršlavec pri Lokah, oba v Krški občini. Ranto (Stange) imamo iz bavarščine, torej Rantovec Stangenwald. Tršelj (tršljà) je pritlikavo krivenčasto drevo, torej je Tršljevec gozdič takega drevja (Wald von Krüppelbäumen) t. j. ruševje. Mogoče bi bilo tudi misliti morda na izraz „tršča, trščel“, Schilfrohr (Plet. II. 699), tedaj seveda bi bil Tršljevec trstovje ali trstje (Rohrhorst) kakor Stvolóvec ali Stěblóvec t. j. Celouc. — Primeri Stabljevac pri Plominu (Fianona), dasi množina Stabljevci kaže na osebno ime. — Tudi Stegóvec pri Mokronogu ni morda iz osebnega imena „iztegavec“ (Strecker, nomen agentis od iztegati), ampak je iz stógovec z oslabelim vokalom prvega zloga vsled prevage naglasa od „stog“ (Schoberstange), torej das Gestänge i. t. d. Od lukati (spähen) je osebno ime (nomen agentis) lukavec (Späher, Gucker), toda krajnega imena Lukovec pri Mirni si ne bom razlagal s prenosom osebnega imena na kraj, odkoder je mogoče lukati in razgledovati (Spähort, Hinterhalt), ampak si bom po podobnih primerih vzel analogijo ter rekel, da je lukovec lukov zelnik, lukovo polje (Lauchfeld) in lukovica lukova njiva (Zwiebelacker). Pri Prečni je posamezna hiša z imenom Bezgavec. Tu je dvoje mogoče, ali je bezgavec osebno ime (nomen agentis) od bezgati (wühlen) t. j. rovar in šuntar (Wühler und Hetzer). V tem primeru bi bila pravilna konstrukcija „pri Bezgavcu“. Verjetneje pa je, da je Bézgávec potvorjeno iz Bezgóvec (Holunderstaudach) pa da ima konstrukcijo pravih krajnih imen, torej v Bezgovcu, kakor v Cerovcu ali v Celovcu ali v Dobovcu i. t. d. V Struški občini pri Dobrepoljah imamo vas Potiskavec, toda hudo bi se motil, kdor bi mislil, da je nomen agentis potiskavec (t. j. tisti ki potiska, Rücker, Schieber) preneseno na kraj, kjer je treba v strmi breg navkreber potiskati

in pomagati, da morejo vpreženci speljati. Nad Potiskavcem je namreč Tisovec (Eibenwald), kar je isto, kakor Kisovec na dveh krajih Ržiške občine, namreč pri Lokah in pri Podkraju. Primeri keden = teden). Potiskavec je torej potvorjeno iz Podtisovec (Untereibach). Primeri Cerovec in Podcerovec v Dvorski občini Radeškega okraja, Gaber in Podgaber v Višenjskem okraju, Log in Podlog pri Mokronogu, Nart in Podnart, Brezovec in Podbrezovec, Lanišče in Podlanišče pri Oslici pa Mihovec in Podmihovec v občini Šmihel-Stopiče, dalje Mihovo in Mihovica v Šentjernejski občini pa Podmahovec pri Zabukovju v Šentrupertski. — Měhovo (Maichau) je kraj z mahom (měh, мѣхъ, Moos) porasten in oblika Měhovo je prosti neutrum snovnega pridevnika, kakor Vrbovo, Hrušovo, Cerovo pri Šentjurju pod Ljubljano, Jelovo pri Radečah, Jesenovo pri Trojanah i. t. d. Měhovec ali Mihovec (mahovnat kraj, Moosgrund) je pa ta snovni pridevnik posubstantivil na masculinum, kakor je mahovnica (jagoda, Moosheidelbeere) pridevnik „mahoven“ posubstantivila na femininum. Primeri Vrbovec pri Polomu in pri Dobrničah, Hruševcec pri Prečni in Hruškovec pri Raki, Cerovec, Jelovec, Jesenovec pri Železnikih i. t. d. — Znan je priimek Prhávec, pa ni prav verjetno, da je nomen agentis od prhati t. j. po netopirjevo poletavati in prhutati, torej Flatterer, pa tudi ne od prhati v pomenu hrzati in rezgetati, torej Wieherer, Schnaufer. Verjetneje se mi vidi, da je ta priimek od krajnega imena Príhova ali Priháva, ki ga srečamo na Štajerskem petkrat, — enako kakor je n. pr. Milávec od krajnega imena Milava (obč. Žilče pri Sv. Vidu v Cerkniškem okraju) ali Dobravec od krajnega imena Dobrava i. t. d. — Če pa naletimo sedaj v občini Ržišče v Litijskem okraju vas z imenom Prhovec, ne bomo rekli, da je tu osebno ime Prhavec preneseno in porabljeno za krajno ime, kajti to ni posamezna hiša „pri Prhávcu“ na Prhávi ali na Príhovi, ampak cela vas s konstrukcijo „v Prhóvcu“. Prav ta konstrukcija pa izpričuje pravo krajno ime in poleg zgoraj navedenih analogij Cerovec Podcerovec, Mihovec Podmihovec, Brezovec Podbrezovec iz imena sosedne, blizu enako velike soseske, ki se ji pravi Orehovec, lahko uganemo, da je ime Prhóvec nastalo per haplogiam iz Podorehovec (Unternußwald) — in glavo bi stavil, da bi se utegnila ta oblika morda še najti v zelo starih urbarjih ali pa v farnih knjigah, če jih je kaj ohranjenih. Primeri še: Podoreh v Moravški, pa Podbukev v Šentlampertski občini, Podhruška v Kamniškem okraju, Podsmreka pri Lužarjih in pri Dóbrovi, Svibno in Podsvibno v Svetokriški, Žunovec pri Selu v Mirnski in Podžu-

movec pri Zabukovju v Šentrupertski občini. — Če primerjamo v Boštanjski občini Potóvec pri Apneniku in Vitóvec pri Jablanici, tudi dobimo vtis, da bi bil utegnil Potóvec morda per haplalogiam nastati iz Podvitovec (Unterwiedach). Meni vsaj se vidi to verjetneje, nego da bi mislil na kako prenašanje osebnega imena potovavec (Wanderer), ki bi se moral v taki obliki razlagati tudi le per haplologiam. Ali naj mislimo na protovec = protje (Reisig, Gertach), češ da mu je r izpadel? Tudi še to bi bilo verjetneje, nego nomen agentis potovavec od glagola potovati. — Petkóvšek ali Petkovščák (po Ljubljani tudi v potvorjeni obliki Petkosig) je stanovniški priimek izveden preko pridevnika Petkóvski iz krajnega imena Petkóvec. Petkovec je vas pri Rovtah v Logaškem okraju. Imena te vasi pa ne bom izvajal po imenu petega dne v tednu (Freitag), dasi so mi znana krajna imena Podsreda in Podčetrtek v Kozjanskem, Vélika nedelja v Ormoškem in Mala nedelja v Ljutomerskem okraju, razne Sobote, Sobotke in Szombati pa srbski namastir „Petkovicá“ pod Cerom in drugi v Fruškoj gori, kajti naši Rovtarji so javaljne kedaj poznali sveto Petko ali Paraskevijo kakor Srbi. Tudi osebno ime Petko (hypokoristikon od Peter), kakor je poznajo Srbi, je bilo Rovtarjem javaljne kedaj znano. Jaz imam marveč na slutu, da je tudi to ime preko snovnega pridevnika izvajati iz drevesnega imena potik (Steckling), t. j. drevesce, ki vzraste iz količa, ki v zemljo potakne nje n požene korenine, nad zemljo pa vejice in veje. Vrbovje, topolje, jelševje i. t. d., se zasaja s potikanjem mladih potičnic ali potikov (Steckreiser). Mogoče je seveda tudi, morda še verjetnejše, da je potkóvec mlad gozd, v katerem sekajo late, rante, prote, količe i. t. d., ki jih rabijo potem za potike ali pótke (Fisolenstangen, Weingartenpfähle, Hopfenstangen). Primeri imena: Kolovec, Količevo, Golovec in Golnik, Rantovec i. t. d. Petkóvec iz potikóvec t. j. potikov gozd (Heisterwald, Lattengehölz) od potik (Hagstange, Sommerlatte, schlanke Fichtenstange), ki se potakne raznim rastlinam plezavkam in ovijavkam za podporo, da se ob njih vstromijo, n. pr. hmelju, napčovemu fižolu, vinski trti i. t. d.

Izraze za stecken, stechen tvori slovenščina iz dveh korenov t. j. „pik“ n. pr. pičiti, zapičiti, pičati in „tük“ n. pr. vtekniti, vtikati, tičati. In tako najdemo pri Pleteršniku (I, 656) „nápič = natič“, palica, na katero se fižol (grah) natika, da se ob njej ovija. — Grah se ne natika na palico, ampak palica se napiči ali natakne zraven grahovega stebela v zemljo, da se šibka grahovina ob njej navpično vstromlja in popenja kvišku. Namesto sestave „natekniti, natikati“

pa rabimo tudi „potekniti, potikati“ in poleg „napik“ ali nápič“ tudi „potik“ ali „potič“ (Steckrebe) in „potika, e, f. (Fisolenstange) Plet. II, 185. — Samostalniki sestavljeni s predlogi naglašajo se različno, ali na predlogu ali na deblu, torej nápič, nátič ali napič natič. Pri sklanjatvi pa nekteri teh samostalnikov, ki so imeli v nominativu še naglas na predlogu, pomaknejo v nadaljnjih sklonih ta naglas na deblo n. pr. nápič, násad, nátič, prisad, závod — toda v genetivú: napiča, násada, natiča, prisáda, zavóda. — Toda ne vsi tako ali vsaj ne v vseh narečjih. Pleteršnik (II, 876) ima pravilno zabeleženo „zasip, zasípa“ s pripombo, da se naglašá tudi „zásip“. Zásip pri Gorjah je znano krajno ime, ki se z naglasom na predlogu izgovarja blizu da enozložno, in na vprašanje od kod? odgovarjamo večinoma „iz (z) Zaspá“ (ne Zasípa), „z Narta“ (ne: Na-érta), „iz Nádgerce“ (ne: Nad-goríce). Pleteršnik (I, 674) ima k nominativom „natič“ tudi „nátič“ in „natic“ tudi „nátik“ le genetiv „natiča“ in „natica“. Sklepati bi se dalo po navedbi na 656. strani, da prav isto velja tudi za „nápič“, pa vendar naša poljanščina pozna menda le genetiv „nápča“ in pridevnik „napčov“ n. pr. napčov fižol (Steckenbohne). Iz tega pa sklepam, da je mogoče tudi poleg naglašanja „potik, potič“ še „pótik, pótič“ in da je dopusten iz „pótik“ (uótker genetiv „potka“ in pridevnik „potkov“. Potkov gozdič t. j. les, v katerem sekajo potke ali napče, palice za potikanje ali napičevanje, je pótkovec ali petkóvec (Stangenholz). Da celo korenski samoglasnik po izgubi akcenta lahko izgine sam izmed konsonantov korenskega zloga, nam kažejo razni primeri, kakor Zaspá, préska = présčeka (Durchhau), záska = zásčeka (verhakter Speck), zátka = zátika (Stecknagel), vótka, ozek žep, kamor se nožič vtakne ali vtíka itd. (Plet. II, 787). — Ker smo že pri izgibanju ali izginjanju korenskih samoglasnikov, naj onenim še en primer, ki je potreben korekture. V Ljubljanskem zvonu (XXX, 591) sem razlagal ime Skovec po haplologiji iz *skokovec (slap ali skočidalo). To menda ne bo držalo. Verjetneje se mi vidi sedaj, da je to prav Sitovec (Binsicht, iunctum) in sicer je zadnji od prostega „sit“ (Binse), Sítkovec pa od deriviranega „sitek, sitka“ (= sitec, Binse, Plet. II, 482). Če „sitkovec“ pomakne svoj naglas na naslednji zlog naprej, tedaj seveda vokal prvega zloga po izgubi akcenta oslabi na poluglasnik v obliki „sítkóvec“ in naposled popolnoma izgine s t vred, ki se je morda pretvoril na k potem pa z naslednjim k strnil v en sam konsonant. Primeri Snovik iz Sosnovik (t. j. borovik) s strnitvijo dveh sov. — Krajno ime Skovec imamo pri Mokronogu in pri Véliki loki. Fiat

applicatio! Pa da se povrnemo še enkrat k krajnemu imenu Petkóvec nazaj, moram še opomniti, da je tu mogoča še druga razlaga. Po premestitvi (metatezi) konsonantov imamo poleg mogyla gomila, poleg netopir nepotir, poleg monastir tudi namastir i. t. d. Kaj velja, če ni morda i Petkovec izprevržen iz Tepkovec (Ort, wo Mostbirnen wachsen Plet. II, 664).

Če primerjamo Lukovec pri Mirni in pa Malkovec pri Mokronogu, pa se spomnimo na izraze „macesen, maprika, maklen“, ponudi se nam konjektura, da obstoji poleg „luk“ (Lauch) deteriorativna vspeorednica „maluk“ (Aberlauch, scorodoprasum), od tod bi dobili Malúkovec ali Malúkóvec. Če primerjam Magolnik pri Radgonici (obč. Dole) in Magovnik pri Sv. Janezu v Kotu (obč. Sv. Križ pri Svibnem) z Golnikom pri Tržiču, ponuja se mi konjektura, da obstoji poleg „gol“ (Hegeling) tudi vspeorednica „magol“ (Afterschlag, tenuiora silvae ligna). Meglenik pri Trebnjem bržčas tudi ni v meglo zavít vrh (Nebelberg), ampak Magolnik ali, kar je morda tudi mogoče, Maklenik t. j. maklenov gozd od „maklen“ (Afterhorn, acer pseudoplatanus), ki pomeni tudi trdoleskovino (Spindelbaum, evonymus); v zadnjem primeru bi bil Maklenik kapčovo grmovje ali trdoleskovec. Z zloženko Maklenik vzporediti je prosti Klenik (= javornik Ahornwald). To ime nahajamo v Vaški občini v Litijskem in v Šempeterski v Postojnskem okraju. — Tudi o raznih Mačkovcih kljub nemškemu prevodu Katzendorf dvomim, ali jih je izvajati iz živalskega imena maček (Kater), marveč se mi ponuja misel na rastlinstvo, torej mačkovec Salweide (salix caprea) ali pa Hauhechel (ononis spinosa); na kako deteriorativno vspeorednico s „čok“ (Klotz) t. j. na „mačok“ skoraj da ni misliti. V Šentjernejski občini je vas Maharóvec, toda težavnega njenega imena si ne bomo razlagali morda iz osebnega imena „mahadravec“ („Schlotterer), marveč imam na slutu, da tiči v njem tudi gozdno ali hostno ime. Menda je Maharóvec z Boróvec (t. j. borovje, das Forchach) v enakem razmerju kakor Maklenik s Klenik, Magolnik z Golnik, Malkóvec z Lukóvec i. t. d. Seveda „borovec“ kot krajno ime pač ne pomeni posameznega borovega drevesa (borovec = bor, die Föhre), kakor sicer navadno, ampak borov gozd (t. j. skupino borovja, pinetum). Glasoslovno razlago od „b-f-h“ si mislim tako, da sta si **b** in **f** v mnogih primerih vspeoredna: Bistrica Feistritz, Bluc Flitsch, boršt Forst, bor Föhre i. t. d., pa tudi **f** in **h** nastopata vspeoredno: Fabjan, Fabjančič, Fabè, Fojke, Rafolče, fotiv (Bastard), fištrna i. t. d. na eni, pa Habjan, Habjančič, Habè, Hojke, Raholče, hotiv, hištrna i. t. d.

na drugi strani. Poleg „borovec“ je slišati v nekterih narečjih tudi „farovec“, a ta je z ozirom na našete vzglede lahko tudi „harovec“. Kot krajno ime se nam prezentira Farovec pri Pretrežu v Slovenjebistriškem okraju. Farovec je tedaj z obliko Maharóvec v istem razmerju kakor Selóvec (občina Sv. Janž pri Spodnjem Dravogradu) in Mesilóvec (pri Hajnskem v občini Sv. Peter na Medvedovem selu). Primerjati bi se dalo morda tudi Kronovo (gorénje v občini Sv. Peter in dolenje v občini Bela cerkev) in Mokronog, ki ga je prevajavec z obliko Nassenfuß duhovito(?) preložil na nemščino. — Kromnov (primeri morda češki Krumlov) dá prav naravno in jasno Kronov (stsl. *кромѣ*, vstran, abseits) in Makrónov je kraj *nekoliko* vstran, pa hodi tja s suhimi ali z mokrimi nogami. Koliko imamo Stranj in Stranskih vasí! Primeri tudi Kronau (Kromnov?) in Kranska (Kromnska?) gora. Tisti, ki z veliko vnemo razlagajo krajna imena iz osebnih, bi bili morda zmožni Leskóvec, vca, m. in Leskóvica, e, f. (Haslach, coryletum — izgov. Leskóuc, Leskóuca) naposled izvajati iz laskavec (Schmeichler). Pri Curnovcu v Sromeljski občini Breškega okraja je skupina ali soseska štirih hiš, ki se imenuje Migovec, in na Kranjskem imamo pri Mirni vas z imenom Migovica. Meni ne pride na um, da bi ta imena izvajal iz „migavec“ (Winker, t. j. tisti, ki miga) ali iz „migalica“ (Zittergras), ampak si mislim, ko razvidim iz Pleteršnika (I, 290), da je *iga* = iva (Salweide, salix caprea) — mislim si, da mora biti igovec ali ivovec (Salweidengehölz, salicetum), igov ali ivov log in igovica ali ivovica da je igova ali ivova šuma (hosta) — in dalje si mislim, da sta Migovec in Migovica toliko kot Ma-igovec in Me-igovica iz deteriorativne vsporednice k „igi“ ali „ivi“, t. j. ma-íga (ma-íva). Pri igovnici (Jochwiede) je dvomno, ali je z igeserico ali ižesnico vred od igo (ižes, jugum) ali pa je iz igovine spleten roč. Ivje pri Podkraju v Radeški občini je ivovje (salicetum). Igljenik (eden v Šmihelstopiški in drugi v Velikološki občini) gotovo ni pušica za igle (Nadelbüchse), ampak le igličevje (Nadelgehölz) ali pa od kakega nadriknjige popravljen(?) Igovnik (ivovnik = ivovje, Salweidengebüsch). Primeri Jelševnik pri Dobličih in Borovnica pri Vrhniku in druge za Stolovnik (zgoraj na 460. strani) navedene iz pridevnikov na -oven izpeljane tvorbe. Ali se z imeni Migovec in Migovica sme tudi vsporejati ime Migojnice v občini Griže v Celjskem okraju, mi ni še jasno, slutim pa, dà. Še dve interesantni s predponko „ma“ opremljeni imeni naj omenim. Za Tržičem nad

Bistrico gori pod Košuto imamo dva vrha: Matisovec (Eibenwald) in Mecesnovec (Lärchenwald). — — Kolóvec nikakor ni kalavec (Klieber), ampak iz jelševih kolov vzgojeni gozdič t. j. jelševac (das Ge-erlach ali Gerlach). Trnovec nikakor ni tarnavec (Jammerer), ampak trnov log (das Dornach) in tudi Cvelóvec ne more biti cviljavec (Winseler), ampak le Stvolóvec ali stvolov grm, oziroma grmovje (das Rohrach). Iz glagolskih debel izvedena nomina agentis so praviloma le osebe, ne pa kraji; — in skakavec (der Springer) ni kraj, ki skače, ampak vrelec, ki kakor živ skače po skalah, preneseno morda tudi kraj ob tem vrelcu. Kraji nič ne delajo, — ne celijo, pa tudi ne cvilijo in ne cvelijo. — —

Dr. Sketova pisma iz Bosne.

Priobčil J. Wester.

(Dalje.)

III.

Zenica, 12. avgusta 1878.

Pondeljek popoldne v taboru.

Dragi prijatelj!

Čez gore, na gore! Tako nekako se je zadnje pismo končalo. Nadaljujem pa hitro, ko smo istinito dovršili besede: Gremo na gore in čez gore. Spremljaj me na mojem potu in se docela zamisli, da si v Bosni in sicer v takem oddelku Bosne, kjer ni hiš, ne ljudi, ne duha ne sluha živega bitja, temveč samo visoko, pol polomljeno in strohnelo drevje, pravi pragozd, kjer se malo seka, temveč le veter gospodari.

Iz Žepč, od koder sem Ti po bitki s Turki pisal, smo se odpravili na pot v soboto ob 5. zjutraj, 10. avgusta, in sicer, ko je pet bilo, se je cela tretja gorska brigada pomikala naprej zraven Popradnice-potoka na planino Pribisavo. Ta dan je bil prvi iz Maribora sem, da smo prišli do dobre vode. Pili smo jo kakor vino. To je bilo naše odrešenje za ta dan. Vedno gremo naprej, seveda le počasi, jako navpik. Eno goro prekoračimo, nato zopet drugo; že smo upali, da se mora to nehati, ker se lepo zračno obnebje prikazuje skoz gosto goščavo, ali glej, ni konca teh visokih

36*

L. Pintar:

O krajnih imenih.

V svoji prvi razpravi o Celovcu (Archiv f. sl. Phil. XXVI, 638) sem trdil, da to krajno ime prav gotovo in zanesljivo ne more imeti zveze z glagolom „cviliti“, — ker bi iz glagola s sufiksom „-ēc“ morali dobiti le nomen agentis „cvilívec“ (Winseler), iz pridevnika *cviljāv (quiekerig) pa le posubstantivljenje tega pridevnika, namreč „cviljavec“ t. j. na cviljenje nagnjen človek ali oseba, ki rada cvili. Enako bi n. pr. iz kričāv (schreierisch), bolehāv (kränkelnd), jezljāv ali jezikāv (zänkisch, schnippisch) i. t. d. dobili posubstantivljene oblike kričavec, bolehavec, jezljavec ali jezikavec, ki so pa seveda ravno tako lahko tudi nomina agentis iz glagolov kričati, bolehati, jezljati ali jezikati itd. Ima pa seveda sufiks „-ēc“ tudi lahko še druge funkcije: samostalnike moškega spola n. pr. deminuirā ali zmanjšuje: hribec, holmec, ložec, lazec i. t. d. (od hrib, holm, log, laz. Ljublj. zv. XXXIII, 77) — iz krajnih imen derivira stanovniška imena n. pr.: gorec (Gebirger), dolinec (Talbewohner), ravanec (Flachländer), planinec (Alpner) i. t. d.; pri moških krajnih imenih imamo seveda malo izjemo: hribovec, holmovec, hribar, holmar, logar, lazar i. t. d.

Poleg drugih navadnih pridevnikov imamo jih pa še posebno vrsto s sufiksom „-ov“ napravljenih in ti so ali iz osebnih imen moškega spola izvedeni svojilni ali posesivni pridevniki n. pr. Petrov, Karlov, kraljev, — ali pa iz drevesnih (rastlinskih) imen bodisi moškega ali ženskega spola izvedeni tvarinski ali snovni pridevniki n. pr. dobov, drenov, pa vrbov, lipov. Tudi ti pridevniki se lahko s sufiksom „-ēc“ posubstantivijo. To posubstantivljanje svojilnih pridevnikov sem pa pustil tedaj v tisti prvi razpravi kar pri miru, ker res ne poznam nobenega primernega, za ta slučaj potrebnega osebnega imena: *cvil, *cvel, *cel — ter sem se takoj oklenil samo druge skupine, t. j. posubstantivljenih snovnih pridevnikov iz drevesnih imen, češ da ta skupina ni tako izjemno redka in maloštevilna, da bi jo smeli prezirati, nasprotno da je ravno ta skupina med krajnimi imeni zelo razširjena. Posubstantivljanje determinativnih pridevnikov s posebnim sufiksom je zelo enostavno sredstvo, da dve besedi lahko nadomestimo z eno samo. Če torej v zvezah s snovnim pridevnikom determiniranih n. pr. dobov gaj, drenov grič, lipov gozd, vrbov grm i. t. d. dotični pridevnik posub-

stantivim, tedaj lahko samostalnike (gaj, grič, gozd, grm) opustim ter pravim na kratko: doboveč, drenovec, lipovec, vrbovec i. t. d. Kakor smo tu posubstantivili snovne pridevnike iz drevesnih imen izvedene, prav tako substantiviramo lahko tudi posesivne pridevnike iz osebnih imen izvedene n. pr. Karlovec, Kralovec, Petrovec itd. namesto Karlov, kralov (kraljev), Petrov grad i. t. d. — Tu je pa zopet dvoje mogoče. Vpraša se, kaj sem pri substantiviranju posesivnega pridevnika izpustil, oziroma, kaj si mislim pri dotičnem s posesivnim pridevnikom determiniranem pojmu, ali osebo ali stvar. Če sem n. pr. pri substantiviranju pridevnika izpustil krajni pojem „dom, grad, stolp“ —, tedaj je seveda tako nastalo ime prav krajno ime n. pr. Petrov grad = Petrovec. Če sem pa pri substantiviranju svojilnega pridevnika mislil na osebni pojem, „človek, mož, pristaš“, tedaj mora seveda s posubstantivljenjem nastalo ime biti osebno ime n. pr. Petrov pristaš = Petrovec. — Vendar iz splošnih apelativnikov izvedenih krajnih imen te vrste ne poznam (ravno, poznam pa pač osebna imena, pa še ta so menda bolj redka n. pr. banovec, begovec, hercegovec, sinovec, stričevič. Pač pa imamo iz lastnih osebnih imen oziroma iz njihovih svojilnih pridevnikov dosti posubstantivljenih oblik i za zaznamovanje ljudi i za zaznamovanje krajev. Srbščina nudi za to posebno dosti primerov. Miloševci, Vukovci, Čurtinovci so Miloševi, Vukovi, Čurtini ljudje (pristaši, podaniki). Dmitrovica je Dmitrova žena. Enako Gojkovica, Jankovica, Markovica, Pavlovica, Velemirovica, Živanovica i. t. d. Toda v citatu „I pokupi Dmitrovicu ravnu“ čutimo, da je Dmitrovica tudi Dmitrova zemlja (naselbina, država). Petrovci so Petrovi ljudje, kakor smo nekdanj imenovali vojake 17. polka Kuhnovce. Toda Petrovac v Dalmaciji je bil dvor kneza ali bana Petra. Nahajajo se pa taka iz posesivnega pridevnika osebnih imen izvedena krajna imena i v singularu i v pluralu. Banovec je v občini Pišeški Brežiškega, Banovci pa v Grlovski Lotmerškega okraja. Enako imamo v Brežiškem okraju Mihalovec, toda v Ormoškem okraju so Mihalovci pa Ivankovci, Rakovci i. t. d. Taka krajna imena v pluralu so brezdvomno stanovniška imena: Mihalovi ljudje, Banovi nastanjenci i. t. d. Pri singularu smo pa nekoliko v dvomu, ali je prvotno naselbina posameznega Banovca ali Mihalovca (Banovega človeka ali Mihalovega podanika), ali pa je kar naravnost Banov sedež pa Mihalovo selo. Tu mora po mojem mnenju odločevati prepozicija, s katero se krajno ime konstruira. Če sta torej Banovec in Mihalovec pravi krajni imeni (Banov sedež, Mihalovo selo), tedaj lahko

rečem: *v* Banovcu, *v* Mihalovcu, *iz* Banovca, *iz* Mihalovca. Če sta pa samo stanovniški imeni posameznega nastanjenca (Banovega ali Mihalovega človeka), tedaj pač moram reči le: *pri* Banovcu, *pri* Mihalovcu, *od* Banovca, *od* Mihalovca. — Pri krajnih imenih v pluralu pa v tem oziru ni nobenega dvoma. Rihtarovci pri Gornji Radgoni so menda le Rihtarovi (rihtarjevi, županovi, knezovi) ljudje, kakor Sodinci v Ormoškem okraju Sodijevi ali Sodijni (сѣднѣи, gen. сѣднѣи, iudex; adj. poss. сѣднѣи, iudicis). V krajnih imenih Finkovo, Gašpinovo, Adamovo, Brankovo i. t. d. vidimo samo substantivno rabljeni neutrum posesivnega pridevnika (namreč: Finkovo posestvo, selo, selišče). Če pa take posesivne pridevnike s posebnim sufiksom „-ec“ posubstantivimo, dobimo navadno posestniško t. j. osebno ime n. pr. Adamovec, Andrejanovec, Anžonovec, Boštjanovec, Jakovec, Janovec, Joškovec, Jurjevec i. t. d. (t. j. Adamov, Andrejanov, Anžonov, Boštjanov sin kot gospodar dotičnega posestva). To so tista hišna ali posestniška imena, ki jih ne morem konstruirati s predlogi, ki so pri pravih krajnih imenih v rabi, namreč „v, na“, oziroma „iz, z (s)“, ampak samo s predlogi „k (h), do“ — „pri“ — „od“. — Pravih krajnih imen, izvedenih s posubstantivljenjem svojilnega pridevnika iz osebnih imen na Slovenskem menda ni dosti; da omenim Jurjevico pri Ribnici in Jakovico pri Planini; Lukovec in Lukovica se pa menda ne sme izvajati od osebnega imena Luka, ko sem že zadnjič omenil, da sta ti krajni imeni toliko kot Lauchgarten (porrina). Primeri: Hrenovica (Meerrettigacker), češpljevec (Pflaumengarten), Oskoršnica v Semiški občini je Ebereschach; če je pa tudi Skaručna pod Šmarno goro z njo kaj v sorodu, si ne upam trditi, ker nimam jasne razlage. —

Dasiravno iz osebnih imen preko svojilnega pridevnika na „-ov“ izvedena krajna imena niso ravno na gosto sejana v slovenščini, jih pa tem pogosteje nahajamo v srbohrvaščini. V vojskih poročilih z juga smo srečali že lepo število takih imen n. pr. Lazarovac, Milanovac, Kragujevac, Arangjelovac ki so iz osebnih imen „Lazar, Milan, Kraguj, Arangjel“ preko posesivnih pridevnikov „Lazarov, Milanov, Kragujev, Arangjelov“ (grad, gradič, tabor, gradac) izvedena, Obrenović je Obrenov sin, mladi Obren, a Obrenovac je 2 do 3 km od Save oddaljeno mestece po nekem Obrenu ali Obrenoviću imenovano. — Šišatovac namastir v Fruškoj gori ima menda svoje ime od osebnega imena Šišo (oziroma Šišmanin). Vsa taka krajna imena imajo seveda svojo zgodovino, nekatera se nanašajo na ustanovitev mesta in na ime dotičnega utemeljitelja, nekatera pa

so nastala po preimenitvi ali prekrstitvi o priliki kakega posebnega zgodovinskega dogodka. Kralji in knezi, ki so dali takim preimenitvam povod, oziroma s svojim imenom podali podlago takim poimenovanjem, so zgodovinske osebe, ne pa kar na celem izmišljene povodkinje in vile, kakor so cvilje po bajnih mimigernah in mimigardah ponarejene. Po teh izmišljenih cviljah naj bi bil baje dobil Celovec svoje ime iz *Cviljovec. — Pa ta razlaga pri razboritih možeh ne more nikdar in nikakor obveljati.

Vsakega Knezovca in Kraljevca sicer ne znam z zgodovinskimi podatki razložiti, samo to vem, da je dotično krajno ime iz osebnega imena knez in kralj s posredovanjem posesivnega pridevnika oziroma z njega posubstantivljenjem nastalo, o nekaterih sem pa našel v knjigah tudi nekaj natančnejših podatkov. Knezovec je n. pr. selo v Medjumurju, Kňaževac se nahaja v okrogu Biogradskem, pa v Rudniškem in v Kneževskem. O zadnjem se pripoveduje, da se je prvotno imenoval Gurgusovac ali Timočka palanka, ime Gurgusovac da mu je bilo od Grgura najstarejšega sina Djurdja Brankovića a brata despota Lazara, leta 1859 pa da je dal knez Miloš Gurgusovsko trdnjavo zapaliti, a mesto samo nazvati Kneževac. Kraljevica v Hrvaškem primorju pri vhodu v Bakarski zaliv je kraljeva luka (Porto Re). Kraljevo je mesto na Valaškem, ki mu Nemci pravijo Krajova. Kraljevo je samostalno rabljeni neutrum posesivnega pridevnika kraljevo (mesto). Kraljevo je pa tudi vas v okrogu Kruševskem in mestece v okrogu Rudniškem pri izlivu Ibra v Moravo. To Kraljevo v okrogu Rudniškem se je do leta 1881 imenovalo Karanovac — in to krajno ime je svojilnopridevniška izpeljanka iz moškega osebnega imena Kàran, ki je zopet hypokoristikon ali manjšalnica od turškega „kariman“ = junak. Ko je pa v početku leta 1882 knez Milan postal kralj, se je prejšnji Karanovac preimenoval v Kraljevo. — Na Češkem imamo precejšnje število krajev z imenom Kralovice, pa tudi Kralove dvùr, Kralove hradec, Kralove městec i. t. d. in na Pruskem je Königsberg (Regimontium). Leta 1255 je bilo to mesto ob reki Pregoli ustanovljeno in na čast češkega kralja Přemysla Otakara II., ki se je tu kot zaveznik in pomočnik reda nemških vitezov vojskoval proti poganskim Prusom, nazvano Královec (slov. Kraljevec). — Primeri še Heřmanův městec (Hermannsstadt), Jindřichův hradec (slov. Henrikov gradec), Neuhaus itd. Vrnimo se zopet na Srbsko. Poleg imen Lazareva kula, Lazarev kladenac (Lazarjev studenec) v Vranjskem okrogu, Lazarevo selo v Niškem okrogu in Lazarov trap (nograd) v okrogu Kneževskem

imamo še v Jagodinskem okrogu selo s posubstantivljenim svojilnim pridevnikom v obliki Lazarovac in v Užiškem okrogu selo Lazarevica. — Lazari, Lazarići in Lazarevići so pa stanovniška imena, ki v pluralu dobro služijo za krajna imena. — Arangjelovac spomni nas takoj na ruski Arhangelsk severno od Petrograda, ki ima v grbu arhangela Mihaela porazivšega prevzetnega nasprotnika Luciferja, in na Arhangeljskoje selo severno od Moskve. Srbski Arangjelovac ima še le od leta 1859 to ime, prej se je kraj imenoval Vrbica, tedaj se je pa na prošnjo prebivalstva na čast knezu Mihaelu Obrenoviću, vrnivšemu se tedaj iz prognanstva, s knezovim razglasom preimenoval na Arandjelovac. Arangel $\alpha\alpha\tau'$ $\xi\zeta\omicron\gamma\acute{\iota}\nu$ je namreč Mihael kot zmagavec Luciferja; tedaj pa, če znamo, da se je kraj knezu Mihaelu na čast tako preimenoval, razumemo takoj, da hoče novo ime Arandjelovac pomeniti toliko kot Mihajlovac (Michaelsdorf). Po navedenem primeru si pa vendar še ne upam sklepati, da je tudi Gabrijele pri Šentrupertu tako presojati, kakor da so po arhangelu Gabrijelu dobile svoje ime, marveč sem mnenja, da so imenovane naravnost po drevju (gabri i jele, Weißbuchen und Weißtannen). — Vse ne gre po enem kopitu. — Poglavitna hrvaška trdnjava Karlovec se je z združenimi močmi notranje Avstrije podvignila leta 1578 ter je bila tako imenovana na čast ustanovitelja, nadvojvode Karla (Dimitz III, 67.). Ime „čakavec“ t. j. Hrvat, ki namesto s „što“ ali s „kaj“ vprašuje s „ča“, je seveda nomen agentis od glagola „čakati“, kakor „kajkavec, štokavec, ikavec, ijekavec, vekavec (Weiner), ukavec (Jauchzer)“ i. t. d. od glagolov „kaj-kati, što-kati, i-kati, ije-kati, ve-kati, u-kati“ i. t. d. Toda Čakovec (magy. Czáktornya, nem. Tschakathurn) je dobil svoje ime od ustanovitelja Csakya in pomeni toliko kot Čakov (grad, ostrog, tabor, stolp, turn). To glavno mesto v Medjimurji na progi Pragersko-Kaniža je bilo namreč leta 1267 ustanovljeno od hrvaškega bana Csakya iz ogerske plemenitaške rodovine Csaky-jev. Ta Čakov turn je prišel potem v začetku XV. stoletja v roke celjskega grofa Hermana II., a v XVI. stoletju v dedno posestvo Zrinskih. Septembra 1667 sklenili so v Čakovcu Peter Zrinsky s svakom Frankopanom, dalje Erazem Tattenbach, Fran Nadasdy in Fran Rakoczy pa Wesseleny znano zaroto proti cesarju Leopoldu I. — Tisti, ki bi radi razlagali krajna imena kar s prenosom osebnih imen, bi utegnili morda celo trditi, da je čakovec (Warter), nasprotje od podvizavca in prenačljjenca, tisti ki čaka do poznega konca trdno in neomajljivo, pravi stanovitnež. Toda tak slovenski čakavec bi bil že Hrvatom morda „Čekalac“ (exspectans).

Sicer je pa, kakor smo že omenili, zgodovinsko sporočilo, da je bil Čakovec ali Čakov turen 1267 ustanovljen od bana Csakya in da ima po ustanovitelju svoje ime. Csaky je morda iz prvotnega csak (Nagel), torej svojilni pridevnik pravilno „čakov“ namesto „čakijev“.

Da se torej krajna imena **izvajajo** tudi **iz** osebnih imen, o tem po navedenih primerih ne more biti niti najmanjšega dvoma in tudi jaz o tem nisem nikdar dvomil in tudi nikjer tajil ali zanikaval, — toda tega ne morem priznati, da bi se osebna imena kot taka dala naravnost prenesti na kraje in porabiti kot krajna imena. Če sem torej še kot petošolček svoj čas v Liviju (I, 7) čital: „ita solus potitus imperio Romulus, condita urbs conditoris nomine appellata“, — tedaj tega nisem tako razumel, da se je kar ime ustanovitelja prosto preneslo od osebe na kraj novo ustanovljenega mesta, češ mesto se je imenovalo „z imenom ustanovitelja“, ampak sem pojmlil stvar tako, da se je mesto imenovalo „po imenu ustanovitelja“, da je krajno ime samo posneto in narejeno po osebnem imenu ustanoviteljevem, kakor je n. pr. Rudolfovo (Novo mesto) po vojvodi Rudolfu IV. ustanovljeno l. 1365 po njem dobilo ime Rudolfswerd (Rudolfov poluotok). Sicer se je od 1783 do 1865 imenovalo Novo mesto (Neustadt); tedaj pa se je ob petstoletnici svojega obstoja menda z ozirom na cesarjeviča Rudolfa iznova preimenovalo nazaj na (Rudolfswert) Rudolfovo (namr. mesto). Vendar se je med prostim narodom krepkeje ukoreninilo ime Novo mesto, nego samostojno rabljeni neutrum posesivnega pridevnika. Pa da se vrnemo še nekoliko k citatu iz Livija, bodi opomnjeno, da namesto prostega „nomine“ pisatelj pogosto rabi točnejši izraz „**ab** nomine“ n. pr. (I, 1): oppidum condunt, Aeneas **ab** nomine uxoris Lavinium appellat; (I, 23): fossa Cluilia **ab** nomine ducis per aliquot saecula appellata est — itd. Sicer pa vsakdo vidi, da Romulus in Roma, oseba in mesto nikakor ni eno in isto — in da tudi etimologično sorodstvo obeh imen ni prav dognano. — Za tako iz osebne imena izvedeno krajno ime pa potrebujemo v našem primeru kakęga junaka ali kneza ali župana „Cvilja“, pa ga ni. — Niti trdna zgodovina niti manj zanesljiva pravljica ali pripovedka ne vé nič o kakem izvestnem junaku „Cvilju“, ki bi bil Cvilovec sezidal. Toda vse to nič ne dé, živa fantazija gospoda Primoža Lessiaka priskočila nam je v zadregi na pomoč ter pričarala na pozorišče neka nova povodkinjam sorodna bitja, neke vile, ki na pregaziščih in brodiščih vodá stokajo in cvilijo, tarnajo in javkajo; in te jokave povodkinje, te bajne mimigarde, se baje imenujejo „klage“ ali „cvilje“.

Po klagah je ka-li napravljeno nemško ime Klagenfurt, po cviljah pa slovenski naziv Cvilovec (t. j. cviljov brod). — Krasno zares! To je presenetljiv hokuspokus z občudovanja vrednim lisjaštvom izveden. — Če se pa na to drzneš ti ugovarjati, da ženskega spola samostalniki ne morejo tvoriti posesivnih pridevnikov s sufiksom „-ov“, ampak da jih tvorijo s sufiksom „-in“, tedaj mož ne pride prav nič v zadrego — kaj-še! Drzno ti zastavi vprašanje, ali si res tako trdno prepričan, da pri krajnih imenih nima takih prenosov, da bi se sufiks „-ovec“ porabil tudi pri ženskih samostalnikih, češ da jezikovni razvoj pri prostem narodu ne hodi po tisti potih, ki sem jo jaz ubral, da bi namreč najprej napravili ali svojilni ali snovni pridevnik in da bi tega šele s posebnimi sufiksi posubstantivili, ampak da prosti narod operira kar z gotovimi če tudi sestavljenimi sufiksi. Prav tako naivna sicer moja sodba ni, češ da si mislim, da narod posamne sufikse še le posebej drugega za drugim stika in sklejuje. Prav verjetno je, da narod res kar počez zložene sufikse pritika ne zavedajoč se na drobno osnovnih delov teh zloženih sufiksov, — toda filologi, pa naj že bodo pohlevni samouki ali bolj samozavestni nadstrokovnjaki, mislim da najbolj prav store, če si vselej zložene sufikse lepo po redu razložijo, da cel ustroj besedotvoritve do dobrega razgledajo in razumejo, — narod namreč po nekem naravnem nagibu in po neki prirojeni jezikovni zavesti večinoma sam iz sebe pravilno obliko pogodi in pravo zadene, nekateri učeni jezikoslovci pa niti teh priprostih pa pravilnih, od naroda izumljenih izrazov ne znajo pravilno tolmačiti — ter trdijo, da se tudi n. pr. iz ženskih osebnih imen s sufiksom „-ovec“ lahko izvajajo krajna imena, kakor Anovec in Verovce. — Le škoda, da nam tudi z izvestnimi zgodovinskimi podatki ne pojasnijo, ktera kneginja (?) Ana je ustanovila Anovec in ktera znamenita Vera je položila temelj za Verovce. Na vsak način bi nam taki podatki bolj imponirali, nego piškava opomba: „es würde mich wundern, wenn gerade bei -ovec nicht doch Entgleisungen stattgefunden hätten, dass etwa Anovec nicht von Ana, Verovce nicht von einem Personennamen Vera gebildet sein könnten“. — No, če se je kaj iz kolesnic izmaknilo ali s tira skočilo, tedaj tega po mojem prepričanju ni napravila slovenska besedotvornost prostega naroda, ampak neosnovana podmena učenega gospoda. Utegnil bi me kedo interpelirati, češ —: če Anovec ni od osebnega imena Ana, od kod naj se pa izvaja? Po mojem mnenju od „jan“ = jam ali brest (Ulme, Rüster) — in po tej podmeni je Janovec ali Anovec isto, kar Brestovec namreč brestovje (Ulmenwald), kakor

n. pr. Aflenz iz Jablanica t. j. kraj, kjer rasto jable. Primeri še glede začetnega „j“ oblike: Assling Jesenice, Affriach Javorjah itd. Anovec je v Videmski občini v Brežiškem okraju in izraz jan = jam (Ulme) se tudi nahaja na Štajerskem.

Dokler se mi torej točneje ne dokaže, da bi bilo iz ženskih osebnih imen s sufiksom „-ov“ mogoče izvajati svojilne pridevnike, moram že z absolutno sigurnostjo držati se starega pravila, da se posesivni pridevniki izvajajo iz moških imen z „-ov“, iz ženskih pa z „-in“. — Tudi tedaj, če je osebno ime sicer maskulinum po pomenu, pa ima femininno končnico „-a“, da je torej le po obliki femininum, tudi tedaj pritika pri izvajanju svojilnih pridevnikov navadno sufiks „-in“ (ne „-ov“) n. pr.: sotonin (satanae), ijudin (Judae), neprijaznin (diaboli) itd. Od Libuša, Katarina naravno pričakujemo svojilni pridevnik Libušin, Katarinin; torej Libušin dvúr, Libušino sídlo, Jekaterininskoje itd. Pa tudi od vojvoda (Herzog) in sodija (Richter), dasiravno sta po pomenu maskulina in le formalno po končnici spominjata na feminina, imamo svojilni pridevnik „vojvodin“ in „sodjin“. Na Gorenjskem imamo znani „Udin boršt“ (Herzogsforst) t. j. vojvodin (a ne vojvodov) in zgoraj smo omenili krajno ime Sodinci pri Ormožu t. j. sodjini ali sodini (ne sodijevi) judje. Na Srbskem imamo v okrogu Kruševac, na progi Belgrad-Niš, na sovodju Moravice in Morave, malo mestece z imenom Aleksinac. Ime tega mesta se po mojem mnenju izvaja od osebnega imena „Aleksa“ (Alexius). Osebno ime „Aleksa“ pa formalno, ker se končuje na „-a“ kakor večina ženskih imen, velja za femininum, dasiravno je po pomenu maskulinum, in iz tega formalnega ozira napravlja svoj posesivni pridevnik s sufiksom „-in“, torej „Aleksin“ in ne „Aleksov“, ali posubstantivljeno „Aleksinac“ in ne morda „Aleksovac“, kakor bi bilo sicer slično z Lazarovac, Milanovac itd. — V narodni pesmi se omenja neki oborknez Aleksa, morda je kraj po tem oborknezu Aleksu dobil ime Aleksinac t. j. Aleksin gradič (Festungsstädtchen des Aleksa). Češka imena na Moravskem, namreč Aleksovice (Olkowitz) v Znojmskem in Aleksovice (Alexowitz) v Brnskem okraju, nas pri tej razlagi ne smejo motiti. — Iz zares ženskih osebnih imen pa ne znam najti svojilnih pridevnikov s sufiksom „-ov“, kakor smo jih iz formalno femininnih pa istinito maskulinih našli na „-in“ poleg takih na „-ov“. — Iz „cvilja“ (die gloag, die Klagnixe, — der Totenvogel?) bi po mojem prepričanju slovenščina preko posesivnega pridevnika napravila le obliko „cviljinec“, pa nič drugega — „cviljovec“ bi bilo kvečemu mogoče izvesti iz maskulina „cvilj“, ki pa tudi ni dokazan.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Dokazal sem zadnjič, da nas pri razlagi Celovca niti izmišljeni *cvilj (vagitor, eiulator) niti domnevana *cvilja (vagitrix, eiulatrix) nikakor ne more privedi do cilja; — še manj pa seveda izglagolski nomen agentis cvilivec ali cviljavec, ker oseba ne more biti ob enem kraj. Vse to sem, kakor mislim, še precej jasno in razumljivo razložil, da bi torej ta razlaga tudi bolj izbirčne nezadovoljneže lahko zadovoljila, da bi tudi bolj rahločutnim jezikoznancem utegnila biti po godu. Prav veselilo bi me, če se mi je vsaj nekoliko posrečilo pouka potrebne imenoslovce, ki se za to stvar resno zanimajo, ne pa samo vsiljivo in visoko domišljivo vmešavajo, če se mi je vsaj nekoliko sponeslo, jih poučiti, kajti najbolj žalostno je, če mora človek po tolikem prizadevanju, kakor sem ga jaz že posvetil Celovcu, naposled obupno zacviliti „oleum et operam perdidit“. — — Dokazal sem obširno, da osebno ime ne more biti krajno ime; da pa iz osebnih imen izvedena krajna imena niso več osebna imena, to je menda vsakemu samo po sebi jasno, kajti oseba ni kraj in kraj ni oseba. — S tem dokazom pa, da osebno ime cvilivec (od cviliti) ali pa cviljavec (od cviljav) nikakor in po nobeni ceni ne more služiti ob enem tudi za krajno ime Cvelovec (Klagenfurt), — s tem dokazom je bila negativna stran moje prve razprave odpravljena. Temu pa je sledila pozitivna stran, ki je brez kake zveze z negativno polovico, samo naglašala važnost Baudouin-ove v tolminščini pobrane dialektne oblike Cvelóuc za pravilno razlago sedanje knjižne oblike Celovec. Ta samostojna, na negativno polovico prav nič ne naslonjena pozitivna trditev moje razprave se je pomikala tedaj približno v tem-le tiru:

Kadar hočemo kako ime etimologizirati, poiskati si moramo najprej podobnih sestavljenk ter zbrati celo skupino takih izpeljank, ki se dajo na isti način razkrojiti in anatomirati. Ko smo zbrali primerno številno skupino, pokaže se nam njena posebnost in skupni značaj, — z razkrojevanjem pa poiščemo potem etimon posameznih imen tiste skupine. Paranje in razdevanje besed se pa prične navadno pri zadnjem koncu besede, da odkrojimo najprej tisto sestavino, ki je najposlednja prirastla, da vidimo, kaj je ostanek po odstranitvi sufiksa. Če n. pr. od besede „posinjenec“ (der Adop-

tivsohn) odstranim končnico „-čc“, ki med drugimi funkcijami tudi pridevnike in deležnike posubstantivlja, tedaj nam ostane „posinjen“, ki ga na prvi pogled spoznamo za trpni deležnik od glagola „posiniti“ (adoptieren). Če si pogledamo zdaj besedo še pri sprednjem koncu, vidimo da je glagol s prefiksom „po-“ perfektiviran iz prostega imperfektivnega „siniti“ t. j. koga za sina imeti, klicati, smatrati, držati i. t. d. Podlaga celi besedi je torej „sin“. — Če na enak način pri imenih na „-ovec“ zberemo večjo skupino, vidimo da so to s sufiksom „čc“ posubstantivljeni pridevniki na „-ov“, ti so pa, kakor smo že zgoraj povedali, ali iz osebnih imen izvedeni posesivni pridevniki, ali pa iz drevesnih imen izvedeni snovni pridevniki. Za razlago Celovca sem se oklenil druge skupine, t. j. onih oblik, ki nam reprezentirajo posubstantivljene snovne pridevnike iz drevesnih imen izvedene, ter sem naštel večje število takih oblik. Previdno pa sem dostavil, da sicer ne smemo trditi, da se morajo brez izjeme vsa krajna imena na „-ovec“ na ta način razlagati — mislil sem namreč že takrat tudi na imena Karlovec, Kraljevica, Gjur-gjevo i. t. d. — velika množina pa da gotovo ne le dopušča, ampak naravnost zahteva to razlago iz drevesnih imen in v to skupino da spada po mojem mnenju tudi Celovec. S tem previdnim dostavkom sem se že naprej hotel zavarovati zoper sofistično lisjaštvo, ki mi pa žalibog vendar vkljub temu zavarovanju ni prizaneslo, ampak se je z drznim zasukljajem in lažnim umstvovanjem pojavilo nič manj. — Tisti nesramni zasuk (Arch. f. sl. Phil. XXVII, 416.) namreč pravi: Pintarjeva opomba, da razlaga imena iz *Cviljavec vže zaradi tega ni dosti verjetna, ker je večina krajnih imen na „-ovec“ izvedena od drevesnih imen, vendar ne drži, če si ogledamo slovenska krajna imena kakor n. pr. Jankovec, Karlovec, Kraljevec, Mihalovec, Farovec, Anovec, Banovec, Riharjevec, Markovec in slična. — To zasukavanje me je bilo res neljubo dirnilo in v svoji repliki (Arch. f. sl. Phil. XXXI, 391) sem na to res nekoliko osorno, vendar popolnoma pravično nasprotnika takóle zavrnil: Moja opomba o izvajanju imena Celovec (tolmin. Cvalóuc) iz cviliti (winseln) oziroma iz cviljav (quiekerig) se ustavlja in upira nasprotnikovi razlagi edino s tem razlogom, da bi na ta način dobljeno ime moglo pomeniti samo osebo, nikakor pa ne kraja — in kar sem že večkrat povdaril: oseba ni kraj in kraj ni oseba, in da osebe in kraja ni zamenjavati, da tu ni nobenega „qui pro quo“. — Druga opomba o mnogoštevilni skupini krajnih imen na „-ovčc“, ki jih izvajamo iz drevesnih imen, je pa popolnoma samostojna, in ima služiti edino le

v podslombo moje razlage Celovca iz Stvolovec (Rohrhorst). Le v toliko, kolikor je podslomba ene razlage že sama ob sebi odklomba nasprotne, le v toliko bi mogel pristati na zvezo obeh opomb prave vzročne zveze pa nisem nikdar in nikjer in na noben način trdil in vsako zasukavanje in podtikanje v tem smislu moram kar najodločneje odkloniti in si enkrat za vselej prepovedati. — — In kaj je sledilo na to nekoliko osorno, pa pravično zavrnitev? — Mož je nataknil krinko užaljenca — ter mi povedal, da se zaradi enega netočnega izraza (wegen eines schiefen Ausdrucks) pač ni treba repenčiti in o zavijanju govoriti, da to stvari sami pač nič ne koristi. Vse to je prav lepo in modro govorjeno in jaz sam sem se od nekdanj držal tega mnenja, da se zaradi vsake nebistvene postranščine ni treba čemeriti in sem se vsekdar kolikor mogoče potrudil, da ostanem pri stvari in da vprašanja po navadi sofistov ne rinem na neko novo motrišče, samo da bi na videz jaz prav obdržal. Jaz temu nisem nikdar oporekal, da se iz osebnih imen tudi lahko izvaja jo krajna imena, trdil sem samo, da se osebna imena ne dadó ob enem rabiti kot krajna imena. Cvilovec in Karlovec v mojih očeh ni nikdar bila pravilna in veljavna vspeoredba, — in kdor na ta način s sofistčnim lisjaštvom vspeoredbe napravlja in se potem na take po zdravi logiki neveljavne vspeoredbe sklicuje, tisti po mojem trdnem prepričanju stvar zavija in zasukava; družega imena jaz takemu počenjanju ne vem dati, nego zasukavanje, zavijanje, izprevrčanje (*Verdrehung*), pa bodi to očitanje tistemu, ki ga zadene, prijetno ali neprjetno, — resnično in pravično je pa. Cvilovec (naj si ga mislim izvedenega ali iz cviliti ali iz cviljav) je na vsak način samo osebno ime, ne pa krajno. Karlovec (Karlstadt) je pa pri obstoječih razmerah le krajno ime izvedeno iz osebnega imena Karl, poleg drugih razmer bi moglo seveda biti tudi osebno ime = Karlov pristaš (*Caroli assecla*). O početku imena Sremskih Karlovcev (*Karlowitz*) žalibog nič izvestnega ne vem; po množinski obliki imena bi se dalo soditi, da je to stanovniško ime: Karlovci = Karlovi ljudje, Karlovi nastanjenci. — Primeri Vinkovci, gen. Vinkovcev. — Vinkovci bi utegnili biti Vinkovi častivci, kar bi se nekako ujemalo s podatkom v Pauly-Wissowa (*Realenčiklopedija* III, 2535), ki pod značnico *Cibalae* ali *Cibalis* pripoveduje, da so nekdanji prebivavci tega mesteca, ki je bilo predhodnik sedanjih Vinkovcev, posebno častili *Libera* (*Bakha*) in *Libero* (*Ariadno*), pa da so imeli tudi svoj poseben zbor gasivcev (*collegium centonariorum*) — gasivci ognja so pa menda že takrat veljali tudi za dobre gasivce žeje. — — Vinkovci bi potemtakem

bili isto, kar Βύζυλοι, namreč častivci Vinka Lozića (Pauly - Wissowa, II, 2793). Pa bodimo v razlagah drzni še mi!

Če se je torej g. nasprotnik z mojim očitanjem zavijanja in izprevrčanja čutil prisiljenega, da mi odgovori in se nad mojim očitanjem pritoži, mi je to sicer prav žal, toda pri najboljši volji tej pritožbi ne morem drugače ugoditi, nego da svoje očitanje vzdržim neomajno v tisti obliki, kakor sem je bil (Arch. f. sl. Phil. XXXI, 391) odločno izrekel — in v tem vprašanju se z nobenim sofističnim lisjaštvom ne dam ugnati v kozji rog. — Če hočete že na vsak način od glagola „cviliti“ priti do krajnega imena, bi kvečemu preko osebne imena, „cvilivec“ in njegovega posesivnega pridevnika „cvilivčev“ mogli priti do oblike „cvilivčevce“ (oziroma cvilivcovec“ cvilivčouc, cvilivcouc, der Winslerhag), dasiravno tudi za to ne vem prave analogije. — Ko bi videl, da se je nasprotniku samo po nesreči spesnilo s peresa tisto zavijanje, kaj bi mogel pravdanskega na to reči — kajti kaka netočnost se vsakemu lahko izmuzne. Toda če čutiš gotovo namero, te pa stvar mora nekoliko ozlovoljiti in ničudno, če se na zavijavca nekoliko obregneš. Tudi jaz sem dobil vtis nameravanega zavijanja in prav to me je zapeljalo v osorni ton; tega vtisa se pa tudi pozneje nisem mogel otresti, ko sem videl, kako se nasprotnik trdovratno drži zavijaškega stališča in kako s sofističnim vsporejanjem Celovca in Karlovca skuša vzdržati svojo zvižčnost tudi še potem, ko sem mu že izrečno in jasno povedal, da med osebo „cvilivec“ in krajem „Karlovec“ ni nobene analogije. Uverjen sem namreč o resničnosti Ciceronovega izreka, ki pravi, da se vsak človek lahko zmoti, da pa nihče razun nespačetnika ne bo trmoglavo v zmoti vztrajal (cuiusvis hominis est errare, nullius nisi insipientis in errore perseverare). — —

Vzemimo še en podoben primer, kjer se bomo favno tako iz gotovih vzrokov rajši odločili za izvajanje krajnega imena iz snovnega pridevnika od rastlinskega imena nego za izvajanje iz posesivnega pridevnika od osebne imena. Pred kratkim smo čitali v telegramih ime Avtovac. Avtovac je na Gatskem polju v južni Hercegovini že precej blizu črnogorske meje. Če pomislimo na imena Abtenau, Abtnaundorf, Abterode, Abtsrod, Abtschwind, Abts-Gmünd i. t. d., bi utegnil marsikdo gatati, da je to morda Opatovec (abbatis vicus), kakor imamo n. pr. v občini Slamnjak v Lotmerškem okraju po nemški obliki „Abt“ (abbas) zasukano ime „Abtov zid“ (Admonter Stöckl), ne opatov. — Kakor je sicer res zapeljivo pristati na tako razlago krajnega imena Avtovac, vendar imam svoje kolikor

toliko tehtne pomisleke proti njej. Poglejmo si celo skupino teh krajnih imen. Nekdanji Sv. Jakob pri morju je sedaj proslulo letovišče Opatija (Abbazia), dalje je tu še Opatova gora pri Kostanjevici in Opatce pri Krtini, dalje Apače (Abstall pri Radgoni) in druge (Abtei v občini Galicija v Doberloveškem okraju) in tretje, tudi Apačka ves imenovane, (Amtmannsdorf, pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju). V slovenskih imenih vidimo torej povsod med p in t vokal ohranjen. — Na Češkem imamo v Litomišelskem okraju Opatov (Abbatis villa, Abtsdorf), ki je bil baje uvtanovljen l. 1356 od nekega opata avguštinskega kloštra v Litomišlji; pa je še nekaj drugih krajev istega imena, n. pr. eden v Radomski guberniji na Ruskopoljskem, severozapadno od Sandomira. Krajev na Češkem z imenom Opatovice štejemo nad deset. — Tudi tu imamo med p in t vseskozi ohranjen vokal. — Tudi v srbohrvaščini se a redno ponavlja. — Primeri Iveković-Broz I, 901: òpat, opatica = kalugjerica, òpatija = opatsko dostojanstvo — in pregovor: „Za zla opata zao kalugjer“. — Če vse to primerno upoštevamo, pridemo do zaključka, da Avtovec vendar le ne more biti Opatovo selo, ampak da ima svojo podlago v rastlinskem imenu „hebât“ (Attich, sambucus ebulus), tudi hēbēd, hēbda in hebēd, hebda (Plet. I. 265) ali hebd (Gutsmann, pag. 21). Potemtakem je Avtovac ali Aptovac toliko kot Attichgebüsch (ebuletum), slovensko bi mu rekli Hebdovec ali Habdovec, kakor Bezgovac ali Bezgovica (Bázovica) Holundergesträuch (sambucetum). — Da je tudi Heft v občini Hüttenberg v Ebersteinskem okraju na Koroškem iz slovenskega Hebd (prtljkavi bezeg), nečem kar direktno trditi, dasi bi ne bilo ravno nemogoče. Na Češkem in Moravskem je najti vasi z imenom Bzová, a mi imamo svoj Bizovik pri Dobrunjah in Bezgovico pri Osilnici. — Samostalnik „avta = apta, f.“ (Attich, sambucus ebulus) s pridevnikom „avtov = aptov“ je jasno zabeležen v Iveković-Brozovem rječniku I, 21 (15). Krajno ime Avtovec se mi vidi prav primerna vsporednica za Celovec, samo da Avtovec naglasa ni premaknil z osnovnega zloga na sufiks, kakor so ga Celóvec, Dobóvec, Kolóvec, Leskóvec i. t. d. Na drugi strani bi pa morda smeli z Avtovcem tudi primerjati Otávec (Otawitz) v občini Telčji vrh na Črnomaljskem in Otávica (Otawitz) na Ribniških tleh in Otávník pri Škocijanu, — češ da so s premaknjenim naglasom postali iz Átovec, Átovice, Átovnik pa da je vokal, ki je naglas izgubil, tudi sicer nekoliko oslabel, naslednji pa, ki je naglas prevzel, da se je vsled tega nekoliko okrepil. Vsporedimo v tem smislu Dóbrovo pri Bokavcah in Dobrávo

pri Črnučah, Dóbrovico pri Zagorici v Višenjskem okraju in Dóbrávicó pri Studencu v Ljubljanski okolici, Bázovico pri Trstu in Bezgóvico pri Osilnici, Podtísov vrh (Podtísovec) v Črnovrški občini pri Idriji in Podtiskávec v Struški občini. Primeri dróben drobán, krépek krepák, kóvec kováč i. t. d. Seveda je Otavnik tudi lahko travnik, kjer poleg sena tudi otavo kose, t. j. dvosečen travnik (Pfungstwiese, Grummetwiese) v nasprotju z enosečno senozetjo (einmahdige Bergwiese oder Jakobswiese), ker se dá izvajati iz pridevnika „otaven“ od samostalnika „otava“. — — Ker se sklicujeta Baudouin in Lessiak naravnost na glagol „cviliti“, morda ne bo odveč, če si tudi ta glagol in njegov domnevni postanek nekoliko bliže ogledamo. Jaz bi ga štel med tako zvane onomatopetske glagole, ki so osnovani na raznih posnemkih naravnih glasov, v našem primeru bi vzel za podlago medmet „ci“ ali „cvi“, ki kaže, kako se n. pr. oglašá ptič, miška ali mládo prase, ki daje od sebe glas „ci“ ali „cvi“ (edere sonum „ci“, cíčati, cikati, cviliti). Ti onomatopetski glagoli se tvorijo v slovenščini ponajveč z nastavkom, morda pravilneje povedano z vložkom ali vrinkom *k* po peti, včasih pa tudi z nastavkom ali pravilneje z vložkom ali vrinkom *l* po četrti vrsti. Tako rabimo n. pr. o jenu i rukati i ruliti, o kravi i mukati i muliti, o golobu i grukati i gruliti, o ptičih i cvičati i cvikati, o vetru, psetih in prasetih pa cviliti, o vetru tudi uliti. Podlaga tem onomatopetskim glagolom so glasovi: ru-, mu-, gru-, cvi, u- i. t. d., ne pa morda kaki podmenjeni samostalniki: ruk-, rul-, muk-, mul-, gruk-, grul-, cvik-, cvil-, ul- i. t. d. Vrinek *k*, oziroma *l* se nima menda smatrati za substantivno priponko, ampak posreduje samo zvezo med posnemkom naravnega glasu in med zaobešeno glagolsko končnico „-ati“, oziroma „iti“. Iz teh onomatopetskih glagolov posnamem še le z odstranitvijo glagolske končnice neke vrste samostalnik, ki pa nikakar ni osebnega značaja, n. pr. cvik = cvil (Gewinsel, Gequieke), tul (Geheul), sik (Gezisch), cvrk (Gezirpe) i. t. d. Nemci imajo „muhen, miauen“ poleg „meckern, gackern, wiehern i. t. d., mi pa ne poznamo „muvati, mijavati“, ampak samo „mukati (muliti), mijavkati“. Ravno zato pa nič prav ne verjamem na pravilnost samostalnika „mijavék, mijavka“ namesto „mijavkanje“. — Znana sta onomatopetska glagola „huliti, hukati“ (oziroma fuliti, fukati, — blasen, hukati gorko sapo v premrle roke), pa zato ne potrebujemo nobenih samostalnikov „huk“ ali „hul“, ampak samo interjekcijo „hu“. Valjavec v znani „vojski z volkom in psom“ pravi v 33. stihu: „Cviliti svinje začno in ženó tak žalostno krulbo“, —

toda v 61. stihu se je zaradi izpremembe izrazil drugače: „Rilci pa v cvil in pa v krul“. — Res, da je to videti popolnoma analogno z izrazom: „vsa družba v glasen smeh, otroci v nepotolažen jok“; — vendar jaz zaradi tega ne bi še smatral oblik „cvil“, „krul“ za analogijo z „jok, smeh“. — Iz javkati in mijavkati dobimo po odpadu glagolske končnice kar „javk, mijavk“, ne pa iz onomatopoetske členice „jav, mijav“ po priklepu sufiksa „-čk“ (ъкѣ) morda „javčk, mijavčk“. V tem vidim jaz temeljni razloček, obenem pa tudi vzrok, da iz onomatopoetskih glasov z odpadom glagolske končnice dobljeni okrnjek ne pomeni osebe, ki dejanje izvršuje, ampak naravnost izcimek ali izvršek, uprav notranji objekt dejanja. — Cvil je torej le cviljenje (Gewinsel, Gequieke), za osebo pa ponuja Caf cviljača in Cigale cvileža, Levstik pa ima v otročjih pesnicah cvilimoža. To se mi je zdelo vredno pripomniti zaradi nesrečnega in prepovršnega izumka, ki sem ga s plitvim prevdarkom bil zapisal v repliko rekoč: „ein Personennamen feminini generis kann sich mit dem Suffix -ov nicht verbinden, da hätte Herr Lessiak statt des Klageweibes (cvilja, Winslerin, Quiekerin) schon einen Winselkobold (cvil oder cvilj?) annehmen müssen, um das Adjektiv „cvilov“ oder „cviljev“ zu gewinnen, den von cvilja müsste es „cviljin“ lauten.“ — Zdaj pa vidimo pri natančnejšem prevdarku, da z osebnim imenom cvil ali cvilj tudi ni nič, kakor s Cigaletovo cviljo (Winslerin) ne. Kajti če se sučemo s sufiksom „-lja“ po analogiji prelja (Spinnerin), vezilja (Stickerin), pletilja (Flechterin), dovilja (Amme), perilja (Wäscherin), šivilja (Nähterin), terilja (Flachsbrechlerin) itd., bi menda dobili iz glagola četrte vrste „cvililjo“ in šele per haplogiam morda „cviljo“. Iz „cviliti“ moramo po analogiji samostalnikov te kategorije dobiti le „cvililjo“, prav tako, kakor iz „beliti“ (bleichen) dobimo „beliljo“ (Bleicherin, insolatrix) t. j. žensko, ki na solncu platno in perilo beli. — Na vse strani se pojavljajo kaki novi pomisleki. Natančen preiskovalec pa mora skrbeti, da vse pomisleke kar najtreznejše vpoštevava in jih pomaga razjasniti. Prav imej resnica, ne pa naša domišljavost.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Še eno razlago Celovca moramo vzeti v pretres in jo primerno zavrniti. Prof. Baudouin je bil svojo notico o Celovcu v Arch. f. slav. Phil. XXVI, 160 približno takole začel: „Če slišiš slovensko ime koroškega glavnega mesta, se spomniš seveda pridevnika *цѣль* (heil, ganz). Ta etimologija pa ni prava. Pismena slovenščina je namreč sprejela krajno ime Celovec iz tistih narečij, ki soglasniško zvezo **cv** v nenaglašenem zlogu izpreminjajo v prosti **c**. V tistih narečjih pa, ki začetni **cv** tudi v nenaglašenem zlogu pridrže (na pr. v tolminščini), se glasi slovensko krajno ime za Klagenfurt — le *Cvəlouc*, ki je prav gotovo po etimologiji soroden z glagolom „cviliti“. Tako se je bila nasnovala Baudouinova razlaga. — Neveljavnost vsake etimologične sorodnosti z glagolom „cviliti“ sem pozneje precej obširno dokazoval in mislim, da tudi do zadostne verjetnosti dokazal, toda priznalno sem pripomnil na 638. strani istega letnika Archiva: „Da se mora izvajanje krajnega imena Celovec iz pridevnika „cěl“ (integer) odkloniti, v tem mislim, da bo vsakdo Baudouinu rad pritegnil“. — —

Eden izmed tistih, ki so se svoj čas ozirali na to razlago, je bil na primer Fric Pichler, ki je v svoji razpravici „Von Glan- und Furtorten im besondern von Klagenfurt“ natisnjeni v Karl Weinholdovi „Zeitschrift des Vereins für Volkskunde“ VII, 421 izrekel mnenje: „Clov'c bezeichnet etwas Ganz erhaltenes oder Vollständig gebliebenes.“ — Ni ravno lahko izprevideti, kaj si pravzaprav oni, ki izvajajo Celovec iz pridevnika „cěl“ (integer), češ da je nekaj celotno ohranjenega in v popolnosti obdržanega, pri vsem tem mislijo. — Morda hočejo s to podmeno namigniti na pojem „celina“ (nepreorana zemlja, ledina, Brachfeld, Lehde), kajti pojmovanje „popolnoma ohranjen“ (t. j. po elementarnih nezgodah, kakor so potres, požar, povodenj, vojno pokončanje i. t. d. nepoškodovan) to pojmovanje pri določevanju krajnega imena na vsak način le po strani uhaja, kajti kraj dobi ime po prvotnih, ne pa po še le pridobljenih razmerah — in če bi je imel dobiti po še le pridobljenih, bi morale biti te na novo pridobljene razmere vsekako pozitivnega, ne pa samo negativnega značaja. — Tako ne gre torej in Baudouin ima prav, da etimologično izvajanje Celovca iz pridevnika „cěl“ nikakor ne velja. Kljub temu se je prof. Scheinigg (Archiv f. sl. Phil. XXVII,

146 nasl.) iznova oprijel te razlage, češ da je Celovec = terra integra, t. j. trdna, suha zemlja, na kateri se je mogoče naseliti, v nasprotju z močvirnato okolico, na kateri se ni lahko nastaniti. Tej razlagi Celovca iz pridevnika „čěl“ (ganz) sem se (Arch. f. sl. Phil. XXXI, 388/90) uprl s tehtnim pomislekom, češ da se moramo skoraj nehoté vprašati, čemu pa „celovec“, ali bi ne moglo zadostovati „célec“, kajti „-ov“ je pač sufiks, ki adjektivira t. j. ki tvori iz samostalnikov pridevnike in sicer iz moških imen živih bitij posesivne, a iz drevesnih imen snovne pridevnike, — toda „čěl“ je že sam adjektiv, ki torej adjektiviranja ne potrebuje in zato podaljšanja s sufiksom „-ov“ tudi ne prenese, Poskusimo to pokazati z nekaterimi vzgledi in paralelami. V Karavankah imamo planino z imenom „Golica“. To brez najmanjšega pomisleka radi priznamo za golo planino t. j. brez drevja in grmovja na gladki senožeti (Plet. I, 227: golica je gola strmina, kjer so gozd posekali). Če pa Pleteršnik par strani dalje (229) po Cigaletu in Janežiču ponavlja, da je „golovec“ = gol hrib (kahler Hügel oder Berg), — tedaj tega ne morem prav lahko verjeti, ker si ne znam jasno razlagati, čemu bi si bil pridevnik „gol“ privzel še sufiks „-ov“, ki sicer služi za adjektiviranje samostalnikov, — kar je pa že samo na sebi adjektiv, temu pravzaprav ni treba, da bi se še iznova adjektiviralo, — pač pa se kar direktno lahko posubstantivi s sufiksom „-ęc“, da dobimo „golec“, ki je pri Plet. (227) tudi pravilno zabeležen. V Sibiriji se imenujejo stožasti gorski vrhovi, ki se, brez vidnega rastlinja na pobočjih, le z grobljo in sipom pokriti dvigajo visoko nad gozdnato krajino drevorodnih tal, golci (гольцы), a ne golovci. — Svoje tozadevne pomisleke, ali je golovec res gol hrib (kahler Berg) ali pa gozdič mladega bukovja (Heisterwald), sem že enkrat izrazil v Ljubljanskem zvonu XXXII, 51 — in se jih od tedaj še nisem mogel otresti.

Med Hercegovino in Črno goro se razprostira planina Goštac (gen. Gòšca), ki se pa seveda ne dá primerjati z „goščavec“, ki bi ga pa naravno morali izvajati menda iz samostalnikov: goščava, f. ali goščavje, n. (Dickicht) — kajti to bi bila gušta, guštara, česta ali čestak (gusta šuma, densi frutices), kakor bi bil Celovec iz „čěl“ menda le „Cijelovac“ (??) —

Za Miklošičevo trditev (Vrgl. Gramm. II, 229): „-ov tritt auch an Adjectiva an und bildet dann Adjectiva, die sich von ihren Themen kaum unterscheiden“ sem pripoznal kot izjemi samo dva vzgleda, namreč „jal(ov)“ in „syr(ov)“; — vse drugo, kar Miklošič l. c. našteva, so samo po analogiji posesivnih pridevnikov prikrojena pronominalia,

ki niso zmožna postavljene trditve zadostno utemeljiti, oziroma moje trditve, da se pristni pridevniki ne dado s sufiksom *-ov* augmentirati, ker bi bil to nekak pleonazem v besedotvoritvi — pre-pričevalno izpodbiti. Kljub pridevnikoma „jalov, sirov“, ki bi se dala morda tudi kako drugače razlagati, se držim pravila, da bi bilo vsako augmentiranje pristnih pridevnikov s sufiksom „-ov“, ki ima moč adjektiviranja, čisto nepotrebno izobilje in nekaj brezsmotrenega v besedotvoritvi. Iz „čěl“ (integer) s sufiksom „-ov“ izvedeni „celov“ je tedaj po mojem mnenju pravi nestvor. — Ugajalo mi je, da je g. prof. moj razlog zoper njegovo razlago iz pridevnika „čěl“ poštено upošteval in da ni dalje skušal umanjšati njegove veljave s kakim praznim zasukavanjem po vzgledu drugih pravdašev. Na vse zadnje bi bil utegnil reči: Če se pridevniki po tvoji trditvi ne dajo augmentirati s sufiksom „-ov“, pa se dajo s priponko „-av“, ki se potem v nenaglašanih zlogih pretvarja na oslabeli „-ov“. Na takov prigovor bi seveda jaz bržkone tudi še kaj prigovarjal.

Če posubstantivim n. pr. pridevnik *rjâv* ali *šegâv*, dobim seveda pod vplivom naglasa jasne oblike *rjâvec*, *šegâvec*, če pa isto izvršim s pridevnikom *sájav* ali *kílav*, tedaj dobim pa *sájavec*, *kílavec*, pri katerih breznaglasni „-av“ oslabi na „-ov“, da čujemo: *sájovec*, *kílovec*. Toda iz teh vzgledov razvidimo, da bi tako razlaganje pri Celóvcu ne moglo obveljati, ker je pri tem krajnem imenu ravno srednji zlog naglašen, oslabevanje od „-av“ na „-ov“ pa velja le pri breznaglasnih zlogih. Torej to ne gre, že iz vnanjih razlogov ne. Pa bi se dobil morda tudi še kak notranji razlog iz pomenoslovja. Vondrák v svoji primerjajoči slovanski slovnici (I, 409) uči, da sufiks „-av“ na pridevnik pritaknjen izrazuje neko nižjo stopnjo dotične lastnosti, da je n. pr. *belav* = nabel, belkast (weißlich), t. j. ne popolnoma bel — in *črn av* (schwärzlich), da je načrn, črnkast, približno črn i. t. d. — Pri tem pogoju pa takoj tudi izprevidimo, da pridevnik „čěl“ kot absoluten pojem ne more biti zmožen kakega stopnjevanja in vsled tega tudi ne augmentacije s sufiksom „-av“. — Kar je celo, je celo — in kar je načeto, je načeto — bolj ali manj celo pravzaprav biti ne more. To je tisti notranji razlog, ki se odločno upira podaljšanju pridevnika „čěl“ s sufiksom „-av“. —

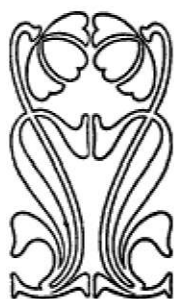
Pa če ta ne velja, utegnil bi prigovarjati kak pravdaš spet od druge strani, češ da zanikavam jasno izpričane oblike, ko trdim, da se adjektiv „gól“ ne dá podaljšati s sufiksom „-ov“, da bi dobili „golov“. Zdaj pa pogledjmo v Broz-Ivekovičev Rječnik hrvatskoga

jezika (I, 322) ali pa v Vondrákovo primerjajočo slovansko slovnico (I, 413); na obeh mestih dobimo jasno zabeleženo: „**golov**, omnium rerum inops“. — Na, zdaj si jo pa iztaknil! Čemu modruješ toliko, rajši bi prej vse natančno pregledal in se o stvari natančno informiral, predno nastopiš z drzno trditvijo, da izvajanje „golovca“ iz pridevnika „göl“ ni dosti verjetno, — pa da se pravilno pridevnik „göl“ direktno posubstantivi na moški samostalnik *golec* in na femeninum *golíca*. Kdo si še upa trditi, da *Golíca* v Karavankah po veljavi svojega imena ni istovna z ljubljanskim *Golovcem*? — — — Tako hitro pa še vendar ne mislim odstopiti od svoje teorije ter sem še vedno tega mnenja, da se pridevniki s sufiksom „-ov“ ne adjektivirajo, ampak samo samostalniki, ki dobe s to priponko, kakor je bilo že ponovoma povedano, pomen ali snovnih ali svojilnih pridevnikov. Zgoraj omenjeni „golov“ tudi ni pridevnik, ampak pravi samostalnik: *golōv*, *golōva*, m. *gol* človek, *der Habenichts*, človek brez imenja. Vondrak na navedenem mestu o tem sufiksu „-ov“, ki se je v srbohrvaščini najprej pojavil pri izposojenkah iz madžarščine prevzetih, pravi, da je to nekak kompromisni sufiks, obstoječ iz tujega „-o“, ki se je pridružil mnogobrojnim domačim tvorbam na „-v“ — Iz madžarskega „*lopó*“ (tat) imamo *lōpōv*, iz „*akó*“ (vedro) *ákōv*, iz „*vágó*“ (kosír ali sekač, ki se z njim seče trstikovje) *vágōv* (*Messer zum Schilfschneiden*) iz „*zsidó*“ (žid) *židōv* (*Jude*), iz „*ásó*“ (železna lopata) *ášōv*, iz „*biró*“ (selski starejšina) *birōv*, iz „*hintó*“ (kočija) *hīntōv* i. t. d. — Jaz bi si tolmačil postanek tega sufiksa z vrivanjem zevozapornega „v“ v oblikah: *lopo(v)a*, *lopo(v)u*, *lopo(v)i* i. t. d., češ da se je ta zevozaporni „v“ iz zavisnih sklonov preselil tudi v nominativ, prav tako, kakor če bi n. pr. iz genetiva „*biroja*“ izkombinirali nominativ „*biroj*“ (*das Bureau*) namesto prostega „*biró*“. Prav trdna in zanesljiva se morda ta razlaga vsakemu ne bo zdela, pa sem že zadovoljen, če se spozna vsaj za nekaj razlagi podobnega. Pa da se vrnemo še enkrat k tem iz madžarščine izposojenim samostalnikom na „-ov“, kakor so n. pr. *árdōv* (sod), *látōv* (mitničar, iblajtar), *sábōv* (krojač, krpar) i. t. d., moramo še dostaviti, da so se po njihovi analogiji ponaredile še tudi nekatere domače tvorbe n. pr. iz pridevnikov „*gol*, „*prazen*“ (t. j. reven, nepremožen) imamo samostalnike „*golov*, „*praznov*“ (*der Habenichts*), iz nitko (nihče) pa nitkov (*der Niemand*) in galopirati se pravi na skakov jezdit. —

Te oblike na „-ov“ so torej samostalniki, ki jih ne smemo mešati s svojilnimi in snovnimi pridevniki. Iz pridevnikov „*čél*,

gol“ dobim s sufiksom „-ov“ le samostalnike „čelov (poljub, Kuß) in „golov“ (nemanič, revež), ne pa zopet pridevnikov; in če samostalnike podaljšam s sufiksom „-č“, jih samo deminuiram, tedaj bi pa bil celovec = poljubček in golovec = revček. Tako pridemo do čudnih imen, ki se nikakor ne prilegajo v okrožje lokalnih pojmov. Pri tem nas pa deminutivum prav nič ne moti, vsaj imamo tudi med krajnimi imeni manjšalnice n. pr.: Hribec nad Puštalom pri Škofji loki, Homec pri Kamniku, Dvorec pri Boštanju pa razne Gorice, Goričice in Gmajnice. Glavna stvar je, da so imena lokalnim pojmom prikladna, česar pa o poljubku in revežu ne moremo reči; pa naj bi bila ali pomanjšana ali povečana, med lokalne pojme ju ni mogoče uvrstiti. —

Če pa vzamemo krajni imeni „Golovec, Celovec“ zase v pretres, sklepamo po drugih analogijah, da mora v tem slučaju sufiks „-ec“ prevzeti funkcijo substantiviranja. Če sta pa „golov, celov“ substantiviranja zmožna pridevnika, morata biti pač „gol, cel“ zopet samostalnika in po mojem mnenju tudi sta, namreč gol (Buche) in stvol Halm). Iz teh dveh samostalnikov dobimo s sufiksom „-ov“ snovne pridevnike „golov, stvolov“, ki so v krajnih imenih „Gólovec, Stvolóvec“ primerno posubstantivljeni. Za Stvolóvec ali Steblóvec (Rohrgebüsch, arundinetum) imamo pa tudi dve mogočni priči, namreč Cvelovec v tolminščini in pa Ceblovec v ziljansčini. Celovec iz „čel“ (integer) pa nikakor ne drži in ne drži, — ker se pridevnik „cel“ s tistim „-ov“, ki pridevnike stvarja, družiti ne dá, — samostalnik „celov“ (Kuß) bi pa bil s „celovec“ v istem razmerju, kakor poljub s poljubec (Küßchen), sufiks „-ec“ ga ne more spraviti med lokalne pojme, samo pomanjšal bi ga. Naposled bomo le morali verjeti, da je „regio adundrina“ pravilno le „regio arundinea“ ali „arundinetum“ (stvolovec, das Geröhricht) in ziljanski „ceblovec“ (steblovec, das Gestäude).

In zopet gredo molče naprej: otroka spredaj in Jalen in Carmen zadaj.

Doma ne čuje nihče več. Otroka se slečeta in gresta v sosednjo sobo spat. Jalen se tudi slači in zdeha. Carmen sedi pri mizi, lupi jabolko in ga grize s svojimi belimi močnimi zobmi. Noge je prekrižala in levo stopalo nestrpno maje. Vstane nenadoma, stopi pred moža, zravna se in reče:

— To mi moraš priznati: Carmen sem z dušo in telesom.

— To si! pravi mož, vrže nogavice na čevlje, odgrne posteljo in leže.

— Prosim te, bodi tako dobra in ugasi luč!

Obrne se proti bližnji steni in siloma zatisne oči.

— Zoprno, nenavadno zoprno! mu nepretrgoma šviga po mislih.

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Ko smo razlago Celovca že kolikor toliko utrdili, ne bo morda odveč, če še nekoliko popaberkujejo med krajnimi imeni na „-ovec“ sploh, zlasti pa med tistimi, ki jim služijo za podstavo razna rastlinska, osobito drevesna imena, da se naše obzorje krajnoimenskega razmišljanja in raziskovanja temu pojmljenju tem bolj privadi.

Prej se pa še moramo nekoliko pomuditi pri tistem prigovoru, ki pravi, da stvolovec (Kalmgebüsch) nikakor ne more biti podlaga Celovcu, da bi podlaga mogel biti kvečjemu *stvoljevec (oziroma stvoljovec), kajti da samo palataljni I (lj) se more v koroščini pred temnimi samoglasniki ohraniti, navadni I pa da v takih slučajih redno prehaja v u (w). Enkrat sem že bil omenil (Lj. zv. XXXIII 312) še do zdaj nerazjasnjeno alternativo, ali vpliva vokal na predstoječi konsonant, ali pa konsonant na nasledujoči vokal. V našem primeru stojimo pred enako alternativo. Kako naj sklepamo, ali naprej ali nazaj, da bo prav? Če začnemo z zamolklim deblom „stvolb“, mu mora slediti sufiks „-ov“ v neomehčani obliki, da dobimo votlodoneči „stvolov“, ne pa *stvoljev. Pred temnim vokalom o se mora debeli I premeniti na v, tedaj bi dobili iz stvolov ne-

blagoglasni stvovov, ki bi se per haplogiam dal še skrajšati v stvov. — Sufiks „-ov“ je ugotovljen za vsak slučaj, da se nam torej niti ni treba sklicevati na programsko razpravo v gimnazijskih izvestjih Celovških (1882), ki jasno pravi: „Die Ableitungssilbe für das Possessivadjektiv lautet ausnahmslos nur -ov, -ova, -ovo; die erweichte Form auf „-ev“ kennt der Rosentaler Dialekt nicht“. — Do palataljnega l^a v besedi „stvol“ ne moremo priti, podlaga „cvilj“ pa nas pripelje le do osebnega, nikakor pa ne do krajnega imena. Nastane tedaj težavno vprašanje, ali bi ne bilo na noben način mogoče dobiti zadostnega razloga za vzdržanje nepalataljnega l^a v besedi „stvol“ pred temnim vokalom o. Jaz bi sodil, da bi bilo morda dobiti nekoliko razloga za to vzdržanje v izbegavanju pretiranega kopičenja istih glasov, oziroma v teženju za potrebno dissimilacijo. Če bi v besedi „stvolovec“ še ta trdi l med dvema v velarizirali, dobili bi neblagoglasno obliko „st~~v~~ovovec, da se pa temu izognemo, opustimo to v koroščini baje(?) sicer običajno velarizacijo med dvema sosednima v. — Za moje uho vsaj je cevovati (küssen) žavovati (trauern) i. t. d. prav neblagoglasno, med delovati (wirken), velarizirano „devovati“ in med devovati (virginem esse) bi pa sploh potem ne bilo razločka. — Stvar je pač premisleka vredna. — — Stari Pernuš iz Lesec, ki ga je g. Fr. Ramovš v Arh. f. slav. Phil. XXXV, 336 navedel za pričo nedoslednosti, je menda imel precej smisla za blagoglasje ter je pač naravno slutil, da mu bolj kaže reči „ruguvilo“, nego „rogovivo“, dasiravno visoka gorenjščina sicer dobro pozna velarizacijo l^a pred temnimi vokali. Ker moramo vsaki prikazni iskati vzroka, vprašamo se seveda tudi tu, zakaj bi bila velarizacija izostala. Meni se zdi, da je vzrok v predstoječem zlogu „vi“, ki ima že svoj v, drugega vzroka ne znam pogoditi. — — Na zgoraj navedenem mestu Archiva mi je gosp. Fr. Ramovš lepo dokazal, da oblika „gvale“ namesto „glave“ ne obsega nobene metateze ali izprememitve med l in v, kakor sem mimogrede v svojem članku v Archiv für slav. Philologie XXXIV, 625 pomotoma trdil, pa da bi se bil moral točno in dosledno držati pravega nadpisa dotičnega članka „Ersatz des v durch „l“, češ ker se taka zamemba lahko izvrši tudi v takih besedah, ki ne obsegajo l in v vspored, ki prvotno nimajo nobenega l^a ampak samo v, ki se je pa potem izpremenil v l (n. pr.: cerkle, brittle, mrtli, bukle, breskle i. t. d.), da je torej tu mogoče govoriti le o analogiji, a ne o metatezi. Da so ravnokar navedene oblike „brittle, bukle“ analogije po „gvava, gvale“, kakor uči Miklosich (I, 338), temu bi tudi jaz ne oporekal,

ker sploh temu izjemnemu pojavu ne znam najti drugega razloga. Toda če je drugo analogija po prvem, ne more ob enem biti tudi prvo analogija po drugem; patvorba je analogija po pratorbi in pratorba služi patvorbi samo za vzgled ter jej ni analogija, kakor tudi pri podobnosti med sinom in očetom ne porečemo, da je oče sinu podoben, pač pa da je sin očetu. Če si torej „bukle, cerkle“ (namesto: bukve, cerkve) razlagam z analogijo po „gvava, gvale“, se moram vprašati, kako naj pa razlagam vzgledno obliko „gvale“ samo, vsaj mora ta tudi imeti kak razlog v sebi. Jaz iščem razloga v besedi sami brez ozirov na analogije ter si mislim, da skuša jezik obdržati povsod neko ravnotežje, pa da če tukaj nekaj izgubi, da čuti potrebo ta izgubitek drugod nadomestiti in izpopolniti. Če je torej v besedi „glava“ z velariziranjem l^a pred trdim vokalom prišlo nekaj v izgubo, je jezik takoj pripravljen to izgubo nekako nadomestiti in izravnati z uvedbo l^a v drugem zlogu pred mehкими samoglasniki (gvale, gvali). V tem, da se ta anomalni I pokaže samo pred mehкими samoglasniki je pa seveda nekaj navidezne analogije z onimi samostavniki, ki imajo že prvotno v drugem zlogu svoj I, ki ga pa pred trdimi samoglasniki velarizirajo n. pr. skava, živa, metva (namesto skala, žila, metla), pred mehкими samoglasniki ga pa nespremenjenega ohranijo n. pr. skale, žile, metle. — Da je v oblikah „gvale, gvali“ prav sama gola analogija, bi jaz vendar ne trdil. Iz „je posvava“ (sie hat geschickt) se kajpada ne dá sklepati, da smo kedaj imeli „so posvavi“ (sie haben geschickt), ampak le „so posvali“. Pa tudi iz „gvava“ mislim, da ne moremo sklepati, da bi bili kedaj imeli „na gvav“, ki bi se bilo še le po „na skali“ premenilo v „na gval“. — Če sta velarizirani I in pa prvotni v tako enaka, da jih moramo zamenjavati in da dobimo po „skava, skale“ tudi „gvava, gvale“, potem ne vem, kako bomo izhajali. Če slišim „sviva“, vem, da more to biti le „svila“ (Seide), nikdar pa ne „sliva“ (Pflaume), iz „gvava“ samoobsebi pa ne bi mogel sklepati, ali je to iz „glava“, ali iz „gvala“, ali pa iz „glala“, kakor „posvava“ iz „poslala“. So pač križi z metatezo in analogijo. Incidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim. — Če bi v „slava“ in „hvala“ I velarizirali, bi dobili „svava“ in „hvava“; če sta tu oba v prav enaka, da jih moramo zamenjavati, tedaj zahteva lahko tudi ena analogija „svala“, a druga „hlava“. Včasih bi bilo menda treba še kakih drugih še ne dognanih razlogov, s samo golo analogijo še ni vse opravljeno. Ko bi mi vse razloge znali! Meni se zdi, da Maretić (§ 44, c — str. 38) prav po pravici, toda zaman vprašuje:

„Za što je negdašnje svoboda promijenjeno u sloboda?“ Da zaradi analogije z začetkom besed: sloga, sloj, slok, slon, slop, slovo itd., tega pač ne moremo reči, kakor bi tudi o obliki svoboda, če se *svobъ res pridružuje reflektivnemu svojilniku „svoj“, ne mogli reči, da se tako glasi zaradi analogije z besedami: svod, svojat, svora, hrv. svota (vsota, Summe) i. t. d. Z analogijo še ni vse pojasnjeno, želimo si točnejših razlogov. Če n. pr. vzamem besedo „žlica“ (stsl. *лъжица*), menda pač ne bom mogel reči, da stoji zaradi analogije po začetku besed: žlabra, žleb, žleza, žlindra i. t. d., jaz rajši porečem, da se je izvršila metateza zato, ker se l s sledečim ž ne dá gladko izgovoriti, pač pa ž s sledečim l (Primeri krajno ime Glamoč iz glama [srebro pomešano z zlatom] in to iz (ama)*lgama. — Arch. f. slav. Phil. XXXV, 623). — Glota t. j. izmetek pri žitu, ljuljka, kokolj in drug plevel med žitnim zrnjem, je menda nastala iz „lgota“ (*льгота*, levitas), ker drobnejša od klenega zrnja rada smukne skozi rešeto, ali ker pri vejanju lažja od žita ne dospe in ne doleti nasprotnega kota v skednju, ampak prej opeša in bliže vejavca pade na skednjena tla. — Metateza se ni izvršila zaradi analogije s pričetkom besed: globa, globok, glodati, glog, glometi i. t. d., ampak zaradi lažje izrekljivosti. — — Tukaj navedene besede pa svoj l pred trdim samoglasnikom seveda velarizirajo ter velariziranege popolnoma ali vsaj domala izgube, torej: gvobok, gobok in gvodati, godati (nagen) i. t. d. — Pri Pleteršniku (II, 749) najdemo vatlica = latvica; toda tega izraza „vatlica“ ne bomo razlagali za analogijo po „deklica“ (pravzaprav „detlica, Mädchen), „preklica“ (pravzaprav *pretlica, Stänglein), „kotlica“ (Tümpelchen), metlica“ (Besenchen) i. t. d. Rajši porečemo, da je „vatlica“ po prosti metatezi nastala iz „latvica“, kvečemu če še dostavimo, da je nemško ime Weitling morda to metatezo nekoliko pospešilo (Weitling ali Weidling je skleda ob zgornjem robu dosti obširnejša nego na dnu).

Toliko o metatezi, oziroma analogiji(?) z opombo, da bi jaz oblike: „gvale, vokli, Lavtar“ vendar še vedno smatral za metateze iz „glave, lokvi, Valtar“, dasiravno ne morem striktno dokazati razvoja, kako se je ta metateza ali polagoma razvila ali je naenkrat nastala. — — Da navedemo naposled še eno „gvale“ spominjajočo obliko med krajnimi imeni, ki pa ima metatezo od te docela različno, hočemo napraviti precejšen ovinek, da pridemo do Gvalič. —

Kraji, ki so od glavnih prometnih prog nekoliko v stran oddaljeni, so koti (Winkel) in zakotja, pa strane in stranske vasi; prebivavci so pa kotarji, kotniki in zakotniki. Na voglu vasi nasta-

njen kmet je Voglar. V Nakelski vasi je tudi hiša pri Voglarju, kjer je bil rojen znameniti Gregor Voglar, zasebni zdravnik in zaupnik ruskega carja Petra Velikega, ki si je po običaju tistih časov svoje ime polatinil v *Carbonarius* (Köhler, Kohlenbrenner, t. j. tisti, ki oglje kuha na kopišču), češ da njegovo ime izhaja od „vogel“ (жгль, carbo). Ker pa imamo v slovenščini poleg tega tudi še drugi „vogel“ (жгль, angulus, die Ecke), tedaj si je, da bi zadostil obema podstavama, izbral pridevek „von Wiesenegg“, češ ker njegova rojstna hiša stoji na voglu vasi, kjer se začno potem vaški travniki. Po krajnem imenu „vogel“ (Eck, Winkel) je posneto stanovniško ime „vogljan“ (angularius, Egger, Winkler); in to stanovniško ime v množini („vogljani“) zopet lahko nadomestuje pravo krajno ime. Tako stanovniško ime, ki služi za krajno, je ime v Kranjskem okraju ležeče vasi Voglje (Winklern). Da je ta razlaga „Vogljje = Vogljane“ iz sing. „Vogljanin“ prava, dokazuje vže nemško ime, ki je pravi lokalni dativ množine od stanovniškega imena Winkler (der im Winkel angesiedelte), dokazuje pa tudi slovenski genitiv na vprašanje „od kod?“ — iz Vogljan, kakor iz Cerkljan, iz Dupljan, iz Dvorjan, iz Žejan i. t. d. — O teh tvorbah stanovniških imen s priponko „-jan“, ki služijo v množini zopet kot krajna imena, je bilo že ponovoma govorjeno. Primeri: Žeje (Izv. muz. dr. XVIII, 89), Trnovlje in Cerklje (Carniola n. v. I, 76), Ljubljana (Ljub. zv. XXVIII, 243 in 310) pa Metljane (Lj. zv. XXIX, 42) i. t. d.

Nebroj nemških naselbin z imenom Winkel in Winklern po Koroškem in Štajarskem, ki so brez slovenskega imena, nas seveda ne briga dalje, pač pa si hočemo ogledati različne „Vogljje“ na Koroškem, ki so prav enako kakor Vogljje pri Kranju prava stanovniška imena v množini, izvedena iz singulara „vogljan“ (agljanin, Winkler, ki se je v voglu ali kotu nastanil) in ki se imajo pisati pravilno s palatalnim l^{om} (lj), dasiravno jih Gemeindelexikon dosledno navaja v obliki „Vogle“. — Imamo pa Vogljje v občini Doberla ves, tu vidimo, da spremlja naše krajno ime debela napaka v nemškem prevodu „Kohldorf“. — Druge Vogljje imamo v občini Važenberg v Velikovškem okraju, tu opazimo poleg našega krajnega imena popolnoma pravilno nemško obliko Winklern. — Tretje Vogljje srečamo v občini Migarje v Celovškem okraju, pri teh se je pa Nemeč v obliki Woglach skratka poslužil kar slovenskega množinskega lokala „Vogljah“ iz *Vogljanih (= Winklern). Poleg imena „Vogljje“ pa nahajamo na Koroškem tudi „Vogliče“, prav tako tudi stanovniško ime v množini, samo da je izvedeno iz deminutivnega krajnega

imena *voglec, *voglik, *voglič (Winkelchen), torej vogličan (вугличанинъ). — Alfabetni imenik koroškega Gemeindelexikona iz leta 1905 navaja na 170. strani, da se nahajajo Vogliče na 94. strani. Sicer na navedeni 94. strani imena Vogliče zastonj iščeš v slovenski obliki, prav lahko se pa dá sklepati, da se ima ujemati s krajem Winklern v občini Einöde v Beljaškem okraju, ki je na tisti strani zabeležen. Čudna prikazen res, da nam je alfabetni imenik slovensko ime še ohranil, pregled Beljaškega sodnega okraja po občinah je pa že ime Vogliče zamolčal in ima med dvanajstimi občinami sploh samo štiri, ki poleg nemških imen navajajo tudi slovenska, namreč občine: Bekštanj, Marija na Zili, Beljak in Vernberg. — Da je na 94. strani ravno Winklern smatrati za Vogliče, nam pa dokazujeta imeni: Spodnje vogliče (Untervinklern) v občini Vrba in pa Zgornje vogliče (Oberwinklern) v občini Kostanje, oboje v Rožaškem sodnem okraju. Da pa ime Vogliče izvajam iz deminuiranega krajnega imena „voglič“ (Winkelchen, angellus), da ga ne vsporejam z oblikami Ljubljancan, Zagrebčan i. t. d., ki so podaljšana stanovniška imena iz krajših tudi stanovniških imen Ljubljanec, Zagrebec i. t. d., k temu me je napotil pomislek, da prosto krajno ime moškega spola s sufiksom „-ec“ le deminuiram, kajti „holm, hrib, gozd“ dá s sufiksom „-ec“ le manjšalnico „holmec, hribec, gozdec“, stanovniško ime se pa glasi: „holmovec“ hribovec“ i. t. d. Prav tako mislim, da bi tudi „voglec“ bil le majhen vogel (angellus), voglovec pa vogljan ali voglar, t. j. nastanjenec na voglu (angularius). Primerimo stanovniška krajna imena: Humče (Guntschach) v občini Žihpolje — in Humče (Humtschach) v občini Doberla ves, ki jih nikakor ni izvajati iz krajnega imena holm (hum) preko stanovniškega imena *holmec, kajti tako stanovniško ime bi se moralo glasiti le holmovec, — ampak izvajati jih je le iz deminuiranega krajnega imena holmec (humec, Hügelchen). Potemtakem so Humče le nastanjenci na Holmcu, kajti na Holmu ali Humu bi bili humljani (Humlje) iz singularnega хлѣмлициниъ. — Sicer so pa stanovniška imena s sufiksom „-jan“ podaljšana iz stanovniških imen na „-ec“ novejšje tvorbe, ki pri Humčah sploh ne morejo priti v poštev. Humliče (Gumisch) pri Zagorju v občini Migarje in Humliže (Gumisch) v občini Grabštanj, oboje v Celovškem okraju, štejem tudi v isto vrsto, dasiravno mi razlaga iz Holmče napravlja nekaj preglavice. Prvotni l v besedi „holmec“ (colliculus) je po velarizaciji že davno izginil, to se razvidi tudi iz nemškega imena „Gumisch“ (ne Gulmisch, pa tudi ne Gumlish). — Isto vidimo pri imenu Hómeč

ali Hmèc (хлѣмецъ) med Domžalami in Kamnikom, da je velarizirani I popolnoma izginil. Vendar se zdi, da je jezik dostikrat tisto, kar mu je z velarizacijo l^a šlo v izgubo, začel nekako pogrešati pa da je poskušal izgubo z nekim anomalnim vrinkom nadomestiti. Tako so menda nastale iz imena Humče (Holmče) pozneje Humliče. Prav isto opazujemo tudi pri Homeličah (Homelitschach). Homeliče so kakor Goriče (Goritschach) in Dule (Dullach) v občini Žitara ves v Doberloveškem okraju na Koroškem in so to seveda stanovniška imena v množini iz singulara Holmčan, Goričan, Doljan od pravih krajnih imen: holmec, gorica, dol. —

Vrnimo se od Holmčan ali Humličan nazaj k Vogličam ali Vogličanīm. Poleg zgoraj navedenih Vogličan (Winklern) imamo namreč v občini Poreče (Pörschach am See) v Celovškem okraju še en kraj z nemškim imenom Winklern, a s slovenskim Gvaliče. Ali kdo le količkaj dvomi, da so Gvaliče prav isto, kar Vogliče? Jaz mislim, da nas nemško ime Winklern oprostī vsakega dvoma, pa da lahko verjamemo, da je „vogl“ izprevržen na „gvol“, oziroma „gval“, da je ta „gvol“ nekaka metateza iz „vogl“. Metateze „sva“ (= vsa, omnis) ali „vodje“ (= ovdje, tukaj) i. t. d. imajo svoj razlog v lažji izrekljivosti, „gvale“ namesto „glave“ je pa menda le posledica velarizacije v prvem zlogu. Z analogijo pa ne kaže biti takoj pri roki (Primeri Maretić, Gramatika § 46.).

Fran Albrecht: ✕

O, žetev! . . .

Na kamen sejali smo svojo mladost,
v vetrove razsipali smeh in bridkost,
živeli smo — nismo živeli!

S telesi smo svojimi svet preorali
in z lastno krvjo smo ga zdaj posejali —
o, žetev bodočih let!

*Pril. s pripisom VIII. gimnazijnega
prof. Marko Pintarovič - svojini Gorice, osm
16 1909 na okrogleno*

L. Pintar:

O krajnih imenih.

Razun Celovca imamo na Koroškem še eno krajno ime podobno mu po končnici, namreč Velikóvec (Völkermarkt), ki je pa seveda v tej obliki precej spačen in pohabljen, kajti enako kakor se pridevnik „cel“ ne dá podaljšati s sufiksom „-ov“, se tudi „velik“ ne dá z „-ov“ adjektivirati, ker je že sam na sebi adjektiv. To sem obširno dokazoval vže zgoraj stran 131 in naslednje, da se „-ov“ praviloma ne pritika na pridevnike in tudi v našem krajnem imenu pridevnik „velik“ nima prav čisto nič opraviti in je pisava Velikovec popolnoma neutemeljena. Pisati bi pač morali ali Velkóvec ali prav po narodni izreki menda Belkóvec ali Blekóvec, kajti podstava temu krajnemu imenu je neko osebno ime Volk (Völken-). S tem pa nočem reči, da je to osebno ime ravno slovenski Volk (Vuk, Wolf), da celo naravnost dvomim o tem, da bi smeli Velkóvec (Völkermarkt) kar tako primerjati z Vukovim (Vukovcem) ali Vukovarom (Wolfstadt?), — ampak sem tega mnenja, da je v prvi polovici krajnega imena Völkermarkt vstavljeno nemško osebno ime Volke (demin. Völkel), oziroma Volk kot enodebelna okrajšanka kateresibodi osebnoimenske sestavljenke s srvn. volk (Kriegsvolk, полкъ, polk, vojaška truma), kakor so n. pr. Volbracht, Volkhart, Volkmar, Volkold, Volkmoth i. t. d. — ter mislim, da imajo listine iz XIII. stoletja s svojimi oblikami Volkenforum, Volchenforum, pa Volchimercatius (Volkov trg), od koder potem nemški Volchinmarchent, Volkenmarct in Voelchenmarchet, bolj pravilno polatinjene oblike tega krajnega imena, nego je Gentiforum, kakor so latinili v poznejši dobi ime tega koroškega mesta. Tako ima n. pr. „Gentiforum vulgo Völckenmarkt ad Dravum fluvium“ knjiga „Germania Austriaca“, ki jo je spisal neki jezuit, na svetlo izdal pa dunajski knjigotržec Janez Schönwetter leta 1701. S tem krajnim imenom sorodnih imamo še več n. pr.: Völkendorf v občini Sv. Martin v Beljaškem okraju — Volchenstayn (Volkóv ali Bolkov grad?), Volkchenstorf (Volkova [Bolkova] vas?) — Menda spada sem tudi Blekova vas (Fleckdorf) pri Logatcu. — Glede menjavanja **b** in **f** primerjamo lahko: Bela Fela, Bistrica Feistritz pa Valentin Balant, Vater boter i. t. d. glede metateze pa zopet: Veldes Bled, Berg brëg, Halm slama, Bart brada i. t. d. Tako tudi Völkenmarkt Blekovec (t. j. Blekov [Belkov] trg, (Volchi mercatus). —

V sestavljenih krajnih imenih nemških na -stadt (mesto), -burg, -stein (grad), -markt (trg), -dorf (vas) je v prvi polovici pretežnokrat

kot določilnica osebno ime n. pr. Radkersburg iz Radegojs-burg (Radegojeva trdnjava), Arnoldstein (Arnoldov grad), Arlsdorf (Arlča ves) Dorf des Arlt oder Arawald (Arltova ali Arlt-ja ves; tj = č), Stögersdorf je l. 1140 še Stoigoistorf (Stojgojeva vas), Hartwigsdorf (Artiža vas iz Artigja, gj = ž), Hartmannsdorf (Artmanja vas), Amtmannsdorf (Valpča t. j. Valptova vas, Valptja, tj = č) i. t. d. —

Nikakor pa ni tega tako razumeti, kakor da nam je v prvi polovici takih sestav vselej takoj iskati osebnih imen. Premnožina krajev z imenom Altenmarkt, Neumarkt, Großdorf, Kleindorf, Oberdorf, Niederdorf temu jasno ugovarja, vendar v našem slučaju nikakor ne moremo dobiti pojma *Velikovec (Großmarkt?), ker pri tem relativnem pojmu nimamo nikjer soodnosnega nasprotka *Malovec, češ da bi bilo eno Veliki, a drugo Mali trg. — Če je Radkersburg, kakor je po listinah dokazano, iz Radegojsburg (Radegojeva utrdba ali Rád[e]go[ji]na), tedaj zaradi tega ne bomo iskali tudi pri imenu Marburg v prvi polovici sestavljenke osebnega imena Mar, češ da je to Marova utrdba, ampak se bomo ozrli na staro listinsko obliko iz XII. in XIII. stoletja Marchpurg ter porečemo, da je to utrdba na meji, grad v obmejni pokrajini (marki), t. j. v štajerski marki. — Vse ne gre po enem kopitu. — Navedel sem krajno ime Velkovec kot primer za trditev, da so krajna imena na -ovec dostikrat posubstantivljeni svojilni pridevniki od osebnih imen; o tem sem že enkrat obširno govoril. Izvajati se kajpada že dadó krajna imena iz osebnih in sicer s posredovanjem svojilnih pridevnikov, le temu se odločno upiram, da bi se osebna imena sama kar tako meni nič tebi nič rabila kot krajna. Da izvajam koróški Blekovec iz osebnega imena, k temu me je napotilo nemško ime Vólkenmarkt, češ da je to Volkov ali Belkov trg, kakor je n. pr. Dietrichstein Dietrichov grad, Rudolfswert Rudolfov polostrov, Riegersdorf Rekarja ves, Schenkenthurn Šinkov turen, Ruprechtshof Rupreč vrh, Povhov gradec, Knežja lipa, Petrov grad i. t. d.

Imamo pa še drug Blekovec pri Leskovcu v občini Blanca v Sevniskem okraju. Ta pa je brez nemškega imena. Razlage tega Blekovca si pa jaz ne upam strniti s prejšnjo razlago, ampak mislim, da nam jo kaže zasukati po drugih analogijah krajnih imen iz tistega okraja, kakor so n. pr. Brezovec, Brinovec, Jelóvec, Vrbóvec. To so pa posubstantivljeni snovni pridevniki izvedeni iz drevesnih imen. Vprašanje nastane zdaj, kje naj dobim drevesno ali rastlinsko ime „blek“ ali „bleka“, da bi iz njega dobil snovni pridevnik „blekov“, kajti gornjesorbski „blek“ (Bilsenkraut) je brezdvomno preoddaljen.

Če takole pomislimo, da je maleka = beka (Flechtweide, salix viminalis), pa primerjamo mlinec = blinec in Mleci = Bneci (Venetiae), začne nam prosevati domnevanje, da utegne biti „bleka“ prav isto, kar „beka“ in da je Blekovec potemtakem pravi „collis Viminalis“. Nemogoče ni! — Če vzamemo na primer krajno ime Šahovec pri Dobrničah, pač ni mogoče misliti ni na perzijskega šaha ni na znano deščično igro, pač pa na „šaš“ (carex, Riedgras, Schilfrohr). Primeri češki izraz „šachor“ (Binse, Schilf). Potemtakem je Šahovec menda le caricetum, carectum, das Riedach in Sitni kal ali Sitovec ni der lästige Keim, ampak die binsichte Lache t. j. s sitjem porastena luža, arundinetum, das Binsicht. Sem spada tudi Žunovec pri Mirni. Podstava imenu je menda žun ali žbun (frutex, der Strauch), torej je Žunovec (fruticetum, grmovje) grmovnat gozdič. — Skovec pri Mokronogu in pri Trebnjem sem že enkrat omenil, da je menda sitkovec (iuncetum, Binsenlache) močvirnat kraj s sitkom porasten (Trstenik).

Ko smo se menili o Celovcu, nas seveda pred vsem zanimajo krajna imena iz snovnih pridevnikov drevesnih imen, krajna imena končujoča se na „-ovec“, dasi seveda jih imamo tudi drugače oblikovanih. Tako imamo: bezgovec (Holundergebüsch, sambucetum), brezovec (Birkach, betuletum), brinovec (Wacholdergebüsch, juniperetum), bršljinovec (fruticetum hederosum), bukovec (Buchenwald, fagetum), cerovec (Zerreichenwald, cerretum), črešnjevce (Kirschenwald, cerasetum), dobovec in farovec ali harovec (quercetum), drenovec (Kornelkirschengebüsch), drnovec (Rasenfeld?), gabrovec in grabrovec (Weißbuchenwald, carpinetum). Današnje dni, kar se je pričela vojna z Italijo, pogosto čitamo krajno ime Kobarid (nem. Karfreit, ital. Caporetto). Kaj velja, če je ta Caporeto prav toliko, kakor carpineto. Primeri Gabrik in Gabrovo v Poljanski dolini. Na to domnevo, da je caporeto = carpineto, me je dovedla podobna krajnoimenska paralela s Tirolskega, t. j. lat. Roboretum, ital. Roveredo, nem. Rofreit (gradnovec?) — „ab antiqua quercuum silva nomen sumens“, pravi Germania Austriaca (str. 107.). Poleg raznih Dobovcev in Hrastnikov in Cerovcev imamo tudi Gradnik v občini Črešnjevce Metliškega sodnega okraja in razne Gradenege na Koroškem, ki jih po mojem mnenju z lahkim srcem smatramo za Gradnike. Ravno tam imamo v občini Žrelec (Ebental) Celovškega okraja femininum Gradnica. Podstava tem krajnim imenom je graden (die Stein- oder Wintereiche). Primerimo vsporedno Hrastnik pri Trojanah in Hrastenice pri Povhovem gradcu, pa Zabreznik pri Ržišču in pri Žireh poleg Breznice in Zabreznice

v Radovljiškem okraju. — — Vrnimo se s te stranpotice zopet k oblikam na „-ovec“: glogovec (Weißdorngebüsch, crataegetum), golovec (Heisterwald?), jelovec, jelševjec, jesenovec, kisovec = tisovec, leskovec, lipovec, lomovec, maharovec, malkovec, mihovec, mrtovec, orehovec, rantovec, rakitovec, topolovec, trnovec, vitovec, vrbovec itd. Kot navadne apelativnike jih seveda pišemo z malo, kot krajna imena pa z veliko začetnico.

Lahko si mislim, da je kako krajno ime na „-ovec“ gozdič, prav razumljivo pa postane tako ime še le tedaj, če se mi posreči izbrskati tudi pomen, da vem iz kakšnega drevja obstoji dotični gozdič. Če naletim torej n. pr. na ime Brestovec, ni težko uganiti, da je to brestov log (Ulmenwald, ulmetum). Pri Medvodah je kraj z imenom Tehovec. Okoli abstraktnega imena „uteha“ (Trost) se ne mislim loviti, če hočem dognati pomen tega kraja, češ da je to „locus consolabilis“ ali „locus consolationis“, nasprotno se mi zdi popolnoma verjetno, da je tehovec neke vrste ložič, toda drevesnega imena teh (m.) ali teha (f.) ne najdem nikjer v nobenem slovníku zabeleženega. Kaj mi je tu storiti? Moram se ali udati rekoč „non liquet“, ali se pa okleniti domnevanja in gatanja, češ da je morda tehovec = tisovec (Eibengehölz) zbog ozkega dotika med **s** in **h** (Vondrak I, 362). Pri Dolenjih ponikvah v Trebanjskem okraju je Šmedovec, pa bi jaz pri tem krajnem imenu prav nič ne pomišljal in ne dvomil, da je to ložič, toda kako ga naj razložim? = Ali je s Smlednikom kaj v sorodu, ali je gozdič svetlih listovcev v nasprotju s temnejšim igličevjem? (smêd, fuscus). Tudi Rihpovec pri Trebnjem smatram za ložič, toda kako naj mu zasledim pomen? Ali naj rečem, da je po metatezi nastal iz Repñhóvec, kakor Petkóvec iz Tepkovec (Ort, wo Mostbirnen wachsen), češ da je podstava, „repuh, repiga“ ali kaj podobnega? Vrhóvec pri Dobrovi je posamezna hiša, zato bomo rekli, da je pravzaprav osebno ime dotičnega posestnika in na vprašanje kje odgovarjamo „pri Vrhóvcu“; — Vrhóvci pri Bokalcah je pa iz dveh hiš obstoječe selišče in to ime je množina dotičnih stanovnikov. Ko bi pa imeli pravo krajno ime Vrhóvec s konstrukcijo „v Vrhóvcu, iz Vrhóvca“, bi pa rekli, da je to orehov gozdič (Nußwald, nucetum) ali da je V[o]r[e]hóvec nastalo iz voréhovec s premaknjenim naglasom. Tako mislim, da je tudi Vrhóvo pri Radečah, pa pri Orehovici in pri Žužemperku in pri Trebnjem in pri Praprečah v Višnjegorskem okraju pa pri Mirni peči (Freihau) povsod le iz Oréhovo nastalo s premeknitvijo naglasa na naslednji zlog. — Oréhovo (ozir. Vrhóvo) je seveda le substantivno rabljeni

neutrum snovnega pridevnika. Enako imamo tudi: Brezovo pri Polici, Cerovo pri Šentjurju, Gabrovo pri Zmincu, Praprotno pri Selcah i. t. d. Ta neutrum snovnih pridevnikov ima seveda pridevniško t. j. zloženo sklanjatev n. pr.; na Brezovem, s Cerovega i. t. d. — Snovne pridevnike od drevesnih imen tvorimo navadno s sufiksom „-ov“, pa tudi z „-ěn“ (ѢНЪ) in celo z „-en“ (ЕНЪ). Te snovne pridevnike rabimo, kakor je bilo ravno rečeno, v neutru substantivno n. pr. na Topolovem, s Trebelnega i. t. d., ali pa jih z raznimi sufiksi resnično posubstantivimo n. pr.: brezova gmajna = Brezovica, dobov gozd = Dobovec, hrastni log = Hrastnik i. t. d. — Te zadnje oblike imajo seveda kot pravi samostalniki tudi samostalniško sklanjatev. V imenih Dobni dol, Prapretno brdo, Travnj vrh, Hrastnik, Cirk, Svibno i. t. d. je snovni pridevnik napravljen s poluglasniškim sufiksom „-ěn“ (ѢНЪ), nasprotno so pa imena Čemšenik, Trstenik i. t. d. oblikovana tako, kakor da je snovni pridevnik izveden s polnoglasniškim sufiksom „-en“ (ЕНЪ), ki ga sicer nahajamo pri samostalnikih n. pr. pšeno (Grütze), vreteno (Spindel), pa tudi v pridevniku „studen“ (frigidus). — Prepogosto krajno ime Studenec je pravi samostalnik, Studeno je pa samo substantivno rabljeni neutrum pridevnikov. Studeno imamo pri Koprivniku, pri Postojni, pri Blokah, pri Selcah in Zdeno v Dvorski občini Radeškega okraja. — Če primerjamo krajni imeni Hrastnik (pri Pečah in Hrastenjek (pri Šmarjeti), dobimo seveda na prvi pogled utis, kakor da je snovni pridevnik v prvem slučaju napravljen s poluglasniškim, v drugem pa s polnoglasniškim sufiksom. Toda prav verjetno pa to ni — in če tudi Gemeindelexikon str. 82 navaja „Hrastenice“ pri Povhovem gradcu, vendar sem tega mnenja, da bi bilo pisati le Hrastnice, kar seveda prosti narod izgovarja Hrastence, kakor tudi sicer pišemo Breznica, Oslica, Ribnica, Bistrica, izrekamo pa Brézénca, Ósělca, Ríbénca, Bistrca i. t. d. O tej kontaminaciji pravopisja in pravorečja sem že enkrat razpravljal (Ljub. zv. XXXIII, 550). — Le tedaj, če bi bil „e“ v krajnem imenu „Hrastenice“ naglašen, torej Hrasténice (ne Hrástenice), bi se dalo verjeti, da je snovni pridevnik napravljen s polnoglasniškim sufiksom. Če si ogleđamo imena: Svibno (Scharfenberg), Hrastno pri Šentrupertu, Praprotno pri Sv. Tomažu, Dobni dol pri Toplicah i. t. d., vidimo da so snovni pridevniki iz drevesnih imen napravljeni s poluglasniškim sufiksom ѢНЪ. Če pa primerjamo imena: Dobeno pri Mengšu, Dobeno pri Čatežu, Debenec pri Trebelnem in Debenec pri Mirni i. t. d. vidimo zopet, da je isti snovni pridevnik od „dob“ (ДѢБЪ) izveden

pa s polnoglasniškim sufiksom *енъ*, kakor n. pr. studen (*frigidus*) posubstantivljeno: studénc (mrzlec ali studen vrec) od stud (mraz). Morda se sme primerjati z imenom Dobéno tudi Koréno pri Horjulu, pa Laseno (obč. Zlato polje) in Vaséno (obč. Loka) oboje v Kamniškem okraju, če ne tiči za njima morda Jasenbno (das Eschach, *traxinetum*). Gotovo pa se mora primerjati z njim Poddobeno v Javorski občini v Poljanski dolini, ki je v enakem razmerju z njim kakor Podob pri Starem trgu pri Ložu z Dobom, ali Podgaber z Gabrom, ali Podoreh z Orehom. Enako imamo še: Smreka in Podsmreka, Cerovec in Podcerovec, Brezje in Podbrezje, Lipa in Podlipa, Svibno in Podsvibno i. t. d. Oba „d“ v imenu Poddob (*Unteraichen*?) se po izpadu poluglasnika popolnoma strneta v enega, podobno kakor podelati (*vorschuh*) iz poddelati ali podružnica (*Filiale*) iz poddružnica, Glinice iz glinbnice, Jablanica iz jablanbnica, Jesenice iz jesenbnice, Gradenc iz gradenbnbnbn (Steineichenwald, *roboretum*), Vinica iz vinbnica (vinska klet ali zidanica?), kakor tudi vinec (Oktober, *Weinmonat*) iz vinbnec in danica (*stella matutina*) iz danbnica (*Morgenstern* дньна звьзда). O tej prikazni je obširna razlaga v Erjavčevi potni torbi (v *Matičnem letopisu* 1882/83 str. 234) pod napovednico „rojen list“. Prav tako kakor Poddobeno se mora z Dobenim primerjati tudi Bezeno (*Holundergesträuch*) od bez ali bezeg. Iz krajnega imena Bezeno (*sambucetum*) dobimo krajnoimenski pridevnik „bezenski“, ki se s priponko „-jak“ posubstantivi v stanovniško imé „Bezenščák“ ali Bezenšek. Iz priimka Bezenšek bi že morali znati regresivno izkombinirati krajno ime Bezeno, če bi ga tudi ne imeli zabeleženega. Pa ga imamo. V Mariborskem okraju, v občini Bistrica pri Fali se nahaja vas Bezena (*Hollern*). Kakor je torej nastanjenec na Bezovem Bezovšek, prav tako je oni na Bezenem Bezenšek. — Čretena ravan pri Javorjah in Plestena ravan na vznožju Črnega vrha pa Plestenica pri Spodnji idriji, vsa ta imena so osnovana na podobnih pridevnikih od čreta (močvirna tla) in plesta (podlaga). — Trstenik (*Rohrgebüsch*) in Čremšenik (*Schlehenstaudach*) smo že zgoraj omenili. K zadnjemu se lahko pridruži še Remšenik v občini Bjela v Železnokapeljskem okraju na Koroškem. Sodim namreč, da je oblika Remšenik po nekem imaginarnem sinkretizmu okrajšana iz sremšenik ali čremšenik (*Traubenkirschengebüsch*, *prunetum*) češ da je začetni konsonant (s, č, c) po afajrezi odščipnjen. Primeri: zasip (*Asp*), zaholm (*Achalm*) i. t. d. O tem je že bilo govorjenja (Lj. zv. XXXIV, 169).

